

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

ALMANYA’NIN KARADENİZ POLİTİKASI:
SİYASİ, EKONOMİK, ASKERİ

Mete ATAY

2502160571

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Yaşar ONAY

İSTANBUL-2022

ÖZ

METE ATAY

ALMANYA’NIN KARADENİZ POLİTİKASI: SİYASİ, EKONOMİK VE ASKERÎ

Almanya, 1871 yılında birliğini tamamlamış ve hızla yükselen sanayisiyle jeopolitik güç olmuş, o yıllarda sömürge paylaşımı büyük ölçüde tamamlandığından yönünü doğuya çevirerek Ortadoğu ve Karadeniz’in zenginliklerine sahip olmaya çalışmıştır. I. ve II. Dünya Savaşını yenilgi ile sonuçlandıran Almanya, zorunlu olarak jeopolitik güç iddiasından vazgeçmiş, ABD ve NATO’nun güvenlik şemsiyesi altında sivil güce evrilmiş, bu durum savunma harcamalarından azade olarak ekonomik kalkınmasına ve Avrupa’nın ekonomik ve siyasi bütünleşmesi ile bu bütünleşmenin lokomotif olmasına imkân vermiştir. Tüccar devlet ve jeoekonomik güç olarak da adlandırılan Almanya Soğuk Savaş döneminde başlattığı “Doğu Politikası (Ostpolitik)” ile iki Almanya’nın birleşmesini ve Soğuk Savaş sonrası çalkantılı dönemi atlatmasını sağlamıştır. Almanya, ekonomik ve kültürel araçlar ile Karadeniz bölgesinde kendi şirketlerinin pazarlara girmesine ve iş yapma koşullarını iyileştirmesinin yanı sıra Avrupa Birliği ve NATO çerçevesinde uluslararası normları güçlendirme, sürdürülebilir kalkınma, demokrasi çevre, kültürel ilişkiler, eğitim politikası vb. konularına destek sağlayarak birinci kuşak çevresinde olmayan Karadeniz’i çevreleyen devletlere katkı ve değişim sağlamak istemektedir. Almanya özellikle son yirmi yılda ekonomik refahını sağlamak için Rusya’yla dostluğunu korumuş ve Rusya’nın jeopolitik ihtiras ve arzuları ile antidemokratik davranış ve insan hakları ihlallerini görmezden gelmiştir. Çalışmada; Almanya’nın geçmişten günümüze Karadeniz’e yönelik politikaları jeopolitik, jeoekonomik ve jeokültürel açılardan incelenerek bölgeye yönelik ekonomik, siyasi ve askerî politikası tespit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Karadeniz, Avrupa Birliği, ABD, NATO, Jeopolitik, Jeoekonomik, Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Moldova, Ukrayna, Rusya, Gürcistan, Ostpolitik

ABSTRACT

METE ATAY

BLACK SEA POLICY OF GERMANY: POLITICAL, ECONOMIC, MILITARY

Germany completed its union in 1871 and became a geopolitical power with its rapidly rising industry. Since the colonial division was completed mainly in those years, Germany turned to the East and tried to have the riches of the Middle East and the Black Sea. Having been defeated in the First and Second World Wars, Germany gave up its claim to be geopolitical power. It turned into a civilian power under the security umbrella of the USA and NATO. This situation has enabled its economic development without defense expenditures and being the locomotive of the economic and political integration of Europe. Germany started “Eastern Policy (Ostpolitik)” during the Cold War period, which enabled uniting two Germanys and getting through the turbulent period after the Cold War. Germany, also known as a trading state and a geoeconomic power, allows its own companies to enter the markets and improve the business conditions in the Black Sea region. Besides that, it strengthens international norms, sustainable development, democracy, environment, cultural relations, education policy etc., within the framework of the European Union and NATO or by itself. It wants to contribute and make change by supporting the states surrounding the Black Sea, which are not close neighbors. Germany, which has kept its friendship with Russia to ensure its economic prosperity, especially for the last two decades, ignored Russia's geopolitical ambitions and desires, antidemocratic behavior and human rights violations. In the study, Germany's policies towards the Black Sea from the past to the present are examined from geopolitical, geoeconomic and geocultural perspectives and its economic, political and military policy towards the region is determined.

Keywords: Germany, Black Sea, European Union, USA, NATO, Geopolitics, Geoeconomic, Turkey, Bulgaria, Romania, Moldova, Ukraine, Russia, Georgia, Ostpolitik

ÖNSÖZ

Soğuk Savaş sonrasında bir jeopolitik güç mücadelesi alanına dönüşen Karadeniz; çevresindeki ülkeleri açık denizlere bağlayan, etrafında 315 milyon insanın yaşadığı, Dünya ispatlanmış petrol rezervlerinin %8,5'ine, doğal gaz rezervlerinin ise yaklaşık beşte birine sahip bir enerji havzası, enerji koridoru ve ticaret yolu olan geçmişten günümüze önemli bir denizdir. Almanya, uluslararası çatışmalarda güç kullanımından kaçınma, barışçıl yöntemleri kullanma, uluslararası hukuk temelli çok taraflılığı teşvik etme, sosyal adalet ve demokratik katılım prensiplerini ve ülkeler arası karşılıklı bağımlılığı ve iş birliğini desteklediğini belirten bir ülkedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, ittifakları vurgulayan ve ulusal askerî kapasiteden kaçınan bir stratejik kültür geliştiren Almanya, şirketlerinin uluslararası pazarlara girmesine ve iş yapma koşullarını iyileştirmesine yardımcı olan etkili bir dış ekonomi politikasına sahiptir. Akademik değişim, uluslararası Alman okulları ve Almanca öğretimi gibi kültürel ilişkiler ve eğitim politikası, Alman dış politikasının diğer bir önemli ayağını oluşturmaktadır. 1990'da birleşiminden sonra toplumsal dengesi ve ekonomisi bir süre sarsılan Almanya, 2000'li yıllarda ekonomik gücünü yeniden kazanarak aralarında Karadeniz'i çevreleyen ülkeler olmak üzere eski Doğu Bloku ülkelerine bir yandan doğrudan yatırım ve ticaret yoluyla nüfuz ederken diğer yandan bu ülkelerin gelişmesi ve sürdürülebilir kalkınma için insan hakları, demokrasi, açlık ve yoksullukla mücadele, iklimin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sağlık ve eğitim, cinsiyet eşitliği, adil tedarik zincirleri, dijitalleşmenin kullanımı ve teknoloji transferi, istihdamın teşviki, enerji ve çevre, barış ve güvenlik konularında projeler üretmektedir.

Bu çalışmamın amacı; 2005-2022 yılları arasında Almanya'nın Karadeniz'e yönelik politikasını incelemek, dış politika araç ve hedeflerini tespit etmek, bu politikaların Karadeniz'e etkisini, Karadeniz'i çevreleyen ülkelerin istikrar ve güvenliğine katkısını ortaya koymaktır.

Bu çalışmamda en büyük desteğini gördüğüm başta tez danışmanım Prof. Dr. Yaşar ONAY olmak üzere izleme komitesinde yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. Nurcan Özgür BAKLACIOĞLU ve Doç. Dr. Tacettin Gökhan ÖZÇELİK'e,

kendilerinden ders aldığım SAREN ve İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin değerli öğretim üyelerine, her zaman yanımda olan eşim ve kızlarıma şükranlarımı sunuyorum.

Mete ATAY
İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
HARİTALAR LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
GRAFİKLE LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL POLİTİKADA KARADENİZ'İN YERİ **8**

- 1.1. Karadeniz Jeopolitiğinin Önemi **8**
 - 1.1.1. Soğuk Savaş Öncesi Dönem **13**
 - 1.1.2. Soğuk Savaş Dönemi **15**
 - 1.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönem **16**

İKİNCİ BÖLÜM

ALMANYA'NIN KARADENİZ POLİTİKASININ TARİHSEL **26**

KÖKENİ

- 2.1. Yaşam Alanı Teorisi (Lebensraum) **26**
- 2.2. I. Dünya Savaşında Almanya'nın Karadeniz Politikası **30**
- 2.3. II. Dünya Savaşında Almanya'nın Karadeniz Politikası **42**
- 2.4. Soğuk Savaş Dönemi **50**
- 2.5. Soğuk Savaş Sonrası Dönem **57**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALMAN DIŞ POLİTİKASININ ETKENLERİ **61**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALMANYA’NIN KARADENİZ POLİTİKASI	75
4.1. Almanya’nın Ulusal Karadeniz Politikası	75
4.1.1. Almanya’nın Ulusal Politika Araçları	72
4.1.2. Almanya’nın Rusya Politikası	78
4.1.3. Almanya’nın Bulgaristan Politikası	96
4.1.4. Almanya’nın Gürcistan Politikası	98
4.1.5. Almanya’nın Moldova Politikası	101
4.1.6. Almanya’nın Romanya Politikası	103
4.1.7. Almanya’nın Ukrayna Politikası	104
4.1.8. Almanya’nın Türkiye Politikası	112
4.2. AB Üyesi Bir Devlet Olarak Almanya’nın Karadeniz Politikası	113
4.3. NATO Üyesi Bir Devlet Olarak Almanya’nın Karadeniz Politikası	123
SONUÇ.....	129
KAYNAKÇA.....	140
ÖZGEÇMİŞ.....	165

HARİTALAR LİSTESİ	SAYFA
Harita 1: Karadeniz ve Çevresi	3
Harita 4.1: Avrupa Doğal Gaz Boru Hatları Haritası	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Mackinder'in Kara Hâkimiyet Teorisi	9
Şekil 1.2: Spykman'ın Kenar Kuşak Teorisi	10

GRAFİKLER LİSTESİ	SAYFA
Grafik 3.1: Çin, ABD ve Almanya İhracat Miktarı (2000-2019)	69
Grafik 4.1: Almanya'nın Doğal Gaz İthalat Oranları	88

TABLolar LİSTESİ	SAYFA
Tablo 3.1: Çin, ABD ve Almanya Nüfusa Göre İhracat Karşılaştırması (2019)	69
Tablo 4.1: Karadeniz’e Kıyısı Olan Ülkelerle Ticaret Miktarı (2020)	76

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (European Coal and Steel Community-ECSC)
ARRF	NATO Süratli Reaksiyon Kuvveti, (Allied Rapid Reaction Force)
BİO	NATO'nun Barış İçin Ortaklık Programı, (Partnership For Peace (PfP) Programme)
BLACKSEAFOR	Karadeniz Deniz İş Birliği Görev Grubu (The Black Sea Naval Co-Operation Task Group)
BM	Birleşmiş Milletler
BMUB	Almanya Federal Çevre, Doğa Koruma, Bina ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit)
BMZ	Almanya Federal Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung)
BRD	Almanya Federal Cumhuriyeti (Bundesrepublik Deutschland)
BT	Bilgi Teknolojileri (Information Technologies-IT)
CDU	Almanya Hristiyan Demokrat Birliği (Christlich Demokratische Union Deutschlands)
COE	Mükemmeliyet Merkezi (Center of Excellence)
CSBM	Güven ve Güvenlik Arttırıcı Tedbirler, (Confidence and Security Building Measures).
CSU	Almanya Hristiyan Sosyal Birliği (Christlich-Soziale Union in Bayern)
DAAD	Alman Akademik Değişim Servisi
DDR	Demokratik Alman Cumhuriyeti (Deutsche Demokratische Republik)
DİB	Dışişleri Bakanlığı
Dz.K.K.lığı	Deniz Kuvvetleri Komutanlığı

EAPC	Avrupa- Atlantik İş Birliği Konseyi, (Euro-Atlantic Partnership Council).
eAPS	Gelişmiş Hava Polisliği-Güney (enhanced Air Policing South)
EEAS	AB Dışişleri Servisi (European External Action Service)
EUBAM	AB Moldova ve Ukrayna'ya Sınır Yardım Görevi (European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine)
EUMAM	AB Destek Görevi (European Union Assistance Mission Ukraine)
EUMM	Avrupa Birliği Gürcistan Gözlemci Görevi (European Union Monitoring Mission in Georgia)
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (European Atomic Energy Community)
FDI	Doğrudan Yabancı Yatırım (Foreign Direct Investment)
FDP	Hür Demokrat Parti (Freie Demokratische Partei)
FSRU	Yüzen LNG Depolama ve Yeniden Gaz Haline Getirme Birimi (Floating LNG Storage and Regasification Unit)
GIZ	Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH)
IEA	Uluslararası Enerji Ajansı (International Energy Agency)
IPAP	Bireysel Ortaklık Eylem Planı (Individual Partnership Action Plan)
ISAF	Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü (International Security Assistance Force)
KEİ	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü
KfW	Alman Kalkınma Bankası (Kreditanstalt für Wiederaufbau)
LNG	Sıvılaştırılmış Doğal Gaz (Liquefied Natural Gas)
MAP	Askeri Yardım Programı, (Military Assistance Programme).
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgüt (North Atlantic Treaty Organization)
NRF	NATO Ani Mukabele Kuvveti, (NATO Response Force)

NSIP	NATO Güvenlik ve Yatırım Programı, (NATO Security And Investment Programme).
NSPA	NATO Destek ve Tedarik Ajansı (NATO Support and Procurement Agency)
NUC	NATO-Ukrayna Komisyonu (NATO-Ukraine Commission)
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development)
PARP	Planlama ve Gözden Geçirme Süreci, (Planning and Review Process)
PTP	Alman Metroloji Enstitüsü (Physikalisch-Technische Bundesanstalt)
RSM	Kararlı Destek Görevi (Resolute Support Mission-Afghanistan)
SEA	Avrupa Tek Senedi (Single European Act)
SEATO	Güneydoğu Asya Paktı (South Asia Treaty Organization)
SPD	Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)

GİRİŞ

Almanya, 1871 yılında siyasi birliğini tamamladıktan sonra Dünya siyasetine etkin bir şekilde katılmak istemiştir. Dünya'nın sömürge paylaşımının neredeyse tamamlanmış olmasına rağmen I. Wilhelm ve dönemin Almanya Başbakanı (İmparatorluk Şansölyesi) Bismark'ın akılcı denge politikası sayesinde Afrika'da (Togo, Kamerun, Güney-Batı ve Doğu Afrika toprakları) ve Büyük Okyanus'ta (Yeni Gine) sömürgeler elde etmiştir.¹ 1888'de II. Wilhelm'in tahta geçmesiyle 1862'den 1871'e kadar Prusya Başbakanlığı ve 1871'den itibaren Alman İmparatorluğu Başbakanlığı yapan -Alman politikasının belirleyicisi- Bismark; İmparator II. Wilhelm ile anlaşamadığından 1890'da istifa etmiştir.² Devlet yönetimini eline alan Kayzer II. Wilhelm; Almanya'nın yeterince güçlendiğini, ve Avrupa'nın dışına açılarak yeni bir Dünya politikası (Weltpolitik) gütmesi gerektiğini düşünüyordu. II. Wilhelm, Almanya-Avusturya-Britanya ittifakından ve Osmanlı İmparatorluğu ile iyi ilişkilerden yanaydı. Bu nedenle de yönünü Osmanlı İmparatorluğu'na dolayısıyla Karadeniz havzası ile Ortadoğu'ya çevirmiştir.³

XIX. yüzyılın ortasından itibaren Alman coğrafyacıların sahiplendiği “siyasi Darwinizm” Almanya'nın giriştiği sömürgeleştirme savaşını meşrulaştırmak için kullanılmış,⁴ 1901 yılında biyoloji ve ekolojiden esinlenen Friedrich Ratzel tarafından “der Lebensraum: eine biogeographische Studie -Yaşam Alanı: Biyocoğrafik Bir Çalışma” adlı kitap yayınlanmıştır. İsveçli jeopolitikçi Rudolf Kjellén'in 1916'da yayınladığı “Der Staat als Lebensform-Bir Yaşam Biçimi Olarak Devlet” kitabı I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış Almanya'da subaylar tarafından el kitabı olarak okunmuştur. Alman Jeopolitik Enstitüsü'nün kurucusu Haushofer ise bu konuda bir formül önermemiş, nüfusları hızla artan Almanya ve Japonya'nın kendisinin geliştirdiği özgün ifade ile yaşam alanına (Lebensraum) ihtiyacı olduğunu ileri sürmüştür.⁵ Gerek “Yaşam Alanı” teorisi gerekse “Bir Yaşam Biçimi Olarak

¹ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-1999)**, İstanbul, 2000, Filiz Kitabevi, 2000. s.295.

² Uçarol, a.g.,e., s. 296, 297.

³ Uçarol, a.g.,e., s. 296, 306,307.

⁴ Lacoste, Yves, **Büyük Oyunu Anlamak** (çev. İsmet Akça), İstanbul, NTV Yayınları, 2008 s.19-20.

⁵ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul, DER Yayınları, 6. Baskı, 2014. s. 654.

Devlet” kitabı Adolf Hitler’i derinden etkilemiş ve “Mein Kampf-Kavgam” kitabında yer almıştır.⁶ I. Dünya Savaşı’ndan sonra Rusya’yı müttefik olarak düşünen Adolf Hitler zamanla Bolşevizm’le Yahudiliği bir tutan bir anlayışa sürüklenmiş, sonradan Rusları (Slavları) Almanların hak ettiği toprakları ellerinde tutan düşük sınıf insanlar olarak görmeye başlamıştır.⁷ Hitler’in Rusya hakkındaki bu görüşleri, Münih’te sürgünde bulunan Baltık Almanlarıyla temasları sonucu yeniden şekillenmişti. I. Dünya Savaşı sonunda kaybedilen eski Baltık eyaletlerindeki Almanların Hür Kolordu (Freikorps) olarak örgütlenmesinden sorumlu Alman Komiseri August Winnig’in irtibatı ögesi olan Max-Erwin von Scheubner-Richter ile I. Dünya Savaşı’nda 1914-1916 yılları arasında Doğudaki Tüm Alman Kuvvetlerinin Başkomutanı (Oberost) General Ludendorff bu kapsamda Hitler’in fikirlerini etkileyen iki önemli kişi olmuştur.⁸

Başlangıç anlamıyla Alman anayurdunu ifade eden “Lebensraum”; I. Dünya Savaşı ve sonrasına kadar Fransız ve Britanya tarzı bir sömürgeleşmeyi ve sömürgelere Alman çiftçileri yerleştirilmesini öngören bir politikaydı. Bu politika; daha sonra Hitler’in elinde Doğu’ya yönelik Karadeniz’e uzanan bir işgal, ilhak ve etnik temizlik politikası haline gelmiştir.⁹

II. Dünya Savaşı’nda Hitler, Britanya’nın hava taarruzları sonucunda teslim olacağına inanmıştı. Hava taarruzları sonuç vermediğinde Almanya, “Lebensraum” hayalini gerçekleştirmek için önce Balkan Harekâtını başlatmış, 23 Kasım 1940 tarihinde Romanya, 01 Mart 1941 tarihinde Bulgaristan zorunlu olarak Mihver Devletlerine katılmış, ardından Alman orduları Sovyetler Birliği’nin Avrupa topraklarının neredeyse tamamını işgal etmiştir.¹⁰ II. Dünya Savaşı, Almanya’nın yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Savaş sonrasında NATO ve Varşova Paktlarının kurulmasıyla Karadeniz’e kıyısı bulunan tek NATO üyesi ülke Türkiye hariç diğer devletler (Sovyetler Birliği, Bulgaristan ve Romanya) Doğu Bloku içerisinde yer

⁶ Lacoste, a.e., s. 21.

⁷ Jeremy Noakes, “Hitler and “Lebensraum” in the East”, **BBC**, 30 Mart 2011, (Çevrimiçi) https://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/hitler_lebensraum_01.shtml (20 Kasım 2021)

⁸ Noakes, a.e.

⁹ Noakes, a.e.

¹⁰ Uçarol, a.g.,e., s.605.

almış, bu nedenle Almanya'nın (Almanya Federal Cumhuriyeti-AFC) bölgeyle teması azalmıştır.

Harita 1.1'de de görüldüğü gibi, tarihin en eski dönemlerinden itibaren gerek denizalanı gerekse bu alan çevresindeki kara parçası üzerinde büyük çekişmelerin yaşandığı Karadeniz, Avrupa ve Asya kıtalarının ortasında yer alan konumuyla stratejik bir öneme sahiptir. Karadeniz; Asya kıtasını İstanbul ve Çanakkale Boğazları aracılığıyla Akdeniz'e, Atlantik Okyanusu'na ve Afrika kıtasına bağlamakta, öbür yandan da Tuna, İdil (Volga), Özü (Dinyeper) ve Ten (Don) nehirleri yoluyla Baltık Denizi'ne ve Hazar Denizi'ne bağlanmaktadır.

Harita 1: Karadeniz ve Çevresi¹¹

Karadeniz Bölgesi, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra başlayan Soğuk Savaş yıllarında iki ayrı blokun çekişme alanlarından birini teşkil etmiştir. Bu dönemde, Karadeniz'in güney kıyıları Türkiye eliyle NATO tarafından kontrol edilirken kuzey, doğu ve batı kıyıları Sovyetler Birliği ve diğer Varşova Paktı üyeleri olan Romanya ve Bulgaristan'ın denetimi altında olmuştur.

1990 yılında birleşen Almanya'nın, bölgeye ilgisi Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Doğu Bloku'nun dağılmasıyla yeniden artmış ve bölgede bulunan ve yeni bağımsızlığını kazanan devletlerle siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmiştir.

¹¹ Google Earth

Soğuk Savaşın hemen sonrasında eski Doğu Bloku devletlerinde oluşan istikrasızlıklar nedeniyle Karadeniz’de “güvenlik zafiyeti (Karadeniz-Kara Delik söylemi)” oluşmuş, bu durum başta ABD olmak üzere Batı’nın müdahale isteğini doğurmuştur. Oluşan güvenlik zafiyeti Türkiye’nin “Karadenizlilik” girişimleri ile çözülmeye çalışılmıştır. 25 Haziran 1992 yılında kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ)¹² ve 02 Nisan 2001’de kurulan Karadeniz Deniz İş Birliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR)¹³ ile 01 Mart 2004 tarihinden itibaren başlatılan Karadeniz Uyum Harekâtı¹⁴ (Operation Black Sea Harmony) gibi girişimler çevre devletlerin ekonomik, siyasi ve sosyal (etnik temelli çatışmalar) problemleriyle uluslararası iş birliğine yatkın olmamaları nedeniyle yeterince etkili olamamıştır. 1992’de Ermenistan’ın Azerbaycan’a ait Dağlık Karabağ’ı işgal etmesi, 90’lı yıllarda kendi iç sorunları ile uğraşan Rusya’nın 2000’li yıllarda müdahaleci politikalar uygulamaya başlaması, Rusya’nın 2008’de Gürcistan’a müdahale ederek iki “bağımsız” devlet daha meydana getirmesi, 2014’te ise Ukrayna’ya müdahale ederek Kırım’ı ilhak etmesi bölge ülkelerinin bölge dışı aktörleri desteğini aramalarına neden olmuştur.¹⁵

Rusya’nın gerek 2008’deki Gürcistan’a müdahalesine gerekse 2014’te Kırım’ı ilhakına Almanya dâhil uluslararası kamuoyunun yeterli seviyede sert tepki vermemesi üzerine Rusya; Ukrayna’nın NATO’ya ve Avrupa Birliği’ne yaklaşması ve silahlanmasının kendi güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna’ya saldırmış ve bu iki ülke arasındaki savaş devam etmektedir.

Bu çalışmada, Almanya’nın Karadeniz politikasının tespitine yönelik nitel bir dış politika analizi yapılacak, ancak özellikle jeoekonomik incelemede nicel istatistiki değerlere de yer verilerek Karadeniz’de oluşturulan siyasi, ekonomik ve askerî politikaların içerisindeki Almanya’nın yeri de tespit edilecektir.

¹² Dışişleri Bakanlığı, “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ)”, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa (03 Mart 2021)

¹³ Dz.K.K.lığı, “Karadeniz Deniz İş Birliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR)”, 17 Ağustos 2015, (Çevrimiçi) https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/229/Karadeniz_2.pdf (22 Haziran 2020)

¹⁴ Dz.K.K.lığı, “Karadeniz Uyum Harekâtı” (Çevrimiçi) https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=27 (22 Haziran 2020)

¹⁵ Aneta Mihaylova, Plamen Dimitrov, “In Line With Brussels. Romanian And Bulgarian, Position On The Ukrainian Crisis, Europolity”, vol. 11, no. 1, 2017, s. 109-110.

Almanya, şüphesiz Dünya'nın ve Avrupa'nın en güçlü ekonomilerinden biridir, özellikle Avrupa Birliği ve çevresinde ekonomik olarak baskın konumdadır. Bu nedenle ekonomik araçları siyasi ve kültürel olarak kullanmakta, ekonominin devletler arası ilişkilere etkisini ön plana çıkarmaktadır.

Almanya, I. ve II. Dünya Savaşı sonrasında büyük yıkımlar yaşamış olmasına rağmen küllerinden yeniden doğmayı bilmiştir. Almanya, II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerek anlaşmalarla gerekse iç politika kültürü olarak ittifakları ön plana çıkararak askerî varlığını sınırlandırmıştır. Federal Almanya'nın 1955'te NATO'ya üyeliği, 1991'de iki Almanya'yı birleştiren 2+4 antlaşması vb. anlaşmalarla Almanya'nın askerî gücüne yönelik kısıtlamalardan kurtulmasına rağmen iç politika kültürü olarak askerî gücünü arttırmayı tercih etmemiş, bunun yerine ittifaklar içerisinde kalarak ittifak kültürüyle hareket etmeyi tercih etmiştir.

Çalışmanın araştırma sorularının birkaçını sıralamamız, çalışma hakkında ön bilgiye sahip olunması açısından önemlidir: Birincisi, günümüzde Karadeniz önemli midir? Karadeniz'in öneminin nedeni nedir? Almanya, Karadeniz'le ilgileniyor mu? Karadeniz, Almanya için önemli midir? Almanya, Karadeniz'i çevreleyen ülkelerle ilgileniyor mu? İlgileniyorsa ilgi seviyesi (ekonomik, kültürel, askerî) nedir? Almanya'nın Karadeniz'e ilgisinin tarihsel geçmişi var mı? Almanya'da liderlerin ve toplumun görüşleri, Karadeniz'e ilgisi ve bakış açıları, Karadeniz'i çevreleyen ülkelere yönelik politikada farklılık yaratmakta mıdır? Almanya'nın Karadeniz'e ilgisi ekonominin ötesinde farklı bir boyut arz etmekte midir? Avrupa Birliği ve NATO'nun politikaları Almanya'nın Karadeniz politikasını nasıl etkiliyor? Almanya'nın Karadeniz politikası, Avrupa Birliği ve NATO'nun Karadeniz politikasını nasıl etkiliyor? En son olarak Almanya, Karadeniz'in kalkınmasına, güvenlik ve istikrarına katkı sağlıyor mu?

Yukarıdaki sorular kapsamında çalışmamızın sorunsalı Karadeniz'in güvenlik ve istikrarıdır. Çalışmamızın hipotezlerin ilki "Almanya, Karadeniz'e yönelik politikalarıyla Karadeniz'in güvenlik ve istikrarına katkı sağlamaktadır". Diğer hipotezleri şöyle sıralayabiliriz:

- Almanya, birliğini tamamladığı ilk günden itibaren ele geçirmek istediği başta Ukrayna olmak üzere Karadeniz'in hammadde ve enerji kaynaklarıyla ilgilenmektedir.
- Almanya, bu bölgelere jeoekonomik gücüyle ve yumuşak güç uygulamalarıyla nüfuz etmiştir.

Çalışmada, 2005-2022 yılları arasında Almanya'nın Karadeniz Politikası incelenmiş olmakla birlikte Almanya'nın 1871 yılında birliğini sağlamasından itibaren tarihi sürecinde Karadeniz'le temas noktaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, Almanca, İngilizce ve Türkçe kaynaklardan istifade edilmiştir. Araştırmada birincil ve ikincil kaynak olarak Avrupa Birliği, NATO, Almanya Cumhurbaşkanlığı, Federal Meclisi, Başbakanlık, başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere bakanlıkların ve diğer kamu kuruluşları ile incelenen ülkelerdeki benzer kurum/kuruluşların elektronik arşivi ve ağ sayfalarından resmi kaynaklar olması nedeniyle geniş ölçüde istifade edilmiştir. Bununla birlikte konu ile ilgili yayımlanmış kitap, makale ve süreli yayınlar ile özellikle son dönem için ana akım basın kuruluşlarının ağ sayfası ile diğer kaynaklardan faydalanılmıştır. Ayrıca, 2011-2014 yılları arasında yazarın Almanya'da, daha önceki yıllarda Türkiye'deki görevleri nedeniyle elde ettiği şahsi tecrübe ve gözlemlerinden istifade edilmiştir.

Araştırmada başlıca üç adet zorluk yaşandığı söylenebilir. Birinci zorluk, konuyla ilgili olarak incelenen ülkelerdeki yerel dilden (Rusça, Ukraynaca, Bulgarca vb.) kaynaklara ulaşılmamıştır. İkinci zorluk incelenen ülkelerden Rusya ve Ukrayna hariç Almanya'nın dış politikasına yönelik Almanca, İngilizce ve Türkçe kaynak eksikliğidir. Üçüncü ve son zorluk ise Rusya-Ukrayna ilişkilerini bozulması, yaşanan gerginlik dönemi ve halen devam eden savaş nedeniyle son dönemde bilgilerin değişkenliği olmuştur.

Çalışmanın 1. Bölüm'ünde; öncelikle teorik altyapı olarak Karadeniz'in jeopolitik incelemesi yapılmış, jeopolitik teorilerde Karadeniz'in yeri, 15. Yüzyıl'dan günümüze Karadeniz'in tarihi ve değişen jeopolitiği; Soğuk Savaş öncesi dönem, Soğuk Savaş dönemi ve Soğuk Savaş sonrası dönem olarak incelenerek küresel politikada Karadeniz'in yeri ve önemi genel olarak çoğunlukla İngilizce ve Türkçe kaynaklardan incelenmektedir. Çalışmanın 2. Bölüm'ünde Almanya'nın bölge ile

tarihsel ilişkisi genel bir çerçeve çizilerek jeopolitik, jeokültürel ve jeoekonomik olarak açıklanması maksadıyla Almanya'nın 1871 yılında birleşerek imparatorluk olmasından günümüze kronolojik tarihinden bahsedilmiş, bu kronolojik tarih içerisinde Almanya'yı etkileyen önemli dönüm noktalarına ve Weltpolitik, Lebensraum, Ostpolitik vb. politik hedef ve yaklaşımlara değinilmiş ve Almanya'nın tarihi perspektif içerisinde doğrudan Karadeniz'e yönelik faaliyetleri ile politikalarına odaklanılmıştır. 3. Bölüm'de, Almanya'nın günümüz dış politikasını dayandırdığı temeller/ittifaklar (NATO, AB, Westbindung, sivil güç, jeoekonomik güç, tüccar devlet vb.), karar vericiler ile karar alma mekanizmalarının düşünce tarzları, dış politikasını etkileyen iç ve dış etkenler incelenerek dış politikasının temel esasları açıklanmıştır. 4. Bölüm'de ise temel esasları 3. Bölüm'de belirtilen Alman dış politikasının Karadeniz'e uygulaması, ulusal, Avrupa Birliği ve NATO perspektiflerinden ayrı ayrı incelenmiştir. Bu çalışma yapılırken esas olarak Almanya'nın Karadeniz'e kıyısı olan eski Doğu Bloku ülkeleri; Bulgaristan, Romanya ile Sovyetler Birliği'nden ayrılan Gürcistan, Rusya, Moldova ve Ukrayna'ya yönelik politikası incelenmiş, Almanya'nın Türkiye politikası doğrudan incelenmemekle birlikte ilgili konularda incelemeye dahil edilmiştir.

Çalışmanın hem önemi hem de özgünlük açısından yazına bir katkı sağlayacağına inanmaktayım. Bu çalışma ile çok sayıda Almanca kaynağı yazına kazandırılmıştır. Bu çalışmanın, *Ostpolitik-Doğu Politikası*” veya yeni “Ostpolitik” kavramları ile “jeopolitik”, “jeoekonomi, “jeokültür” kavramları üzerinden Almanya'nın dış politikasına Karadeniz'den bakış açısı katılmış olduğu, Almanya'nın Karadeniz'e bakışıyla karşılıklı ilişkileri ele aldığı için önemli ve bu kapsamda da özgün olduğu değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL POLİTİKADA KARADENİZ'İN YERİ

1.1. Karadeniz Jeopolitiğinin Önemi

Tarihin en eski dönemlerinden itibaren gerek denizalanı gerekse bu alan çevresindeki kara parçası üzerinde büyük çekişmelerin yaşandığı Karadeniz, Avrupa ve Asya kıtalarının ortasında yer alan konumuyla stratejik bir öneme sahiptir. Karadeniz, Asya kıtasını İstanbul ve Çanakkale Boğazları aracılığıyla Akdeniz'e, Atlantik Okyanusu'na ve Afrika kıtasına bağlamakta, öbür yandan da Tuna ve Ren nehirleri ile Özü (Dinyeper) ve bağlantılı kanallar ile Kuzey ve Baltık Denizine, İdil (Volga) ve Ten (Don) nehirlerine bağlı kanallar ile Hazar Denizi'ne bağlamaktadır. Bu haliyle Karadeniz; kıyısında bulunan ülkelerin yanı sıra Avusturya, Azerbaycan, Kazakistan, Macaristan, Moldova ve Sırbistan'ın açık denize ulaşım kapısıdır. 8.350 kilometre kıyı şeridinde ve Azak Denizi dâhil 432.000 km² yüzey alanına sahip olan Karadeniz; kuzeyden güneye 660 km, doğudan batıya 1.175 km'dir. Genişletilmiş Karadeniz ve Karadeniz Havzası; Karadeniz Bölgesinin çeşitli jeopolitik amaçlarla tanımlama ve/veya nitelendirme çabası olsa bile Karadeniz'i sadece kıyıdaş ülkelerle çevrili bir denizalanı olarak görmek mümkün değildir. Bu nedenle Karadeniz nasıl tarif edilirse edilsin Hazar Denizi, Tuna, Volga ve Don nehirleri olmadan tarif edilemez.¹⁶ Karadeniz Havzası yaklaşık olarak 315 milyon insana ev sahipliği yapmakta ve dünya nüfusunun % 4'ünü oluşturmaktadır.¹⁷ Karadeniz Havzası, 2020 yılı itibariyle 146 bin milyon varil ispatlanmış dünya petrol rezervlerinin sadece % 8,4'üne sahip iken, buna karşılık 1450,2 trilyon m³ ile Dünya doğal gaz rezervlerinin beşte birine (% 20,8) sahiptir.^{18 19}

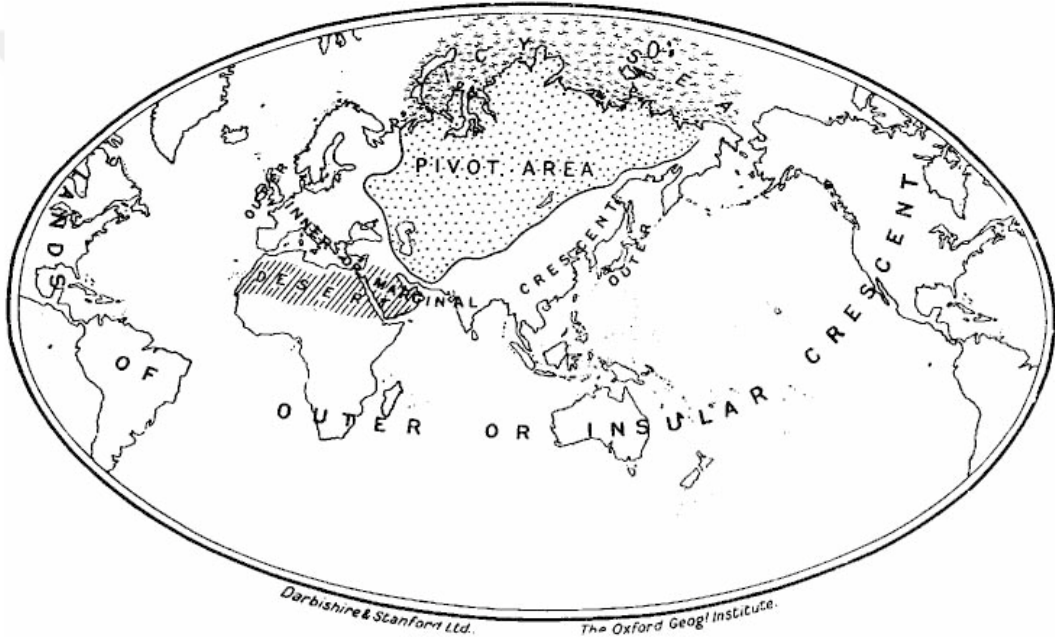
¹⁶ Halil Erdemir, "Karadeniz'e Kıyıdaş Ülkeler ve Yeni Jeopolitik Dengeler", **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 131.

¹⁷ Dünya Bankası, "Population Total", (Çevrimiçi)
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> (28 Ekim 2021)

¹⁸ BP, "Statistical Review Of World-Energy", (çevrimiçi)
<https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html> (28 Ekim 2021)

¹⁹ Bu istatistiklere Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan dâhil edilmemiştir.

Kara Hâkimiyet Teorisi'ni geliştiren²⁰ Halford Mackinder (1861-1947), Avrupa-Asya-Afrika kıtalarını "Dünya adası" olarak adlandırmıştır. Batıda Volga, doğuda Sibirya, güneyde Himalayalar, kuzeyde Buz Denizi arasındaki bölgeyi “Heartland-Kalpgâh” olarak kabul etmiş, daha sonra da Avrupa Rusya’sını “Heartland” içine dâhil etmiştir. Kara Hâkimiyet Teorisinde Mackinder, Heartland’a kim hâkim olursa Dünya adasına da onun hâkim olacağını, Dünya adasına kim hükmederse Dünya’ya da onun hâkim olabileceğini iddia etmiştir.²¹ Mackinder’in Kara Hâkimiyet Teorisi Şekil 1.1’de sunulmuştur.

Şekil 1.1: Mackinder’in Kara Hâkimiyet Teorisi (Mackinder, 1904)

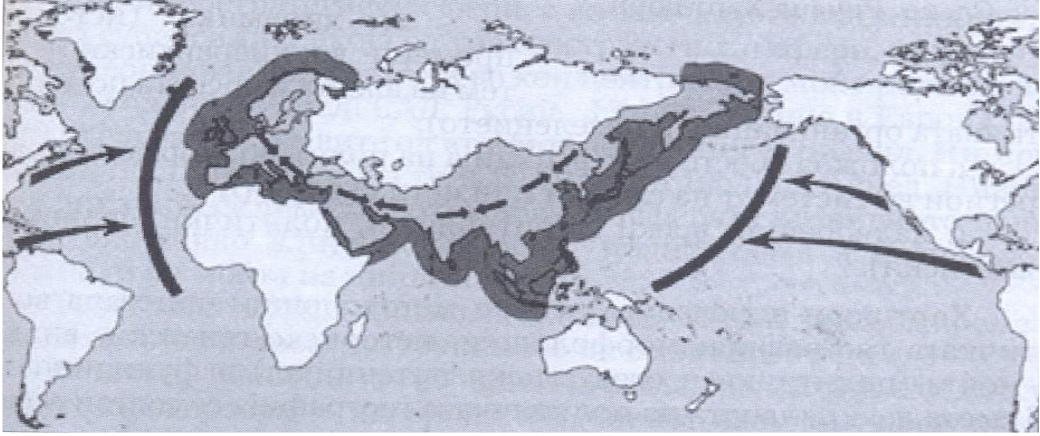
Mackinder, kara parçalarını ve denizlerin dağılımını esas tutmuş ve denizde kuvvetli milletlerle karada kuvvetli milletler arasında temel bir fark gözetmiştir. Mackinder; “hem denizde hem de karada kuvvetli olan devletin hâkim olacağını, bu durumun ise, homojen ve kâfi derecede kuvvetli bir kara parçasının rahat rahat okyanuslara erişmesiyle mümkün olacağını, böyle bir kara parçasına sahip tek devletin Rusya olduğunu ve Dünya hâkimiyetini elde etmesine mâni olunmak

²⁰ Sönmezoglu, a.e., s. 657.

²¹ Suat İlhan, **Jeopolitik Duyarlılık**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989, s. 23.

isteniyorsa onun açık denizlere çıkmasına müsaade edilmemesi” gerektiğini belirtmiştir.²²

Nicolas J. Spykman (1893-1943) 1942 yılında "Dünya Politikasında Amerikan Stratejisi- America's Strategy in World Politics" kitabını yayınlamış ve ölümünü müteakip 1944 yılında "Sulhun Coğrafyası- The Geography of the Peace" adlı kitabı yayınlanmıştır. Bu iki eseriyle Spykman; Mackinder'in Kara Hâkimiyet Teorisi ile aynı coğrafi değerlendirmeyi kullanarak "Kenar Kuşak (Rimland) Teorisini ortaya koymuştur^{23 24}. Spykman, Mackinder'in "Heartland" terimini kabul ederek onun "İç Hilal" diye adlandırdığı bölgeye "Kenar Kuşak-Rimland" adını vermiştir. Bu bölgeye; Avrupa, Türkiye, Suriye, Irak, İran Afganistan, Hindistan ve Çin'in kuzey kısımları, Mançurya, Kore ve Doğu Sibiry'a girmektedir. Kenar Kuşak teorisine göre kenar kuşağa hâkim olan Dünya adasına da hâkim olacaktır. Spykman'ın Kenar Kuşak Teorisi Şekil 1.2'de sunulmuştur.

Şekil 1.2: Spykman'ın Kenar Kuşak Teorisi²⁵

ABD'nin güvenlik stratejisinin oluşumunda benimsediği "Kenar Kuşak" ve "Deniz Hâkimiyet" Teorileri günümüze kadar etkinliğini devam ettirmişlerdir.²⁶

²² İlhan, a.g.e., s. 23, 24.

²³ Servet Cömert, **Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2000, s. 16.

²⁴ Suat İlhan, **Jeopolitik Duyarlılık**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989, s. 27.

²⁵ Nicholas J. Spykman, **The Geography of The Peace**, Harcourt Brace and Company, New York, 1944, map 45.

²⁶ Cömert, a.e., s.16.

II. Dünya savaşı sonrasında bloklaşmanın tamamlanmasıyla ortaya çıkan tablo jeopolitik açıdan Mackinder ve Spykman'ın teorilerinin karışımını yansıtmıştır. Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa ve Heartland'a hâkimken ABD ise NATO, Balkan Paktı, Bağdat Paktı ve Güneydoğu Asya Paktı (South Asia Treaty Organization-SEATO) gibi ittifaklarla ile “Kenar Kuşağı” kontrol etmeye çalışmıştır.²⁷ Karadeniz, Mackinder'in Kara Hâkimiyet Teorisine göre Heartland'da doğrudan yer almasa bile hemen bitişiğinde yani iç hilaldedir, Spykman'ın Kenar Kuşak Teorisinde ise “Rimland- Kenar Kuşak üzerinde bulunmaktadır. 20. yüzyılda jeopolitik yaklaşımları belirleyen Mackinder'in “Heartland” bölgesinin Karadeniz'i de kapsadığı bugün genel kabul görmektedir.²⁸

Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan önemli bir tez de Zbigniew Brzezinski'nin “Büyük Satranç Tahtası/Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri” kitabında öne sürdüğü tezler olmuştur. Kitabında Brzezinski; jeopolitik ve jeostratejik incelemelerinden elde edilen verilerin politika ve stratejiye dönüştürülmesinde en çarpıcı örnekleri vermektedir. Brzezinski, Mackinder'in Dünya adasının Afrika hariç kısmını yani Avrasya (Lizbon'dan Viladivostok'a kadar)'yı Büyük Satranç Tahtası olarak değerlendirerek “*Avrasya'nın Amerika için büyük ödül olduğunu*²⁹” ve “*Avrasya'ya egemen olanın Dünya'ya egemen olacağını*” söylemiştir. Buna gerekçe olarak Ortadoğu petrolünün paylaşımının zaten yapıldığını ve güvenliğinin sağlandığını, Kafkasya ve Orta Asya için aynı şeyin geçerli olmadığını ve gerek Rusya'nın durumunun belirsizliği gerekse bu bölgede yeni oluşan devletlerin mevcut durumunun bu bölgeyi Dünya'nın en önemli ve istikrarsız bölgesi haline getirdiğini ileri sürmüştür. Brzezinski'ye göre bölgedeki petrol ve doğal gazın kime, nasıl ve hangi güzergâhtan ulaştırılacağı güncel bir sorun teşkil etmektedir ve buna getirilecek çözüm, 21. yüzyıl jeopolitiğinin anahtarı olacaktır. Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası'ndaki devletleri; ABD'nin çıkarlarına etkide bulunma yeteneği olan Almanya, Fransa, Rusya, Çin ve Hindistan gibi

²⁷ Yılmaz Tezkan, M. Murat Taşar, **Dünden Bugüne Jeopolitik ve Türkiye**, İstanbul, Ülke Yayınları, 2013, s.162.

²⁸ Göknil Doğan Erbaş, “Klasik ve Eleştirel Jeopolitik Çerçevesinde Karadeniz Coğrafyası”, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 74.

²⁹ Zbigniew Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası/Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri** (Çev. Yelda Türedi), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2010, s. 51.

jeostratejik oyuncular ile güç ve güdülenmelerini coğrafi konumlarında alan Azerbaycan, Güney Kore, İran, Türkiye ve Ukrayna gibi jeopolitik mihverler olarak ikiye ayırmıştır.³⁰ Brzezinski'nin ABD'nin askerî, ekonomik, teknolojik ve kültürel olarak en büyük güç olduğunu, diğer güçlerin ise ABD'yi etkileme gücünden yoksun olduklarını ve yakın zamanda bu güce ulaşamayacaklarını da iddia ettiği³¹ tezde 21. Yüzyılın anahtarının geçtiği yer “Karadeniz” olarak gözükmektedir.

Soğuk Savaş sonrası bu bölgenin jeopolitik ağırlığını artıran en önemli konu güvenlik algısının değişmesi ve “enerji güvenliğinin” ön plana çıkmasıdır. Karadeniz; Rusya, Kafkaslar ve Hazar petrol ve doğal gazının Dünya'ya iletildiği bir koridor olmakla birlikte yukarıda belirtildiği üzere kendi doğal gaz rezervlerine de sahiptir. Dünya'nın geri kalanına ulaşmak için Karadeniz ve çevresini geçiş koridoru olarak kullanmak zorunda olan Hazar Havzası, II. Dünya Savaşı'na kadar Dünya'nın ikinci büyük petrol tedarikçisi iken “Soğuk Savaş” döneminde Sovyetler Birliği'nin rezervi olmuş, “Soğuk Savaş” sonrasında arz çeşitliliği sağlanması ve Körfez'e/Rusya'ya bağımlılığın azaltılması amacıyla Almanya'nın dikkatini çekmiştir.³²

Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin tarihi arka plan, ittifaklar ve üye oldukları uluslararası kuruluşlar, ekonomik ve siyasi durumları, farklı jeopolitik hedeflere sahip olmalarına neden olmaktadır. Bu husus bölgede istikrar ve barış ortamının sağlanmasını güçleştirmekte, bölge dışı aktörlerin bölgeye müdahalesine imkân tanımaktadır.³³

Türk Boğazları, bölgesel ve küresel ticaret ile hammadde taşımacılığı, dış güçlerin bölgeye güç aktarımı vb. maksadıyla özel önem arz etmektedir.³⁴ Burada Montrö Sözleşmesi ile kurulan dengenin Türkiye tarafından gözetilmesinin kıyıdaş devletlerin lehine bölgenin güvenlik ve istikrarına katkı sağladığı da kaçınılmaz bir gerçek olarak değerlendirilmektedir.

³⁰ Brzezinski, a.g.e., s. 64-74.

³¹ Brzezinski, a.g.e., s. 43.

³² Eyyup Kandemir, “Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği”, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 82.

³³ Hasret Çomak, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. V.

³⁴ Çomak, a.g.e., s. VI.

1.1.1. Soğuk Savaş Öncesi Dönem

Tarih boyunca önemli bir su yolu olan Karadeniz, ilk defa 15. Yüzyılda Osmanlı Padişahı II. Beyazıt döneminde iç deniz haline getirilmiştir. Bu dönemde Karadeniz çevresinde güvenlik ve istikrar sağlanarak Karadeniz, Doğu-Batı arasında eşsiz bir ticaret yolu olmuş, Batı'nın ve Doğu'nun zenginlikleri Karadeniz üzerinden karşılıklı olarak taşınmıştır.³⁵

16. yüzyılda Avrupa'ya giden tüm ticaret yollarının Müslüman devletlerin eline geçmesi Avrupalı devletleri yeni yolların arayışına itmiş, Afrika'nın güneyinden Hindistan'a ve Doğu Asya'ya, Atlas Okyanusundan Güney ve Kuzey Amerika'ya yollar keşfedilmiş, bu keşfedilen yerlerdeki sınırsız ve ucuz kaynaklar Karadeniz Havzasında (ve daha sonra Akdeniz'de de) binlerce yıldır kullanılan yolların ıssızlaşmasına yol açmıştır. Avrasya steplerinde yer alan Kazan, Kırım ve Astrahan Hanlıklarının zayıflaması, Rus Çarlığı'nın yükselişe geçerek Karadeniz'in kuzeyine hâkim olma çabası bölgeyi istikrarsızlaştırmış ve buna bağlı olarak Karadeniz ve havzası üzerinden geçen ticaret yollarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Rus Çarlığı; Osmanlı İmparatorluğu ile 1700 yılında yapılan İstanbul Anlaşması, 1711 yılında yapılan Prut Anlaşması ve 1739 yılında yapılan Belgrat Anlaşması ile o zamana kadar "Türk Gölü" olan Karadeniz'e kısa süreli inme hakkını elde etmiş ise de nihai olarak ancak 1774 yılında yapılan Küçük Kaynarca Anlaşması ile Rusya, Karadeniz ve Akdeniz'de kendi ticaret gemileriyle ticaret yapma hakkı elde etmiştir. Türk Boğazları, 1829 tarihli Edirne Barış Anlaşması ile tüm devletlere açılarak 1484 yılından itibaren yaklaşık üç yüz elli yıl süren Karadeniz'in iç deniz olarak dış ticarete açık olması politikası sona ermiştir.³⁶ 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında imzalanan Ayastefanos ve Berlin Konferansı ve Berlin anlaşmaları ile Karadeniz'de Romanya, bağımsız bir devlet olarak doğmuş, Bulgaristan da özerkliğine kavuşmuş³⁷ ve nihayetinde 1908 yılında bağımsızlığını kazanmıştır.³⁸ Karadeniz'in çokuluslu hale geldiği Berlin Antlaşması, Almanya'nın Karadeniz'e ve

³⁵ Eyyup Kandemir, "Medeniyetler Tarihi İçinden Doğu-Batı Perspektifinde Karadeniz'e Bakmak", **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 17.

³⁶ Kandemir, a.g.e., s. 18-19.

³⁷ Uçarol, a.g.e., s. 360-364

³⁸ Uçarol, a.g.e., s. 413-414.

Balkanlara ilk doğrudan müdahalesidir. Güçlü bir Rusya'yı istemeyen Almanya, bu antlaşmayla Rusların işgal ettiği yerleri ele geçirmesine mâni olmuş, Balkan devletlerine özerklik veya özgürlük sağlamış, Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük toprak kaybına uğramasına neden olmuştur. I. Dünya Savaşı'nda Karadeniz'e kıyısı olan Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan İttifak Devletleri arasında yer alırken Rus Çarlığı ve Romanya İtilaf Devletleri yanında yer almıştır. I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu yıkılarak yerine Türkiye Cumhuriyeti, Rus Çarlığı yıkılarak Sovyetler Birliği kurulmuştur. Sovyetler Birliği, kısa bir karışıklık ve iç savaşın ardından Çarlık topraklarını Sovyet Cumhuriyetleri olarak tekrar ele geçirmiştir. Bulgaristan ise savaşı kaybetmiş ve yine Karadeniz ülkesi olmuştur.³⁹

I. Dünya Savaşı ve ardından gelen Türk Kurtuluş Savaşı sonunda 1922 yılında Lozan'da Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır ve bu sözleşme iki Dünya Savaşı arasındaki buhranlı dönemde Türk Boğazlarının statüsünün belirleyicisi olmuştur. Bu sözleşme, genel olarak Türk Boğazlarına geçiş serbestisi getirmekteydi. Bu sözleşmeye göre barışta; ticaret gemileri ve askerî olmayan uçaklar tam serbestlikle geçebilecek, harpte; Türkiye tarafsız ise barıştaki uygulama aynen geçerli olacak, savaşan olması durumunda tarafsız gemiler ve uçaklar düşmana yardım etmemek kaydıyla serbestçe geçebilecekti. Savaş gemileri, askerî uçaklar ile uçak gemileri de barış zamanında serbestçe geçebilmekteydi. Bunun istisnası ise Karadeniz'e kıyısı olan devletlerden en büyük donanmaya sahip olan devletin donanmasında daha büyük olmaması ve en fazla 10.000 tonluk 3 gemi ile sınırlandırılmasıydı. Bu sözleşmeyle ilgili olarak önemli olan iki husus da Boğazların kontrolünün Türkiye'nin başkanlığında bir uluslararası bir komisyon tarafından kontrol edilmesi ve Boğazların iki tarafının silahsızlandırılmasıydı.⁴⁰

İki Dünya Savaşı arasında Karadeniz'de istikrarı sağlayan diğer önemli husus Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki 17 Aralık 1925 tarihinde imzalanan Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması ve takip eden anlaşma ve protokollerdir. Türkiye'yi bu anlaşmaya iten Britanya İmparatorluğu'yla arasındaki Musul Anlaşmazlığının Türkiye'nin aleyhine çözülmesi ve bu anlaşmazlık devam ederken Şeyh Said

³⁹ Uçarol, a.g.e., s. 513.

⁴⁰ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası**, Cilt I, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015-2017, s. 232-235.

isyanının patlak vermesi sonucu Türkiye'nin içinde ve dışarıda düştüğü sıkıntılı durumdu. Sovyetler Birliği için ise Batılı devletlerin kendisini tanımalarına rağmen kendisini dışlanmış hissetmesidir.⁴¹ Ancak bu yakınlaşma 1936 yılına kadar sürmüştü, 22 Temmuz 1936 tarihinde imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile ilişkilerde soğuma olmuştur.⁴²

Lozan Boğazlar Sözleşmesi 13 yıl yürürlükte kalmış ve uygulamasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır. Ancak II. Dünya Savaşı'nın yaklaşması bu sözleşmenin dayandığı yetersiz kolektif güvenlik sisteminin gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. 22 Temmuz 1936 tarihinde imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesine göre barış zamanında ticaret gemileri ve sivil uçaklar serbestçe geçebilecek, harpte ise Türkiye tarafsız ise barıştaki uygulama aynen geçerli olacak, savaşın olması durumunda ise tarafsız gemiler düşmana yardım etmemek kaydıyla serbestçe geçebilecekti. Bu sözleşme; barışta Karadeniz'e kıyısı olmayan devletlerin uçak gemisi, hattı harp gemisi ve denizaltılarının Karadeniz'e geçişini yasaklarken diğer gemilerinin toplam tonajının geçişi önceden bildirmek şartıyla 30.000-45.000 ton ve 21 gün ile sınırlamaktadır. Harpte; Türkiye tarafsız ise savaşmayanların geçişi serbest olmakla birlikte yakın harp tehdidi ve savaşın durumunda ise istediği gibi davranma özgürlüğüne sahiptir.⁴³ Montrö Sözleşmesi çeşitli zamanlarda tartışılmalı hale gelse de işlevini sürdürmektedir. Soğuk Savaş döneminde Karadeniz, NATO ve Varşova Paketi'nin temas ve sınırında yer alsa da nispeten istikrarlı olmasının nedeni Montrö Sözleşmesinin belirlediği hukukun dış müdahalelere kapalı olmasıdır.⁴⁴

1.1.2. Soğuk Savaş Dönemi

Türkiye'nin tarafsız kaldığı II. Dünya Savaşı'nda Mihver Devletleri yanında savaşa giren iki Karadeniz ülkesi Bulgaristan ve Romanya, 1944 Mayıs ayında Sovyetler Birliği ile Birleşik Krallık arasında imzalanan anlaşmayla Sovyetler Birliği harekât bölgesinde bırakılmış ve 1944 yazında Sovyetler Birliği tarafından işgal

⁴¹ Oran, a.g.e., 314-320.

⁴² Oran, a.g.e., 321.

⁴³ Oran, a.g.e., s. 374-379.

⁴⁴ Eyyup Kandemir, "Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği", **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 84.

edilmiştir.⁴⁵ Bu ülkelerin Sovyetler Birliği'nin kontrolüne girmesiyle Türkiye hariç tüm Karadeniz'e kıyıdaş devletler savaş sonrasında oluşmakta olan Doğu Bloku'nda yer almıştır. Sovyetler Birliği; II. Dünya Savaşı'nın sonunda Almanya'yla ilişkilerini yeterli zaman önce kesmediği gerekçesiyle Türkiye'yle olan 1925 tarihli Dostluk ve Tarafsızlık Anlaşmasını iptal etmiş ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde değişiklik, toprak talebi, Boğazlarda üs, Boğazların Türkiye'yle beraber yönetilmesi talebinde bulunmuş ve önerilerini 17 Temmuz-02 Ağustos 1946 tarihleri arasında yapılan Potsdam konferansında da ifade etmiştir. ABD Başkanı Harry S. Truman, Stalin'i çok iyi tanıyan dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Winston Churchill'in muhalefetine rağmen Boğazlar konusunda Sovyetler Birliği'nin fikirlerini desteklemiş ve bu meselenin çözümünün iki ülke arasında yapılması gerektiğini belirtmiştir. Sonuç itibarıyla Sovyetler Birliği'nin nota ve talepleri, Türkiye tarafından "egemenlik haklarına ve güvenliğe aykırı" bulunarak kabul edilmemiş ve Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkilerinin uzun süreli ağır hasar almasına neden olmuştur.⁴⁶ Bu olaylar Türkiye'nin NATO'ya girişini hızlandırmıştır. Karadeniz, II. Dünya Savaşı'ndan Sovyetler Birliği'nin yıkılışına kadar büyük ölçüde Sovyetlerin kontrolünde olmuş, Türkiye, Karadeniz'in tek NATO üyesi olarak Sovyetler Birliği'ni dengelemeye çalışmıştır.⁴⁷ Sovyetler Birliği; Stalin'in ölümünden sonra 30 Mayıs 1953 tarihli nota ile yukarıda belirtilen isteklerinden vazgeçtiğini bildirmiştir.⁴⁸ Müteakiben Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında ticari, ekonomik ilişkiler gelişmiş, bu durum da Karadeniz'e barış ve istikrar olarak yansımıştır.⁴⁹

1.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

1990'lı yılların başında Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Varşova paktının dağılması Karadeniz'de mevcut devletlerin yanı sıra eski Sovyetler Birliği cumhuriyetleri olan Rusya, Ukrayna, Moldova Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan devletleri ortaya çıkmıştır. Karadeniz'de "*asıl değişim ve gerilim ise 11 Eylül 2001*

⁴⁵ Keith Hitchins, **A Concise History of Romania**, New York, Cambridge, University Press, 2014, s. 214-215.

⁴⁶ Oran, a.g.e., s.501-507

⁴⁷ Eyyup Kandemir, "Medeniyetler Tarihi İçinden Doğu-Batı Perspektifinden Karadeniz'e Bakmak", **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 22.

⁴⁸ Oran, a.,g.,e., s. 511.

⁴⁹ Oran, a.,g.,e., s. 769.

sonrasında yaşanmıştır.”⁵⁰ Bulgaristan ve Romanya, 2004 yılında NATO’ya üye olduğunda Karadeniz’in bir tarafı (batı ve güney) NATO üyeleri diğer tarafı istikrar ve güvenlik problemleri yaşayan eski Sovyet Cumhuriyetleri ile çevrilmiştir. Bulgaristan ve Romanya’nın 2004 yılında NATO’ya ve 2007 yılında Avrupa Birliği’ne katılması hem NATO ve hem AB’yi Karadeniz’e komşu haline getirmiştir. Nihayetinde Karadeniz bölgesinin son dönemde ön plana çıkmasının ve çok fazla aktörün çatışma alanı hale gelmesinin nedeni hem enerji geçiş bölgesi hem de enerji kaynaklarına sahip olmasıdır.⁵¹

Karadeniz’in bölgesel istikrar ve güvenliği tanımlanırken başlıca aktörlerden birisi Rusya’dır. 90’lı yıllarda bölgedeki tüm devletlerde bir geçiş süreci yaşanmış, bu dönemde Batı ile Rusya’nın ilişkileri düzelmiş, iş birliği için ortak platformlar kurulmuştur. Rusya’nın yanı sıra diğer Karadeniz ülkeleri; Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Türkiye ve Ukrayna arasında ekonomik ve siyasi ilişkiler gelişmiş, Karadeniz’de dönemsel bir istikrar yaşanmıştır.⁵² 2000’li yıllarda iç sorunlarını büyük ölçüde çözmüş olan Rusya; AB, NATO ve ABD’nin Karadeniz’e ve eskiden uydusu olan ülkelere yönelik girişimlerini tehdit olarak algılamaya başlamıştır.⁵³ Rusya’nın 1993 yılından beri dile getirdiği teorik altyapısını Yeni Avrasyacılığın⁵⁴ oluşturduğu “Yakın Çevre” doktrininin temel kaygısı Rusya’nın gücünü korumak ve pekiştirmek ve diğer güçlerin varlığını sınırlamaktır. Tarihsel olarak Rusya, Karadeniz Bölgesini ulusal güvenliğinin önemli bir bileşeni olarak görmüş ve Karadeniz nüfuz alanının korunmasını ulusal çıkar olarak kabul etmiştir. Hatta halen topraklarında Rus askerleri bulunan Gürcistan, Moldova ve Ukrayna’nın NATO’ya (hatta Avrupa Birliği’ne) üye olmayı istemesini savaş sebebi saymakta⁵⁵ ve bu durum 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Ukrayna’ya saldırısının gerekçelerinden birisini oluşturmaktadır. Rusya; diğer aktörleri bölge dışında tutmaya çalışarak kendisinin

⁵⁰ Giray Saynur Derman, “Rusya Federasyonu’nun Karadeniz Bölge Politikası ve Yeni Güç Dengeleri”, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 148.

⁵¹ Halil Erdemir, “Avrupa Birliği’nin Karadeniz Strateji ve Politikaları”, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 795-797.

⁵² Derman, a.g.e., s.148

⁵³ Derman, a.g.e., s.147

⁵⁴ Aleksandr Dugin, **Rus Jeopolitiği-Avrasyacı Yaklaşım**(Vügar İmanov), İstanbul, Küre Yayınları, 11. Baskı, 2014, b.a.

⁵⁵ Tim Marshall, **Coğrafya Mahkûmları** (Çev. Mert Doğruer), İstanbul, 3. Baskı, Epsilon Yayınevi, 2018, s. 28.

dâhil olmadığı enerji, ulaştırma vb. projelere engel olmaya çalışmaktadır. Romanya, Ukrayna ve Gürcistan gibi ülkeler Rusya'nın bir tehdit olduğunu düşünürken, ABD, NATO'nun genişlemesi, ikili ekonomik ve savunma anlaşmaları ve Rusya yanlısı hükûmetlere karşı çıkan Batı yanlısı gruplara destek yoluyla aynı anda Karadeniz Bölgesi üzerinde askerî ve siyasi etki yaratmakta, Rusya da Batı tarafından kuşatıldığını ve kontrol altına alınmak istendiğini düşünmektedir. Nitekim Batılı ülkelerin eski Sovyetler Birliği etki alanına müdahale politikasına tepki olarak Rusya, 2008'de Gürcistan'a müdahale ederek Güney Osetya ile Abhazya'yı "bağımsız" hale getirmiş, Ukrayna'yı istikrarsızlaştırarak 2014'te Kırım'ı ilhak etmiştir.⁵⁶ Rusya, son dönemde bununla kalmamış, 21 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'nın 2014'te kontrolünü kaybettiği ve bağımsızlıklarını ilan eden Donetsk ve Luhansk Oblastlarının (kısaca Donbas Bölgesi) sözde bağımsızlığını tanımış⁵⁷, bundan üç gün sonra da 24 Şubat 2022 tarihinde Donbas bölgesi ile Ukrayna'nın tamamını işgale ve mevcut Ukrayna hükûmetini devirmeye yönelik olarak saldırı başlatmış⁵⁸, 30 Eylül 2022 tarihi itibarıyla Rusya'nın işgalinde bulunan Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporijya bölgelerini ilhak etmiştir.⁵⁹

Rusya'nın Karadeniz'de elini güçlendiren en önemli jeopolitik faktör geniş enerji ve hammadde kaynaklarına sahip olmasıdır. Rusya'nın Sovyetler Birliği döneminde müttefiklerine yönelik kurduğu doğal gaz boru hatları; bu hatları kullanan eski müttefiklerine karşı silah olarak kullanılmaktadır. Doğal gaz, Rusya için Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra çöken ekonomisini ayağa kaldıran kârlı bir iş ve Ukrayna örneğinde olduğu gibi siyasi araçtır.⁶⁰ Son dönemde görüldüğü üzere Rusya'nın Ukrayna saldırısı nedeniyle uygulanan yaptırımlar kapsamında 02 Mart 2022 tarihinde Avrupa Birliği resmi gazetesinde yayınlanan kararla yedi Rus bankası

⁵⁶ Erdemir, a.g.e., s.135-137

⁵⁷ Deutsche Welle, "Putin erkennt Separatisten-Gebiete in der Ostukraine an (Putin, Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçı bölgeleri tanıdı)", (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/putin-erkennt-separatisten-gebiete-in-der-ostukraine-an/a-60863721> (02 Mart 2022)

⁵⁸ Deutsche Welle, "Russland und die Ukraine: Chronik bis zum Angriff (Rusya ve Ukrayna: Saldırının Güncesi (Kronolojisi))", (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/russland-und-die-ukraine-chronik-bis-zum-angriff/a-60199489> (02 Mart 2022)

⁵⁹ Emre Gürkan Abay, Dmitri Chirciu, "Putin, Ukrayna'nın Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporijya bölgelerinin Rusya'ya bağlanmasına yönelik anlaşmaları imzaladı", **Anadolu Ajansı**, 30 Eylül 2022, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/putin-ukrayna-nin-donetsk-luhansk-herson-ve-zaporijya-bolgelerinin-rusyaya-baglanmasina-yonelik-anlasmalari-imzaladi/2699143> (16 Kasım 2022)

⁶⁰ Derman, a.g.e. 156.

AB, ABD, Kanada, Birleşik Krallık tarafından SWIFT sisteminden çıkarılırken doğal gaz alışverişinin devam edebilmesi için Rusya'nın en büyük bankası Sberbank ve Gazprombank SWIFT yasağı dışında bırakılmış⁶¹ olması petrol ve doğal gazın Rusya ve Avrupa için önemini göstermektedir.

Karadeniz bölgesindeki diğer önemli aktörler ise ABD, NATO ve AB'dir.

Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Doğu Bloku ülkelerinin dağılmasından hemen sonra ABD tek süper güç haline gelmiştir. ABD ve NATO başlangıçta Soğuk Savaş'ın hassas dengesine bağlı kalmış ve Karadeniz Bölgesinde etkin bir rol oynamamıştır. Hazar Denizi ve çevresindeki enerji kaynaklarının ABD'nin dikkatini bölgeye çekmesiyle bu yaklaşım 1990'ların sonunda kademeli olarak terk edilmiştir.⁶² ABD, "Büyük Satranç Tahtası" ve "Medeniyetler Çatışması" tezlerinde belirtilen hegemonyasını Karadeniz'de de sürdürmek için "Genişletilmiş Karadeniz Projesini" ortaya atmıştır.⁶³ ABD ve NATO'nun yaklaşım tarzının değişmesinin bir nedeni de bağımsızlığını kazanan eski Sovyetler Birliği cumhuriyetlerinin yeniden güç kazanmaya başlayan Rusya'nın etkisine ve baskısına boyun eğmesini engellemektir. 11 Eylül 2001'den sonra Transatlantik güvenlik odağı, Orta ve Doğu Avrupa'dan "Büyük Orta Doğu" ve "Geniş Karadeniz" bölgeleri olarak adlandırılan bölgelere kaymıştır. ABD, bölgeye jeostratejik ilgisini NATO'nun rolünü artırarak stratejisine askerî bir boyut eklemiştir. Montrö Sözleşmesi; ABD de dâhil olmak üzere Karadeniz'e kıyısı olmayan devletlerin Deniz Kuvvetleri unsurlarının Karadeniz'de bulunma süresini, tipini ve tonajını kısıtlamakta, bu konuda istekli olan ABD'nin bu bölgede sürekli bir deniz kuvveti bulundurmasına engel olmaktadır. Bu nedenle geçmişte ABD, Deniz Kuvvetleri ve Sahil Güvenlik gemilerini Romanya veya Bulgaristan'a göndererek Karadeniz'de keşif gözetleme sancak/varlık gösterme faaliyetleri icra etmiştir.⁶⁴ Bu dönemde ABD, Karadeniz Bölgesi'ne yönelik tutarlı ve kapsamlı üçlü bir strateji geliştirmeye çalışmıştır. Üçlü stratejinin ilk ayağı

⁶¹ "Sieben russische Banken werden aus Swift ausgeschlossen(Yedi Rus bankası Swift'in dışında tutulacak)", **Der Spiegel**, 2 Mart 2022, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/sieben-russische-banken-werden-aus-swift-ausgeschlossen-a-f979914b-4ee6-49a9-9842-5c6059bfb6b8> (02 Mart 2022)

⁶² Hatice Nur Germir, "ABD'nin Karadeniz Politikası", **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 708.

⁶³ Germir, a.g.e. 708-709.

⁶⁴ Germir, a.g.e., s.710.

demokrasinin ve piyasa ekonomisinin desteklenmesiyle özgür ve adil seçimler, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve şeffaf piyasa ekonomilerinin bir sonucu olarak daha fazla siyasi özgürlüğe odaklanmıştır. Bu stratejinin ikinci ayağı, gaz ve petrol boru hatlarının sayısındaki artış ile ulaşım ve iletişim altyapısındaki gelişmeler nedeniyle ticarete ve ekonomik gelişmede artışı ve turizmi, gümrük iş birliğini, çevre korumayı sağlamayı ve enerji ile serbest ticaretin genişletilmesini hedeflemektedir. Bahse konu stratejinin üçüncü ayağı ise gelişmiş bir sınır güvenliği rejimi ve sivil-asker iş birliği yoluyla terörizm, organize suç ve kitle imha silahlarının kaçakçılığı ile mücadele ederek güvenliğin sağlanmasıdır. Bu kapsamda özellikle sınır ötesi koordinasyonu iyileştirmek için tasarlanmış olan Karadeniz Sınır Güvenliği Girişimi ve Karadeniz Sivil Acil Müdahale Planlaması ABD tarafından finanse edilmiştir. Ayrıca ABD, bölgedeki algısını iyileştirmek için Gürcistan, Ukrayna, Bulgaristan ve Romanya gibi bölge ülkeleriyle yakın ikili güvenlik bağları geliştirmiş, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO üyeliğini de desteklemiştir. Ancak bu politika NATO'nun bir bütün olarak Karadeniz'de güvenliğin sağlamasını neredeyse imkânsız hale getirerek Rusya'yla bölge devletleri arasını açarak gerilimi daha da artırmıştır.⁶⁵ Rusya, 2008 yılında Gürcistan'a müdahale ederek Abhazya ve Güney Osetya'yı işgal etmiş, bu ülkelerin bağımsızlığını ilan etmelerini sağlamış, bahse konu ülkelere asker konuşlandırarak bağımsızlıklarını tanımıştır. Bu olay ABD'nin ve NATO'nun itibarına çok zarar vermiş ve bölgedeki güvenlik ortamını olumsuz etkilemiş ve ABD'nin 2008 Gürcistan Savaşı sonrası Rusya'ya uygun şekilde yanıt vermemesi ABD'nin güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmuştur.⁶⁶ Hatta bu durum 2014'te Rusya'nın Ukrayna'ya müdahale ederek iki yüzyıl boyunca Rusya'nın elinde bulunan ve 1954'te Kruşçev tarafından Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmış olan Kırım'ın ilhakı ve 2022 yılında Ukrayna'ya saldırması için cesaret verici olmuştur. Bir bakış açısına göre ABD ve Avrupa Birliği, Ukrayna'yı Batı'nın özgür kurumlarına üye yaparak, hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi yücelterek Batı'yla bütünleştireceğini düşünürken Rusya için halen

⁶⁵ Mitat Çelikpala, "Security in the Black Sea Region Policy Report II", 2010, (Çevrimiçi) https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/GP_Security_in_the_Black_Sea_Region.pdf (25 Nisan 2021), s. 7, 10.

⁶⁶ Çelikpala, a.g.e., s.11.

geçerli olan jeopolitik şartları ve Rusya'nın hukuk dışı davranabileceğini ihmal etmiştir.⁶⁷ NATO'nun halen teoride devam eden Karadeniz'de daha fazla genişleme planı Rusya'nın Kırım'ı ilhakından sonra uygulamadan kaldırılmak zorunda kalmıştır. NATO; Gürcistan ve Ukrayna'daki fiili durumları kabul etmemekte ve 2014'ten itibaren kontrollü ilişki düzeyini muhafaza etmektedir.⁶⁸

2022 yılına kadar ABD ve NATO; Bulgaristan, Romanya ve Türkiye üzerinden Karadeniz'de varlığını göstermekte ve büyük çaplı tatbikatlar (Sea Breeze, Sea Shield gibi) ile güç gösterisi yapmakta ve caydırıcılık sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin; 1997 yılından beri her yıl yaz aylarında ABD ve Ukrayna'nın ev sahipliğinde icra edilen Sea Breeze tatbikatına 2021 yılında 32 ülkeden 5000 asker, 32 gemi, 18 özel kuvvet ve dalış takımı, 40 hava aracı ile en yüksek katılım olmuştur.^{69 70 71} Ancak, 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı, ABD ve NATO'nun güç gösterisinin yeterince caydırıcı olmadığını da göstermiştir.

Başta Almanya ve Fransa olmak üzere 19. ve 20. yüzyılda büyük Avrupa devletleri Karadeniz'e hâkim olmak istemişlerdir. Avrupa devletlerinin sert güç uygulamaları 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren II. Dünya Savaşı'nı acı tecrübeleri ve karşılıklı sahip olunan nükleer silahların sert güç uygulamalarına imkân vermemesi nedeniyle yumuşak güç uygulamalarına evrilmiştir. Avrupa Birliği, Bulgaristan ve Romanya'nın üye olmasıyla komşu olduğu Karadeniz'i kontrol etmek, Rusya'nın Avrupa üzerindeki enerji tekeli kırarak ve arz güvenliğiyle kaynak çeşitliliği sağlamak istemektedir.⁷² Bu kapsamda; AB, Karadeniz Bölgesinde enerji arzının güvenliğini sağlamak üzere uzun vadede

⁶⁷ Marshall, a.g.e., s.31, 32.

⁶⁸ Dinçer Bayer, "NATO'nun Karadeniz Uygulamaları", **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s.848.

⁶⁹ Bu tatbikat Rus karakol gemisi ve uçaklarının Birleşik Krallık firkateynine önleyici ateş açılmasıyla gündeme gelmiştir.

⁷⁰ "Russland-NATO: Aufmarschgebiet Schwarzes Meer (Rusya-NATO: Karadeniz konuşlanma alanı)", **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/russland-nato-aufmarschgebiet-schwarzes-meer/a-58087664> (03 Kasım 2021)

⁷¹ 2008 Temmuz ayında icra edilen Sea Breeze tatbikatında Odessa Limanı'nda ABD 6. Filo Komutanının ev sahipliğinde Amerikan kruvazöründe bir yapılan kokteylde Ukrayna ve Gürcistan NATO'ya katılmış gibi bir hava olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, gözlemlendiği kadarıyla Ukrayna Deniz Kuvvetleri ve Silahlı Kuvvetleri malzeme ve insan gücü olarak NATO standartlarının çok altında idi. Yaklaşık bir ay sonra Rusya, Gürcistan'a saldırarak Gürcistan'ın NATO'ya girmesini kabul etmeyeceğini göstermiştir.

⁷² Erdemir, a.g.e., s. 796.

güvenlik ve istikrarın sağlanması, barış ve huzurun tesisi, sınır güvenliği ve suç kontrolü, hukukun üstünlüğü konularında politikalar üretmektedir.⁷³ AB'nin başlıca politikaları Avrupa Komşuluk Politikası (ENP), Karadeniz Sinerjisi (Black Sea Synergy⁷⁴), Doğu Ortaklığı (Eastern Partnership-EaP⁷⁵), Tuna Stratejisi (Danube Strategy⁷⁶) yaklaşımlarıdır. Bahse konu yaklaşımlar Bölüm 4.2.'de Avrupa Birliği üyesi bir devlet olarak Almanya'nın Karadeniz politikası kapsamında açıklanacaktır.

1990'lı yıllarda, AB'nin Karadeniz'e yönelik bir önceliği ve politikası olmamasına rağmen 2000'li yılların başında bölgeyle daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. 2003 yılında yayınlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi (ESS), Güney Kafkasya'nın bölgenin daha fazla dikkat edilmesi gereken bir parçası olduğunu belirten ilk resmî belgedir. ESS'nin ardından bölgeye, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP)⁷⁷ açısından daha fazla önem verilmiştir. 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın Avrupa Birliği'ne katılmasıyla sağlanan genişleme, AB'nin bölgeye ilgisini artırmıştır.⁷⁸ Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonrasında ve Ukrayna'yı istikrarsızlaştırma çabalarına yönelik olarak 2016 yılında yayınlanan AB'nin "Dışişleri ve Güvenlik Politikası için Küresel Strateji" belgesinde devletlerin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü ile anlaşmazlıkların barışçıl çözümünün Avrupa'nın temel unsurları olduğu belirtilirken Rusya'nın uluslararası hukuku ihlal etmesi ve Ukrayna'nın istikrarsızlaşması AB'nin güvenliğine karşı olarak algılanmış ve AB'nin bu duruma bir bütün olarak karşı koyacağı belirtilmiştir.⁷⁹ Ayrıca AB, bölgesel enerji transfer projelerini (BRUARA⁸⁰, Güney Akım, elektrik vb.)

⁷³ Murat Koray, "Genişletilmiş Karadeniz Bölgesi Kavramının Türkiye'nin Jeopolitiğine Etkileri", **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s.100.

⁷⁴ AB Dışişleri Servisi, "Black Sea Synergy", 22 Kasım 2021, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/black-sea-synergy_en (30 Kasım 2021)

⁷⁵ AB, "Eastern Partnership (EaP)", (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/environment/international_issues/eastneighbours_en.htm (24 Nisan 2021)

⁷⁶ AB, "Danube Region Strategy", (Çevrimiçi) <https://danube-region.eu/> (27 Ekim 2021)

⁷⁷ 2009 yılında Lizbon Antlaşması ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) adını almıştır.

⁷⁸ Çelikpala, a.g.e., 11

⁷⁹ AB Dışişleri Servisi, "Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe", Haziran 2016, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (03 Mayıs 2021), s.33.

⁸⁰ BRUA boru hattı, Romanya'da (Podișor-Recaș) bir doğal gaz boru hattıdır. Gelecekteki Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Avusturya gaz ara bağlantısının bir parçasıdır ve Transgaz (Romanya) şirketi tarafından inşa edilmektedir. Boru hattı, Karadeniz'de gelecekteki doğal gaz kullanımı için yeni bir ihracat yolu sağlamaya çalışmaktadır. BRUA boru hattı nihayetinde Giurgiu

destekleyerek Bulgaristan ve Romanya'nın Rusya'ya bağımlılığını azaltmaya çalışmaktadır ve Karadeniz'de AB'nin köprü rolünün devam etmesini vurgulamaktadır.⁸¹ Sonuç olarak AB'nin temel hedefi ilgili ülkelerin Avrupa Birliği üyesi yapılmadan Avrupa Birliği müktesebatına yönelik şekillendirilmesi ve Avrupa Birliği çıkarlarının kabullenilmesidir. Uygulanan çeşitli politikalarla ülkeler arasındaki ve iç çatışmaların önlenmesi barış ve istikrarın sağlanması öngörülmektedir.⁸²

Bölgedeki diğer önemli aktör de Türkiye'dir. Her ne kadar Karadeniz, Türkiye'nin dışarıya açılan tek kapısı olmamakla birlikte Doğu-Batı arasında köprü olmakla övünen Türkiye, Karadeniz'i en az diğer kıyıdaş devletler kadar önemsemektedir. Türkiye, Montrö Sözleşmesini yıllarca titizlikle uygulamış bir devlet olarak Karadeniz'deki gerek yabancı güçlerin askerî varlığını gerekse Rusya'nın askerî varlığını kısıtlamaya çalışmaktadır.⁸³ Karadeniz'de bir güç mücadelesi alanı oluşturmamak ve bölge dışı aktörleri bölgeye müdahalesini önlemek maksadıyla tüm sorunları "Karadenizlilik" ilkesi çerçevesinde çözmeye çalışmıştır. Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, Varşova Paktı ve Sovyetler Birliği'nin çözülmesiyle 90'lı yıllarda Karadeniz'de oluşan istikrarsızlık alanı için NATO'da Karadeniz-Kara Delik söylemi oluşturulmuştur. Bu söylem bir yandan ABD'nin Karadeniz'in istikrarsızlık ve güvenlik ortamını ifade ederken bir yandan ABD'nin bölgeye nüfuz etme/müdahalede bulunma çabasının gerekçesini ifade etmektedir.

Türkiye'nin Karadeniz'in jeopolitiğini (jeoekonomiğini ve jeokültürünü) geliştirmeye yönelik birçok faaliyeti bulunmaktadır. Bunların en başta geleni Türkiye'nin girişimi ile 25 Haziran 1992 tarihinde İstanbul Zirvesi sırasında yayımlanan bir bildirge ile kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ), "Karadenizlilik" ilkesi doğrultusunda kurulmuştur. Şu anda, KEİ'nin Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya,

(Romanya) - Ruse (Bulgaristan) ve Arad (Romanya) - Szeged (Macaristan) boru hatlarına bağlanacaktır.(Black Sea Synergy: review of a regional cooperation initiative - period 2015-2018)

⁸¹ AB Dışişleri Servisi, "Black Sea Synergy: review of a regional cooperation initiative - period 2015-2018", 5 Mart 2019, (Çevrimiçi)

https://eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2019_100_f1_joint_staff_working_paper_en_v3_p1_1013788-1.pdf (03 Mayıs 2021), s. 11-13.

⁸² Erdemir, a.g.e., s.801-802.

⁸³ Erdemir, a.g.e., s.138.

Sırbistan, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan olmak üzere 12 üyesi⁸⁴ bulunmaktadır. Sekreteryası İstanbul’da bulunan KEİ’nin amacı; katılan devletlerin coğrafi yakınlıklarından ve ekonomilerinin birbirlerini tamamlayıcı özelliklerinden yararlanılarak ticari, ekonomik, bilimsel ve teknolojik iş birliğini geliştirmeleri ve Karadeniz Bölgesi’nin bir barış, iş birliği ve refah bölgesi haline gelmesinin sağlanmasıdır.⁸⁵ Bu anlayışla bölge ülkeleri kendi aralarında mal, hizmet, işgücü ve sermayenin serbest dolaşımı sağlamak için iş birliğine istekli olduklarını ifade ederek serbest pazar, katılımcı yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının esas alındığı bir bütünleşme amaçlamışlardır.⁸⁶ KEİ, 90’lı yıllarda oldukça etkin iken 2000’li AB’nin bölgeye yönelik politikaları nedeniyle etkinliği azalmış⁸⁷ olmakla beraber etkinliğini azaltan daha başka etkenler de mevcuttur: Hâlihazırda KEİ, liderler seviyesinde periyodik toplantıların düzenlendiği, karşılıklı görüş alışverişi yapılan bir platformun ötesine gidememiştir. KEİ’nin başarısızlığının nedenleri arasında üye devletler arasındaki teknik ve hukuki sorunları çözmek konusundaki isteksizlik ve başta Azerbaycan-Ermenistan, Gürcistan-Rusya ve Ukrayna-Rusya arasındaki uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözülememesi ve uyuşmazlıkların sürekli istikrarsızlık kaynağı olması yer almaktadır.⁸⁸

Türkiye’nin “Karadenizlilik” ilkesi çerçevesinde ve Montrö Sözleşmesinin sorgulanmasını engellemek amacıyla başlattığı diğer iki önemli faaliyet 2001’de başlatılan Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR) ile 2004’te başlatılan Karadeniz Uyum (Black Sea Harmony) Harekâtıdır. BLACKSEAFOR’a Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya ve Gürcistan katılmıştır. 2008 yılında Gürcistan, 2014 yılında ise Ukrayna BLACKSEAFOR’dan ayrılmıştır. Karadeniz Uyum Harekâtı ise NATO’nun Akdeniz’deki Etkin Çaba (Active Endeavor) Harekâtına benzer şekilde BMGK’nın 373, 1540 ve 1566 sayılı kararları kapsamında

⁸⁴ 13. üye olarak Haziran 2019’da Kuzey Makedonya, başvurmuş, Kuzey Makedonya’nın henüz iç hukuk süreci tamamlanmamıştır. (Dışişleri Bakanlığı Ağ Sayfası)

⁸⁵ TC Dışişleri Bakanlığı, “Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) - Örgütünün Dünü, Bugünü Ve Geleceği”, (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirlici-kei---orgutunun-dunu_-bugunu-ve-gelececi.tr.mfa (06 Mayıs 2020)

⁸⁶ Alaeddin Yalçınkaya, “Avrasyacı Bölgeselleşme Girişimleri: KEİ, AEB, ŞİÖ”, **Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi**, Cilt 7, Özel Sayı, Temmuz 2019, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/772752> (16 Aralık 2021), s. 93.

⁸⁷ Erdemir, a.g.e., s. 133

⁸⁸ Yalçınkaya, a.g.e. 94.

terörizm ve kitle imha silahları ile bunlarla bağlantılı materyalin yasadışı yollardan yayılmasına engel olmak maksadıyla tüm dünyada harcanan çabalara katkıda bulunmak, bu tip faaliyetlerin gerçekleştirilmesine caydırıcılık sağlamak kapsamında Karadeniz’de varlık ve kararlılık göstermek ve yasadışı faaliyetleri engel olmak maksadıyla icra edilmektedir. Halen bu harekâta sadece Rusya ve Romanya aktif olarak katılmakta, Bulgaristan ve Gürcistan’ın katılım süreci devam etmektedir.^{89 90}

Türkiye’nin Karadeniz’de bölge ülkeleriyle iş birliği içerisinde sorunları çözme, güven ve istikrarı sağlama çabaları aralarında Bulgaristan ve Romanya’nın bulunduğu bölge ülkeleri tarafından desteklenmemiş, ABD, Avrupa Birliği ve AB’nin lokomotif ülkeleri Almanya ve Fransa’nın bölgeye müdahil olmaları arzu edilmiştir. Bunun nedeni bu iki ülkenin (Bulgaristan ve Romanya) de Rusya tehdidine karşı Gürcistan ve Ukrayna gibi askerî açıdan yetersiz ve askerî bir gücü destekleyecek ekonomik güce sahip olmaması olduğu değerlendirilmektedir.^{91 92}

⁸⁹ Dz.K.K.lığı, “Karadeniz Uyum Harekâtı”, (Çevrimiçi)

<https://www.dzkk.tsk.tr/Harekat/icerik/karadeniz-uyumu-harekati> (02 Kasım 2021)

⁹⁰ Mustafa Aydın, “Geographical blessing versus geopolitical curse: great power security agendas for the Black Sea region and a Turkish alternative”, **Southeast European and Black Sea Studies**, Volume 9, 2009 - Issue 3, 18 Eylül 2009 (Çevrimiçi)

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14683850902934283> (07 Mayıs 2021)

⁹¹ Bertelsmann Vakfı, “Antagonismen in der Nachbarschaft der Europäischen Union (Avrupa Birliği Komşuluğundaki Düşmanlıklar)”, (Çevrimiçi) https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/180808_Strategiegruppe_Schlusselstaaten_FINAL_DE_Endgueltig.pdf (08 Mayıs 2021), s.16.

⁹² Bu durum Bulgaristan’ın 19. yüzyılda dış politikasının ilkesi olan “Almanya birlikte ancak Rusya’ya karşı değil” sözüne benzer bir durum oluşturmuştur: “ABD ile ancak Rusya’ya karşı değil”

İKİNCİ BÖLÜM

ALMANYA’NIN KARADENİZ POLİTİKASININ TARİHSEL KÖKENİ

Almanya’nın Karadeniz politikası; Almanya’nın 1871 yılında birliğini sağlamasından itibaren günümüze kadar temel nirengi noktaları esas olmak üzere genel hatlarıyla kronolojik olarak incelenecektir. Almanya’nın Karadeniz politikasının tarihsel kökeni incelenirken çok fazla kaynak incelenmekle birlikte tarihsel olayların kronolojik sıralamasında ve anlatımında Britannica Academic ve Rifat Uçarol’un Siyasi Tarih (1789-1999) kitabı tercih edilmiştir.

2.1. Yaşam Alanı Teorisi (Lebensraum)

I. ve II. Dünya Savaşı’nda Alman Devlet Yönetim Bilimi ile eş anlamlı olarak kullanılan jeopolitiğin doğuşu ve gelişiminden bahsederken Alman jeopolitikçilerle ve Friedrich Ratzel⁹³ ile başlamak genel bir yaklaşım tarzı olmuştur. XIX. yüzyılın önemli coğrafyacılardan sayılan Ratzel, coğrafyanın yanı sıra biyoloji, etnoloji alanlarında uzmanlığı nedeniyle günümüz Coğrafya biliminin de temellerini atmıştır. Alman jeopolitik okulunun kurucusu Ratzel, “Anthropo-Geographie” adlı eserinde doğal çevreyle insanın yaptıkları arasında ilişkiler kurmuştur. Charles Darwin’in türlerin hayatta kalma mücadelesinden ve evrim teorisinden etkilenen Ratzel; devleti canlı bir organizma gibi görmüştür. Ratzel’e göre bir devlet; gelişmek ve yayılmak isteyen bir organizma olarak diğer devletler ile çatışmalara girecektir ve yeni alanlar kazanması o devletin gelişmesi için zorunlu olacaktır. Ratzel; bir devletin sahip olduğu alan ve bu alanın dünya üzerindeki yeri, üzerinde yaşayanların karakterini, faaliyetlerini ve kaderini belirleyecek kadar önemli olduğunu ifade etmektedir. Buna ilaveten bir devletin uluslararası alanda etkili olması, geniş bir sahaya ve Dünya üzerinde hâkim bir yere sahip olmasına bağlıdır.⁹⁴

Ratzel’in 19. Yüzyılın sonunda ileri sürdüğü bu görüşleri bir Dünya imparatorluğu kurma çabasında olan Kayzer II. Wilhelm’in Almanya’sının dış

⁹³ Tezkan, a.g.e., s. 16.

⁹⁴ Sönmezoğlu, a.g.e., s. 653.

politikasıyla uyumluluk göstermiştir. Benzer görüşleri savunan ve yukarıda bahsedildiği üzere “jeopolitik” terimini ilk kullanan Rudolf Kjellén’e göre de devlet yaşayan bir organizmadır (siyasi biyoloji kavramını ortaya koymuştur) ve genişlik, hareket serbestisi ve içeride birlik ve beraberlik olmak üzere üç temel ögesi bulunduğunu ifade etmiştir.⁹⁵

Alman jeopolitik okulunun uygulamaya yönelik temsilcisi Karl Haushofer ise atâşe olarak Japonya’da kaldığı sürece (1908–1910) Japonların Asya’daki yayılcı politikalarını incelemiş; aralarında 20. yüzyıl siyasetinde Japonya’nın rolünün anlatan iddialı siyasi coğrafya çalışması “Geopolitik des Pazifischen Ozeans” (Pasifik Okyanusu’nun Jeopolitiği) dâhil olmak üzere birçok kitap yazmış, 1919’da tümgeneral rütbesiyle ordudan emekli olduktan sonra, kendisini Almanya’nın yenilenmesine adanmıştır.⁹⁶ Savaştan sonra I. Dünya Savaşı yenilgisinin nedenlerini araştırmış, Münih Üniversitesi’nde Jeopolitik Enstitüsü’nü kurmuştur.⁹⁷ 1924 yılında Zeitschrift für Geopolitik’i (Jeopolitik Jurnalı) dergisini kurmuş ve baş editörü olarak yazılar yazmış, radyolarda konuşmalar yapmış, kurduğu “Jeopolitik Enstitüsü’nü” yönetmiştir.⁹⁸ Nasyonal Sosyalizm’in dış politikaya ilişkin görüşlerinin başlıca teorisyeni olmuştur. Aslında sosyal Darwinci olan Haushofer’in görüşleri, özgün olmaktan çok, Friedrich Ratzel ve Rudolf Kjellén ile Halford Mackinder’in “Heartland-Kalpğâh” teorisinin bir çeşit birleşimidir.⁹⁹

Friedrich Ratzel’in geniş saha ve ulusal güç arasındaki kurduğu doğru orantıdan hareket eden Karl Haushofer’e göre; bir devletin sahası, genişlemesine yetmeyecek kadar küçük ise o devlet genişlemelidir. Ancak Haushofer bu konuda bir formül önermemiş, nüfusları hızla artan Almanya ve Japonya’nın hayat alanına (Lebensraum) ihtiyacı olduğunu ileri sürmüştür.¹⁰⁰ Haushofer’in yakın arkadaşı Rudolf Hess, Adolf Hitler’in sekreteri olunca Haushofer’i Hitler’e takdim etmiş,

⁹⁵ Sönmezoğlu, a.g.e., s. 654.

⁹⁶ “Karl Haushofer”, **Britannica Academic**, (Çevrimiçi)
<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Karl-Haushofer/39552> (30 Kasım 2021)

⁹⁷ Sönmezoğlu, a.e., s. 654.

⁹⁸ “Karl Haushofer”, **Britannica Academic**, (Çevrimiçi)
<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Karl-Haushofer/39552> (30 Kasım 2021)

⁹⁹ Sönmezoğlu, a.g.e., s. 654.

¹⁰⁰ Sönmezoğlu, a.g.e., s. 654.

Hitler; hayat alanı terimi ve yaşayan organizma devlet kavramını benimsemiştir.¹⁰¹ Haushofer; Almanya, Sovyetler Birliği, Çin ve Japonya'nın ittifakını savunmuştur. Hatta Almanya-Sovyetler Birliği Anlaşmasının mimarının Haushofer olduğu söylenmektedir. Mackinder'in 1903 yılında yayınlanan "The Geographical Pivot of History (Tarihin Coğrafi Eksenini)" makalesine atıfla Dünya'nın kalbinin Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus arasında Hazar Denizinin kuzeyinde olduğunu iddia etmiştir. Bu iddiayı esas alan Haushofer; Hitler, Sovyetler Birliğine saldırdığında karşı çıkma cüretini göstermiştir.¹⁰²

Ancak "Lebensraum" terimi sadece Haushofer ve I. Dünya Savaşı sonrası döneme ait bir terim değildi. Jeopolitik bir kavram olan "Lebensraum", 1871'de kurulan Alman ulus-devleti için kültürel ve politik bir girişimdir. Almanya'nın öncüsü olan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu, birbirine karmaşık ittifaklarla bağlı üç yüz beylik ve şehir devletinden oluşmaktaydı. Gerek Kutsal Roma Germen İmparatorluğu zamanında gerekse sonrasında gerçek güce sahip bir devlet bulunmamaktaydı. Gerçek gücü toplayan imparatorluklar (Habsburglar ve Hohenzollern [Prusya]) ise yalnızca Almanca konuşulan çeşitli bölgelere hâkim olmakta zorluk çekiyorlardı. Almanya'nın uçsuz bucaksız düzlükleri sınırları zorlaştırıyordu ve hatta Almanya'nın güneyinde ve güneydoğusunda bulunan dağların uzak taraflarında bile Almanca konuşan halklar yaşıyordu. Kesin olarak sınırlandırılmış bir bölgenin yokluğu, Almanya'nın, kimliğinin bir siyasi kurum olarak devlet şeklinde veya niteliğinde olmayan, dil ve kültürün bulunduğu bir "kültür ulusu" olarak görülmesine yol açmıştır.¹⁰³

Savaşları son erdiren Vestfalya Barışı sonrasında 19. Yüzyılda ulus-devletler sistemi ön plana çıkmış, küçük Alman devletlerinin Avrupa'nın ortasında birlikten yoksun, kendisini çevreleyen ülkelerin yapısıyla uyumsuz bir şekilde toplanmış olması Avrupa'nın ortasında coğrafi bir boşluk ve boşlukta modernleşmenin getirdiği toplumsal çalkantılar yaratmıştır. Fransa, Hollanda, Danimarka, Polonya (1795'ten

¹⁰¹ Lacoste, a.g.e., s. 22.

¹⁰² Lacoste, a.e., s. 23.

¹⁰³ Jonathan Bach, Susanne Peters, "The New Spirit of German Geopolitics", **Geopolitics**, 7:3, 1-18, 8 Eylül 2010, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/714000978> (09 Kasım 2021) s. 2-3.

sonra Rusya) ve İsviçre'nin sınırları; bu biçimsiz ve belirsiz Alman merkezini çevrelemiştir. Almanya İmparatorluğu tam bu boşluğu doldurmak için ortaya çıkmıştır.¹⁰⁴

Almanya, bir devlet haline geldiğinde kendine örnek alabileceği tek imparatorluk vardı. O da Britanya İmparatorluğu idi. Britanya İmparatorluğu'nun geniş sömürgeleri varken Almanya'nın böyle bir şansı yoktu. Almanya'nın Dünya Politikası (Weltpolitik) imparatorluksuz emperyalizm olarak ifade edilebilecek melez (hibrit) bir politikaydı. Bu politikanın hedefi; bir ülkenin topraklarına sahip olmadan ve onu yönetmeden pazarlara ve ekonomiye hâkim olmaktı.¹⁰⁵ Buna örnek olarak Almanya ile Rusya arasında 1910 yılında imzalanan Potsdam Anlaşması gösterilebilir. Bu anlaşma ile Rusya; Almanya'ya Rusya ile Britanya'nın tekelinde bulunan İran pazarına (ticaret, demiryolu vb.) giriş hakkı vermiş, Almanya'nın Ortadoğu'daki çıkarlarını tanımış, buna karşılık Almanya da Rusya'nın İran'daki nüfuzunu tanımıştır.¹⁰⁶ Benzeri bir yapının 1880-1918 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğunda olduğu değerlendirilebilir. 1887 yılında Britanya; Osmanlı İmparatorluğu'nun ticaretinin % 61'ine hâkim iken Almanya % 6'sına ve Avusturya-Macaristan % 12'sine hâkimdi. Ancak 1910 yılına gelindiğinde Britanya'nın payı % 35'e düşerken Almanya ile Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun payı % 42'ye yükselmiştir.¹⁰⁷ Weltpolitik taraftarları, Britanya'yı ileride geçilecek bir örnek olarak da görüyor ve Bismark'ın gözü tok denge politikasında nefret ediyorlardı. İdeoloji olarak Lebensraum ise yayılcılıktan ziyade Weltpolitik'in ruhsuz materyalizminden kültürel/entelektüel Almanlığı (Deutschtum) korumak ve geliştirmekti. Lebensraum'un merkezinde sanayi değil, tarım vardı ve Alman halkının dünya çapındaki tarihsel potansiyeli ve gerçek Alman kültürü sadece tarımsal bir ortamda yeniden yaratılıp korunabileceği için koloniler kurma ve yerleşme politikası yoluyla elde edilecekti.¹⁰⁸ Toprak edinimi başlangıçta kolonilerle sınırlı iken 1890'lardan başlayarak milliyetçi Pan-Almancılık ile sömürgecilik karşıtı

¹⁰⁴ Bach, Peters, a.e., s. 3.

¹⁰⁵ Bach, Peters, , a.e., s.3.

¹⁰⁶ Uçarol, a.g.e., s. 307.

¹⁰⁷ İlber Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu**, İstanbul, 10. Baskı, Timaş Yayınları, 2008, s. 59.

¹⁰⁸ Bach, Peters, , a.g.e., s. 4

iç göç ön plana çıkmıştır. İlk olarak hedef, Almanya'nın doğusundaki Alman aristokratların topraklarının kamulaştırılması ve bu topraklara çiftçilerin yerleştirilmesi idi. Ancak iç göç kavramı romantik bir tarım hareketi olarak kalmamış, Alman topraklarının doğrudan Doğu'ya genişlemesini amaçlayan bir ilhak politikasına dönüşmüştür. Bu dönüşüm Friedrich Naumann¹⁰⁹ and Max Weber gibi saygın Alman bilim insanlarının ile Paul Rohrbach ve Friederich von Bernhardi gibi yayıncıların yayınlarıyla sanayicileri ilhakın iç göçten daha faydalı olacağına ikna etmesiyle sağlanmıştır.¹¹⁰

2.2. I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Karadeniz Politikası

1815 Viyana Kongresi Avrupa'da yeni bir siyasi harita ve güçler dengesi kurmuştu. Prusya'nın 1864 yılında Avusturya ile yapılan Sodoa Savaşı ile 1870 yılında Fransa ile yaptığı Sedan Savaşı'nı kazanması güçler dengesini bozmuş, Avrupa güç dengesi; savaşları kazanan Prusya'nın lehine kaymıştır.¹¹¹ Bismark'ın başbakan olduğu Prusya; 1871 yılında Belçika, Hollanda, Fransa, Polonya, İsviçre gibi ulus devletlerin tam ortasında yer alan devlet formundan yoksun ve ortaçağdan kalmış gibi gözüken beylikleri bir araya getirerek Alman İmparatorluğu'nu kurmuştur.¹¹² Devlet politikasını oluştururken Britanya'yı örnek alan Almanya, önce birliğini tamamlamış, sonra birliği korumak ve güçlendirmek istemiştir. Avrupa'da 1871 yılından itibaren "Silahlı Barış ve İttifaklar Dönemi" başlamıştır.¹¹³ Amacı, Avrupa'da barışı korumak olan Bismark'ın stratejisinin üç temel prensibi bulunmaktaydı. Birincisi Fransa'nın yalnız bırakılması, ikincisi Avusturya-Macaristan veya Rusya ile Balkanlar'da herhangi bir çatışmaya girilmemesi, üçüncüsü ise baskın ancak ezici olmayan bir koalisyonun kurulmasıdır.¹¹⁴ Fakat Almanya'nın 1870'te Fransa'yı Sedan Savaşı'nda yenerek kendisinden Alsace-

¹⁰⁹ Alman emperyalizmini savunan teorisyen ve siyaset adamı. Almanya'da kurulu Hür Demokrat Parti 1958 yılında kurulan vakfına onun adını vermiştir.

¹¹⁰ Bach, Peters, , a.g.e., s. 4

¹¹¹ Uçarol, a.g.e., s. 2.

¹¹² Bach, Peters, , a.g.e., s. 3.

¹¹³ Uçarol, a.g.e., s. 292-294.

¹¹⁴ Tuğçe Artar, Emre Baysoy, "Bismark Döneminden 2. Dünya Savaşı'na Alman Jeopolitik Düşüncesi: Haushofer ve Hitler Karşılaştırması", Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 30 (1) 1-24, 30 Haziran 2020, (Çevirimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/khobilim/issue/55353/759323> (07 Kasım 2021), s. 7.

Lorraine'i alması Almanya ile Fransa arasında uzun sürecek bir düşmanlığın başlangıcı olmuştur. Almanya, sömürgecilik konusunda geç kalmıştı. Buna rağmen Bismark; Afrika'da (Togo, Kamerun, Güney, Batı ve Doğu Afrika) ve Büyük Okyanus'ta (Yeni Gine) sömürge elde etmeyi başarmıştır. Alman İmparatoru I. Wilhelm, 1888 yılında öldüğünde yerine oğlu III. Friedrich geçmiştir. Gırtlak kanseri olan III. Friedrich'in ölümü üzerine aynı yıl oğlu II. Wilhelm geçmiştir. II. Wilhelm ile anlaşamayan Bismark 1890'da görevinden istifa etmiştir.¹¹⁵ Bismark, başbakanlığı süresince meydana getirdiği Almanya İmparatorluğu'nun devamlılığını ve büyümesini sağlamak ve onun iki cepheli bir savaşa girmesine önlemek istemişti. Bu nedenle bir **Almanya-Avusturya-Rusya** ittifakından yana olmuş, Osmanlı İmparatorluğu'nu göz ardı etmiş, politikasının ağırlık noktasını Avrupa olarak belirlemiştir. Onun aksine İmparator II. Wilhelm, Almanya'nın iç sorunu kalmadığını ve yeterince güçlendiğini düşündüğünden Almanya'nın Avrupa'nın dışına açılmasını, yani yeni bir Dünya Politikası (Weltpolitik) uygulamasını arzu ediyordu. Bu nedenle de bir **Almanya-Avusturya-Britanya** ittifakını ve Osmanlı İmparatorluğu ile sıkı ilişkiler kurulmasını istiyordu. Nitekim II. Wilhelm'in imparator olmasından hemen sonra Almanya'nın ekonomik ve politik yayılması hızlanmış, güçlü bir donanma kurulması için çalışmalara girişilmiştir.¹¹⁶ Ancak "İttifaklar Dönemi" devam ettirilemediğinden jeopolitik denge bozulmuştur.¹¹⁷

II. Wilhelm, döneminde Avrupa'da denge politikasının terk edilerek Dünya Politikasına (Weltpolitik) geçmesinin nedenlerinden biri Almanya sanayisinin en yüksek noktaya çıkmış olmasının ve ticaret filosu ile tüm pazarlara ulaşabilmesinin oluşturduğu özgüven olmuştur. Ancak bu durum Almanya'nın yükselişinden endişelenen karşı blokun kurulmasına yol açmıştır.¹¹⁸

Almanya, 1890'dan itibaren başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere Güneydoğu Avrupa ve Ortadoğu'yu büyük imtiyazlar elde ederek etkisine almıştır. Britanya, Rusya ve Fransa; kendi çıkarlarını korumak için Almanya'nın yenilmesini istiyordu. İtalya da Üçlü İtilaf'a dâhil değildi ama Fransa ve Britanya ile gizlice

¹¹⁵ Uçarol, a.g.e., s. 295-297.

¹¹⁶ Uçarol, a.g.e., s. 296

¹¹⁷ Artar, Baysoy, a.g.e., s. 9.

¹¹⁸ Uçarol, a.g.e., s. 292-297

anlaşmıştı. I. Dünya Savaşı, 28 Temmuz 1914 tarihinde başlamıştır. Savaş başladığında denizaşırı çıkarlarını ve Hindistan yolunu tehdit eden Almanya'ya karşı Britanya, 1870'ten beri Almanya'dan Sedan Savaşı'nın intikamını almak ve Alsace Lorraine'i geri almak isteyen Fransa, Panislavist emellerini gerçekleştirmek ve Pancermenizm'i durdurmak isteyen Rusya ile Sırbistan ve Karadağ bir tarafta, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu diğer tarafta yer almıştır.¹¹⁹ Durum, Bismark'ın iki cephele bir savaştan kaçınma stratejisinin tam tersi yönde gelişmiştir.

Almanya, etrafındaki kuşatmadan kurtulmak, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaynaklarından yararlanmak ve kendisine karşı kurulan cepheyi Osmanlı İmparatorluğu üzerinden yeni cepheler açarak bölmek istiyordu. Osmanlı İmparatorluğu ise Balkan Savaşlarından ve Trablusgarp Savaşı'ndan yeni çıkmıştı. Bu savaşlarda toprak kaybetmiş, ordu ve diplomasinin yetersizliği ortaya çıkmıştı. Ayrıca Bosna Hersek sorunu ve Trablusgarp Savaşı Almanya'nın müttefikleri olan İtalya ve Avusturya-Macaristan ile yaşanmış olmasına rağmen Almanya'nın bu savaşları durdurmak için herhangi bir şey yapmaması nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu; Almanya'ya güvenmiyordu. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletleri ile ittifak arayışı sonuçsuz kalması Osmanlı İmparatorluğu'nu zorunlu olarak Almanya'ya yaklaştırmıştır. O sırada hükûmette bulunan İttihat ve Terakki Hükûmeti'nin önde gelen üyeleri olan Harbiye Nazırı Enver Paşa, Dâhiliye Nazırı Talat Paşa ve Sadrazam Sait Halim Paşa Alman taraftarı olduklarından İttifak devletlerinin yanında savaşa katılmak istiyorlardı. Nihayetinde; Avusturya'nın önerisiyle, Almanya'yla Osmanlı İmparatorluğu arasında 2 Ağustos 1914 tarihinde bir ittifak anlaşması yapılmıştır.¹²⁰

Bu anlaşmaya göre Osmanlı İmparatorluğunun Rusya'ya savaş ilan etmesi gerekirken sadece genel seferberlik ilan ederek "tarafsızlığını ilan etmiştir. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolündeki Türk Boğazlarından Rusya'ya yardım ulaştırmak isteyen İtilâf devletleri fazlasıyla memnun etmiştir. İtilâf Devletleri; Osmanlı İmparatorluğu'nun tarafsız kalması için bazı öneriler de bulundularsa da

¹¹⁹ Uçarol, a.g.e., s. 461-462

¹²⁰ Uçarol, a.g.e., s.465, 466

Osmanlı İmparatorluğu da karşılığında kapitülasyonların kaldırılması, Ege Adalarının kendisine geri verilmesi ve Mısır sorununun çözümlenmesi talep etmiştir. Ancak bu talepler başta Britanya olmak üzere kabul görmemiştir.¹²¹

Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'na girmesi Alman diplomasisinin başarısı olarak addedilmektedir.¹²² Amiral Souchon komutasındaki Alman Akdeniz Filosunun gemileri savaş kruvazörü Goeben ve hafif kruvazör Breslau; 03 Ağustos 1914 tarihinde İtalya'nın Messina Limanında iken Almanya, Fransa'ya savaş ilan etmiş, bunun üzerine bu iki gemi de 4 Ağustos 1914 sabahı Fransa'nın Cezayir'deki Bon ve Filipevil limanlarını topa tutmuştur. Ardından Amiral Souchon, 4 Ağustos 1914 tarihinde Britanya'nın Almanya'ya savaş ilan etmesi üzerine kendisine verilen emirle İstanbul'a hareket etmiş,¹²³ 11 Ağustos 1914'te Çanakkale Boğazını geçerek İstanbul'a gelmiş, Osmanlı Hükûmeti bu gemileri satın aldığını bildirmiştir. Türk Bayrağı çekilerek Yavuz ve Midilli isimleri verilen gemiler, Türk gemileriyle birlikte¹²⁴ Almanya tarihinde ilk defa Karadeniz'e çıkarak 28-29 Ekim 1914 tarihlerinde Rusya'nın Sivastopol, Kerç, Yalta, Novorossisk ve Odessa limanlarını topa tutmuştur.¹²⁵ Bu olayla Osmanlı İmparatorluğu fiilen savaşa girmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında Yavuz ve muharebe yeteneği iyi durumda olan gemiler Amiral Souchon emrinde Karadeniz'de diğerleri ise Çanakkale'de görevlendirilmiştir. Yavuz, Karadeniz'de Ruslara karşı deniz üstünlüğünü elde etmiş ve Rusların İtilaf Devletleri filosunun Çanakkale harekâtı ile eş zamanlı İstanbul kıyılarına bir çıkarma harekâtını yapmasını engellemiştir.¹²⁶ İtilaf Devletleri filosu, Gelibolu yarımadasına bir çıkarma harekâtı planlama aşamasında iken, Rusya'dan gerektiğinde Karadeniz Boğazı'na yapılacak bir çıkarma harekâtında kullanılmak üzere bir kolorduyu hazır bulundurmaları ve Boğaz'a yapılacak harekâta Rus Karadeniz filosunun, Müttefik Britanya-Fransız Filosu Başkomutanlığının isteğine göre hareket etmesini talep

¹²¹ Uçarol, a.g.e., s.465, 467

¹²² "Turkish Entry, World War I", **Britannica Academic**, (Çevrimiçi) <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/World-War-I/110198#53127.toc> (30 Kasım 2021)

¹²³ Deniz Müzesi, "Yavuz ve Midilli Kruvazörünü Nasıl Aldık ve Birinci Dünya Harbine Nasıl Girdik?", (Çevrimiçi) <https://denizmuzesi.dzkk.tsk.tr/dmk/upload/files/201611/583440c15d5be-1479819457.pdf> (30 Kasım 2021)

¹²⁴ Uçarol, a.g.e., s. 469

¹²⁵ Deniz Müzesi, a.g.e.

¹²⁶ Ersan Baş, **Türk Tarihinde Yavuz Zırhlısının Rolü**, Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2008, s. 142-150.

etmiştir. Rusya, Yavuz gibi süratli bir muharebe kruvazörünün Karadeniz’de etkin bulunduğı sürece çıkarmanın güvenli biçimde yapılamayacağını ve Doğu Avrupa cephesindeki durumları nedeniyle bu kolorduya ihtiyaçları olduğunu ileri sürerek müttefiklerinin isteklerini yerine getirememiştir¹²⁷.

Başlangıçta tarafsız olan Bulgaristan, stratejik konumu itibariyle savaşan taraflar için önemli bir ülkeydi. Bulgaristan; Balkan Savaşlarından büyük ölçüde başarıyla çıkmıştı, büyük ve iyi donanımlı bir orduya sahipti.¹²⁸ Balkan Savaşlarından çıkmış olan Bulgaristan’ın yaklaşan I. Dünya Savaşı ve Balkan Savaşlarında Osmanlı’dan elde ettiği toprakların bayındırlığı için paraya ihtiyacı vardı. Alman ve Avusturya yanlısı olan Bulgaristan başbakanının etkisiyle ihtiyaç duyulan 500 milyon altın leva Alman bankalarının oluşturduğu bir şirketler birliği tarafından sağlanmıştır. Fransa da daha önce borç karşılığı ittifak teklif etmişti. Almanya da bu yönde çalışıyordu. Almanya, Bulgaristan’a verilen 500 milyon altın leva karşılığında bir demiryolu işletmesi sözleşmesi ile bazı devlet madenlerinin işletmesini almıştı. Ancak, Almanya, ittifak yönünde herhangi bir taahhüt talep etmemiştir.¹²⁹ Bulgaristan, Sırbistan’ın izlediği politikadan hoşnut değildi ve bu nedenle Sırbistan’la savaşmakta olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’na yakın hissediyordu. II. Balkan Savaşı sonunda 1913 Bükreş Antlaşması ile kaybettiği toprakları Yunanistan, Sırbistan ve Romanya’dan almak istiyordu. Bu hususlara ilaveten Rusya’nın Türk Boğazlarını ele geçirmesini istemiyordu.¹³⁰

Bulgaristan, 1915’te Çanakkale’nin denizden ve karadan geçilemeyeceğini anladığında ve Rusya’nın gerilemesini gördükten sonra İttifak Devletleri tarafında savaşa girmeye karar vermiştir. Yunanistan ve Sırbistan üzerindeki toprak taleplerini bu iki devletin müttefiki olan İtilaf devletlerinden alamayacağını anlayan Bulgarlar, kendilerine bu bölgeleri kolayca sunan Avusturya-Macaristan ve Almanya’ya yönelmiştir.¹³¹ Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu, Almanya’nın baskısıyla 6 Eylül

¹²⁷ Baş, a.e. s. 142.

¹²⁸ Balkanların Prusya’sı olarak ifade ediliyordu.

¹²⁹ Crampton, a.g.e., s. 137

¹³⁰ Uçarol, a.g.e., s. 499-500.

¹³¹ Muzaffer Başkaya, “İngiliz Basınına Göre Bulgaristan’ın Birinci Dünya Savaşı’ndan Çekilişi ve Selanik Antlaşması”, **Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)**, Cilt/Volume: 10, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2015 (51-74), s. 57-58.

1915'te Sofya'da Bulgaristan'la Sınır Tashihi Anlaşması imzalamış ve bu anlaşmayla Meriç nehrinin sol tarafında bulunan 2 kilometrelik alan Karaağaç ve Dimetoka dâhil Bulgaristan'a bırakmıştır. Bulgaristan, aynı tarihte Almanya ve Avusturya-Macaristan ile Sofya'da Dostluk ve İttifak Anlaşması imzalamıştır. 1913 yılında Bükreş Antlaşması ile kaybettiği toprakları Romanya, Sırbistan ve Yunanistan'dan geri kazanmak için 1915 yılında İttifak Devletlerin yanında savaşa katılan Bulgaristan; savaş sonunda yapılan 1920 San Remo Anlaşmasıyla bir kısım topraklarını Sırbistan'a, Balkan Savaşlarında elde ettiği Ege kıyılarını Yunanistan'a, Güney Dobruca'yı Romanya'ya vermiş, ülke silahsızlandırılmış ve yüklü savaş tazminatı ödemeye mahkûm edilmiştir.¹³²

I. Dünya Savaşı'nda Romanya, başlangıçta kökeni itibariyle Alman Prensi olan Kral I. Karol'un Almanya ve Avusturya-Macaristan ile yapılan gizli anlaşmalara rağmen ülkesinde Kraliyet Konseyi'nin muhalefeti nedeniyle tarafsız kalmıştır.¹³³ Bu süre zarfında da Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na gönderdiği silahların bir kısmını üzerinden geçiriyordu.¹³⁴ Kral I. Karol ölünce yönetimi eline alan Başbakan Bratianu, kesintisiz yardım ve Bukovina, Banat ile Transilvanya'nın Romanya'ya verilmesinin garanti edilmesi karşılığında Fransa, Britanya, Rusya ve İtalya ile 17 Ağustos 1916 tarihinde anlaşma imzalayarak İtilaf Devletleri safında yer almıştır. 28 Ağustos 1916'da savaşa katılan eğitimsiz ve yetersiz Romen Ordusu, çok kayıp vermesine ve bir başarı sağlayamamasına rağmen Romanya; Bulgaristan'dan Dobruca'yı, Rusya'dan Besarabya'yı, Avusturya'dan Bukovina'yı ve Macaristan'dan Transilvanya ve Banat'ı almıştır.¹³⁵

I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Karadeniz Harekâtı, Kafkaslar ve Ukrayna ile sınırlı kalmıştır. 12 Mart 1917'de Rusya'da Bolşevik İhtilâli başlamış, 7 Kasım 1917'de ise Bolşevikler iktidarı ele geçirmiştir. Bunun üzerine Rus Ordusu; Avrupa ile Doğu Anadolu ve Kafkaslarda çözülmeye başlamıştır. Türkiye ile Rusya arasında 18 Aralık 1917'de Erzincan Mütarekesi imzalanmıştır. Mütareke uygulanırken Rusya, Türkiye'yi oldubittiye getirerek işgal altındaki toprakları Türkiye Ermenistanı

¹³² Uçarol, a.g.e., 2000, s. 513.

¹³³ Hitchins, a.g.e., s. 150

¹³⁴ Uçarol, a.g.e., s. 501.

¹³⁵ Hitchins, a.g.e., s. 151-158.

adıylı Ermeni milislere bırakmaya çalışmıştır.¹³⁶ Müttefiklerle Rusya arasında barış görüşmeleri 20 Aralık 1917'de Brest-Litovsk'ta başlamıştır. Bu görüşmeler esnasında Rusya'nın baskısından kurtulmak ve müttefiklerle ayrı bir anlaşma yapmak maksadıylı 22 Ocak 1918'de Ukrayna bağımsızlığını ilan etmiştir. Ukrayna'yla İttifak Devletleri 9 Şubat 1918'de ayrı ayrı barış anlaşması imzalamıştır.

137

1991'de ve bugün olanlara benzer şekilde, 1917-1918'de Ukrayna devletinin kurulması, tümü kararlı (ve çoğunlukla çok genç) Ukraynalı diplomatların ve aynı zamanda Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan'ın diplomatik ve askerî temsilcilerinin ortak projesiydi. Ancak, günümüzün Avrupalı karar vericileri gibi o dönemde çoğu diplomat ve askerî yetkili, ayrılıkçı davranan bir Ukrayna yerine, zaten tanıdıkları bir Rusya ile uğraşmayı tercih ediyordu. Ukrayna'nın kendi içerisindeki ulusal azınlıklara örnek olmasından korkan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Ukrayna'nın bağımsızlık girişimlerinden çok rahatsız olmuştu. Almanya da Ukrayna'nın bağımsızlık isteklerini pek ciddiye almıyordu.¹³⁸

Ancak, parçalanmış Avrupa ittifakı, güçlü bir imparatorluğun çöküşünden doğan bir Ukrayna için Rusya ile mücadele etmiştir. Rusya, İttifak devletleri ile barış görüşmeleri yaparken, Rusya yanlısı birlikler Doğu Ukrayna'da bir karşı hükûmet oluşturmuş, acilen barışa ihtiyaç duyan Rusya da bu savaşçılara destek vermeyi reddetmiştir.¹³⁹

Bugünkü olaylara benzer bir şekilde yaklaşık 100 yıl önce 1917'de tüm Ukrayna Konseyi, devrimci parlamento olarak Ukrayna Halk Cumhuriyeti üzerinde özerklik ve bağımsızlık mücadelesini önce Rusya'daki geçici hükûmete, son olarak da onların halefleri olan Bolşeviklere karşı vermişti. Bağımsız Ukrayna'nın seçeceği taraf hem İtilaf ve hem İttifak Devletleri tarafından önemsendiğinden İtilaf Devletleri, Ukrayna hükûmetini ilk tanıyanlar arasında olmuştur. ABD, Kiev'de konsolosluk açmıştır.

¹³⁶ Uçarol, a.g.e., s. 476-477.

¹³⁷ Uçarol, a.g.e., s. 478-479.

¹³⁸ Mark von Hagen, "Entstehung der Ukraine 1918: Der vergessene Frieden(1918'de Ukrayna'nın kuruluşu: Unutulmuş Barış) " (yazan:), **Süddeutsche Zeitung**, 2 Temmuz 2014, (Çevrimiçi) <https://www.sueddeutsche.de/politik/entstehung-der-ukraine-1918-der-vergessene-frieden-1.2025875>

¹³⁹ von Hagen, a.e.

İtilaf Devletleri, Ukrayna'nın kendilerine katılmasını ummalarına rağmen "Avrupa'nın ekmek sepeti" olarak nitelendirilen Ukrayna tarafsız kalmakta ısrar etmiştir.¹⁴⁰

Ancak, Ukrayna barışında çok daha önemli bir rol oynayan birliklerini Doğu Cephesinden Batı Cephesine taşımak isteyen ve ülkeleri kıtlığın eşiğinde olan Almanya ve Avusturya-Macaristan olmuştur. Rusya'nın acil ateşkes çağrısıyla Aralık 1917'de İttifak devletlerinin kontrolünde Brest-Litovsk'taki görüşmelere davetsiz katılan Ukrayna heyeti tarafsızlık statüsünde ısrar ederek İttifak devletlerine tahlil sağlamayı taahhüt etmiştir.¹⁴¹

Birkaç hafta süren zorlu müzakerelerin ardından, dört İttifak Gücü de 9 Şubat 1918'de savaşın ilk barış anlaşması olan "Ekmek Barışı"nda Ukrayna'yı tanımıştır. Bir an önce barışı sağlayıp iç savaşa odaklanmak isteyen Rusya da Ukrayna hükûmetini tanımak zorunda kalmıştır. Bağımsızlığını kazanan Ukrayna'nın anlaşmanın hemen ardından Bolşevik Rusya tarafından işgal edilmesi üzerine Alman ve Avusturya-Macaristan birlikleri Rus askerlerini Ukrayna'dan temizlemiş ve Ukrayna Halk Cumhuriyeti kurulmuştur.¹⁴² Avusturya-Macaristan ve Almanya'nın isteksiz ve hazırlıksız olduğu bu sonucunda Ukrayna'da Almanya'nın desteğiyle bir hükûmet değişikliği olmuş ve başlangıçta anlaşmalarını imzaladıkları hükûmet devrilerek General Pavlo Petroviç Skoropadski yönetiminde muhafazakâr, monarşist bir kukla hükûmet iktidara gelmiştir. Hızla askerî bir diktatörlüğe dönüşen hükûmetin kötü yönetimi nedeniyle Kasım 1918'de destekçisi olan Almanya ve Avusturya teslim olur olmaz ülke çapında ayaklanma çıkmış,¹⁴³ Kiev'deki Alman komutan öldürülmüştür. Bu arada birçok Rus ve Polonyalı tarihçi, 1918 barış anlaşmasını kabullenmemiş ve Ukrayna'yı uzun süredir görmezden gelmiştir. Rus ve Polonyalı tarihçilere göre Ukrayna sadece dışarıdan düzen getiren bir güç talep eden kaotik bir sınır ülkesiydi ve öyle olmaya devam etmektedir. Bütün bunlara rağmen I. Dünya Savaşı'nın kargaşasında 1918'deki "Ekmek Barışı" ile Ukrayna devleti ortaya

¹⁴⁰ von Hagen, a.e.

¹⁴¹ von Hagen, a.e.

¹⁴² Uçarol, a.g.e., s. 478-479.

¹⁴³ Ayaklanmayı tetikleyen unsurlarda biri de General Skoropadski'nin Bolşevik olmayan bir Rusya Federasyonu'na katılabileceğini açıklamasıdır.

çıkmıştı. Bağımsız bir ülke olarak kısa ömürlü olmasına rağmen günümüz Ukrayna'sının temelleri atılmıştır.¹⁴⁴

I. Dünya Savaşı ve ardından gelen devrimci ayaklanmaların ardından, Ukrayna toprakları dört devlet arasında bölünmüştür. Bukovina, Romanya tarafında ilhak edilmiş, Transkarpatya, yeni Çekoslovakya'ya katılmış, Polonya; Galiçya ve batı Volhinya'yı, kuzeybatıdaki daha küçük bitişik alanlarla birlikte birleştirmiştir. Bolşevik kontrolü altındaki bölgeler ise resmi olarak Ukrayna Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti (1937'den itibaren Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) olarak Sovyetler Birliği'ne katılmıştır.¹⁴⁵

15 Aralık 1917'de Brest-Litovsk'ta Rusya ile İttifak Devletleri arasında bir ateşkes imzalanmıştır. Bunu takip eden barış görüşmeleri nispeten karmaşıktır: Almanya bir yandan Doğu'da barışı sağlayarak askerlerini Batı cephesine göndermek için barış istemiş, diğer yandan ileride milletlerin kendi kaderini tayin hakkını istismar edebilmek için Rusya'dan kendine tabi olabildiğince çok toprak koparmak için uğraşmıştır Bolşevikler de zamanı geldiğinde batıya doğru genişleyebilmek için rejimlerini doğuda sağlamlaştırmak için barış istemiştir. Bu nedenle Almanlar, ateşkese rağmen, Ukrayna'yı Ukrayna milliyetçileriyle iş birliği yaparak işgal ettiğinde ve ayrıca Baltık ülkelerinde ve Beyaz Rusya'da ilerlemeye devam ettiğinde; Rusya, Bolşevik Devrimi'ni kurtarmak için Almanya'nın şartlarını kabul etmiştir.¹⁴⁶ 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk Antlaşması ile Bolşevik Rusya; Finlandiya ve Ukrayna'yı bağımsız olarak tanımış; Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya ve Beyaz Rusya'nın çoğu üzerindeki kontrolünü Almanya'ya,¹⁴⁷ Kars, Ardahan ve Batum'u Türkiye'ye bırakmıştır.¹⁴⁸

¹⁴⁴ von Hagen, a.g.e.

¹⁴⁵ “Ukraine”, **Britannica Academic**, (Çevrimiçi)

<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Ukraine/108710> (19 Ocak 2022)

¹⁴⁶ “The Russian revolutions and the Eastern Front, March 1917–March 1918, World War I”, **Britannica Academic**, (Çevrimiçi) <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/World-War-I/110198#53127.toc> (30 Kasım 2021)

¹⁴⁷ Alman işgalini tanıma zorunda kalmıştır.

¹⁴⁸ “The Russian revolutions and the Eastern Front, March 1917–March 1918, World War I”, **Britannica Academic**, (Çevrimiçi) <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/World-War-I/110198#53127.toc> (30 Kasım 2021)

Türk Ordusu gerek Brest-Litovsk görüşmeleri süresince gerekse görüşmeler kesildiğinde harekete geçerek 13 Şubat 1918'de Erzincan'ı, 12 Mart 1918'de Erzurum'u kurtarmış, iki gün sonra da 1914 sınırlarına ulaşmıştır. Ruslar, Kars, Ardahan ve Batum'u Türkiye'ye bıraktıkları halde bu duruma engel olmaya çalışmıştır. 28 Kasım 1918'de Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan tarafından federatif “Maverayı Kafkas (Transkafkasya Demokratik Federatif Cumhuriyeti) Devleti” kurulmuş ve Birest-Litovsk Anlaşmasını tanımadığını ilan etmiştir.¹⁴⁹ Bu arada Türk kuvvetleri Kars ve Batum'u geri almıştır. Romanya cephesindeki askerleri Kafkasya'ya gönderen Enver Paşa; kurulacak İslam Ordusu Komutanlığına da kardeşi Nuri Paşa'yı atamıştır. Türk Ordusunu Kafkasya'yı ele geçirme ihtimali hem Britanya'yı hem de Almanya'yı endişelendirmiştir. İkisi de Türk Ordusunun Kafkasya'yı ele geçirmesine mâni olmaya çalışmıştır.¹⁵⁰

11 Mayıs 1918'de Batum'da bir konferans toplanmış, Osmanlı Hükûmeti Batum'dan başka Ahışa ve Ahılkelek'in de Türkiye'ye bırakılmasını istemiş, bu istek Kafkas temsilcileri tarafından kabul edilmiştir. Türk sınırları Brest-Litovsk'ta belirlenen sınırı aşmıştır. Buna rağmen Batum Konferansı'nda Brest-Litovsk Antlaşması esaslarına ve Türk isteklerine göre bir barışın yapılması kabul edilmiştir. Ancak, bu sırada “*Maverayı Kafkas Cumhuriyeti'nin istikrarlı bir devlet olmadığı anlaşıldığından, Osmanlı Hükûmeti, barışın sürekli olabilmesi için federasyon*” oluşturan üç toplumun ayrı birer bağımsız devlet haline gelmesini istemiş ve kesin barışı da ancak bundan sonra imzalayabileceğini taraflara bildirmişti. Bu durum üzerine, “*Maverayı Kafkas Cumhuriyeti*”; 26 Mayıs 1918'de kendini feshetmiş ve aynı gün Gürcistan ve Ermenistan, 28 Mayıs 1918'de Azerbaycan bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Osmanlı Devleti, Kafkaslarda kendi isteği doğrultusunda meydana gelen bu siyasi düzen üzerine yeni kurulan Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan ile Batum'da, 4 Haziran 1918'de ayrı ayrı barış anlaşmaları imzalamıştır. Gürcistan ile yapılan barışla da Batum'u, Ahışa ve Ahılkelek'i almış ve sınır hattını 1828 yılındaki şekline ulaştırmıştır. Azerbaycan ve Ermenistan ile arasındaki sınır ise 1877-1878 (93 Harbi) yılındaki sınıra ulaşmıştır. Osmanlı Devleti, ayrıca Gürcistan

¹⁴⁹ Uçarol, a.g.e., s. 481

¹⁵⁰ Uçarol, a.g.e., s. 482

ve Azerbaycan'la bir “Petrol Anlaşması” imzalamış, bu anlaşma ile Bakü'den Batum'a petrolün boru hattıyla aktarılması garantisini almıştır. Batum Konferansı'nda alınan kararlarla sorunların çözülmesi ve anlaşmaların yapılmasıyla, Kafkaslarda savaş durumu sona ermiştir. Ancak bölgede, çekişmeler sürmüş ve bunlar da yeni gelişmelere yol açmıştır.¹⁵¹

Kafkasya'da bağımsızlığını kazanmış Gürcistan, Almanya'nın kontrolüne girmiştir. Burada 1817'den beri yaşayan etkin bir Alman (Svabiyan) topluluğu da vardı.¹⁵² Almanya'nın asıl hedefi Bakü petroleri ile Bakü-Batum demiryolu ve boru hattını ele geçirmek, Alman yanlısı Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'ni istikrara kavuşturarak Almanya'nın petrol tedarikini güvence altına almaktır.¹⁵³ Almanların “Drang nach Osten” (Doğuya doğru hamle) olarak ifade edilen meşhur şark siyasetlerine göre, Britanya'nın Orta Doğu ve Orta Asya'daki sömürgelerine ulaşmak ve oradaki Britanya hâkimiyetini kırmak suretiyle, kendisine yeni sömürgeler elde etmek gibi bir hedeflerinin olduğu bilinmekteydi. Ayrıca, Almanlar, Türkiye'nin Kafkasya'da fazla ileri gitmesini ve Azerbaycan'a ulaşmasını istememişti. Harp sonrası ganimet paylaşımında, Türklerin daha fazla toprak ve imtiyaz talep etmelerinden çekiniyor ve zaman zaman bu emellerini açık ediyorlardı.¹⁵⁴

Harbin başından beri Enver Paşa ve İttihatçıların Turancı fikirlerinden rahatsız olan Almanya, müttefikleri Türklerin Bakü harekâtına sıcak bakmamakta, engellemek için çaba harcamaktadır. Nitekim Almanya'nın Kafkasya ajanı olan Mosel'in, 22-23 Mart 1915 tarihli raporunda gerçeği yansıtmamakla birlikte “Türklerin asıl amacının, bu toprakları Osmanlı mülkü haline getirmek olduğunu bilen Müslümanlar dahil Kafkas halkları Türkleri bölgede istememekte, bu yüzden Kafkas halklarını

¹⁵¹ Uçarol, a.g.e., s. 483

¹⁵² Almanya Federal Meclisi, “Unterrichtung durch den Beauftragten der Bundesregierung für Aussiedlerfragen und nationale MinderheitenTätigkeitsbericht April 2020 bis April 2021 (Geri Gönderilenler ve Ulusal Azınlıklar Faaliyet Raporu ile ilgili Konulardan Sorumlu Federal Hükümet Komiserinden Bilgi Nisan 2020- Nisan 2021)”, 19/31262, 09 Haziran 2021 (Çevrimiçi) <https://dserver.bundestag.de/btd/19/312/1931262.pdf> (30 Kasım 2021)

¹⁵³ Yılmaz Altunsoy, “Kafkas İslam Ordusu Ve Bakü Zaferi”, **Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S II, 2019, s. 69.

¹⁵⁴ Altunsoy, a.g.e., s. 69.

silahlandırıp, direniş için örgütlemesi gerekenler Türkler değil, Almanlardır.” yazmıştır.¹⁵⁵

Türkiye, Kafkaslarda bir İslam Devleti kurulmasının arzu ediyordu. Hem Bakü’yü ele geçirmek hem de Ermeni faaliyetlerine son vermek maksadıyla harekete geçen Türk Ordusu, 3 Nisan 1918’de Ardahan’ı, 5 Nisan 1918’de Sarıkamış’ı, 14 Nisan 1918’de Batum’u, 25 Nisan 1918’de kurtararak 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi (93 Harbi) öncesi sınırlarına ulaşmış, 15 Mayıs 1918’de de Gümrü’yü almıştır. Gürcistan, 28 Mayıs 1918’de Bolşevikler ve Osmanlı İmparatorluğu gibi dış düşmanlara karşı Alman korumasını sağlamak üzere Almanya ile Poti Antlaşması’nı imzalamıştır. Türk Ordusu ise 10 Haziran 1918’de Tiflis’e yürümüştür. Karşısındaki Alman ve Gürcü birliklerini yenmiş ve çok sayıda Alman ve Gürcü esir alınmıştır. Almanya’nın tepkisi, Suriye Cephesindeki Alman askerlerini geri çekme tehdidi ve bölgeye başka birlikler göndermek istemesi üzerine Gürcistan içlerine ilerlemekten vazgeçilmiştir.¹⁵⁶ Esasını Türk Tümeninin oluşturduğu Azeri gönüllülerden oluşan İslam Ordusu kurularak Bakü kurtarılmış, İki Türk devleti (Azerbaycan ve Aras¹⁵⁷ Cumhuriyeti) ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu arada Bakü’nün Türkiye’nin eline geçmemesi için 27 Ağustos 1918 tarihinde Alman-Sovyet Rus Dostluk Anlaşması imzalanmıştır. Rusya’ya mali yardımda bulunan Almanya; İslam Ordusunu durdurmak karşılığında Bakü petrolüne erişimin garanti edilmesini istemiştir. Sovyetler de çıkan petrolün dörtte birini Donetsk havzası üzerinden Almanlara vermeyi taahhüt etmiştir.¹⁵⁸ Bu anlaşma ile Rus Hükûmeti Gürcistan Devletini kabul etmiş, Almanya’nın bir nevi uydusu olan Gürcistan’ı hukuken tanımıştır. Aynı anlaşmanın 4. maddesine göre Almanya, Brest-Litovsk Antlaşması ile Türkiye’ye bırakılan Elviye-i Selase dışında, herhangi bir devletçe yapılacak askerî hareketlere destek vermemeyi taahhüt etmektedir. Ancak dönemde Bakü petrol sahaları Rusların elinde değildi. Gizli olmayan ve imzalandıktan birkaç gün sonra da Bab-ı Ali’ye sunulan bu anlaşmayla Almanya, bölgeyi müttefiki olan

¹⁵⁵ Altunsoy, a.g.e., s. 69.

¹⁵⁶ Uçarol, a.g.e., s. 484

¹⁵⁷ Günümüz Nahcivan’ı

¹⁵⁸ Uçarol, a.g.e., s. 480-487

Türkiye'ye vermek yerine Rusya'ya vermeyi kabul ederek ihanet etmiştir. Antlaşmanın yapıldığı sırada Kafkas İslam Ordusu, Bakü'yü kuşatmıştı.¹⁵⁹

Alman Kafkas Seferi Almanya'da iç karışıklık çıkması nedeniyle başarılı olamamıştır.¹⁶⁰

1918'de Batı cephesindeki taarruzlardan sonuç alamayan ve geri çekilmek zorunda kalan Almanya içerisinde iç karışıklıklar şiddetlenmiş, 9 Kasım 1918'de imparatorluğa (II. Reich) son verilerek Cumhuriyet ilan edilmiştir. Almanya, 11 Kasım 1918'de Rethones Mütarekesini imzalayarak teslim olmuştur. Almanya, Versailles Anlaşması ile ağır tazminat, askerî kısıtlama, sömürgelerin kaybı ve ülkesinden toprak kaybına maruz kalmıştır.¹⁶¹

2.3. II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Karadeniz Politikası

Almanya, I. Dünya Savaşı sonrası politik ve ekonomik bir çöküntü içine girmiş, grevler ve ayaklanmalar artmıştır. 11 Ağustos 1919 Weimar Anayasa'sı (Weimarer Republik) ilan edilmiştir. Almanya'da başlangıçta Sol akımlar güçlü iken başarısızlık ve ekonomik çöküntüye tepki olarak Sağ akımlar da güçlenmeye başlamıştır. 1918 yılında Münih'te kurulan Alman İşçi Partisi sonradan (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi), 1930 seçimlerinde büyük başarı sağlamış, 1932 seçimlerinden birinci parti olarak çıkmıştır ve 30 Ocak 1933'te Hitler başbakan (şansölye) olmuş, 1934'te Cumhurbaşkanı Hindenburg'un ölümünden sonra Lider ve İmparatorluk Şansölyesi (Führer und Reichkanzler¹⁶²) unvanını almıştır.¹⁶³

III. Reich (İmparatorluk) dönemi diye adlandırılan Hitler döneminde Almanya'nın dış politikasının esasını kendisini ve Avusturya'yı kısıtlayan Versailles ve St. Germain anlaşmalarının kaldırılması, ülke dışında kalmış tüm Almanların birleştirilmesi ve Yaşam Alanı (Lebensraum) oluşturmuştur.¹⁶⁴ Hitler, Sovyetler Birliği ile savaşmak pahasına Doğu'da geniş topraklar elde etmek, ekmek sepeti

¹⁵⁹ Altunsoy, a.g.e., s. 73.

¹⁶⁰ Uçarol, a.g.e., s. 480-487

¹⁶¹ Uçarol, a.g.e., s. 512, 513.

¹⁶² İlk Reichskanzler unvanını alan kişi Bismark'tı

¹⁶³ Uçarol, a.g.e., s. 533.

¹⁶⁴ Uçarol, a.g.e., s. 533.

olarak gördüğü Ukrayna'yı ele geçirmek ve Alman iskâncıları yerleştirmek istiyordu. Hitler, bu tür fetihlerin meşruiyetini, arzu ettiği topraklarda yaşayan Slav halkları üzerindeki Almanların ırksal üstünlüğü düşüncesinde buluyordu. Dahası, Bolşevikleri bir Yahudi komplosu olarak görüyor, Almanya'nın Sovyetler Birliği'ni ele geçirmesi halinde ekonomik ve askerî olarak Avrupa'da ve de Dünya'da üstünlük sağlayacağını düşünüyordu. Almanya, 1935'te Versailles Anlaşması'nın silahlanmayı kısıtlayan maddelerini tanımadığı belirterek silahlanmaya başlamış, 1936 Mart'ında Versailles'te silahsızlandırılmış Ren bölgesine asker göndermiştir. 1938'de Avusturya'yı işgal ve ilhak etmiş, Britanya ve Fransa ile Münih Anlaşması yaparak Çekoslovakya'dan 3,5 milyon Alman'ın yaşadığı Südetler bölgesini almayı başarmıştır.¹⁶⁵

Almanya'nın Südetleri alması “Yaşam Alanı” politikasının ilk adımı olmuştur. Daha sonra Litvanya'dan Demel'i almış, Polonya'dan Danzig'i istemiş, Britanya ve Fransa'nın Polonya'nın toprak bütünlüğünü garanti etmesi üzerine talebini bir süre ertelemiştir.¹⁶⁶ Ayrıca bu zaman zarfında Almanya'yla Japonya 25 Kasım 1936'da Anti Komintern (Komünist Enternasyonal karşıtı) Paktı imzalamış, İtalya'da 5 Kasım 1937'de pakta dâhil olmuştur. Böylece Berlin-Roma-Tokyo Mihveri oluşmuştur.¹⁶⁷

Almanya, “Yaşam Alanı” politikasını gerçekleştirmek için Polonya'ya, Sovyetler Birliği'ne karşı ittifak teklif etmiş, Polonya'nın Almanya'nın ittifak teklifini reddetmesi üzerine Polonya'nın iki ülke arasında paylaşılmasını sağlayacak ve Hitler'in Lebensraum'u fethetme konusundaki sarsılmaz kararlılığını neredeyse iki yıl geciktirecek 24 Ağustos 1939 tarihli Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı'nı imzalamıştır. 1 Eylül 1939'da Hitler, Polonya'yı işgal etmeye başlamış, iki gün sonra Britanya ve Fransa, Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Böylece II. Dünya Savaşı başlamıştır.¹⁶⁸

¹⁶⁵ “Foreign Policy, Germany”, **Britannica Academic**, (çevrimiçi)
<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Germany/106260#58211.toc> (11 Kasım 2021)

¹⁶⁶ Uçarol, a.g.e., s. 543.

¹⁶⁷ Uçarol, a.g.e., s. 539,540.

¹⁶⁸ “Foreign Policy, Germany”, **Britannica Academic**, (çevrimiçi)
<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Germany/106260#58211.toc> (11 Kasım 2021)

II. Dünya Savaşı'nda Karadeniz Bölgesine yönelik Alman harekâtı (Balkanlar ve Sovyetler Birliği) Belçika, Hollanda ve Fransa'nın teslim olup Britanya'ya yönelik yapılan hava savaşının sonuçsuz kalmasından sonra başlamıştır. Britanya denizlerde güçlü olduğundan Almanya'yı denizden kuşatmış ve savaşın başından itibaren deniz ticaretine mâni olmuştur. Almanya, Britanya'yı barışa zorlamak maksadıyla 13 Ağustos 1940'tan 13 Ekim 1940'a kadar havadan bombalamış, ağır zayıat verdirmesine rağmen sonuç alamamıştır. Bunun üzerine yönünü Doğu'ya çevirmiştir.¹⁶⁹

Sovyetler Birliği'nin işgali Lebensraum kapsamında Hitler'in birincil stratejik hedefi olmasına rağmen, 1941'in ilk aylarında iki kez gecikmiştir. Her iki durumda da Hitler, müttefiki İtalya'yı askerî zorluklardan kurtarmak zorunda hissetmiştir. İtalya, Britanya'nın "*Akdeniz'deki can damarını Mısır'da kesemediği*" halde ve Kuzey Afrika'da zaten zor durumda olmasına rağmen Ekim 1940'ta Yunanistan'ı işgal etmiştir. Şubat 1941'de İtalya'yı Kuzey Afrika'da takviye etmeye karar veren Almanya, İtalya'nın Yunanistan'ı işgali de çıkmaza girince, Alman birliklerini tamamı tarafsız olan Balkan ülkelerinden Yunanistan'a göndermek için bu ülkeleri Alman birliklerinin geçişini kabul etmeye zorlamış, ancak bu ülkelerden olan Yugoslavya'da 27 Mart 1941'de meydana gelen darbe ile mevcut hükûmet devrilmiş ve Britanya'nın desteklediği yeni hükûmet uzlaşmayı reddetmiştir. Misilleme olarak Hitler, Yugoslavya'ya karşı Ceza Operasyonu başlatmıştır. Yugoslav direnişi hızla çökmüş, ancak planlı Sovyetler Birliği işgali bir ay daha gecikmiştir.¹⁷⁰

Almanya, 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ne savaş ilan etmiş ve Ekim 1941'de Kırım'a kadar ilerlemiş Kiev'i ele geçirmiştir, ancak Moskova taarruzundan sonuç alamamıştır.¹⁷¹ Saldırının başlangıcında cephe, Baltık Denizi'nden Karadeniz'e yaklaşık 1.600 kilometre boyunca uzanıyordu. Almanların temel savaş yöntemi, düşman birliklerinin arkalarından kama şeklindeki zırhlı ilerlemelerle kuşatılmasıydı. Seferin başlangıcından itibaren yüz binlerce Kızıl Ordu askeri esir alınmıştı. Almanlar tarafından zırhlı kuvvetlerin ve motorize birimlerin ve Hava Kuvvetlerinin

¹⁶⁹ Uçarol, a.g.e., s. 600, 601,

¹⁷⁰ "Foreign Policy, Germany", **Britannica Academic**, (çevrimiçi)

<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Germany/106260#58211.toc> (11 Kasım 2021)

¹⁷¹ Uçarol, a.g.e., s. 604.

müşterek kullanılması, az zamanda muazzam bir alan kazanmasına izin vermişti. Alman birlikleri, altı ay içinde Moskova'ya doğru 1.200 kilometreden fazla ilerlemişti.¹⁷² Alman Kuzey Ordu Grubu Leningrad'a yaklaştı, Güney Ordu Grubu Ukrayna'yı ele geçirerek hasadı da ele geçirmiş, Kafkasya petrollerinin de ele geçirilmesi için Orta Ordu Grubundan bazı birlikler güneye kaydırılınca kışın da gelmesiyle Orta Grup, Moskova'yı ele geçirememiştir. 1941 sonunda Sovyetler Birliği'nin Avrupa topraklarının çoğu Almanya tarafından işgal edilmiştir.¹⁷³ 1942'de Alman taarruzları Bakü'deki petrol yataklarına yoğunlaşmış ancak sonuç alınamamıştır. 1943 başında Kafkasya'ya yönelik harekât birlikleri ikiye bölününce Stalingrad'da büyük bir yenilgi alan Alman birlikleri geri çekilmeye başlamıştır. Savaşın son dönemine kadar Alman halkı hiç yokluk çekmemiştir. Alman yöneticileri, I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi savaş esnasında iç karışıklık çıkmaması için Alman halkını işgal edilen ülkeleri yağmalayarak beslemiştir.¹⁷⁴

Almanların “İrksal üstünlük” kavramı insanlıktan çıkmaya yol açmıştır. 1918'de Alman ordusu Ukrayna topraklarındayken gıdaya toptan el konulması ve gelecekteki Alman yerleşimleri maksadıyla geliştirilen planlar 1941'den itibaren tekrar uygulanmaya konmuştur. III. Reich'in hedefi sadece Yahudileri tamamen ortadan kaldırmak değil, aynı zamanda çeşitli yöntemlerle Sovyetler Birliği'nin Avrupa topraklarındaki-Urallara kadar olan- nüfusu 20-30 milyon kadar azaltmaktı ve geri kalan yerliler de Ukrayna topraklarının yeni Alman efendilerine hizmet edecekti. Ukrayna Nüfus Enstitüsüne göre 1941-1945 yılları arasında sadece Ukrayna'nın nüfusu 10,4 milyon azalmıştır. Nüfus bilimcilere göre üç milyon sivilin öldürüldüğü, 2,2 milyon sivilin ise savaşın neden olduğu çatışma, hastalık, açlık ve benzeri nedenlerden öldüğü tahmin edilmektedir.¹⁷⁵

¹⁷² Stiftung Haus Der Geschichte Der Bundesrepublik Deutschland- Almanya Federal Cumhuriyeti Tarih Vakfı, “Der Zweite Weltkrieg, Kriegsverlauf, Die Ostfront (İkinci Dünya Savaşı, Savaşın Seyri, Doğu Cephesi)”, 19 Mayıs 2015, (Çevrimiçi) <https://www.dhm.de/lemo/kapitel/der-zweite-weltkrieg/kriegsverlauf/ostfront.html> (19 Ocak 2022)

¹⁷³ “Foreign Policy, Germany”, **Britannica Academic**, (çevrimiçi) <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Germany/106260#58211.toc> (11 Kasım 2021)

¹⁷⁴ “Foreign Policy, Germany”, **Britannica Academic**, (çevrimiçi) <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Germany/106260#58211.toc> (11 Kasım 2021)

¹⁷⁵ Uli Ugen, “Ostfront des Zweiten Weltkriegs - Brutalität gegen Zivilisten auf allen Seiten (İkinci Dünya Savaşı'nın Doğu Cephesi - her tarafta sivillere yönelik vahşet)”, **Deutschlandfunk**, 9 Eylül

Der Spiegel’de yayınlanan bir yazıya göre Hitler’in "Bolşevizm’e karşı mücadele" sloganı bir süre Avrupa’da; muhafazakârlar, eski sosyalistler ve sadık faşistler ile Stalin’in Sovyetler Birliği’nden bağımsızlıklarını yeniden kazanmaya çalışan Doğu Avrupa halkları arasında karşılık bulmuştur. Birçoğu sadece Kızıl Ordu’ya karşı cephede savaşmakla kalmamış, aynı zamanda Wehrmacht (Almanya Silahlı Kuvvetleri) ve Waffen SS’in¹⁷⁶ sivillere karşı işlediği suçlara da karışmıştır. Bu kişiler, sadece Hitler tarafından başarısızlıkla suçlanmakla kalmamış, kendi ülkeleri tarafından da vatana ihanet ve iş birliği için kınanmış, cezalandırılmış ve aşağılanmıştır.¹⁷⁷

Almanya-Sovyetler Birliği savaşının ilk aşamasında bile, Avrupa’nın her yerinden müttefikler ve gönüllüler, Doğu Cephesindeki üç milyon Alman askerine kıyasla yaklaşık bir milyon kişiden oluşuyordu. Sonraki yıllarda Wehrmacht’ın ortalama gücü 2,5 milyona düşerken, Alman komutasındaki "yabancı" asker sayısı bir milyon kişi daha artmıştır. Çoğunluğu Sovyetler Birliği vatandaşı olan bu kişiler Nasyonal Sosyalizme inandıkları için değil, savaşarak veya yardım hizmetleri aracılığıyla Almanları destekleyerek Stalin rejimini ortadan kaldırmayı umdukları için Alman tarafını tutmuştur. Savaşın son yılında cephenin sürekli batıya kaymasıyla, Almanlar; Sovyetler Birliği etki alanının genişlemesinden korkan Baltık ülkeleri ile Ukrayna ve Macaristan’dan yüz binlerce askeri seferber etmeyi başarmıştır. Baltık Devletlerinde ve Batı Ukrayna’da çok sayıda Sovyetler Birliği karşıtı savaşçı, savaş bitmesine rağmen 1950’lerin başına kadar direnişini sürdürmüştür.¹⁷⁸

Komünizm karşıtlığı, Nazilerin savaş sonuna kadar en güçlü argümanı olmaya devam etmiştir. Bununla birlikte, ırkçı ideolojileri ve acımasız bir sömürü politikasıyla, başlangıçtaki itibarlarını ve Doğu Avrupa halklarını kazanma şanslarını

2021, (Çevrimiçi) <https://www.deutschlandfunk.de/ostfront-des-zweiten-weltkriegs-brutalitaet-gegen-100.html> (19 Ocak 2022)

¹⁷⁶ Alman SS’in seçkin muhabere birlikleri: Bunların yüzbaşı rütbesinden düşük olanlar savaştan sonra Federal Alman Ordusuna devşirilmiştir.

¹⁷⁷ “Zweiter Weltkrieg-Ausländer rein! (İkinci Dünya Savaşı-Yabancılar İçeri)”, **Der Spiegel**, 17 Kasım 2007(Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/geschichte/zweiter-weltkrieg-auslaender-rein-a-948853.html> (30 Kasım 2021)

¹⁷⁸ a.e.

büyük ölçüde yok etmişlerdir. Bu “diktatörlerin savaş alanında”, her iki taraf da çatışmanın şiddeti ve vahşeti konusunda birbirlerine hiçbir şey vermemiştir. “İrk mücadelesi” ile “sınıf mücadelesi” arasında gösterişli bir propaganda savaşı yürütülmüştür.¹⁷⁹

Yabancıların gönüllü olarak mı yoksa zorla mı Hitler için savaştığı meselesinin siyasi ve ahlaki boyutu, yabancı katılımın çeşitli biçimleri ve savaşın gidişatındaki değişiklikler göz önüne alındığında her zaman açıkça tanımlanamamıştır. Ancak bunlardan sadece bazıları SS tarafından tercih edilen "Germen" gönüllülerdir. Maceraya susamışlık gibi politik olmayan diğer güdülerin kapsamı da tam olarak belirlenememektedir.¹⁸⁰

Belçika Federal Meclisi'nin Nazi iş birlikçilerine ödenen maaşlar konusunda bilgi istemesi ve bu konuda 20 Şubat 2019'da basında çıkan bir haber üzerine Almanya Federal Meclisi bu konuda bir rapor hazırlatmıştır. Hazırlanan 21 Mart 2019 tarihli raporuna göre Wehrmacht ve Waffen-SS'te görevli yabancı uyruklular dört farklı grup oluşturmaktaydı¹⁸¹:

- 1. Grup: Müttefiklere karşı savaş halinde olan Mihver Devletleri birliklerinden oluşmaktaydı. Kendi emir komuta zinciri altında ve kendi üniformalarıyla savaştıkları için Wehrmacht ve Waffen-SS'de yabancı kategorisine girmiyorlardı. Bunlara İtalya, Romanya, Macaristan, Bulgaristan, Slovakya ve Finlandiya dâhildi. 1941'de bu devletler Doğu Cephesinde yaklaşık 600.000 adam sağlamıştır. Bu devletlerin vatandaşları yine de bazı istisnai durumlarda Waffen SS'de görev yapabiliyorlardı.

- 2. Grup: Eupen-Malmedy, Alsace-Lorraine, Baltık ülkeleri, Galiciya veya Sovyetler Birliği gibi fethedilen bölgelerden yerleşik Almanlar, “Volksdeutsche” yani Almanya'da yerleşik Almanlar gibi olarak kabul edilmiştir. Bunların 460.000 kadarı Alman Silahlı Kuvvetlerinde görev yapmışlardır.

¹⁷⁹ a.e.

¹⁸⁰ a.e.

¹⁸¹ Almanya Federal Meclisi, “Zahlungen der Kriegsopferversorgung ins Ausland (Yurtdışında savaş mağduru yardımlarının ödenmesi)”, WD 6 - 3000 – 035/19, 21 Mart 2019 (Çevrimiçi) <https://www.bundestag.de/resource/blob/650174/c45c2a1b93a84584c2fa61ce2cddfa0d/WD-6-035-19-pdf-data.pdf> (30 Kasım 2021), s.8.

- 3. Grup: Yardımcı hizmetlerde görev alan gönüllülerden oluşmaktaydı. Bunlar Wehrmacht ve Waffen-SS içinde görev yapmıştır. Savaş sırasında sayıları yaklaşık 1.000.000 kişiye ulaşmıştır. Çoğu Rus (yaklaşık 310.000 erkek) olan gönüllülerin bir kısmı savaşın son yıllarında askerî birliklere dâhil edilmiştir. Örneğin Rus Kurtuluş Ordusu (55.000 kişi kadar) ve Ukrayna Kurtuluş Ordusu (250.000 kişi kadar).

- 4. Grup: Wehrmacht'ta ve Waffen SS'de görev yapan yabancı devletlerin vatandaşlarıdır. Bunların toplam sayıları yaklaşık 800.000- 950.000 arasındadır. Bunlardan 110.000 kişi Türkistanlı (Özbekler, Türkmenler, Kırgızlar dâhil), 81.000 (7.000 Waffen SS) kişi Kafkasyalı (Gürcüler, Azeriler¹⁸², Ermeniler dâhil) ve 55.000 kişi Tatar (Kırım Tatarları, Volga Tatarları dâhil) olarak nitelenmiştir. Sonuç olarak bunların yaklaşık % 20 kadarı Türk kökenlilerden oluşmaktadır.¹⁸³

Almanya Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'ndan 2019 rakamlarına göre, büyük ölçüde Almanya dışında yaşayan yukarıda belirtildiği gibi Wehrmacht ve Waffen SS'te görev yapmış olan 2.000 sivil veya asker, harp malulü hak sahibi veya bakmakla yükümlü oldukları kişiler Almanya'dan maaş almaktadırlar.¹⁸⁴

1941'de ABD'nin sonsuz sayılabilecek insan ve malzeme kaynağı ile savaşa girmesi, kıt kaynakların Rusya bozkırlarında heba edilmesi, Kafkasya'nın zengin petrol ve maden kaynaklarına ulaşılamaması, halka kötü muamele neticesinde direniş, kötü yönetim vb. sebepler nedeniyle Almanya savaşı kaybetmiştir. II. Dünya Savaşı, Almanya için çok büyük yıkım, can kaybı ve tüm topraklarının müttefikler tarafından işgaliyle sonuçlanmıştır. Kafkasya'ya uzanan Lebensraum hayali Alman toplumunu felakete sürüklemiştir.¹⁸⁵ Dahası o sırada Sovyetler Birliği ve Polonya'da yaşayan kökenleri 18-19. yüzyıla dayanan etnik Almanlar,¹⁸⁶ Polonya ve Sovyetler Birliği tarafından Hitler'in Polonya ve Sovyetler Birliği'ne saldırı nedeni olarak

¹⁸² Azeri kökenliler ayrı sayılmamıştır.

¹⁸³ Almanya Federal Meclisi, a.g.e., s.9.

¹⁸⁴ Almanya Federal Meclisi, a.g.e., s.6.

¹⁸⁵ "Foreign Policy, Germany", **Britannica Academic**, (çevrimiçi)

<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Germany/106260#58211.toc> (11 Kasım 2021)

¹⁸⁶ Hatta Volga Almanlarının kendilerine ait bir özerk cumhuriyeti vardı: Volga Alman Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti. Bu cumhuriyet 1924'te kurulmuş, 1941'de Almanlar Sovyetler Birliğine saldırınca lağvedilip Volga Almanları Kazakistan'a sürülmüştür.

değerlendirilmiş ve bulundukları yerlerden Kazakistan, Tacikistan, Sibiry vb. yerlere sürülmüştür.^{187 188}

1943-1945 yılları arasında benzer sürgün politikası Kırım Tatarları, Kalmıklar, Çeçenler ve diğer birkaç Kafkas halkına, 1946'da Güney Gürcistan'daki Ahıska Türklerine uygulanmış, 2.000.000'dan fazla insan tehciye tabi tutulmuş ve bunların yaklaşık 500.000 kişinin öldüğü veya öldürüldüğü tahmin edilmektedir.¹⁸⁹

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği'ne benzer şekilde Romanya'da Transilvanya Saksonları ve Banat Svabyalıları ile diğer Germen-Alman kökenliler sorunu ortaya çıkmıştır. Transilvanya Saksonları ve Banat Svabyalıları ile diğer Germen-Alman kökenliler MS 1000'li yıllardan itibaren Macar Krallığının topraklarını korumak üzere önce Macar Kralları ve daha sonra Habsburglar tarafından davet edilmiş, başta Transilvanya ve Temeşvar (Banat) olmak üzere Tımarlı Sipahi yapısına benzer şekilde yerleştirilmiş ve muafiyetler sağlanmıştı. Savaş sırasında Nazi rejimini destekledikleri ve yaklaşık 50.000 kişinin Doğu cephesinde Alman ordusunda savaştığı için 1944-1947 yılları arasında Romanya Komünist Partisi ve Sovyet işgal makamları tarafından Alman kökenli bu topluluğa kötü muamele edilmiştir. 1945 yılında Rumen Komünist liderleri Transilvanya Saksonları ve Banat Svabyalıları ile diğer Germen-Alman kökenlilerinin tamamının sınır dışı edilerek Almanya'ya gönderilmesini bile düşünmüştür. Ancak 1948'de Komünist Parti; Alman azınlığı, "birlikte yaşayan bir vatandaşlık- co-inhabiting nationality" olarak tanımaya karar vermiş ve böylece Romanya Halk Cumhuriyetinde vatandaşlık haklarından yararlanma ve ülkenin sosyalist dönüşümüne katılma hakkına sahip olmuşlardır.^{190 191}

¹⁸⁷ "Soviet Union", **Britannica Academic**, (Çevrimiçi)

<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Soviet-Union/105999> (13 Kasım 2021)

¹⁸⁸ "Poland", **Britannica Academic**, (Çevrimiçi)

<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Poland/108558> (13 Kasım 2021)

¹⁸⁹ "Soviet Union", **Britannica Academic**, (Çevrimiçi)

<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Soviet-Union/105999> (13 Kasım 2021)

¹⁹⁰ Hitchins, a.g.e., s. 265.

¹⁹¹ Mevcut Romanya Cumhurbaşkanı Klaus Iohannis bu Alman toplumunun üyesidir.

2.4. Soğuk Savaş Dönemi

1945 yılında II. Dünya Savaşı'nın Almanya'nın yenilgisiyle bitmesiyle iki Almanya dönemi başlamıştır: Almanya Federal Cumhuriyeti (BRD) ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DDR).

Soğuk Savaş döneminde Almanya Federal Cumhuriyeti, Batı Bloku içerisinde (savunma (NATO), ekonomik (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü-OECD)) yer alırken Türkiye, hariç Karadeniz'le ilişkisi sınırlı olmuştur. Karadeniz devletleri Sovyetler Birliği, Bulgaristan ve Romanya, Almanya Demokratik Cumhuriyeti ile birlikte Doğu Bloku içerisinde savunma (Varşova Paktı), ekonomik (Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi-COMECON¹⁹²) ve kültürel iş birliği içerisinde yer almıştır.

ABD, II. Dünya Savaşı sonunda Avrupa'da ortaya çıkan açlık ve sefaleti gidermek, ekonomiyi canlandırmak amacıyla Marshall Planını uygulamaya koymuştur. 12 Temmuz 1947 tarihinde Paris'te yapılan "Avrupa Ekonomik İş Birliği" konferansına Marshall planının, Truman Doktrininin bir uygulaması olduğunu ileri süren Sovyetler Birliği katılmamış ve Doğu Avrupa devletlerinin katılmasını da engellemiştir.¹⁹³

II. Dünya Savaşı sonunda müttefiklerin Almanya ve Japonya konusunda anlaşamaması, İran ve Türkiye üzerindeki Sovyet baskısı; ABD ile Sovyetler Birliği arasında güvensizliği derinleştirmiştir. Şubat 1948'deki Prag Darbesi ile Çekoslovakya'nın Sovyet etki alanına girmesine Batı'nın ilk tepkisi 17 Mart 1948'de Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa ve Birleşik Krallık arasında Brüksel Anlaşması'nın imzalanması olmuştur. 1948 Eylül ayında bu anlaşma çerçevesinde askerî organ kurulmuş ve Batı Avrupa Birliği Savunma Örgütü adını almıştır.¹⁹⁴

Batı Avrupa Birliği'nin ardından ABD'nin katılımıyla Kuzey Atlantik Antlaşması, 4 Nisan 1949 tarihinde Washington'da Belçika, Kanada, Danimarka,

¹⁹² COMECON: 1949 yılında Sovyetler Birliği tarafından ABD'nin Marshall Yardımında duyulan endişe karşılık kurulmuştur. Bulgaristan ve Romanya kurucu üye iken Alman Demokratik Cumhuriyeti 1950 yılında katılmıştır.

¹⁹³ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İstanbul, İmge Kitabevi, 23. Baskı, 2013, s.187.

¹⁹⁴ Sander, a.g.e., s.191.

Fransa, İngiltere, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç ve Portekiz arasında imzalanarak Kuzey Atlantik Antlaşması örgütü, yani NATO kurulmuştur. NATO, 1952 yılında ilk genişlemesini Türkiye ve Yunanistan'ı alarak, ikinci genişlemesini 1955'te Batı Almanya'yı içine alarak yapmıştır.¹⁹⁵ NATO'nun kurulmasından altı yıl sonra 14 Mayıs 1955'te Sovyetler Birliği NATO'ya karşılık Çekoslovakya, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya, Doğu Almanya ve Arnavutluk'la (1968 yılında üyelikten çekilmiştir.) birlikte Varşova Paktı'nı kurmuştur.¹⁹⁶

Avrupa'nın birliğine yönelik en büyük itici güç 1947 yılında ilan edilen Truman Doktrini ve Marshall Yardımı olmuştur. 1948 Nisan ayında Batı Avrupa Devletleri, Marshall yardımını düzenlemek için Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütünü (Organization For European Economic Cooperation-OEEC) kurmuş ve bu örgüt yardımların dağıtılması, serbest ticaret ortamının sağlanması ve ödemelerin aktarılması konularında başarılı olmuştur. Ancak bu örgütten iki yıl sonra bu örgütün daha ileri seviyede iş birliği için yetersiz olduğunu gören Fransa'nın girişimiyle Fransa, Batı Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg 1951 yılının Mayıs ayında günümüz Avrupa Birliği'nin çekirdeğini oluşturan ulus üstü yetkiye sahip Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT-European Coal and Steel Community-ECSC) kurmuştur.¹⁹⁷

Avrupa'nın bütünleşmesi yolunda ikinci büyük girişim ise 25 Mart 1957 yılında Roma'da imzalanan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)¹⁹⁸ ve Avrupa Atom Birliği (EURATOM) Anlaşmaları olmuştur. Birleşik Krallık; başlangıçta "Commonwealth" ile ilişkileri nedeniyle ekonomik topluluğa girmezken¹⁹⁹ Avrupa'nın başarısının Fransa ve Almanya'ya bağlı olduğu belli olmuştur. AET'nin temel amacı ekonomik bütünleşmeydi ve bunun sonucu 1968 yılında üye ülkeler arasındaki gümrük duvarları kaldırılmıştır.²⁰⁰ Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa

¹⁹⁵ NATO, "What is NATO", (Çevrimiçi) <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> (11 Haziran 2020)

¹⁹⁶ Sander, a.g.e., s.271.

¹⁹⁷ Sander, a.g.e., s. 250.

¹⁹⁸ Adı 1990'ların başında Avrupa Topluluğu, 1994'te ise Avrupa Birliği olarak değiştirilecektir

¹⁹⁹ Ancak 1974 yılında topluluğa girebilmiştir.

²⁰⁰ Sander, a.g.e., 2013, s. 251.

Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) oluşturduğu Avrupa Topluluklarının kuruluşunun 30. yıldönümü olan 1987 yılında Avrupa Tek Senedi (Single European Act-SEA) yürürlüğe girmiştir. Avrupa Tek Senedi, o zamanda topluluk içinde yavaş işleyen ve şikâyetlere konu olan karar alma mekanizmalarını hızlandırmak amacına yönelik uygulamaları içermektedir.²⁰¹

Soğuk Savaş döneminde Federal Almanya; diğer Batı devletlerinden farklı olarak bölünmüşlüğü getirdiği özel bir dış politika uygulamıştır. Bu dönemde Doğu-Batı gerginliğinin ortasında yer alan Almanya, güvenliğini sağlamak ve iki Almanya'yı birleştirmek arasında ikilemde kalmıştır. Almanya'nın liderleri bu ikilemi farklı yollarla çözmeye çalışmıştır.²⁰²

Federal Almanya'nın ilk başbakanı Konrad Adenauer, bu ikilemi Batılı devletlerle bütünleşerek çözmeye çalışmıştır. Onun politikasına göre güçlü Batı İttifakının eşit üyesi olarak Doğu Blok'undan ödün kopartılmadıkça yumuşama ve çözüm mümkün değildi. Bu nedenle Federal Almanya, Doğu Almanya'yı tanıyan devletlerle ilişkisini kesmiştir. Ancak 1961 yılında Berlin Duvarı inşa edilince Adenauer'un politikasının işe yaramadığı anlaşılmıştır. Bunun sonucu olarak, Gerhard Schröder'in dışişleri bakanı (1961-1966) olduğu dönemde, Doğu Almanya'yla ve Doğu Almanya'yı tanımlarına rağmen, bazı Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkiler geliştirilmeye başlanmıştır. Ancak bu yıllarda, Sovyet baskısını en yakından duyan devlet olması nedeniyle Almanya, diğer NATO ittifakı devletlerine göre daha temkinli hareket etmiştir.²⁰³

1966 yılında Federal Almanya'da ekonomik kalkınmayla birlikte güvenliği sağlamak ve iki Almanya'yı birleştirmek arasındaki ikileme değişik çözümler getirilmesi tartışması şiddetlenmiş ve bunun sonucu yeni bir koalisyon kurulmuştur. Bu koalisyonun Dışişleri Bakanı Sosyal Demokrat Willy Brandt'ın (1966-1969) konuyu ele almasıyla Doğu-Batı ilişkilerine bakış açısı değişmiştir. Adenauer'in dış politika anlayışı değişerek, Alman sorununun çözüme bağlanmasında “yumuşama” gerekli bir önkoşul olarak kabul edilmiştir. “Almanya sorununun” çözülmesi ve

²⁰¹ Sander, a.g.e., 2013, s. 255

²⁰² Sander, a.g.e., 2013, s. 258

²⁰³ Sander, a.g.e., 2013, s. 251

dolayısıyla Avrupa barışının gerçekleşmesi için, yumuşama gerekliydi ve Federal Almanya bu yolda üzerine düşen görevleri yapmak istiyordu. Willy Brandt, bu politikayı uygulamak için iki kavram geliştirmiştir: Birincisi Avrupa Güvenlik Sistemi ve ikincisi Avrupa Barış Düzeniydi.²⁰⁴

Avrupa Güvenlik Sistemi, Avrupa Barış Düzeni için bir basamak taşıydı ve her kavramın kendine göre özellikleri vardı. İşleyen bir Avrupa güvenlik sistemi; Avrupa devletleri arasında kuvvet kullanımının reddi, Avrupa'nın her iki kanadında da kuvvetlerin giderek azaltılması ve iki büyük devletin bu sisteme katılmasına bağlıydı. Doğu-Batı ilişkilerine bu yeni bakış açısının sonucu olarak, Federal Almanya, 1967 yılında Almanca "Ostpolitik" adı verilen bir Doğu Politikası izlemeye başlamıştır. Bu politikanın üç ana unsuru;

- Sovyetler Birliği ile doğrudan diyalog kurulması;
- Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkilerin tam olarak normalleştirilmesi için yolların aranması ve
- Doğu Almanya'yı ayrı bir birim olarak tanımaksızın, bu devletle "geçici bir anlaşmaya" (modus vivendi) varılmasıdır.²⁰⁵ Bu süreçte resmi tanıma gerçekleşmeden Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin varlığı kabul edilmiştir.

Ostpolitik'in üç ana hedefi ise Almanya'nın II. Dünya Savaşı sonrasında -kanlı bir hesaplaşmayla ayrıldığı- Doğu Avrupa halklarıyla uzlaşması, Avrupa'da barışın korunması için sürdürülebilir güvenlik yapılarının kurulması ve uzun bir süreçte Avrupa'da barışçıl değişikliklerin meydana gelmesidir. Dönemin Almanya Başbakanı Willy Brandt (1969-1974) (ve Dışişleri Bakanı Walter Scheel), Almanya'nın kendi kendini kısıtlamasının ve iki Almanya'nın kendiliğinden birleşmesinin Doğu-Batı politikasının başarısının ön koşulları olduğunu ve bu sürecin çok uzun süreceğini bildiklerinden "birleşme" terimini kullanmaktan kasten kaçınmıştır. Bunun yerine, Dışişleri Bakanı Walter Scheel; yeni Alman hükûmetinin "Alman sorununa kendi kaderini tayin hakkına dayalı ve bir Avrupa barış yapısına

²⁰⁴ Sander, a.g.e., 2013, s. 251

²⁰⁵ Sander, a.g.e., 2013, s. 260.

eklenmiş kalıcı ve adil bir çözüm getirme yönündeki uzun vadeli hedefini sürdüreceğini' vurgulamıştır.²⁰⁶

ABD ise başlangıçta bu politikaya Almanya'yı zorunlu bir yumuşamaya ve tavize zorlayarak – bugün Kuzey Akım II projesine karşı çıktığı gibi- ittifaka zarar vereceğini düşünerek soğuk bakmıştır. ABD Başkanı Richard Nixon (1969-1974), Sovyetler Birliği'nin yumuşamasının göstermelik olduğuna inanıyordu. Şubat 1970'teki Nixon-Brandt görüşmesinde Nixon; Brandt'a eski ve sınanmış dostlukları tehlikeye atacaksa, ABD'nin yeni ve denenmemiş dostlar edinmek istemediğini belirtmiştir. ABD, Almanya'nın "Doğu Politikasını" muhalefet aracılığıyla Brandt hükûmetini düşürerek engellemek istediye de Almanya ile siyasi bir çatışma içine girmemek ve bir müttefikini kaybetmek istemediğinden bu fikirden vazgeçmiştir. ABD, Avrupa'da başlayan yumuşama ile Avrupa'nın güvenliği için Sovyetler Birliği ile müzakereler sürdürürken Vietnam'da Sovyetler Birliği ile de bir vekâlet savaşı sürdürüyordu.²⁰⁷

Willy Brandt'ın yeni Ostpolitik'i hem yumuşama döneminin önemli bir bölümü hem de Avrupa ve Alman tarihinde önemli bir eşik olarak kabul edilmektedir.²⁰⁸ İlk olarak, 12 Ağustos 1970'te Sovyetler Birliği ile Federal Almanya arasında yumuşamayı en önemli siyasal amaçları arasında tanımlayan ve ilişkilerinde başlangıç noktası olarak Avrupa gerçeklerini kabul edeceklerini belirten, ayrıca ilişkilerinde kuvvet kullanmamayı ve Avrupa'daki ülkelerin oluşmuş sınırları içinde bütünlüklerine saygı göstereceklerini taahhüt eden bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmanın ardından Federal Almanya ile Polonya arasında Potsdam Konferansı'yla belirlenen sınırları tanıyan ve sınırların dokunulmazlığını kabul eden diğer bir anlaşma 7 Aralık 1970 tarihinde imzalanmıştır.²⁰⁹

Doğu politikasının en önemli anlaşması ise Batı Almanya ile Doğu Almanya arasında 21 Aralık 1972 tarihinde imzalanmıştır. Bu anlaşmanın önemi, tarafların

²⁰⁶ Stephan A. Kieninger, "Preponderance of stability: Henry Kissinger's concern over the dynamics of Ostpolitik", *Journal of Transatlantic Studies*, 17, 42–60 (2019), 13 Şubat 2019, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1057/s42738-019-00003-3> (17 Şubat 2022)

²⁰⁷ Kieninger, a.e.

²⁰⁸ Sara Lorenzini, "Globalising Ostpolitik", *Cold War History*, 9:2, 223-242, 20 Mayıs 2009, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14682740802188166> (30 Kasım 2021)

²⁰⁹ Sander, a.g.e., 2013, s. 260.

birbirlerine karşı kuvvet ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunmayacaklarını, birbirlerinin sınırlarının dokunulmazlığını ve toprak bütünlüğünü kabul edeceklerini, birbirlerini uluslararası alanda temsil etmeyeceklerini, bir diğerinin ötekinin adına davranışta bulunmayacaklarını ve aralarında daimî temsilcilikler kuracaklarını taahhüt etmiş olmalarıdır. Federal Almanya, antlaşmanın imzalandığı gün Doğu Almanya'ya bir nota vererek, imzalanan antlaşmanın iki Almanya'nın birleşmesi fikriyle çelişmediğini de ilan etmiştir.²¹⁰

Federal Almanya'nın Doğu politikasındaki son engel de 11 Aralık 1973 tarihli Federal Almanya-Çekoslovakya antlaşmasıyla ortadan kaldırılmıştır. Willy Brandt'ın 1967 yılında ortaya koyduğu Doğu politikası –ki bu politika 1971 yılında kendisine Nobel Barış ödülü kazandırmıştır²¹¹- ve bu politikanın özüne uygun olarak imzalanan antlaşmalar uygulama alanına girmiş ve Federal Almanya'nın bu davranışı, Soğuk Savaş'tan yumuşamaya geçişte en önemli basamak taşı olmuştur²¹².

1960'larla birlikte başlayan yumuşama süreci, 1970'lerin başlarında rayına oturmuş ve 1 Ağustos 1975 yılında imzalanan Helsinki Nihai Senediyle kuralları kesin biçimiyle belirginleşmiştir. Helsinki Nihai Senedi; “Avrupa’da güvenliğe ilişkin sorunlar” başlığı altında ilişkilerde uyulacak temel ilkelerden ve “Güven Getirici Tedbirler, Güvenlik ve Silahsızlanmanın Bazı Yönleri Hakkında Belge”den oluşan birinci grup, “Ekonomi, Bilim, Teknoloji ve Çevre Alanlarında İşbirliği” başlıklı ikinci grup, “İnsani ve Diğer Alanlarda İşbirliği” konusundaki üçüncü grup olmak üzere üç ana bölüm oluşmuştur: Helsinki Belgesinin en önemli yönü ise “sınırların dokunulmazlığı” ilkesidir.²¹³ Bu belge ile II. Dünya Savaşı sonrasında çizilen Avrupa sınırlarının dokunulmazlığı, yani var olan durum (status quo) kesin olarak kabul edilmiştir.

Bunun sonrasında 1985 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreterliğine seçilen Mihail Gorbaçov 1987’de “Glasnost-açıklık”, 1988’de

²¹⁰ Sander, a.g.e., 2013, s. 260-261.

²¹¹ Almanya Başbakanlık Ofisi, “Willy Brandt (1969 - 1974)”, 27 Nisan 2018 (Çevrimiçi) <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-en/chancellery/federal-chancellors-since-1949/willy-brandt> (12 Haziran 2020)

²¹² Sander, a.g.e., 2013, s. 261.

²¹³ OECD, “Helsinki Final Act, 01 Ağustos 1971”, (Çevrimiçi) <https://www.osce.org/helsinki-final-act> (12 Haziran 2020)

“Perestroyka-yeniden yapılanma” sürecini başlatmıştır. Sovyetler Birliği’nin içyapısında önemli değişiklikler meydana gelirken dış politikada da dönemin ilişkilerini etkileyen ABD ve Sovyetler Birliği arasından silahsızlanma, Afganistan ve iki Almanya’nın Birleşmesi Anlaşması yapılmıştır. 16 Temmuz 1990’da imzalanan “İki” Almanya’nın Birleşmesi Anlaşması’yla Sovyetler Birliği; Batı Almanya ile Doğu Almanya’nın birleşmesini, birleşik Almanya’nın NATO’ya katılmasını ve Almanya’nın NBC silahları üretmemek şartıyla asker sayısının 370.000’le sınırlı kalmasını kabul etmiştir.²¹⁴ Doğu Almanya’daki Sovyet askerlerinin de çekilmesini içeren bu anlaşmanın ardından 12 Eylül 1990’da iki Almanya ile II. Dünya Savaşı’nın galipleri ABD, Birleşik Krallık, Fransa ve Sovyetler Birliği arasında imzalanan “2+4” Anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle 03 Ekim 1990’da işgalin başlangıcından 45 yıl sonra Almanya yeniden birleşmiştir. Birleşik Almanya, 14 Kasım 1990’da Polonya ile ortak sınırını Oder-Neisse çizgisini doğu sınırı olarak kabul etmiştir.²¹⁵

Böylece 1945 yılında II. Dünya Savaşı’nın sona ermesinden 45 yıl sonra Almanya ile müttefikler arasında barış anlaşması imzalanmıştır. Doğu Almanya ve Berlin’de bulunan Sovyetler Birliği ve müttefik devletlerin askerleri de 1994 yılına kadar geri çekilmiştir. 12 Aralık 1995’te BM Genel Kurulu, Japonya ve Almanya’yı düşman devletler statüsünden ve BM Anayasası’ndaki düşman ifadelerini çıkarmıştır.²¹⁶

Soğuk Savaş döneminde Karadeniz’de bulunan Doğu Bloku üyesi Bulgaristan; Batı ile ilişkilerinde dolayısıyla Almanya ile ilişkilerinde geri durmuştur. Romanya’dan farklı olarak IMF ve GATT vb. uluslararası örgütlerin üyesi olmamıştır. Federal Almanya’yla daha önce ticari ilişkileri olmasına rağmen ancak Aralık 1973’te diplomatik ilişki kurmuştur.²¹⁷

²¹⁴ Almanya Federal Politika Merkezi, “Zwei-plus-Vier-Vertrag über die abschließende Regelung in Bezug auf Deutschland (Almanya ile İlgili Nihai Çözüme Dair İki Artı Dört Anlaşması)”, (Çevrimiçi) <https://www.bpb.de/themen/deutsche-einheit/zwei-plus-vier-vertrag/> (04 Nisan 2022)

²¹⁵ Uçarol, a.g.e., s. 826.

²¹⁶ Uçarol, a.g.e., s. 826-827.

²¹⁷ Encyclopædia Britannica, Late Communist Rule, (Çevrimiçi) <https://www.britannica.com/place/Bulgaria/Late-communist-rule#ref42757> (26 Nisan 2020)

Romanya, Federal Almanya ile 1967 yılında diplomatik ilişki kurduktan sonra Alman kökenlileri göçü konusu gündeme gelmiştir. Yapılan gizli bir anlaşma ile Almanya; Almanya'ya göçüne izin verilen her Alman kökenli için 4000-10.000 Alman markı ödemeyi kabul etmiştir. Şartları düzenli olarak ayarlanan anlaşmaya göre Almanya, Romanya'ya sadece 1978 yılında 11.000 Alman kökenli için 700 milyon Alman markı ödemiştir. Aralık 1989 ayında Komünist rejim çöktüğünde büyük bir Alman göçü meydana gelmiştir. 1993 yılı itibariyle Romanya'da kalan Alman sayısı 120.000 kişiye düşmüştür. Böylece, Almanların altı asır süren sosyal ve kültürel gücü azalmıştır.²¹⁸ Bugünkü sayılarının 40.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.²¹⁹ Benzer bir durumla Yahudiler karşılaşmıştır. Romanlar ise özellikle Çavuşesku döneminde göçebelikten vazgeçmeye zorlanmış, zorunlu bütünleşmeye tabi tutulmuştur. Alman kökenliler ve Yahudilerin göçüyle Romanlar, Romanya'daki Macarlar'dan sonra ikinci en büyük azınlık haline gelmiştir.²²⁰

Soğuk Savaş döneminde Federal Almanya ile Türkiye'nin ilişkileri ticari, ekonomik ve kültürel alanda yoğun olarak devam etmiş; 1960'larda, Almanya ile Türkiye arasında imzalanan İşgücü Anlaşması'yla, çok sayıda Türk vatandaşı çalışmak için Almanya'ya gitmiştir.²²¹

2.5. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Soğuk Savaş sonrası dönem Almanya ile Karadeniz Devletleri, Bulgaristan Gürcistan, Moldova, Romanya Rusya ve Ukrayna için bir yenilenme ve yeniden yapılanma dönemidir. 03 Ekim 1990 tarihinde oluşan birleşik Almanya, oldukça yeni ve dengesiz bir varlık olarak değerlendirilmektedir. Doğu Almanya'da serbest piyasa ekonomisine geçişten kaynaklanan işsizlik, Doğu Almanya eyaletlerinin altyapısının yenilenmesi, öngörülemeyen yeniden yapılanma masrafları, yüksek vergiler, ırkçı saldırılar ve ırkçılık korkusu, reformların gecikmesi veya uygulamaya konulamaması vb. sorunlar 1990'lı yıllarda Almanya'nın gündemini işgal eden en önemli sorunlar

²¹⁸ Hitchins, a.g.e., s. 266.

²¹⁹ CIA, The World Fact Book, (Çevrimiçi) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>, (12 Nisan 2020)

²²⁰ Hitchins, a.g.e., s. 264-265.

²²¹ TC Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-Almanya Federal Cumhuriyeti Siyasi ve Ekonomik İlişkileri, (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/almanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (04 Nisan 2022)

olmuştur.²²² Almanya Ekonomik İşler ve Enerji Bakanlığı'nın Almanya Federal Meclisi için hazırladığı Ağustos 2019 tarihli rapora göre Almanya'nın doğu eyaletlerinde birleşme ile başlayan işsizlik 2005 yılında % 18,7 ile zirvesine ulaşırken Batı eyaletlerinde sadece % 6,4 olarak gerçekleşmiştir.²²³ İşsizlik sorununu 10 yıllık yatırım ve yeniden yapılanma planıyla çözmeye çalışan Almanya'nın Eski Doğu Alman eyaletlerinde ekonomik ve sosyal istikrar 2000'li yılların başında ancak sağlanabilmiştir.²²⁴ 1990'ların başında Almanya'da en önemli tehlike yükselen milliyetçilik ve ırkçılıktı. Hem Doğu Almanya'da hem de Batı Almanya'da yabancılara yönelik bazıları ölümle sonuçlanan ırkçı saldırılar meydana gelmiştir. Bu nedenle özellikle yabancı gözlemciler tarafından ulusal devlete geçişle birlikte ırkçı saldırıların bağnaz milliyetçiliğe dönüşme ihtimali rapor edilmiştir. Ancak Almanya (federal yönetim), yükselen ırkçılık ve aşırı milliyetçiliği önlemek için sert polisiye tedbirlere başvurmuş, yabancı işçilerin (Gastarbeiter) Alman vatandaşlığına kabulünü kolaylaştırarak çözüme yoluna gitmiştir.²²⁵

Dış politika açısından, Başbakan Helmut Kohl (Hristiyan Demokrat Birliği-CDU) (1982–1998) yönetimindeki hükûmet, Avrupa Birliği'nin oluşumu, daha sonra AB'nin doğuya doğru genişlemesi ve Euro'nun tedavüle girişiyle daha kapsamlı bir bütünleşme için politika yürütmüştür. Bundestag,²²⁶ 1991 yılında Berlin'i yeniden başkent ilan etmiş, 1999 yılında da hükûmet ve meclis Berlin'e taşınmıştır²²⁷.

1998 seçimlerinde Başbakan Helmut Kohl seçim kaybederek yerini Gerhard Schröder'e (Almanya Sosyal Demokrat Partisi-SPD) (1998-2005) bırakmıştır. Başbakan Gerhard Schröder; döneminde Almanya vergi sisteminde ve vatandaşlık konusunda reformlar gerçekleştirmiş, nükleer enerjiden çıkış ve yenilenebilir enerji

²²² Fullbrook, Mary, Almanya'nın Kısa Tarihi (Çev. Sabri Gürses), 3. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2017, s. 235-236.

²²³ Almanya Ekonomik İşler ve Enerji Bakanlığı, "Jahresbericht der Bundesregierung zum Stand der Deutschen Einheit 2019 (Federal hükûmetin Alman birliğinin durumu hakkında yıllık raporu 2019)", Ağustos 2019(Çevrimiçi) https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Publikationen/Neue-Laender/jahresbericht-zum-stand-der-deutschen-einheit-2019.pdf?__blob=publicationFile&v=26, s. 12 (29 Ocak 2022)

²²⁴ Fullbrook, a.g.e., s. 235-236.

²²⁵ Fullbrook, a.g.e., s. 239.

²²⁶ Almanya Federal Meclisi

²²⁷ Almanya Başbakanlık Ofisi, "Helmut Kohl (1982 - 1998)", (Çevrimiçi) <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-de/kanzleramt/bundeskanzler-seit-1949/helmut-kohl> (30 Kasım 2021)

kaynaklarının geliştirilmesi desteklenmiş, yükselen işsizliğe karşı işçi ve işveren uzlaşması sağlanmaya çalışılmıştır.²²⁸

Dış politikadaki önemli olayların ilki NATO'nun Kosova Kuvveti (Kosovo Force-KFOR) kapsamında Kosova'ya asker gönderilmesidir. Almanya, II. Dünya Savaşı'ndan beri ilk defa 1999 yılında yurt dışına muharip bir göreve (silahlı çatışmaya) asker göndermiştir. İkinci olay ise avronun on iki Avrupa Birliği üyesi ülkede tedavüle girmesidir. Birçok Doğu Avrupa ülkesi Gerhard Schröder'in başbakanlığı döneminde Avrupa Birliği'ne kabul edilmiştir. (Karadeniz ülkeleri Bulgaristan ve Romanya bir sonraki evrede Avrupa Birliği'ne girmiştir.) Ayrıca, Almanya, büyüyen Avrupa'yı harekete geçirebilmek için reformlarda belirleyici bir rol oynamıştır.²²⁹

ABD'nin Irak'ı işgali Schröder'in ikinci dönemine denk gelmiştir. Schröder, Alman birliklerinin ABD'nin Irak'ı işgaline katılmasını reddetmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde New York'ta gerçekleşen Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırıların ardından Gerhard Schröder, bu saldırıların dünya demokrasilerine yapıldığını söyleyerek ABD'yi desteklemiştir. Bu desteğin göstergesi olarak Bundeswehr (Alman Silahlı Kuvvetleri), Afganistan'da terörizme karşı mücadeleye (International Security Assistance Force-ISAF) ve daha sonra da yeniden yapılanmaya (Resolute Support Mission-RSM) katılmıştır.²³⁰

Almanya'da Gerhard Schröder Hükûmeti 2002 yılında "Ajanda 2010" adıyla çalışanların hakları ile işsizlerin sosyal yardımlarını azaltan reformlar uygulamaya koymuştur. Gerhard Schröder, sosyal alanlarda yaptığı politikalarına karşı oluşan büyük muhalefet nedeniyle erken seçim kararı almıştır.²³¹ Yaklaşık beş milyon işsiz ve sosyal yardımların azalmasındaki hoşnutsuzluk nedeniyle 2005'te yapılan seçimleri CDU/CSU (Hristiyan Sosyal Birliği²³²) kazanmıştır. CDU Başkanı Angela Merkel, yine SPD ile koalisyon kurmuştur. Bu seçimle birlikte Almanya'da 2021 yılı

²²⁸ Almanya Başbakanlık Ofisi, "Gerhard Schröder (1998 - 2005)", (Çevrimiçi) <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-de/kanzleramt/bundeskanzler-seit-1949/gerhard-schroeder> (01 Mayıs 2020)

²²⁹ Almanya Başbakanlık Ofisi, a.e.

²³⁰ Almanya Başbakanlık Ofisi, a.e.

²³¹ Almanya Başbakanlık Ofisi, a.e.

²³² CDU'nun Bavyera'daki karşılığı

sonuna kadar devam eden Merkel dönemi başlamıştır.²³³ Almanya’da Aralık 2021’den itibaren başbakanlığı SPD’li Olaf Scholz’un yaptığı SPD-Yeşiller-FDP (trafik lambası) koalisyonu iktidarda bulunmaktadır.

²³³ Almanya Başbakanlık Ofisi, “Angela Merkel (seit 2005)”, (Çevrimiçi)
<https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-de/kanzleramt/bundeskanzler-seit-1949/angela-merkel> (01 Mayıs 2020)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALMAN DIŞ POLİTİKASININ ETKENLERİ

Almanya Dışışleri Bakanlığı resmi internet sayfasında “*Egemen bir Avrupa, transatlantik ortaklık, barışı ve güvenliği destekleme çalışmaları, demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi ve çok taraflılığa bağlılığın Alman dış politikasının yol gösterici ilkeleri*” olduğu belirtilmektedir.²³⁴ Almanya’nın dış politikasını tanımlamada en çok kullanılan kavramlardan biri “devamlılık” olmuştur. Almanya eski Dışışleri Bakanı (1992-1998) Klaus Kinkel, bu kavramın tartışılmaz konumunu açıklamak için Almanya’nın en önemli üç dış politika prensibini “devamlılık, devamlılık ve devamlılık” olarak sıralamıştır. Devamlılık kavramı kapsamında Alman dış politikasının şekillendiği üç temel çevreden bahsedilmektedir. Birincisi, ABD tarafından şekillendirilmiş Soğuk Savaş yılları boyunca Almanya’nın güvenliğinin sağlanmasında en önemli rolü oynayan “Transatlantik Bağ”, ikincisi Almanya’nın aktif rol oynadığı Avrupa’nın bütünleşmesi ve bu bütünleşmenin sürdürülebilirliğini sağlamak için ekonomik ve siyasi kurumların oluşturulmasına yönelik “Avrupa Politikası”, üçüncüsü ise Soğuk Savaş yıllarında Doğu Almanya ve Sovyetler Birliği, Soğuk Savaş’ın sona ermesinin ardından Rusya Federasyonu ve diğer Doğu Avrupa ülkelerine karşı izlenen güvenlik ve iş birliğini kapsayan “Doğu Politikası” olduğu ifade edilmektedir.²³⁵

Ticaret yapan bir ülke (tüccar devlet) olarak Almanya, kendi şirketlerinin uluslararası pazarlara girmesine ve iş yapma koşullarını iyileştirmesine yardımcı olan etkili bir dış ekonomi politikasına sahiptir. Almanya’nın kültürel ilişkiler ve eğitim politikası, Alman dış politikasının önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Akademik değişim, uluslararası Alman okulları ve Almancanın yabancı dil olarak tanıtımı kültürel araçlar arasında yer almaktadır. Bu politikanın, kültürlerarası diyalogu teşvik

²³⁴ Almanya Dışışleri Bakanlığı, “Foreign policy topics”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen> (03 Kasım 2020)

²³⁵ Başar Şirin, “Değişen Dünya Düzeninde Yeni Alman Dış Politikası”, **Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:19, No:2, 2020, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1599480>, s. 467 (29 Ocak 2022)

ederek Almanya'da uluslararası ilişkiler ve küresel güven için sağlam bir temel oluşturduğu belirtilmektedir.²³⁶

Almanya, 2011 Mart ayında Libya'ya askerî müdahale konusunda BM Güvenlik Konseyi'nde alınan 1973 sayılı karara Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin (BRIC)'le birlikte çekimser kalarak Almanların "Westbindung" olarak adlandırdığı ve Batı'yla sıkı bağların ifade edildiği kelimenin anlamının sorgulanmasına neden olmuştur. Ekonomik gücüne bağlı olarak Avrupa Birliği içerisinde baskın ve iddialı olan Almanya'nın Libya'ya yönelik askerî müdahaleye karşı çekimser kalması diğer Avrupa ülkelerini de şaşırtmıştır. Ancak, bu dönemde Afganistan'da meydana gelen sivil ve askerî kayıplar, Alman halkında rahatsızlık uyandırmıştı. Merkel hükûmeti üzerindeki diğer bir baskı unsuru da 2010 Sonbaharında Yunanistan'ın (ve diğerlerinin) iflastan kurtarılmasıydı.²³⁷ Yunanistan'ın iflastan kurtarılması bazıları tarafından Almanya'nın klasik Büyük Güç Politikasına geri dönüş olarak nitelenirken eski başbakanlardan Helmuth Schmit; hükûmeti Fransa'ya karşı "Wilhelmvari (Alman İmparatoru II. Wilhelm) kendi beğenmişlikle" davranmakla suçlamıştır.²³⁸ Hatta Le Monde gazetesi, Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'nin "Almanlar hiç değişmemiş" dediğini iddia etmiştir. Fakat yine Almanya, yaklaşık bir yıl önce ekonomik kriz, Avrupa'nın sınırlarına yaklaşırken Avrupa Birliği içerisinde yetersiz liderlikle eleştirilmiştir. Avrupa Ekonomik İstikrar Fonu yetersiz kaldığında ise Almanya'nın, Euro Bölgesi ekonomisinin yönetimine ağırlığını koymasından istenmiştir. Ayrıca, Almanya çekimser tutumu nedeniyle "genişlemeci (expansionist) olmamakla ve bölgeci (provincial) olmakla suçlanmıştır. Değerlendirmelerin aksine Almanya, büyük güç olmak istiyormuş gibi gözükmemektedir. Almanya, geleneksel olarak, büyük bir gücün aksine, dış politika hedeflerine ulaşmak için çok taraflı kurumları ve ekonomik iş birliğini kullanan, sınırlı durumlar ve uluslararası ittifaklar dışında askerî güç kullanımından kaçınan ve böylece uluslararası normları güçlendirerek

²³⁶ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Germany's foreign and European policy principles", 9 Ekim 2019, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/policy-principles/229790#content_5 (07 Ocak 2020)

²³⁷ Michelle Buch, "Deutschlands Enthaltung in der UN-Resolution 1973 aus Sicht des Liberalismus (Almanya'nın liberalizm açısından BM Kararı 1973'te çekimser kalması)", **Grin**, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.grin.com/document/273409> (14 Aralık 2021)

²³⁸ "Politik zum Schiefachen: Interview mit Helmut Schmidt", **Cicero**, (Çevrimiçi) http://www.cicero.de/97.php?ress_id4&item5147 (03 Kasım 2021)

uluslararası ilişkilerin "uygarlaşmasına" yardımcı olan bir “sivil güç” olarak kendini tanımlamaktadır veya tanımlanabilmekte ve böyle tanımlanmak istemektedir. Hem tanımlayıcı hem de kuralcı olan “sivil güç” terimi, 1970'lerin başında siyasi analist Francois Duchêne tarafından Avrupa Birliği'ni tanımlamak için geliştirilmiş ve daha sonra uluslararası ilişkiler Profesörü Hanns W. Maull tarafından Almanya ve Japonya'ya uygulanmıştır.²³⁹ Maull'a göre Japonya ve Almanya'nın sivil güç olması bir tercih olmaktan ziyade bir ihtiyaçtır. II. Dünya Savaşı'nda mağlup olan ve topraklarından ödün vermek zorunda kalan bu iki devletin Soğuk Savaş sırasında bölgesel (teritoryal) taleplerde bulunması ulusal çıkarlarına ve bölgesel istikrara aykırı bir yaklaşım tarzı olacaktır. Bu iki devlet, savunmalarını (nispeten ucuz ve etkili bir yöntem olarak) ABD'ye dayayarak kalkınma ve ekonomik gelişmeye odaklanmıştır. Almanya, sivil güç unvanını, bir özgecilik (başkalarını düşündüğü) örneği olmaktan ziyade II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası hırs ve çıkarlarını elde etmek için en uygun yol gördüğü için almıştır. Maull'a göre sivil güç için gerekli ön şartlar şunlardır:

- Karşılıklı bağımlılık üzerine yoğunlaşmayı sağlayan ve siyasi istikrarı garanti eden bir güvenlik altyapısı (*ABD ve NATO*),
- Halkın beklentilerini karşılayacak karşılıklı bağımlılık yeteneği,
- Uyumlu ortaklara ve etkili uluslararası kurumlara sahip olmak (*AB*),
- Modernleşme ve dönüşüm süreçlerindeki buhran ve krizlerden kaçınmak için karşılıklı bağımlılığın etkili ve sosyal olarak adil yönetimi.²⁴⁰

Bu çerçevede, sivil güç olarak kabul edilen devletler, ilişkileri “medenileştirme” gibi idealist bir hedefi benimseyerek bu idealist hedefe ulaşabilmek için; uluslararası çatışmalarda güç kullanımından kaçınma ve barışçıl yöntemleri kullanma, uluslararası hukuk temelli çok taraflılığı teşvik etme, sosyal adalet ve demokratik

²³⁹ Jurgen Habermas, “Germany's mindset has become solipsistic”, **The Guardian**, 11 Haziran 2010, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jun/11/germany-normality-self-absorption> (14 Kasım 2021)

²⁴⁰ Maull, Hans W., “Germany and Japan: The New Civilian Powers”, **Foreign Affairs**, vol. 69, no. 5, pp., 1990, 91–106, (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/20044603> (12 Ocak 2021).

katılım prensiplerini öne çıkarma ve ülkeler arası karşılıklı bağımlılığı ve iş birliğini desteklemektedir.²⁴¹

Maul'un sivil güç kavramı kendisinden önce Richard Rosecrance'ın geliştirdiği "tüccar devlet veya ticaret yapan devlet (trading state) kavramı ile de birçok yönden benzeşmektedir. Rosecrance, 1970'lerde ve 1980'lerde, askeri gücün geleneksel bir stratejinin boyutu ya da yakın zamandaki çatışmalarla ilgili tecrübeleri nedeniyle artık uygulanabilir olmadığı, bu nedenle geleneksel askerî güç veya toprak genişlemesi yerine devletlerin giderek dünya ticaretindeki paylarını artırmaya dayalı daha fazla strateji benimsediğini savunmuştur. Sonuç olarak, uğraşı olarak toprak genişlemesi yerine uluslararası ticaret yoluyla güç arayan devletlerin "yeni bir siyasi prototipi" ortaya çıkmıştır.²⁴² Tüccar devlet kavramı da Almanya için uygun bir kavramdır.

Alman Siyaset Bilimci Hans Kundani'ye göre Almanya, "sivil güç" unvanını özellikle iki Almanya'nın birleşmesinden sonra almıştır. Birleşmeden sonra uluslararası toplumda "yeni bir Almanya meselesi" çıkacağı korkusu başlamış, ancak korkulan olmamıştır.²⁴³ Yukarıda da belirtildiği üzere Helmut Kohl (CDU, 1982-1998) döneminde 1992 yılında ortak dış ve savunma politikası ile ortak merkez bankası, ortak para ve ortak para politikasını öngören Maastricht Anlaşmasını imzalayarak Almanya kendi ulusal egemenliğinden ödün vermiş ve AB'nin oluşumunu sağlamıştır. 1990'lı yıllarda Almanya, Gerhard Schröder'in döneminde II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa yurtdışında askerî harekâtlara muharip asker gönderme kararı alarak Balkanlar'da NATO harekâtına destek sağlamış, ancak ABD'nin Irak'ı işgaline katılmayı reddetmiş, 11 Eylül olayından sonra terörle mücadele (ISAF) ile Afganistan'ın yeniden yapılanması (RSM) kapsamında Afganistan'a asker göndermiştir.

²⁴¹ Şirin, a.g.e., s. 5-7.

²⁴² Richard Rosecrance, **The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World**, Basic Books, New York 1986. b. a.

²⁴³ Hans Kundani, "Germany as a Geo-economic Power", **The Washington Quarterly**, 34:3, 31-45, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0163660X.2011.587950> (18 Ocak 2021), s. 34.

Almanya'nın gücünü tanımlamanın bir yöntemi de Luttwak'ın jeoekonomi teorisi kapsamında incelemektir. Maull, Almanya'yı sivil güç olarak tanımlarken Luttwak; makalesinde “*askerî güç kullanımının azaldığını, askerî metotların yerini ticaretin yöntemlerinin aldığı, ateş gücü yerine sermaye, askerî teknolojik ilerleme yerine sivil teknolojik ilerleme ve üsler yerine yerel pazara nüfuz etmenin esas olduğu bir sistemden*” bahsetmiştir.²⁴⁴ Soğuk Savaş sonrasındaki 30 yıl, Luttwak'ın jeopolitikten jeoekonomiye geçiş teorisinin kısmen aksini göstermiştir. Soğuk Savaş sonrası çözülme nedeniyle bölgesel ve etnik çatışmalar, 11 Eylül olayı Batı'yı silahlı güç kullanmaya itmiştir. Almanya, tarihsel sebeplerle bu çatışmalara dâhil olmak istememesine rağmen artan uluslararası baskı nedeniyle asker göndermek zorunda kalmıştır. Luttwak'ın belirttiği üzere *dünyanın talihsiz bölgeleri ve Soğuk Savaş'tan arta kalan sorunlar göz ardı edildiğinde Dünya siyaseti serbest ticaretin mantığı ile yönetilecektir.*²⁴⁵ Luttwak, jeoekonomik olarak etkin devletlerin iş hayatıyla özel bir ilişkisi olduğunu ve her iki tarafın birbirini karşılıklı olarak manipüle ettiğini, bazen devletin özel sektörü jeoekonomik amaçlar için yönlendirmesine karşılık bazı durumlarda da özel sektörün kârını maksimize etmek için devleti yönlendirdiğini ifade etmiştir. Almanya'da şirketler ve şirketlerin oluşturduğu sivil toplum kuruluşları devleti yönlendirerek kârlarını maksimize ederken bunun karşılığında şirketler de hükûmete büyüme, düşük işsizlik ve yüksek refah sunmaktadır.²⁴⁶

Gerek sivil güç gerek tüccar devlet gerekse jeoekonomik güç kavramlarının esasında Almanya'nın askerî güç gerektiren bir milli menfaati kabul etmemesini ve bunu yerine sivil araçların kullanımıyla çok taraflılık çevresinde bir dış politika izlediğini göstermektedir. Almanya'nın güvenliğinin ve toprak bütünlüğünün tehdit altında olduğu “Soğuk Savaş” yıllarında bile bu politikasını sürdürebilmesini sağlayan en önemli etken ise Avrupa'nın güvenliğini sağlayan ABD'nin varlığıdır. Bahse konu varlığın sayesinde Almanya, savunma harcamalarından azade olarak ekonomik kalkınmasına ve Avrupa'nın ekonomik ve siyasi bütünleşmesi ile kendisinin bu bütünleşmenin lokomotifine olmasına imkân vermiştir. Almanya'nın dış

²⁴⁴ Edward N. Luttwak, “From Geopolitics to Geo-Economics”, **The National Interest**, No. 20 (Summer 1990), s. 17-23, (çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/pdf/42894676.pdf> (14 Aralık 2021) s. 17.

²⁴⁵ Luttwak, a.g.e., s. 19.

²⁴⁶ Luttwak, a.g.e., s. 12.

politikasına yön veren üç yaklaşımın ABD'nin Avrupa'nın güvenliğine yönelik garantisinin azaldığı günümüzde dış politikanın öğelerini açıklamaya yetmediği de hissedilmektedir.²⁴⁷

2000'li yıllarda Alman ihracatçıları, Almanya'nın GSYH'nın yarısını, toplam GSYH büyümesini 2/3'ünü sağlamıştır. İhracatın büyümeye olan kayda değer etkisi Alman siyasetçileri ihracata bağımlı kılmaktadır. Ancak, ihracatın kayda değer bir kısmının Alman hükûmetinin iyi ilişkiler içerisinde olduğu Çin ve Rusya'ya²⁴⁸ yapılması bahse konu ihracatçıları da Almanya'nın dış siyasetine bağımlı hale getirmektedir.²⁴⁹ Bu nedenle Almanya; Çin ve Rusya ile ilişkilerinde dünyanın diğer otoriter rejimlerinden farklı olarak insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi konuları göz ardı ederek ticarete yoğunlaşmakta, avro bölgesinde jeoekonomik bir güç olarak deflasyonist baskı kurarak fiyat istikrarı sağlamaya çalışmaktadır. Almanya, dünya üzerindeki tek jeoekonomik güç olmamakla birlikte bu gücünü askerî güçle birleştirmedeğinden dünyadaki diğer jeoekonomik güçlerden ayrılmaktadır.²⁵⁰ Bu durum Alman Siyaset Bilimci Stephen F. Szabo'ya göre Alman dış politikası büyük stratejiyi ticari çıkarlara tabi kılarak siyasi ve idari liderlerin hükûmetteki rolünü azaltmakta ve Almanya'nın ulusal gücünü açıkça düşürmektedir.²⁵¹

2014'te Kırım'ın ilhakından hemen sonra 16 Mayıs 2014'te Reuters'de yayınlanan bir yazıda Rus-Alman Ticaret Odası'nın gizli bir mektupla Merkel'in Rusya'ya yönelik sert yaptırımlarda bulunmasının önlemeye çalıştığı belirtilmektedir. Yazıda bahsedilen mektupta derin ekonomik yaptırımların sonucunda Rusya'nın ihaleleri kendi yerli firmalarına vereceği ve/veya Doğu Asya'ya, özellikle Çin'e yönelebileceği, bu durumda Alman ve Avrupalı firmalar

²⁴⁷ Şirin, a.g.e., s. 474, 475.

²⁴⁸ 2020 yılı itibariyle Almanya'nın Çin'e ihracatı 95,84 milyar avro, Rusya'ya 23,09 milyar avro ile toplam ihracatının yaklaşık toplam ihracatın (1,207 trilyon avro) yüzde 10'una tekabül etmektedir. (Kaynak: Almanya Federal İstatistik Dairesi, "Order of rank of Germany's trading partners" (Çevrimiçi) <https://www.destatis.de/EN/Themes/Economy/Foreign-Trade/Tables/order-rank-germany-trading-partners.html> (30 Kasım 2021))

²⁴⁹ Kundani, a.g.e., s. 41.

²⁵⁰ Kundani, a.g.e., s. 42.

²⁵¹ Stefan F. Szabo, "Germany's Commercial Realism and the Russia Problem", *Survival*, Volume 56 Issue 5, s. 117-128, 25 Eylül 2014 (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/00396338.2014.962799> (28 Ocak 2021), s.119.

için ortaya çıkan pazar payı kaybının uzun vadeli olacağı ve onarılamaz hasar yaratacağı, ayrıca feshedilecek ihaleler nedeniyle tazminat ödenmesi gerekebileceği belirtilmektedir. Yazıya göre Rus-Alman Ticaret Odası aralarında Siemens, BASF, Wintershall gibi büyük firmaların bulunduğu 800 şirketi bünyesinde barındırmakla birlikte yazının hazırlandığı tarihte 3.000'in üzerinde firmanın Rusya'yla iş yapmakta olduğu belirtilmektedir.²⁵²

Bugüne gelindiğinde Rusya, Ukrayna'ya saldırana kadar Almanya'nın tutumunda önemli bir değişiklik görülmemiştir. Financial Times İnternet sayfasında 31 Ocak 2022 tarihinde çıkan yazıya göre, o gün itibarıyla Almanya, müttefiklerin Rusya'ya karşı tutumunu yumuşatmak için büyük çaba sarf etmektedir. Türkiye dâhil NATO müttefikleri; Ukrayna'yı Rusya'ya karşı silahlandırırken Almanya'nın o dönemde Ukrayna'ya sadece 5.000 miğfer teklif etmesi alay konusu olmuştur. Almanya'nın Kuzey Akım II projesini gerçekleştirmesi, o dönemde Ukrayna'ya silah satmamakta ısrar etmesi ve yaptırım olarak sadece Rusya'ya yönelik para transferini engellemesini müttefiklik ilişkisinin sorgulanmasına neden olmaktadır.²⁵³

Almanya'da Başbakanlığı 16 yıl sonra Angela Merkel'den devralan Olaf Scholz (SPD)'un kurduğu koalisyon hükûmeti merkez sol Sosyal Demokratlar, çevreci ve insan hakları savunucu Yeşiller ve iş odaklı (liberal ekonomici) Hür Demokrat Parti'den oluşmaktadır.²⁵⁴ Başbakan Scholz, siyasi görüşü farklı bir koalisyona başkanlık ederken SPD'den bir çok kişinin NATO'yu saldırgan ve Rusya'yı kurban olarak gördüğü ifade edilmektedir.²⁵⁵ Almanya eski Başbakanı SPD'li Gerhard Schröder, Rusya yanlısı söylemleri ile dikkat çekmektedir. Rusya Devlet Başkanı Putin'in yakın arkadaşı olan doğal gaz lobicisi Gerhard Schröder, Rus Rosneft

²⁵² Rene Wagner, Andreas Rinke, "German industry steps up drive to prevent Russia sanctions", **Reuters**, 16 Mayıs 2014, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-germany-russia-business-idUSBREA4F0F020140516> (01 Şubat 2022)

²⁵³ Guy Chazan, Max Seddon, "Germany's Russia Problem: Ukraine Crisis Tests New Government", **Financial Times**, (Çevrimiçi) <https://www.ft.com/content/b02434fc-b00b-4e6b-8fc8-218601eb18ec?signupconfirmation=success> (01 Şubat 2022)

²⁵⁴ "What are the main tasks for Olaf Scholz and Germany's new government?", **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/what-are-the-main-tasks-for-olaf-scholz-and-germanys-new-government/a-59936373> (01 Şubat 2022)

²⁵⁵ Chazan, Seddon, a.g.e.

şirketinin denetim kurulunda bulunmaktadır. Rus gazetesi “Kommersant” iddiasına göre Schröder, 2020 yılı çalışmaları için 600.000 avro tahsisat almıştır.²⁵⁶

1990’da Dünya’nın ikinci büyük ihracatçısı iken 2000’li yıllarda bazı yapısal problemler ile Doğu Almanya’yla birleşmenin mali faturası nedeniyle durgunluğa (stagnasyon) düşen Almanya; Schröder hükûmetinin ekonomik reformları sonucu Avrupa’nın hasta adamlığından Dünya şampiyonluğuna, “sivil güç” kategorisinden “jeoekonomik güç” kategorisine geçmiştir.²⁵⁷ Bu dönüşümün çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan ilki Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu düzeninin sona ermesi ve küreselleşmenin yükselişe geçmesi sonucu güvenlik kaygılarının azalmasıyla ekonomik karşılıklı bağımlılık ve ekonomik rekabetin artmasıdır. İkincisi ise birleşmenin yükünün azalmasıyla küreselleşmeye tepki olarak bir ihracat modeline geçilmesidir. Üçüncü ve son olarak o yıllarda ABD’nin serbest ticaret ve serbest yatırımı esas alan bir ekonomik düzeni desteklemesidir.²⁵⁸

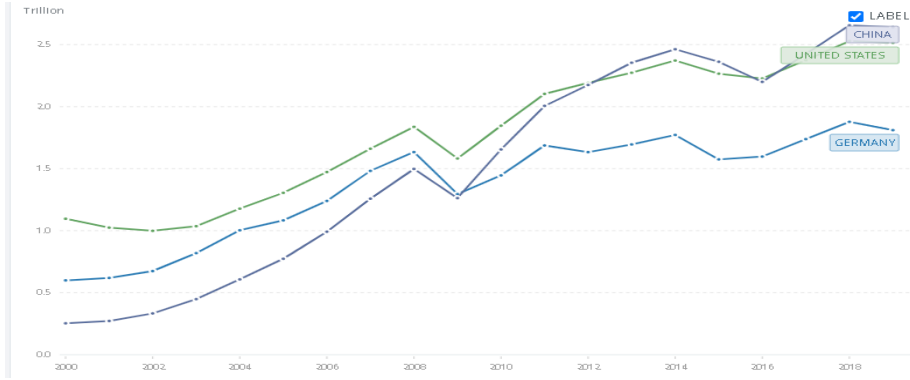
Almanya’nın ihracat şampiyonu olmasının şaşırtıcı yönü Almanya’nın yaklaşık 2,6 milyar nüfuslu Çin’i, 328 milyon nüfuslu ABD’yi 83 milyon nüfusla takip ederek dünya üçüncüsü olması ve 273 milyar 137 milyon dolar cari fazla²⁵⁹ ile birinci olmasıdır. Çin, ABD ve Almanya’nın 2019 yılı ihracat rakamları Grafik 3.1. ve Tablo 3.1’de sunulmuştur.

²⁵⁶ “Gerhard Schröder wirft Ukraine “Säbelrasseln”vor (Gerhard Schröder Ukrayna’yı "kılıç sallamakla" suçluyor)”, **Der Spiegel**, 28 Ocak 2022, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/gerhard-schroeder-wirft-ukraine-saebelrasseln-vor-a-8c1a78ec-8dd4-4951-aa65-10bc07d8d438> (07 Şubat 2022)

²⁵⁷ Stefan F. Szabo, “Germany: From civilian power to a geo-economic shaping power”, **German Politics & Society**, Vol. 35, No. 3 (Autumn 2017), pp. 38-54, (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/48561492> (26 Şubat 2012) s. 40.

²⁵⁸ Szabo, a.e., s.41.

²⁵⁹ Dünya Bankası, “Current account balance (BoP, current US\$) - Germany, United States, China”, (Çevrimiçi) https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?locations=DE-US-CN&most_recent_value_desc=true (03 Mart 2021)

Grafik 3.1: Çin, ABD ve Almanya İhracat Miktarı (2000-2019)²⁶⁰

ÜLKE	İHRACAT ²⁶¹ (Milyon dolar)	Nüfus ²⁶² (Milyon)	KİŞİ BAŞINA İHRACAT (dolar)
ÇİN	2.641.273,37	1.397,715	1.890
ABD	2.514.751,00	328,239	7.660
ALMANYA	1.810.593,29	83,132	21.780

Tablo 3.1: Çin, ABD ve Almanya Nüfusa Göre İhracat Karşılaştırması (2019)

Jeoekonomik gücün jeopolitik güçten en önemli farkı dış ekonomik etkenlere karşı kırılganlığıdır. Schröder'in başbakan olmasından, 2014'te Ukrayna krizinin patlak vermesine kadar Almanya'nın Rusya ile ilişkileri, bu tür jeoekonomik yaklaşımın bir vaka incelemesidir. Almanya, Rusya'nın demokrasiden uzaklaşarak otoriterleşen yapısını ticari pragmatizmle birleştirerek görmezden gelmiştir. Hatta bu yeni yaklaşım, dönemin Dışişleri Bakanı Frank Walter Steinmeier (2013-2017)

²⁶⁰ Dünya Bankası, "Exports of goods and services (current US\$) - Germany, United States, China", (Çevrimiçi) https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?end=2019&locations=DE-US-CN&most_recent_value_desc=true&start=2000&view=chart (03 Mart 2021)

²⁶¹ Dünya Bankası, "Selected Countries and Economies", (Çevrimiçi).

https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?end=2019&locations=DE-US-CN&most_recent_value_desc=true&start=2000&view=chart (03 Mart 2021).

²⁶² Dünya Bankası, "Population, total - Germany, United States, China", (Çevrimiçi). https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=DE-US-CN&most_recent_value_desc=true (03 Mart 2021).

tarafından modernizasyon ortaklığı olarak adlandırılmış, bir jeoekonomik mantık sunarak, ilişkinin Rusya'yı yavaşça modernleştireceği ve nihai siyasi liberalleşmeye veya en azından buna dayalı bir sisteme yol açacağına dair güvence verilmiştir. İki ülke arasında derinleşen ekonomik ilişki, Berlin'de önemli bir Rus lobisi yaratmıştır. Angela Merkel, bu yaklaşıma daha şüpheyle yaklaşırken hem koalisyonunda olan SPD hem de CDU ve CSU'nun iş kanadı tarafından kısıtlanmıştır. Almanya ve Rusya arasındaki boru hattı (Kuzey Akım II) bu ticari mantığın devam eden öneminin bir örneğidir. Sonuç, Almanya'nın Rusya politikası; insan hakları ve demokrasi endişelerini hoş görme ya da rasyonalize etme isteğiydi. Ancak, 2014 Ukrayna krizi ve Kırım'ın ilhakı Angela Merkel'in kuşkularını doğrulamıştır.²⁶³

Rusya, ABD'nin yönünü Büyük Okyanus'a çevirmesini ve de Avrupa'daki Fransa ve Birleşik Krallık'ın güç ve etkisinin nispeten azalmasını fırsat bilerek Avrupa Güvenlik Sistemini ve liberal ekonomik düzenini baltalamaya çalışmaktadır. Maull'un 1990'da yazdığı makalesinde de belirttiği üzere "Sivil Güç" kavramı ancak liberal bir güvenlik sağlayıcısının mevcut olması durumunda gerçekleşmektedir.²⁶⁴ Trump döneminde ABD'nin jeopolitik güç gibi davranmak yerine jeoekonomik güç gibi hareket etmesi Avrupa ve dolayısıyla Almanya'nın sadece jeoekonomik güç olarak kalmasını zorlaştırmıştır.

Almanya'nın, bir ekonomi devi ve askerî güç kullanmakta isteksiz bir güvenlik aktörü olarak uluslararası politikada kendini tanımlamakta hala zorluk çektiği görülmektedir. Günümüzde Almanya'nın asıl problemi gerektiği kadar düşük profilli dış ve güvenlik politikası uygulayacak statükocu devlet olarak kalmamaya devam edip edemeyeceğidir. Almanya, birleşiminden itibaren artan siyasi ve ekonomik gücüne rağmen mevcut düzeni korumaya ve istikrarı sağlamaya çalışmıştır.²⁶⁵

Avrupa-Atlantik düzenin hem içinde hem dışında önemli değişiklikler olmuştur. Bunlar;

²⁶³ Szabo, a.g.e., s.44.

²⁶⁴ Szabo, a.g.e., s.47.

²⁶⁵ Patricia Daehnhardt "German Foreign Policy, the Ukraine Crisis and the Euro-Atlantic Order: Assessing the Dynamics of Change", **German Politics**, 2018, Vol 27 issue 4, 516-538, (çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09644008.2018.1448386> (29 Mart 2021), s. 517.

- Avro bölgesi krizi ve Brexit sonrası itibarı sarsılan Avrupa Birliği kurumları,
- ABD'nin Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasındaki rolünün sorgulanır hale gelmesi,
- Kırım'ın ilhakı ve sonrasında Ukrayna'da yürütülen melez savaş (hybrid warfare), Suriye'ye askerî müdahalelerle ortaya çıkan Rusya'nın revizyonist hareketleri, Şubat 2022 ayında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı,
- Suriye, Afganistan ve diğer ülkelerden Avrupa'ya yönelik düzensiz göçmen ve mülteci hareketi,
- Çin'in ekonomik gücünün yanı sıra siyasi gücünün yükselişidir.

Almanya Dışişleri Bakanı Frank Walter Steinmayer; 01 Şubat 2014 tarihinde Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşmasında Almanya'nın güvenlik alanında daha erken, daha kararlı ve daha sağlam adımlar atması gerektiğini, Almanya'nın uluslararası güvenlik için kırılgan bölgelerde daha fazla sorumluluk alması gerektiğini, Almanya'nın, ortak bir Avrupa dışişleri, güvenlik ve savunma politikası için daha fazla girdi sağlamaya istekli olduğunu, askerî güç kullanımının son çare olarak kullanılması gerektiğini, “kısıtlama kültürünün” uzak durma kültürü olarak algılanmaması gerektiği, Rusya ile yapıcı ve iş birlikçi bir zemin oluşturulabileceği (bu şekilde Ukrayna sorununa barışçıl bir çözüm bulunabileceği) ve Atlantik ötesi dostluğun zayıfladığı belirtilmiştir.²⁶⁶ Frank Walter Steinmeier (2017-Devam);14 Şubat 2020 tarihinde yine Münih Güvenlik Konferansı'nda bu sefer Cumhurbaşkanı olarak yaptığı konuşmasında yukarıdakilere benzer ifadelerle ilaveten ABD'nin uluslararası düzeni tanımadığını ve Avrupa'yı yalnız bıraktığı (Avrupa'nın güvenliğini sağlamadığı), Avrupa'nın NATO'ya olan yükümlülüklerini yerine getirmediğini, hukuksuz bir şekilde Kırımı ilhak eden Rusya'nın Avrupa'da güvenlik duygusunun kaybolmasına ve belirsizliğe neden olduğu, Çin'in yükselişiyle uluslararası aktör olduğu ancak azınlıklara ve Güney Çin Denizi'ndeki komşularına

²⁶⁶ Almanya Dışişleri Bakanlığı, “Speech by Foreign Minister Frank Walter Steinmeier at the 50th Munich Security Conference”, 1 Şubat 2014, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/140201-bm-muesiko/259556> (04 Nisan 2021)

davranışının rahatsız edici olduğu belirtmiştir.²⁶⁷ Her iki konuşma incelendiğinde Almanya'nın ekonomik refahtan azami bir şekilde faydalanırken Soğuk Savaş'tan bu yana ilk defa jeopolitik olarak kendini güvensiz hissettiği, Almanya'nın kendi eylemsizliğinden de rahatsız olduğu değerlendirilmektedir.

27 Şubat 2022 tarihinde yani Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasından üç gün sonra Almanya'nın yeni Başbakanı Olaf Scholz, Almanya Federal Meclisi'nde yaptığı konuşmada Rusya'ya karşı tereddütsüz bir tepki göstermiştir. Milletvekillerinin ayakta alkışladığı bu konuşmada Ukrayna'ya askerî yardım yapılacağını, Rusya'nın sadece Ukrayna'yı değil Baltık Cumhuriyetlerini ve diğer ülkeleri korkutarak etki alanına almasına izin verilmeyeceğini, Almanya'nın NATO'ya taahhütlerini yerine getireceğini, Almanya Silahlı Kuvvetleri'ne her yıl 100 milyar avro ek bütçe ayrılacağını ifade etmiştir. Ancak, Scholz'un da vurguladığı üzere Almanya-Rusya ilişkileri, Alman dış politikasındaki önemini koruduğu belirtilmektedir. Burada Scholz'un Putin'e sert mesaj verirken Rus halkına olumlu mesaj verdiği değerlendirilmektedir.²⁶⁸ Almanya'nın Rusya'ya karşı mesajı bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Rusya'ya karşı Ukrayna'ya çelik miğferin ötesinde yardım yaparak ve uluslararası yaptırımlara katılarak ekonomisinde uzun vadeli olabilecek bozulma ve rahatsızlıkları göze aldığı, Rusya'ya karşı bir silahlanmaya da giriştiği görülmektedir. Geçmişte Almanya'yı ekonomik bunalımdan çıkaran Angela Merkel'in Rusya'ya karşı sert tutum sergilemek istemesine rağmen gerek Rusya destekçileri gerekse diğer ekonomi lobileri tarafından engellenmişti.

Die Zeit gazetesinin İnternet sayfasında 8 Nisan 2022 tarihinde yayınlanan habere göre Almanya İçişleri Bakanı Nancy Faeser (2021-Devam) (SPD) 100 milyar avroluk silahlı kuvvetlerin modernizasyon harcamasına ilaveten halen mevcut ve bir kısmı kapatılmakta olan 599 kamu sığınanının yeniden çalışır hale getirilmesi ve

²⁶⁷ Ronald D Asmus, Bruce Jackson, "Eine Strategie für den Schwarzmeer-Raum (Karadeniz Bölgesi İçin Bir Strateji)", **Internationale Politik**, 1 Haziran 2004, (Çevrimiçi) <https://internationalepolitik.de/de/eine-strategie-fuer-den-schwarzmeer-raum> (14 Aralık 2021)

²⁶⁸ "Meinung: Deutschlands klare Kante gegen Putins Russland(Görüş: Almanya'nın Putin'in Rusya'sına karşı açık üstünlüğü)", **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/meinung-deutschlands-klare-kante-gegen-putins-russland/a-60934448> (6 Nisan 2022)

alarm/erken uyarı sistemleri için 2022 yılında 88 milyon avro kaynak ayrılmasının planlandığını belirtmiştir.²⁶⁹

Almanya Başbakanı Olaf Scholz'un sert açıklamalarına rağmen Almanya'nın tepkisinin gerek kendi partisi gerekse Yeşiller ve ekonomi lobileri tarafından sönmüneceğine yönelik genel bir kanı oluşmuştur. Ancak Alman iç siyasetinde korkulan olmadığı gibi Silahlı Kuvvetlere yönelik politikada ciddi bir değişim gerçekleşmektedir. Alman siyasetinde barışçılığı ile tanınan Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock'un partisi (barışçı) Yeşiller bile Silahlı Kuvvetlere yakın durmaktadır. Halen Sol Parti (die Linke) hariç Almanya Federal Meclisi'nde bu konuda muhalefet kalmadığı belirtilmektedir. Hatta yıllardır kullanılmasının etik olup olmadığı tartışılan insansız hava araçlarının satın alınması için İsrail'le görüşmelere başlanmıştır. Fakat Silahlı Kuvvetlere yönelik bu olumlu hava modernizasyon için yeterli olmamaktadır. Almanya Silahlı Kuvvetleri'nin yeni silah sistemleri alarak modernizasyonunun yerli yabancı savunma sanayi firmalarının kapasitelerinin dolu olması ve nitelikli personel sıkıntısı, Alman lojistik sisteminin hantal yapısı vb. nedenlerle yıllar sürmesi beklenmektedir. 2022 yıl sonuna kadar özellikle personelin şahsi silah, koruyucu teçhizat, gece görüş dürbünü gibi eksikliklerinin öncelikle tamamlanması beklenmektedir.²⁷⁰

Almanya'nın refahının kaynaklarından biri yukarıda da ifade edilen NATO ve ABD'nin güvenlik garantisi ise diğeri de Rusya'yla yakın ilişkiler sayesinde ucuz ve yeterli bir enerji kaynağına güvenli erişim imkânının olmasıdır. Her ne kadar kötü sonuçları olacaksa da Almanya, II. Dünya savaşı sonrasında ABD ve NATO'nun güvenlik altyapısı içinde, özellikle Soğuk Savaş sonrasında tamamıyla dost ülkelerle çevrilmiş, sivil güç, jeoekonomik güç ve tüccar devlet olarak tanımlanırken, Rusya ile sınırı olan komşularının yakın zamanda Rusya'ya karşı koyacak kuvvete sahip olma imkânının düşük olduğu, bu durumda Almanya'nın yakın ve açık bir Rus

²⁶⁹ "Bundesinnenministerin plant Ausbau des deutschen Katastrophenschutzes (Federal İçişleri Bakanı, Alman sivil savunmasını genişletmeyi planlıyor)", **Zeit**, 9 Nisan 2022, (Çevrimiçi) <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2022-04/krieg-ukraine-katastrophenschutz-nancy-faeser> (13 Nisan 2022)

²⁷⁰ "Alles hat seine Zeit - vor allem bei der Bundeswehr (Her şeyin bir zamanı vardır - özellikle orduda)", **Süddeutsche Zeitung**, 11 Kasım 2022, (Çevrimiçi) <https://www.sueddeutsche.de/politik/bundeswehr-wiederaufruestung-dauert-1.5693359> (15 Kasım 2022)

tehlikesi karşısında “jeopolitik” güç olma yolunda ilerleme olasılığının çok yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

Almanya’da Alman Ekonomik Araştırma Enstitüsü (Deutschen Instituts für Wirtschaftsforschung-DIW) tarafından yapılan bir araştırmada ısıtma ve sanayide doğal gaz kullanımının azaltılmasıyla ve bu durumdan kötü etkilenen şirketler ve düşük gelirli haneler desteklenerek 2022 yılında Almanya’nın Rus gazını kullanmasına ihtiyaç olmayacağı, önümüzdeki dört ila beş yıl içerisinde de diğer ülkelerden deniz yoluyla LNG ithali, Norveç’ten daha fazla doğal gaz ithali, tasarruf, yenilenebilir enerji kaynakları, kömür ve ısı pompası kullanımı vb yöntemlerle Rus doğal gazına bağımlılığın tamamen ortadan kaldırabileceği yönünde veriler sunulmuştur.²⁷¹ Scholz hükûmeti gerekli sıkı tasarruf tedbirlerini ve dönüşüm projelerini uygulamaya koyabildiği takdirde Rusya’nın Avrupa Birliği’ne ve dolayısıyla Almanya’ya yönelik yaptırımlarından daha az etkileneceği, Ukrayna’daki savaşın ilerleyen günlerinde Almanya ve Avrupa Birliği’ne Rusya’ya karşı daha sert yaptırımlar uygulanması için hareket sahası sağlayacağı değerlendirilmektedir.

²⁷¹ “Studie: Verzicht auf russisches Gas schon 2022 (Çalışma: 2022 gibi erken bir tarihte Rus gazını kullanmayı bırakın)”, **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/studie-verzicht-auf-russisches-gas-schon-2022/a-61409791> (15 Nisan 2022)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALMANYA’NIN KARADENİZ POLİTİKASI

4.1. Almanya’nın Ulusal Karadeniz Politikası

Almanya’nın Karadeniz bölgesine yaklaşımını etkileyen çeşitli faktörler mevcuttur. Bu faktörler arasında Rusya’nın bölgeye karşı statükoyu değiştirmeye yönelik (revizyonist) politikaları ve Karadeniz’i çevreleyen ülkelerde meydana gelen demokrasiye ve/veya piyasa ekonomisine uygun olmayan tutumlardır.²⁷²

4.1.1. Almanya’nın Ulusal Politika Araçları

Jeoekonomik bir güç olan Almanya’nın 2020 itibarıyla 1,207 trilyon avro ihracatı, 1,027 trilyon avro ithalatı dolayısıyla 180 milyar avro dış ticaret fazlası bulunmaktadır. Bahse konu dış ticaret fazlasının sadece 11 Milyar avroluk miktarı Karadeniz’e kıyısı olan ülkeler oluşturmaktadır. Almanya’nın Karadeniz kıyısı olan ülkelere yönelik ihracat, bu ülkelere ithalat rakamları, ticaret hacmi ve dış ticaret dengesi Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Almanya’nın 2020 yılı itibarıyla Karadeniz’e yönelik ticareti incelendiğinde; Almanya’nın bölgeye 69,483 milyar avro ihracat yaptığı, 57,941 milyar avro ithalat yaptığı, bunun toplam ihracatının %5,7’sine, toplam ithalatının %17,7’sine tekabül ettiği, bunun büyük bölümünü sırasıyla Rusya, Türkiye ve Romanya ile yapıldığı görülmektedir.

Almanya ulusal politikasını ekonomik ve kültürel araçlar ile Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ), Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ), Alman Kalkınma Bankası (KfW), Almanya Akademik Değişim Servisi (DAAD), Goethe Enstitüsü vb. kurum/kuruluşlar eliyle yürütmektedir. Ayrıca, siyasi partilerin vakıf ve dernekleri ile çok sayıda STK bu alanda faaliyet

²⁷² Almanya Dışişleri Bakanlığı, “Germany and Russian Federation: Bilateral Relations”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/russischefoederation-node/russianfederation/218616> (27 Eylül 2021)

göstermektedir. Almanya'nın dış politikasına uygun olarak hareket eden STK'ların ürettikleri projeler GIZ ve KfW tarafından proje temelli finanse edilmektedir.

Sıralama ²⁷³	İhracat		İthalat		Hacim (İhr. + İth.)		Dış Ticaret Dengesi (İhr. + İth.)	
	Ülke	Milyar Avro	Ülke	Milyar Avro	Ülke	Milyar Avro	Ülke	Milyar Avro
15	Rusya	23,091	Rusya	21,470	Rusya	44,561	Türkiye	6,219
16	Türkiye	21,614	Türkiye	15,395	Türkiye	37,009	Romanya	2,253
20	Romanya	15,853	Romanya	13,600	Romanya	29,453	Ukrayna	2,077
41	Ukrayna	4,598	Bulgaristan	4,610	Bulgaristan	8,256	Rusya	1,621
45	Bulgaristan	3,646	Ukrayna	2,521	Ukrayna	7,119	Gürcistan	0,242
84	Moldova	0,365	Moldova	0,271	Moldova	0,636	Moldova	0,094
88	Gürcistan	0,316	Gürcistan	0,074	Gürcistan	0,390	Bulgaristan	-0,964
	TOPLAM	69,483	TOPLAM	57,941	TOPLAM	127,424	TOPLAM	11,542
	%	5,7	%	17,7	%	5,7	%	6,4

Tablo 4.1: Karadeniz'e Kıyısı Olan Ülkelerle Ticaret Miktarı (2020)²⁷⁴

Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın (BMZ) görevleri; insan haklarının küresel düzeyde gerçekleştirilmesi, açlık ve yoksullukla mücadele, iklimin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sağlık ve eğitim, cinsiyet eşitliği, adil tedarik zincirleri, dijitalleşmenin kullanımı ve teknoloji transferi ile dünya çapında sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için özel yatırımın güçlendirilmesidir.²⁷⁵

Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ); sürdürülebilir kalkınma ve uluslararası eğitim çalışmaları için uluslararası iş birliği alanında bir hizmet sağlayıcı olarak ekonomik kalkınma ve istihdamın teşviki, enerji ve çevre, barış ve güvenlik konularında Alman Hükûmeti ve Avrupa Birliği adına AB/BM ve yerel hükûmetlerle

²⁷³ Genel Ticaret Hacmi

²⁷⁴ Almanya Federal İstatistik Dairesi, "Order of rank of Germany's trading partners" (Çevrimiçi) <https://www.destatis.de/EN/Themes/Economy/Foreign-Trade/Tables/order-rank-germany-trading-partners.html> (30 Kasım 2021)

²⁷⁵ Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı, "Development Policy", (Çevrimiçi) <https://www.bmz.de/en/development-policy> (14 Aralık 2021)

koordineli çalışan kalkınma ajansı ve Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın icracı kuruluşudur.130 ülkede 16.000 çalışanı mevcuttur.²⁷⁶

Alman Kalkınma Bankası (KfW); 1948'den beri dünya çapında ekonomik, sosyal ve ekolojik yaşam koşullarını iyileştirmek için Alman Hükûmeti ve eyaletler adına çalışan yatırım bankasıdır. Yalnızca 2020'de bu amaç için 135,3 milyar avroluk bir finansman hacmi sağlandığı, bunun yüzde 33'ünün iklim ve çevre koruma önlemlerine harcadığı, finansman hizmetleri için Birleşmiş Milletler 2030 Gündemi'ne (United Nation Agenda 2030) uygun hareket edildiği ve Dünya çapında 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinin (SKH) gerçekleştirilmesine katkıda bulunmakta olduğu belirtilmektedir.²⁷⁷

Almanya Akademik Değişim Servisi (DAAD) ise uluslararası öğrenci ve bilim insanı değişimi sağlayan kuruluştur. Bu kapsamda Dünya'nın en büyük eğitim finansman kuruluşu olduğu, 1925'te kurulan DAAD'ın yaklaşık 2,6 milyon akademisyene destek sağladığı belirtilmektedir. DAAD, Alman yüksek öğretim ve öğrenci kurumlarının kayıtlı olduğu bir dernek/birliktir. Bu derneğin amacı, hibe ve burs vermenin ötesinde Alman üniversitelerinin uluslararası olmasını, Almancanın teşvik edilmesini, gelişmekte olan ülkelerdeki üniversitelerin gelişmesini sağlamak ve karar vericilere kültür, eğitim ve kalkınma politikası konularında tavsiyelerde bulunmaktır. 2020'de DAAD'ın, Dünya çapında 110.000'den fazla Alman ve uluslararası lisans öğrencilerinden doktora eğitimine, misafir öğretim üyeliğinden staj ve bilgi edinme ziyaretlerine kadar akademisyene fon sağladığı belirtilmektedir.²⁷⁸ Alman devleti kurumları tarafından finanse edilen DAAD'ın 2020 yılında 549 Milyon avro olan bütçesinin yüzde 35'i Dışişleri Bakanlığı, yüzde 25'i Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, %10'u Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı – BMZ, yüzde 23'ü Avrupa Birliği tarafından sağlanmıştır. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin on altı eyaleti de yabancı bursiyerlerin öğrenim

²⁷⁶ Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu, “Über die GIZ (GIZ hakkında)”, (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/html/ueber_die_giz.html (28 Kasım 2021)

²⁷⁷ Alman Kalkınma Bankası, “Über die KfW (KfW hakkında) (Çevrimiçi) <https://www.kfw.de/%C3%9Cber-die-KfW/> (28 Kasım 2021)

²⁷⁸ Alman Akademik Değişim Servisi, “We wir sind (Biz kimiz)”, (Çevrimiçi) <https://www.daad.de/de/der-daad/wer-wir-sind/> (28 Kasım 2021)

masraflarını karşılamaktan sorumludur. DAAD'ın diğer destekçileri arasında yabancı hükûmetler, şirketler ve vakıflar bulunmaktadır.²⁷⁹

Kökeni 1925 yılında Münih'te kurulan Deutsche Akademie²⁸⁰,ye dayanan Goethe Enstitüsü; dünya çapında 98 ülkede 158 enstitü ile faaliyet gösteren, yurtdışında Almanca öğrenimini ile uluslararası kültürel alışverişi ve ilişkileri teşvik eden, kâr amacı gütmeyen bir Alman kültür kuruluşudur. Goethe Enstitüsü özerk ve bağımsız bir kuruluştur. Enstitü ve merkezlerinin ortakları, kamu ve özel kültür kurumları ile Alman federal devletleri (eyaletler), yerel yönetimler ve ticaret dünyasıdır. Goethe Enstitüsü'nün genel bütçesinin çoğu, Alman Dışişleri Bakanlığı ve Alman Basın Ofisi'nin yıllık hibelerinden oluşmaktadır.²⁸¹

4.1.2. Almanya'nın Rusya Politikası

Almanya'nın Rusya'ya yönelik günümüz dış politikasının temelleri Soğuk Savaş yıllarına dayanmaktadır. Ancak, 18. yüzyılda Avrupa'nın en büyük devletleri olan Prusya Krallığı-sonradan Alman İmparatorluğu ve Rus Çarlığı arasında önemli ilişkiler kurulmuştur. Rusya'yı Avrupa'da etkili bir aktör haline getiren Rus Çarı I. Petro, Batı medeniyetini Rusya'ya taşımak amacıyla oluşturduğu Bilimler Akademisi'ne Alman bilim insanlarını davet etmiştir. Büyük Friedrich'e hayranlık duyan Alman kökenli Çar III. Petro'nun²⁸² kısa (6 ay-1762) süreli yönetimi süresince de Rusya'da Alman çıkarları korunmuştur. Avrupa'yı sarsan milliyetçilik hareketleri sırasında Prusya ve Rusya devletleri ortak hareket etmişler ve monarşilerini korumayı başarmışlardır.²⁸³

²⁷⁹ Alman Akademik Değişim Servisi, “Budget und Gelgeber des DAAD (DAAD'ın bütçesi ve bağışçıları)”, (Çevrimiçi) <https://www.daad.de/de/der-daad/was-wir-tun/zahlen-und-fakten/budget-und-geldgeber-des-daad/> (28 Kasım 2021)

²⁸⁰ Kurucuları arasında Karl Haushofer de bulunmaktadır.

²⁸¹ Goethe Enstitüsü, “Über uns (Hakkımızda)”, (Çevrimiçi) <https://www.goethe.de/de/uun.html> (30 Kasım 2021)

²⁸² Büyük (Deli) I. Petro'nun kızlarından Anna ile Holstein-Gottorp Dükü Karl Friedrich'in oğlu ve yine Alman olan II. Katerina'nın kocası. Asıl adı Peter Ulrich'di. Sonradan II. Katerina tarafından öldürtülmüştür.

²⁸³ Mustafa Nail Alkan, “Almanya–Rusya İlişkileri Bağlamında Ukrayna Krizi”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2016, Cilt 6, Sayı 2, 23 - 42, 30.12.2016, (Çevrimiçi) <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/pub/issue/26892/282747> (30 Kasım 2021), s. 94

III. Petro'dan sonra tahta geçen eşi Rus Çariçesi II. Katerina'nın (1762-1796) Alman olması, Kaiser II. Wilhelm (1888-1918) ile son Rus Çarı II. Nikola'nın (1894-1917) Britanya Kraliçesi Victoria'nın torunları ve kuzen olmaları Almanya ve Rusya'nın hanedanları arasında evliliklerle kurulmuş akrabalıkların en bilinen örneklerdir. Bu durum Alman kültürünün Rus saraylarına girmesini ve iki kültürün kaynaşmasını sağlamıştır.²⁸⁴ Ayrıca Rusya'daki Alman göçmenler Rus toplumunun gelişmesinde ve modernleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

1917 yılında Bolşevik Devrimi Almanya'nın desteğiyle gerçekleşmiş, 1922 yılında Almanya'da kurulan Weimar Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği'ni tanıyan ilk devlet olmuştur. Bu durum Rus halkında Almanya'ya karşı bir sempati ve desteğin oluşmasını sağlamış,²⁸⁵ Almanya'nın Rusya'ya yönelik mevcut tutumlarında II. Dünya Savaşı ve sonrasında önemli bir etkisi olduğu öne sürülmektedir. 1970'lerde gelişen hafıza kültürüyle (*Errinerungskultur*²⁸⁶) uyumlu olarak, Almanlar, Nazilerin Rusya'yı işgali ve orada işlenen suçlardan dolayı suçluluk duymaktadır. Almanya'nın hatalı olduğu ve düzeltmeler yapması gerektiği hissiyatı, Almanya eski Başbakanı Willy Brandt'ın izlediği Ostpolitik'in halk tarafından kabullenmesini de kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda Doğu Almanya'daki yaklaşık 45 yıl süren Sovyet hâkimiyeti, Doğu Almanların Rus diline ve kültürüne aşina olmasını sağlamıştır. Rusları anlayan Almanların (*Russenversther*), Almanya'da etkin olmaya devam ettiği belirtilmektedir.²⁸⁷ Almanya'da "*Russenversther*" adında bir de kitap yazılmıştır. Hedef kitlesi girişimciler, bilim adamları, sanatçılar, politikacılar ve Rus personel çalıştıran yönetici ve işletme sahipleri olan ve Rusya'yla ilgilenenler için yazılan kitap, Ruslar ve Almanlar arasındaki düşünce ve davranıştaki önemli farklılıkları uygulamaya yönelik açıklamaktadır. Bir Alman ve bir Rus yazarın (Andrea Lütthans ve Irina Zlotina) tecrübelerini içeren Rus ortaklarını ve meslektaşlarını daha iyi anlamaya ve karşılıklı saygıya dayalı bir iş birliği kurmaya yardımcı olacak ve uygulamaya yönelik deney ve tavsiyeler içeren kitabın amacı

²⁸⁴ Alkan, a.e., s. 94.

²⁸⁵ Alkan, a.e., s. 95

²⁸⁶ Deutschland.de, "Never forget – Germany's culture of remembrance", 26 Nisan 2019, (Çevrimiçi) <https://www.deutschland.de/de/germany-year-usa-20182019-germanys-culture-of-remembrance> (21 Aralık 2021)

²⁸⁷ Samuel Goldman, The U.S. won't confront Russia. Will Germany? **The Week**, 17 Aralık 2021, (Çevrimiçi) <https://theweek.com/russia/1008148/the-us-wont-confront-russia-will-germany> (22 Aralık 2021)

“Rus kültürünün ve Rusların davranışlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak, birlikte çalışmayı kolaylaştırmak ve kültürler arası farklılıkların her iki taraf için avantaj sağlamak için nasıl kullanılabileceğini” göstermek olduğu ifade edilmektedir.²⁸⁸

1960'ların sonlarında, Batı Alman hükûmeti, Sovyetler Birliği ve diğer Varşova Paktı ülkelerine yönelik yukarıda da bahsedildiği üzere bir iş birliği politikası olan Ostpolitik'i başlatmıştır. Detayları 2. Bölüm'de bahsedilen Ostpolitik'in amacı karşılıklı diplomasi ve ekonomik yakınlaşma yoluyla Doğu Bloku ülkeleriyle ikili ilişkilerde olumlu bir değişim sağlamaktır.

Bu politika, II. Dünya Savaşı sonrası sınırların karşılıklı olarak tanınmasını ve güç kullanımının önlenmesini öngören bir dizi ikili anlaşmanın yapılmasını, ekonomik iş birliğini, enerji alışverişini ve karşılıklı ticareti sağlamıştır. Batı Almanya, Batı ve NATO'ya (Westbindung) sıkı sıkıya bağlı kalırken, Ostpolitik sayesinde, Almanya'nın; Soğuk Savaş dönemini, hükûmet ve rejim değişikliklerini, Sovyetler Birliğinin dağılmasını sorunsuz atlatmasını ve nihayetinde iki Almanya'nın birleşmesini sağlayan bir ilişki sürecini meydana getirmiştir. Bu Ostpolitik deneyim, bilgi birikimi ve geleneğinin Almanya'da devam ettirildiği değerlendirilmektedir.²⁸⁹ Özellikle 1990'lı yıllar ve 2000'li yılların başında, Rusya; barışçıl bir Avrupa güvenlik düzeni ve Avrupa Birliği enerji güvenliğinin sağlanması için “stratejik ortak” olarak görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin Almanya'nın 1990 yılındaki birleşmesine en büyük desteği veren devlet olması ise Alman halkında Mihail Gorbaçov'a büyük bir saygı ve Ruslara karşı bir minnet duygusu oluşturmuştur.²⁹⁰

Ancak tüm Almanların da aynı fikirde olmadığı da belirtilmelidir. 02 Ekim 2020'de Die Zeit gazetesinin İnternet sayfasında çıkan bir yazıda “Almanya'nın birleşmesi için sadece Ruslara teşekkür edilmesinin yeterli olmadığı, katılan herkesin

²⁸⁸ Andrea Lütthans, Irina Zlotina “Russenversteh (Rusları anlayan)”, **Russland Journal**, (Çevrimiçi) <https://www.russlandjournal.de/russland/buecher-ueber-russland/russenversteh/> (09 Şubat 2022)

²⁸⁹ Marco Siddi, “A Contested Hegemon? Germany's Leadership in EU Relations with Russia”, **German Politics**, 29:1, 97-114, 26 Kasım 2018, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09644008.2018.1551485> (15 Kasım 2021)

²⁹⁰ Rahr, Alexander, Germany and Russia: A Special Relationship, **The Washington Quarterly**, 30:2, 5 Ocak 2010, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1162/wash.2007.30.2.137> (14 Aralık 2021), s. 137-145.

bu teşekkürü hak ettiği, Putin'in ise bu övgüyü hak etmediği, Mihail Gorbaçov kadar da ABD eski Başkanı George H.W. Bush'un etkin olduğu ve ABD eski Başkanı Trump'ın Almanya'ya yönelik saldırgan tutumunun Almanya'nın birleşmesindeki Amerikan katkısını unutturduğu belirtilmektedir. Gazetenin yazısında Doğu Avrupa ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi'nin²⁹¹ bir araştırması da yer almaktadır. Araştırmaya göre; Putin'in baskıyı hatırlatıp hatırlatmadığı sorusuna Doğu'da yaşayan Almanların %57,3' "hayır" derken, Batı'da yaşayan Almanların %51,7 oranla "hayır" demektedir. Bu karşın "Putin etkin bir lider midir" sorusuna Doğu'da yaşayan Almanların sadece %34'ü "evet" derken, Batı'da yaşayan Almanların sadece %20'si "evet" demektedir. Gazete, Alman halkının Putin'in görev süresini uzatılması, muhalefetin baskılanması ve Alexei Navalny'nin zehirlenmesi gibi olaylara tepkisiz kaldığını, ancak ekonomi, Covid-19'la mücadele vb. konularda Putin'i devlet idaresinde yetersiz bulduğunu ifade etmektedir.²⁹²

Geçmişte Almanya'nın Rusya politikasında, Rusya ile Avrupa Birliği arasında piyasa ve rekabet kuralları ile Avrupa'nın bağlı olduğu değerlere dayalı daha fazla ekonomik ve toplumsal bütünleşme savunulmuştur. Yakınlaşma ve ekonomik bütünleşme yoluyla Rusya'nın değişiminin (modernizasyon) sağlanmasını öneren politika, Avrupa Birliği politikasına da aktarılmıştır.²⁹³ Rusya'ya karşı sempatinin Almanya'da diğer Avrupa ülkelerinden çok daha fazla olması nedeniyle Almanya; Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO üyeliğine de hiçbir zaman sıcak bakmamıştır.²⁹⁴

3. Bölüm'de bahsedildiği üzere 2014 öncesine kadar Almanya'nın Rusya'ya olan yaklaşımı Avrupa barışı ve güvenliğinin Rusya olmadan ve hatta Rusya'ya karşı garanti edilemeyeceği, Sovyet sonrası Rusya'nın Avrupa ve Transatlantik ilişkiler için tehdit oluşturmadığı ve küreselleşen Dünya'da Rusya'nın hammadde kaynağı ve

²⁹¹ Doğu Avrupa ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi (Das Zentrum für Osteuropa- und internationale Studien-ZOiS); Federal Meclis kararı kurulmuş bağımsız, uluslararası ve Dışişleri Bakanlığı tarafında finanse edilen bir araştırma enstitüsüdür. Doğu Avrupa üzerine sosyal olarak ilgili sosyal bilim araştırmalarına ve sonuçları politikacılara, medyaya ve genel halka iletmeye odaklanır.

²⁹² Michale Thumann, "Fünf vor acht / Deutsche Einheit: Die Dankbarkeit ist ungleich verteilt (Beşten sekize / Alman birliği:Minnettarlık eşit olmayan bir şekilde dağıtılır)", **Zeit**, 2 Ekim 2020, (Çevrimiçi) <https://www.zeit.de/politik/ausland/2020-10/deutsche-einheit-michael-gorbatschow-russland-wiedervereinigung#comments> (10 Şubat 2022)

²⁹³ Siddi, a.g.e.

²⁹⁴ Rahr, a.g.e., s. 137-145.

pazar olacağı yönündeydi. Güvenlik mülahazaları, her zaman Almanya-Rusya ikili ilişkisinin ve onun altında yatan tarihsel, siyasi, ekonomik ve enerji güvenliği boyutlarının merkezinde yer almıştır. Ayrıca, 2014'ten önce Almanya, Rusya tarafından askerî anlamda tehdit edildiğini de hissetmemiştir. Hatta bu yaklaşım, dönemin Dışişleri Bakanı Frank Walter Steinmeier (2013-2017) tarafından modernizasyon ortaklığı olarak adlandırılmış, bu politikanın jeoekonomik bir mantık sunarak ilişkinin Rusya'yı yavaşça modernleştireceği ve nihai siyasi liberalleşmeye veya en azından buna yaklaşan bir sisteme yol açacağına dair güvence verilmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesinden hemen sonra Alman-Rus ilişkileri gelişmiş, Rusya reformist ve demokratik bir geçişe uyum sağlamış gibi görünüyordu ve Rusya, bu dönem siyasi ve ekonomik reform programlarında Almanya'nın desteğini belirgin olarak hissetmiştir. Rusya için 1991'den sonraki dış politikasının hedeflerinden biri, Batı toplumunda, Rusya'nın Avrupa'daki çıkarları ve ABD ile ilişkilerinde muhatap olarak hizmet edebilecek bir müttefik bulmaktır. Almanya ise Rusya'nın -II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın yaptığı gibi- demokratik uluslar topluluğuna katılması gerektiğine inanmıştır. Almanya'nın, Rusya'yı sadece Barış için Ortaklık programına, NATO-Rusya Konseyi'ne, sivil toplum girişimlerine ve ikili kurumsallaşmış düzenlemelere değil, Rusya'yı Soğuk Savaş sonrası bir güvenlik yapısıyla bütünleştirme girişimleri Putin'in yönetimindeki Rusya'dan karşılık bulmamıştır.²⁹⁵

27 Eylül 2021 tarihi itibarıyla Almanya Dışişleri Bakanlığı İnternet sitesinde Rusya ile ilgili olarak *“Almanya ve Rusya arasındaki ilişkilerin geniş kapsamlı olduğu, bu ilişkilerin Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve Ukrayna'nın doğusundaki eylemleri gibi uluslararası hukukta yer alan temel ilkeleri ihlal etmesiyle gölgelendiği”* belirtilmektedir. Ayrıca; *“AB'nin bu kapsamda, Rusya'ya ait bazı banka hesaplarının dondurulması ve bireylere ve şirketlere seyahat yasaklarının yanı sıra belirli sektörlerde ekonomik ve mali kısıtlamalar getirilmesini içeren yaptırımlar uygulayarak cevap verdiği, buna karşılık Rusya'nın da bazı tarım ürünlerinin ithalatını durdurduğu bildirilerek Rusya'nın Suriye'de Esed rejimini desteklemesi ve*

²⁹⁵ Patricia Daehnhardt, Vladimir Handl, “Germany’s Eastern Challenge and the Russia–Ukraine Crisis: A New Ostpolitik in the Making?”, **German Politics**, 27:4, 445-459, 5 Ekim 2018, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09644008.2018.1448385> (27 Kasım 2021)

2015'te Almanya Federal meclisine yapılan²⁹⁶ siber saldırıların arkasında Rusya'nın olduğu şüphesi" ilişkileri etkileyen konular olduğu belirtilmiştir.²⁹⁷ Almanya Federal Hükûmet Sözcüsü Steffen Seibert; Kırım'ın Rusya tarafından ilhakının 7. yıldönümü olan 16 Mart 2021 tarihinde yaptığı basın açıklamasında "Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı uluslararası hukukun ihlalidir ve öyle olmaya devam etmektedir. Bu ilhakla Rusya, uluslararası hukukun temel ilkelerini ihlal etti ve savaş sonrası Avrupa düzenini sorguladı" demiştir. Basın açıklamasında Seibert; sözde referandum yapıldığını, iki milyondan fazla insanın yaşadığı ve Ukrayna toprağı olan Kırım yarımadasını Rusya'nın, uluslararası hukuku ihlal ederek ilhak ettiğini, Rus birliklerinin ve askerî güçlerinin halka açık ve yasadışı varlığı ile ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün ciddi şekilde kısıtlanması nedeniyle ayrılıkçı güçlerin başlattığı oylamanın Ukrayna Anayasası ile uluslararası hukuka aykırı olduğunu, Almanya ve Avrupa Birliği'nin, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun ilgili kararları uyarınca bu ilhakı tanımadığını, Kırım Tatarlarının baskı altında olduğunu ve insan haklarının çiğnendiğini belirtmiştir.²⁹⁸

Almanya, yukarıda belirtilen sert ifade ve tutuma rağmen, doğusunda yer alan komşusu ile olan ilişkilerini geliştirirken millî çıkarlar ve değerler arasında denge kurmaya çalışmıştır. Almanya'nın geçmişte olduğu gibi Alman Dış Politikasını oluşturan çoğunlukla tüccar ve sanayicilerden oluşan Rusya yandaşları ile Rusya karşıtlarının düşüncelerini göz önünde bulundurarak hareket etmesini gerektirmektedir. Bu nedenle Almanya; Rusya ile Alman-Rus Yüksek Düzeyli Güvenlik Çalışma Grubu ve diğer doğrudan ikili İlişki mekanizmalarını düşük seviyeli, ancak kapsamlı olarak sürdürmüştür. Alman-Rus Güvenlik Politikası Yüksek Çalışma Grubu'nun, 3 Eylül 2021 tarihinde 15. genel kurulu Berlin'de, müsteşar seviyesinde yapılmıştır. Çalışma toplantısında; terörle mücadele, stratejik

²⁹⁶ "Russia-backed hackers target German legislators: report", **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/russia-backed-hackers-target-german-legislators-report/a-57018097> (27 Eylül 2021)

²⁹⁷ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Germany and Russian Federation: Bilateral Relations", (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/russischefoederation-node/russianfederation/218616> (27 Eylül 2021)

²⁹⁸ Almanya Federal Hükûmeti, "Annexion der Krim durch Russland ist und bleibt Völkerrechtsbruch (Rusya'nın Kırım'ı ilhakı uluslararası hukukun ihlalidir ve olmaya devam etmektedir)", 15 Mart 2021, (Çevrimiçi) <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/annexion-der-krim-durch-1876950> (30 Kasım 2021)

(askerî-politik) konular, silahların kontrolü ile yayılmasının önlenmesi, siber güvenlik, Afganistan'daki durum, Minsk anlaşmalarının uygulanması ve Libya ile Suriye'deki çatışmalar konusunda fikir alışverişi yapıldığı, Alman tarafının ayrıca Alexej Navalny davasına ve Alman sivil toplum kuruluşlarının istenmeyen kuruluşlar olarak nitelendirilmesine değindiği belirtilmiştir.²⁹⁹ Bir önceki Alman-Rus Güvenlik Politikası Yüksek Çalışma Grubu 14 Kasım 2019 tarihinde Moskova'da yapılmış, benzer konular ele alınmış, Ukrayna, Suriye ve Libya'daki durum da dâhil olmak üzere uluslararası gündemde yer alan konuyu tartışıldığı belirtilmiştir.³⁰⁰ 2021 toplantısında bir önceki toplantıdan farklı olarak siber uzmanlar bir araya gelmiştir. Almanya, 2015 yılında ve 2021 Mart ayında Federal Meclise yapılan siber saldırılardan Rusya'yı sorumlu tutarken Rusya bu iddiayı kesin bir dille reddetmektedir.³⁰¹ Bahse konu toplantılara siber uzmanların bu saldırılardan dolayı alındığı değerlendirilmektedir.

Almanya tarafından desteklenen ve toplumun çeşitli yönleriyle ilgili on çalışma grubunu içeren ve yılda bir kez toplanan Petersburg Diyalogu, Alman-Rus diyalogu için devam etmekte olan ve STK'larında dahil edildiği ikili forumdur. Ancak, forum yönetim kurulu 27 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla Rusya'daki bazı foruma üye kuruluşların resmi olarak istenmeyen olarak değerlendirilmesi, Rusya Savcılığı'nın yasal takibatına uğramaları ve bahse konu STK üyelerinin yüksek cezalar alma olasılığı nedeniyle ikili toplantıları durdurduğunu açıklamıştır. Mayıs 2021 ayı sonunda, Rusya Savcılığının Petersburg Diyalogu üyesi olan iki STK'yı, (Zentrum Liberale Moderne ve Alman-Rus Borsasını) istenmeyen olarak nitelendirdiğini, Berlin merkezli Avrupa Demokratik Seçimler Platformu'nun 2018'den bu yana

²⁹⁹ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Presseerklärung zur 15. deutsch-russischen Hohen Arbeitsgruppe für Sicherheitspolitik (HAGS)(15. Alman-Rus Güvenlik Politikası Yüksek Çalışma Grubu (HAGS) hakkında basın açıklaması)", 3 Eylül 2021, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/-/2480066> (30 Kasım 2021)

³⁰⁰ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Gemeinsame Erklärung zur 14. Plenarsitzung der Deutsch-Russischen Hohen Arbeitsgruppe für Sicherheitspolitik (HAGS) am 14. November 2019(Alman-Rus Güvenlik Politikası Yüksek Çalışma Grubu'nun (HAGS) 14 Kasım 2019 tarihli 14. genel kuruluna ilişkin ortak açıklama)", 14 Kasım 2019, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/gemeinsame-erklaerung-deutsch-russische-hohe-arbeitsgruppe-fuer-sicherheitspolitik/2269164> (30 Kasım 2021)

³⁰¹ "Russian hackers target German parliament again - Der Spiegel", **Reuters**, 26 Mart 2021, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-germany-politics-cyber-idUSKBN2BI272> (30 Kasım 2021)

Rusya'da istenmeyen örgütler listesinde yer aldığı belirtilmektedir.³⁰² İki ülke aynı zamanda ortak Alman-Rus ikili iş birliğiyle ilgili belirli bir konuya odaklanan etkinlikler düzenlemekteydi.³⁰³

11 Nisan 2022 tarihine gelindiğinde yani 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya'nın Ukrayna saldırısından sonra Almanya Dışişleri Bakanlığı İnternet sitesinde Rusya ile ilgili olarak *“Siyasi ilişkinin, Rusya'nın 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya düzenlediği saldırı ve ondan önce de 2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Rusya'nın doğu Ukrayna'daki eylemleri yoluyla uluslararası hukukun temel ilkelerini ihlal etmesiyle gölgelendiği, yıllık ikili hükûmet istişarelerinin, 2014 yılında Kırım'ın yasadışı olarak ilhak edilmesinden bu yana zaten askıda olduğu, Avrupa Birliği'nin, Rusya'ya karşı büyük yaptırımlarla tepki gösterdiği, mali yaptırımlar ve sıkı ihracat kontrollerini içeren bu yaptırımların, Rusya'nın ekonomisi, finansal sistemi ve en son teknolojiye erişimi üzerinde derin bir etkisi olacağı”* belirtilmektedir. Ayrıca *“Alman Federal Meclisi'ne yapılan siber saldırıların unutulmadığı, Rusya ile Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Konseyi'nin çerçevesinde diplomatik kanalların yine de açık olduğu”* dile getirilmektedir.³⁰⁴

6 Kasım 2022 itibarıyla ise Almanya Dışişleri Bakanlığı İnternet sayfasında yukarıdakilere ilaveten Almanya'nın artık Rusya ile değişim ve iş birliği içerisinde bulunamayacağı belirtilirken Rusya'daki Almanların kültürel kimliğinin desteklenmesi ile II. Dünya Savaşı'ndaki 27 milyon Sovyet kaybı için Almanya'nın sorumluluğunun bilincinde olduğu da belirtilmektedir.³⁰⁵

³⁰² Petersburg Diyalog Forumu, “Aussetzung der bilateralen Veranstaltungen des Petersburger Dialogs (Petersburg Diyalogunun ikili etkinliklerinin askıya alınması)”, 27 Temmuz 2021, (Çevrimiçi) <https://petersburger-dialog.de/aussetzung-bilaterale-veranstaltungen/> (30 Kasım 2022)

³⁰³ Almanya Dışişleri Bakanlığı, “Germany and Russian Federation: Bilateral Relations”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/russischefoederation-node/russianfederation/218616> (27 Eylül 2021)

³⁰⁴ Almanya Dışişleri Bakanlığı, “Deutschland und die Russische Föderation: bilaterale Beziehungen(Almanya ve Rusya Federasyonu: ikili ilişkiler)”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/russischefoederation-node/bilaterale-beziehungen/201542> (11 Nisan 2022)

³⁰⁵ Almanya Dışişleri Bakanlığı, “Deutschland und die Russische Föderation: bilaterale Beziehungen(Almanya ve Rusya Federasyonu: ikili ilişkiler)”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/russischefoederation-node/bilaterale-beziehungen/201542> (6 Kasım 2022)

Almanya; Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonrasında petrol ve doğal gaz konuları hariç Avrupa Birliği yaptırımlarını desteklemekteydi ve bu haliyle Almanya, Rusya'nın savaşını finanse etmekle ve Ukrayna'ya yeterli askeri yardımı yapmamakla suçlanmaktaydı.

Almanya'nın son yirmi yıllık Rusya politikasının temelini ekonomik refahı korumak için Rusya'yla dostluğun korunması ve Rusya'nın jeopolitik ihtiras ve arzuları ile antidemokratik davranış ve insan hakları ihlallerinin görmezden gelmek üzerine olduğu değerlendirilmektedir. Almanya'da nükleer enerji ve kömür kullanımı yıldan yıla azaltılırken yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşüm, Rusya'dan gelen ucuz doğal gazın afyon etkisi nedeniyle sürekli ötelenmiş ve sağlanamamıştır. Eski Başbakan Gerhard Schröder'in Gazprom, Rosneft Rus enerji şirketlerinin mümessilliğini yaptığı bilinirken bu şirketlerin yerel şirketleri satın alma ve tekelleşme politikalarına göz yumulmuştur. Almanya'nın gerek Gürcistan gerekse Kırım'ın ilhakıyla diğer konularda sürekli olarak sorunların uzlaşmayla çözülmesine yaklaşımı Rusya'da "Rusya ne yaparsa yapsın Almanya'nın aralarındaki dostluğu bozmayacağı ve karşı bir tutum almayacağı" kanaatini uyandırmıştır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, Almanya için bir hayal kırıklığı olmuştur. Almanya'nın Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana ilk defa kendisinin ve oluşturduğu Avrupa'nın güvenlik sisteminin tehlikeye girdiğini hissettiği değerlendirilmektedir.³⁰⁶

Ukraine Nachrichten adlı gazetede çıkan 7 Kasım 2021 tarihli yazıda Almanya'nın 2001'de Putin'i Reichstag'a (Federal Meclis) çağırıp konuşma yaptırması, 2005'te Kuzey Akım I'e onay vermesi, 2008'de Rusya'nın Gürcistan'ı ve 2014'te Kırım'ı işgaline ses çıkartılmamasının Rusya'ya yanlış mesaj ilettiğini ve bunda eski Başbakan Gerhard Schröder ile 16 yıllık iktidarıyla Angela Merkel'in büyük sorumluluğu olduğu ifade edilmektedir.³⁰⁷

³⁰⁶ Stefan Meister, "Germany's Role And Putin's Escalation Dominance In Ukraine", **Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik**, 8 Nisan 2022, (Çevrimiçi) <https://dgap.org/de/node/36941> (18 Nisan 2022)

³⁰⁷ Andreas Umland, "Merkels ambivalentes Erbe im postsowjetischen Europa: Die deutsche Ostpolitik im Schatten der russischen imperialen Revanche(Sovyet Sonrası Avrupa'da Merkel'in Belirsiz Mirası: Rus İmparatorluk İntikamı Gölgesinde Alman Doğu Politikası)", **Ukraine-Nachrichten**, 7 Kasım 2021, (Çevrimiçi) <https://ukraine-nachrichten.de/merkels-ambivalentes-erbe->

Almanya, yukarıda belirtilen Rusya politikasının yanı sıra Rusya'daki Alman azınlığın kültürel kimliğini korumaya çalışmaktadır. Kökeni 18. Yüzyıla dayanan Rusya'da 1990'lı yılların başında 2,1 milyon kadarı Almanya'ya göçen Alman kökenlilerin³⁰⁸ 2010 nüfus sayım sonuçlarına göre yaklaşık sayısının 400.000 olduğu tahmin edilmektedir. Rusya'daki Almanların genelde iyi organize olduğu, çok sayıda kulüp ve dernek, faaliyetler için 400'den fazla yerel toplantı merkezine, birkaç Alman-Rus evine (özellikle Moskova'da ve Sibirya Tomsk'ta) ve dört kültür ve iş merkezine sahip olduğu belirtilmektedir. Rus Almanlarının en büyük ve en önemli derneği; Rusya Federasyonu'ndaki Almanların çıkarlarını sivil toplum düzeyinde temsil eden, amacı Rusya'daki Almanların kültürel kimliğini güçlendirmek olan Uluslararası Alman Kültürü Derneği'dir. Alman azınlığın çok sayıda bölgesel ve ulusal yazılı medyası (özellikle Moskova Alman gazetesi -MDZ) mevcut olduğu, okul öncesi çocuklar dâhil çevrimiçi ve yüz yüze eğitim verildiği belirtilmektedir. Alman Federal Komiseri'nin de Rusya Federal Vatandaşlık İşleri Dairesi Başkanının Alman azınlığın işlerinden sorumlu Alman-Rus hükûmet komisyonuna başkanlık ettiği belirtilmektedir.³⁰⁹

Almanya, Rusya'nın Çin'den sonra en büyük ticaret ortağıdır. Rusya'nın en önemli ihracatı ham petrol ve doğal gaz gibi hammaddelerdir. Almanya ise Rusya'ya ağırlıklı olarak makine, araç ve araç parçaları ihraç etmektedir.³¹⁰

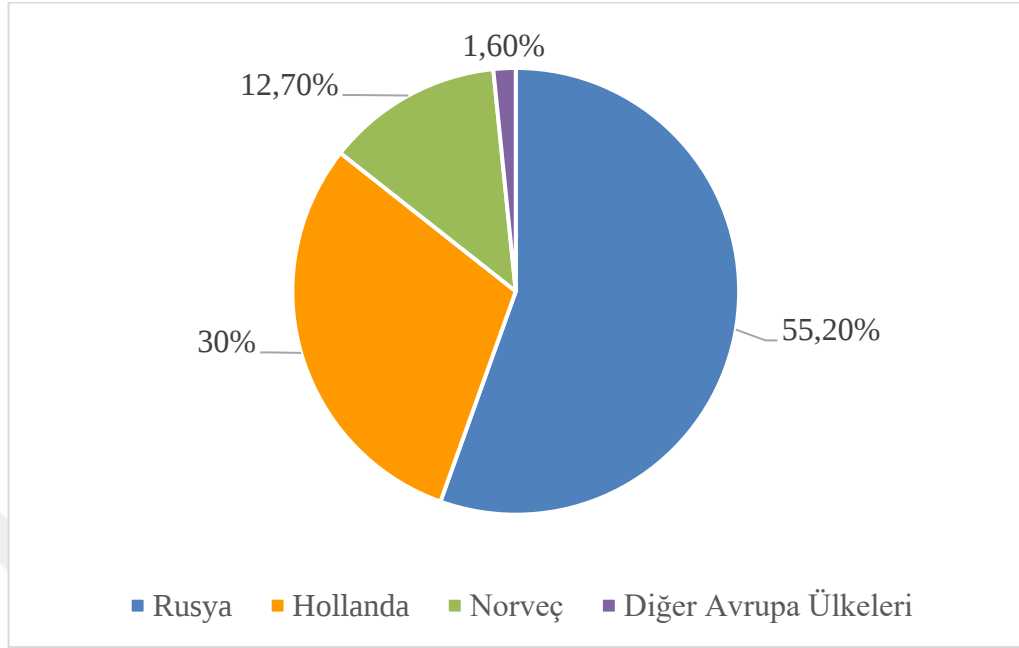
Almanya'nın Rusya politikasını enerji politikasıyla birlikte incelemenin daha doğru olacağı değerlendirilmektedir. Almanya Federal İstatistik Dairesi verilerine göre; Almanya 2020 itibariyle doğal gazının büyük bir kısmını (% 55,2) Rusya'dan olmak üzere ağırlıklı olarak üç ülkeden (Hollanda %30, Norveç % 12,7, Diğer %1,6) sağlamaktadır. Almanya'nın doğal gaz ithalat oranları Grafik-4.1'dedir.

postsowjetischen-europa-deutsche-ostpolitik-schatten-russischen-imperialen-revanche_5850 (16 Kasım 2021)

³⁰⁸ Burada bahse konu Almanlar Çarlık döneminden beri Rusya'da yaşayan yerleşik Almanlardır.

³⁰⁹ Almanya Federal Meclisi, "Unterrichtung durch den Beauftragten der Bundesregierung für Aussiedlerfragen und nationale Minderheiten (Yeniden yerleşimciler ve ulusal azınlıklarla ilgili sorular için Federal Hükümet Komiseri tarafından bilgilendirme)", 9 Haziran 2021, (Çevrimiçi) <https://dserver.bundestag.de/btd/19/312/1931262.pdf> (30 Kasım 2021)

³¹⁰ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Germany and Russian Federation: Bilateral Relations", (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/russischefoederation-node/russianfederation/218616> (27 Eylül 2021)

Grafik 4.1: Almanya'nın Doğal Gaz İthalat Oranları³¹¹

Boru hatlarıyla alınan Rus doğal gazı, Alman doğal gaz ithalatının yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Doğal gaz Almanya'da ham petrolden sonra kullanılan en önemli yakıttır. Doğal gaz tüketiminde son beş yılda bir artış eğilimi olmasına rağmen, son 25 yıllık tüketime bakıldığında talebin nispeten sabit kaldığı belirtilmektedir. Küresel bir karşılaştırmada, Almanya, Çin'den sonra ikinci en büyük doğal gaz ithalatçısıdır ve ithal edilen doğal gazın büyük kısmı sanayide kullanılmaktadır. Almanya'da yenilenebilir enerjilerin enerji tüketimindeki payının 2030 yılına kadar yüzde 30'a çıkarılmasının, enerji geçişiyle fosil yakıt tüketiminin azaltılmasının hedeflendiği ifade edilmektedir.³¹² ABD ve çok sayıda Doğu Avrupa ülkesinin tepkilerine rağmen Rusya'dan doğrudan gaz alımını sağlayacak olan Baltık Denizi'nden geçen Kuzey Akım II boru hattı projesinin inşaatı 10 Eylül 2021 tarihinde tamamlanmıştır. Bahse konu ülkeler; yıllık 55 milyar m³ kapasiteli bu hattın Almanya'yı Rusya'ya bağımlı hale getireceği ve Rusya'yı Kuzey Akım sayesinde diğer hatlar (Soyuz, Kardeşlik, Yamal vb.) üzerinden doğal gaz alan ülkelere karşı – Batı Avrupa ülkelerinin gazını kesmeksizin- siyasi bir silah olarak

³¹¹ Almanya Federal İstatistik Dairesi, "Verteilung der Erdgasbezugsquellen Deutschlands im Jahr 2020 (2020'de Almanya'daki doğal gaz tedarik kaynaklarının dağılımı)", (Çevrimiçi) <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/151871/umfrage/erdgasbezug-deutschlands-aus-verschiedenen-laendern/> (30 Kasım 2021)

³¹² Almanya Federal İstatistik Dairesi, a.e

ayrı anlaşma yapmak istemektedir. Habere göre Enerji Uzmanı Georg Zachmann'ın ifadesiyle *“tek tip fiyatlarla ortak bir pazar oluşturmaya çalışan Avrupa düzenlemeleri ile farklı ülkelerde farklı fiyatlar uygulamaya çalışan Gazprom arasında bir tür yarış”* bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von Layen (Almanya eski Savunma Bakanı) de Rusya devlet şirketi Gazprom'un güvenilirliğinin şüpheli olduğu ve uzun vadeli sözleşmelerde gaz teslim vaatlerini yerine getirirken kısa vadeli sözleşmelerde gaz teslimini savsakladığını söylemiştir. Ayrıca fiyat dalgalanmaları ile arz eksikliğini dengelemek üzere kurulan Batı Avrupa'nın en büyük gaz deposu Gazprom'un yan kuruluşu Astora'ya ait Almanya'da bulunan Rehden Gaz Deposunun, Gazprom tarafından kasten (Rusya'nın talimatıyla) tamamen doldurulmadığı da iddia edilmektedir. Bu nedenle başta Almanya olmak üzere Avrupa Birliği üyesi devletler, Rus enerji şirketleri tarafından şirket satın almalarına engel olmayarak gaz tekeline yol açmakla suçlanmaktadır.³¹⁷

ABD, başta Almanya olmak üzere diğer Avrupalı müttefiklerinin Rusya'ya yaklaşmasını istemediğinden özellikle Ukrayna'ya yönelik saldırgan dış politikası izlediğini gördükleri Rusya'yı uluslararası arenada cezalandırmak ve tecrit etmek için bu boru hattını durdurmak istemişti. Ayrıca, ABD kendi sıvılaştırılmış kaya gazını AB'nin boru hatları üzerinden satmak istemektedir. Gerek ABD eski Başkanı Donald Trump, gerekse yeni Başkan Joe Biden proje üzerinde çalışan hem Avrupa hem de Rus şirketlerine yaptırımlar uygulama tehdidinde bulunarak boru hattının tamamlanmasını engellemeye veya en azından yapımını yavaşlatmaya çalışmıştır. Tamamlanan boru hattı nedeniyle üzerinden gaz akışı azalacak olan Ukrayna'nın zaten kötü olan ekonomisinin yıllık 3 milyar ABD doları taşıma gelirinde azalma olacağı tahmin edilmiştir. Rusya'nın amacının, geçiş ülkesi Ukrayna'ya bağımlılığını sona erdirmek ve Ukrayna'yı siyasi ve ekonomik olarak zayıflatmak olduğu değerlendirilmektedir. 2020'de hizmete giren Bosna-Hersek, Bulgaristan, Yunanistan, Kuzey Makedonya, Romanya ve Sırbistan'daki pazarlara Ukrayna

³¹⁷ “Ohne Gazprom geht es in Europa nicht (Avrupa Gazprom'suz yapamaz)”, **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/ohne-gazprom-geht-es-in-europa-nicht/a-60665234> (11 Nisan 2022)

üzerinden geleneksel rota yerine Karadeniz üzerinden gaz sağlayan/ sağlayacak olan Türk Akım da Kuzey Akım II gibi bu amaçla inşa edildiği değerlendirilmektedir.³¹⁸

8 Eylül 2020’de DW’de yayınlanan “Kuzey Akım II’ye gerçekten kimin ihtiyacı var?” başlıklı yazıda Alman Başbakanı Angela Merkel Kuzey Akım II projesinin politik önem taşımadığını tümüyle ekonomik bir proje olduğu iddia etmiş olsa da bu hattın yukarıda da belirtildiği gibi Rusya’nın jeopolitik silahı olduğuna ve eski hatlardan (Kuzey Akım I ve diğerleri) gelen gazın yeterli olduğuna yönelik Almanya içerisinde çok fazla iddialı araştırma bulunduğu ifade edilerek enerji alanında tanınmış akademisyenlerin görüşlerine yer verilmektedir.³¹⁹

Almanya’nın Karadeniz’de bireysel olarak destek verdiği bir diğer oluşum olan Üç Deniz Girişimi (Three Seas Initiative -3SI) Kuzey Akım II projesine şiddetli muhalefeti ile tanınmaktadır. Girişimin amacı; Baltık, Adriyatik ve Karadeniz arasında bulunan Avusturya hariç altyapısı eski, yatırım eksikliği çeken eski Doğu Bloku on iki Avrupa Birliği üyesi devlet (Avusturya, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya) arasındaki güvenli ve sürdürülebilir siyasi ve ticari bağlar geliştirmek, Avrupa Birliği uyumu ve Transatlantik bağı güçlendirmek ve bölge halkının hayatlarına somut iyileştirmeleri yapmak olarak belirtilmiştir.³²⁰ Almanya, 2018 yılına kadar bu oluşuma AB’yi bölebileceği endişesiyle şüpheyile bakmıştır. Üç Deniz Grubu; Vişegrad Grubu veya Dörtlüsü (Çekya, Macaristan, Polonya ve Slovakya) ile birlikte Almanya’nın Kuzey Akım II ve mülteci politikasına en sert muhalefeti yapmaktadır. 2018’de Bükreş’te yapılan zirveye Romanya Cumhurbaşkanı’nın daveti üzerine Almanya Dışişleri Bakanı ilk defa katılmıştır. Birlik üyeleri kendilerini Almanya-Fransa eksenin dengeleyicisi olarak görürken Almanya da Avrupa Birliği içerisinde herhangi bir bölünmeye yola açabileceği endişesiyle bu girişime üye olmak istemektedir. Bu zirvede dönemin Almanya

³¹⁸ “The Nord Stream 2 gas pipeline and Germany’s relationship with Russia”, **Strategic Comments**, 27:3 , 12 Mayıs 2021, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13567888.2021.1929494> (09 Aralık 2021)

³¹⁹ “Wer braucht eigentlich Nord Stream 2 (Nord Stream 2’ye kimin gerçekten ihtiyacı var)?”, **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/wer-braucht-eigentlich-nord-stream-2/a-54854677> (18 Şubat 2022)

³²⁰ Üç Deniz Girişimi, “Three Seas Story”, (Çevrimiçi) <https://3seas.eu/about/threeseasstory> (19 Kasım 2021)

Dışışleri Bakanı Heiko Maas, yeni Avrupa Ospotitiğinden bahsederek Kuzey Akım II projesini savunmuştur.³²¹

Almanya'nın yeni Başbakanı SPD'li Olaf Scholz (2021-...) 15 Aralık 2021 tarihinde Almanya Federal Meclisi'nde yaptığı açılış konuşmasında Ukrayna sınırı boyunca Rus kuvvetlerinin yığınak yapması konusunda işgalin "yüksek bir bedeli" olacağı konusunda uyarılmış, ancak "yapıcı diyalog" çağrısı yapmış ve seçim kampanyasındaki ifadeleri tekrarlayarak *Batı Almanya ile komünist Doğu arasındaki yakınlaşmaya bir gönderme olan yeni bir "Ostpolitik" çağrısında bulunduğu* Amerikan The Week gazetesinde belirtilmiştir.³²²

Savaş öncesi kamuoyu araştırmaları, Almanların çok büyük bir çoğunlukla Almanya ve Rusya arasında daha fazla iş birliğine dayalı ilişkiler istediğini göstermiştir.³²³ Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ) tarafından hazırlatılan "Die Ukraine in den Augen Deutschlands- Ukraine Through German Eyes" adlı kitapçıkta Doğu Alman kökenli yaşlı Almanların Rusya'nın ateşli sempatanları ve Putinci (destekçisi, hayranı) oldukları ve Ukrayna'yı Euromaidan dışında asla bir Avrupa perspektifini benimseyemeyecek olan radikal sağcı, milliyetçi bir ülke olarak gördükleri belirtilmektedir.³²⁴ Bunların ötesinde Almanya kendi iç işlerine yansıyan şekilde çok fazla kışkırtmayla da karşı karşıya bulunmaktadır. Örnek olarak, 2019 yılında Çeçen kökenli Gürcistan vatandaşı Berlin'de Kleiner Tiergarten adlı parkta öldürmekten iki yıldır yargılanan Rus Vadim Krasikov ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. Mahkeme kararında cinayetin Rus resmi makamlarının talimatıyla işlendiği belirtilerek Almanya Dışışleri Bakanı Annalena Baerbock bu olayın Almanya'nın egemenlik haklarına müdahale olduğunu ve bu suçun cezası olarak iki Rus diplomatın sınır dışı edildiğini 15 Aralık 2021 tarihinde duyurmuştur. Eski

³²¹ "Maas beschwört "neue Ostpolitik"(Maas, "yeni Ostpolitik" çağrısını yapıyor)", **Tagesschau**, 18 Eylül 2018, (çevrimiçi) <https://www.tagesschau.de/ausland/drei-meere-initiative-101.html> (30 Kasım 2021)

³²² The Week, a.g.e.

³²³ The Week, a.g.e.

³²⁴ Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu, "Die Ukraine in den Augen Deutschlands. Bilder und Wahrnehmungen eines Landes im Umbruch (Almanya'nın gözünde Ukrayna, Geçiş sürecindeki bir ülkeye ilişkin imajlar ve algılar)", (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/downloads/Die-Ukraine-in-den-Augen-Deutschlands_de.pdf, s. 23 (26 Aralık 2021)

Başbakan Angela Merkel de bu olayın Rusya ile ilişkisinin ispatı halinde karşılıklı ilişkilerin etkileneceğini belirtmişti.³²⁵

Internationale Politik dergisinin İnternet sayfasında 31 Mart 2022 tarihinde çıkan bir yazıya göre Almanya Başbakanı Olaf Scholz, 27 Şubat'ta Federal Meclis'te yaptığı olağanüstü konuşmada "tarihte bir dönüm noktası" veya "bir çağın değişimi" anlamına gelen “Zeitenwende” terimini kullanmıştır. Ancak bundan sonra dönüm noktasının nasıl uygulanacağına dair şüpheler oluşmuştur. Almanya, her sorunda barışı tercih ederek sorunlardan uzak durmaya çalışırken Rusya bu haliyle Batı'ya karşı savaş ilan etmiş durumdadır. Scholz, bu tarih itibarıyla ihtiyatlı davranmayı tercih etmiştir. Başbakan Scholz, savunma bütçesinin 100 milyar avro kadar artırılacağını da ifade etmiştir. 31 Mart 2022 tarihi itibarıyla nüfusu 83 milyon olan Almanya, Ukrayna'ya 37 milyon avro değerinde silah teslimi yapmış olmasına rağmen nüfusu sadece 1,3 milyon olan Estonya, 220 milyon avronun üzerinde yardım yapmıştır. Bu yardım ABD'nin ise onda birine karşılık gelmektedir.³²⁶

Yine aynı yazıya göre ABD, Rus petrolüne yaptırım uyguladığında Polonya, Baltık Cumhuriyetleri ve diğer Avrupa Birliği ülkeleri yaptırımları desteklerken Almanya; AB'nin birliğinin en güçlü olduğu dönemde İtalya, Macaristan ve diğerleri birlikte Rusya'ya karşı enerji yaptırımları için direnç göstermektedir. Enerjiye karşı çıkanların tepkileri abartılı olsa da Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock, Rus gazını durdurdukları takdirde elektriklerin kesileceğini, Ekonomi ve İklim Bakanı Robert Habeck ise petrol ve kömür ithalatının bu yıl içinde, gaz ithalatının ise 2024'ün ortalarında sona erdirileceğini ifade etmiştir.³²⁷

Görüldüğü üzere her ne kadar "tarihte bir dönüm noktası" veya "bir çağın değişimi" anlamına gelen “Zeitenwende” kelimesi kullanılmış olsa da Almanya'nın

³²⁵ Berlin'deki Çeçen cinayeti davası sonuçlandı, **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/tr/berlindeki-%C3%A7e%C3%A7en-cinayeti-davas%C4%B1-sonu%C3%A7land%C4%B1/a-60137777> (24 Aralık 2021)

³²⁶ Henning Hoff, “Zeitenwende in Slow Motion (Ağır Çekimde Dönüm Noktası)”, **Internationale Politik Quarterly**, 31 Mart 2022, (Çevrimiçi) https://ip-quarterly.com/en/zeitenwende-slow-motion?_ga=2.168073697.137263946.1650240262-1108707301.1650240299 (20 Nisan 2022)

³²⁷ Hoff, a.e

gerek Ukrayna'ya destek gerekse yaptırımlar konusunda kararsız olduğu ve bunun için daha güçlü bir Zeitenwende" olması gerektiği değerlendirilmektedir.³²⁸

Almanya, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısını müteakip Rusya'dan en büyük ithal kalemi olan doğal gazın arz güvenliği ile kaynak çeşitliliğin artırmak ve Rusya'nın doğal gaz üzerinden yaptırımlarına mâni olmak maksadıyla çeşitli önlemler almıştır.

İlk olarak 30 Mart 2022 tarihinden itibaren Rusya'nın Ukrayna saldırısının hemen ardından doğal gazda erken ihbar seviyesi, 22 Haziran 2022 tarihinde de acil durum seviyesi ilan etmiştir. 23 Ekim 2022 itibariyle Almanya'nın gaz depolarının neredeyse tamamının dolu olduğu (%99,38), bunların içerisinde fiyat dalgalanmaları ile arz eksikliğini dengelemek üzere kurulan Batı Avrupa'nın en büyük gaz deposu Rus Gaz Şirketi Gaprom'un yan kuruluşu Astora'ya ait Almanya'da bulunan ve Gazprom tarafından kasten (Rusya'nın talimatıyla) tamamen doldurulmadığı da iddia edilen Rehren Gaz Deposunun ise %93,53 doluluğa ulaştığı Almanya Federal Elektrik, Gaz, Telekomünikasyon, Posta ve Demiryolu Ağı Ajansı (Bundesnetzagentur) tarafından bildirilmiştir.³²⁹

Halihazırda Kuzey Akım II projesinin sertifikasyonuna siyasi nedenlerle Şubat 2022 ayında onay vermeyen Almanya, Kuzey Akım I hattındaki Eylül 2022 ayında meydana gelen hasar nedeniyle Rusya'dan doğal gaz alamamaktadır. Bu kapsamda Almanya, Rusya'nın Kuzey Akım II üzerinden doğal gaz satışı teklifini Rusya'nın güvenilir enerji sağlayıcısı olmamasını gerekçe göstererek geri çevirmiştir.^{330 331} Gaz depolarını dolduran Almanya, hızla sıvılaştırmış doğal gaz için sahil tesisleri inşa ederken Fransa'yla arasında zamanında Fransa'ya gaz vermek için yapılmış boru

³²⁸ Hoff, a.e.

³²⁹ Almanya Federal Elektrik, Gaz, Telekomünikasyon, Posta ve Demiryolu Ağı Ajansı (Bundesnetzagentur), "Aktuelle Lage der Gasversorgung in Deutschland(Almanya'daki mevcut gaz tedarik durumu)", 8 Kasım 2022, (Çevrimiçi) https://www.bundesnetzagentur.de/DE/Gasversorgung/aktuelle_gasversorgung/start.html (08 Kasım 2022)

³³⁰ "Almanya, Putin'in Kuzey Akım 2'den doğal gaz sevkiyatına başlama teklifini reddetti", **Euronews**, 12 Ekim 2022, (Çevrimiçi) <https://tr.euronews.com/2022/10/12/almanya-putinin-kuzey-akim-2den-dogal-gaz-sevkiyatina-baslama-teklifini-reddetti> (10 Kasım 2022)

³³¹ "Moskau Bietet Gaslieferung Über Verschonte Nord-Stream-2-Pipeline An (Moskova, Ayrılmış Kuzey Akım 2 Boru Hattı Üzerinden Gaz Dağıtımını Teklif ediyor)", **Der Spiegel**, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/ausland/russland-ukraine-news-am-mittwoch-wladimir-putin-unterzeichnet-annexion-von-ukrainischen-gebieten-a-2ce88b57-f28f-4b54-9ece-ea7324c8e05e> (11 Kasım 2022)

hatlarını tersine çevirerek Fransız limanları üzerinden sıvılaştırılmış doğal gaz alımına başlamıştır. Almanya bir yandan Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar gibi Körfez ülkeleri ile ek sıvılaştırılmış doğal gaz anlaşmaları imzalarken diğer yandan da sıvı doğal gazı yeniden gaz haline getiren ve depolamayı sağlayan FSRU gemilerinin kiralanması için 3 milyar avroluk bir bütçe ayırmıştır.³³²

Ayrıca 2022-2023 kışında yaşanan bu doğal gaz krizini yıllardır ucuz Rus doğal gazının (ve petrol ile kömürünün) verdiği rehavetle yeşil enerjiye geçişi geciktiren hükûmet için bir fırsat olduğunu değerlendirenler de bulunmaktadır. Nihayetinde Almanya'nın doğal gazı silah olarak kullanan Rusya'ya boyun eğmeyeceğinin bir işareti olarak değerlendirilmektedir.

Tarihi, Çarlık dönemine uzanan ve Soğuk Savaş döneminde pekiştirilen Rus-Alman dostluğunun belirli bir dönüm noktasında olduğu değerlendirilmektedir. Almanya'nın, Soğuk Savaş sonrasında Rusya'yı siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda Avrupa'ya ve Batı toplumuna ekleme çabası başarılı olmamıştır. Bu politikanın başarısız olduğunu uzun yıllardır farkında olan Almanya, ekonomik kaygılarla tehlike kendi yakınına gelene kadar görmezden gelmiştir. Bugün Almanya'nın bir Rus işgali korkusu yaşamamakla birlikte kurduğu ve içerisinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve kültürel sistemin zarar göreceği endişesini yaşamakta olduğu değerlendirilmektedir. Almanya-Rusya ilişkileri kapsamında ilk akla gelen konulardan biri de doğal gaz ve diğeri ise Alman yatırımlarıyla ihracattır. Çin'den sonra en büyük doğal gaz ithalatçısı olan Almanya'nın Rus doğal gazının hayati öneme sahip olmasına, 2014 yılından itibaren Rusya'yla kademeli olarak gerilen ilişkileri ve Avrupa Birliği yaptırımlarını doğal gaz ithalinin dışında tutmasına rağmen Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrasında Rus doğal gazının Almanya için (en azından kısa vadede) vazgeçilebilir olduğunu gösterdiği değerlendirilmektedir. 2020 yılı itibarıyla Rusya'ya yaklaşık 23 milyar avro ihracat yapan, Rusya'dan 21,5 milyar avro ithalat yapan Almanya'nın, 2022 yılında yaklaşık 40 milyar avroluk dış ticaret

³³² “Rus doğal gazı kesilen Almanya sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) terminalleri inşa ediyor”, **Euronews**, 3 Kasım 2022, (Çevrimiçi) <https://tr.euronews.com/2022/10/03/rus-dogal-gazi-kesilen-almanya-sivilastirilmis-dogal-gaz-lng-terminalleri-insa-ediyor> (10 Kasım 2022)

hacminden kendi isteğiyle ve/veya Avrupa Birliği yaptırımları kapsamında vaz geçtiği değerlendirilmektedir.

4.1.3. Almanya'nın Bulgaristan Politikası

Bulgaristan 2004'te NATO'ya 2007'de Avrupa Birliği'ne üye olmuştur. Bulgaristan, Romanya'yla benzer bir şekilde Almanya ile sıkı ilişkileri içerisinde ve Almanya'yı AB içerisinde stratejik ortak olarak görmektedir.³³³ 2014'ten beri Almanya; İtalya, Romanya, Rusya ve Türkiye'nin önünde kendini Bulgaristan'ın en önemli ticaret ortağı olarak ve Bulgaristan'ın en büyük ithalatçı ve ihracatçısı olarak konumlandırmıştır.³³⁴

Almanya'daki yaklaşık 418.000 kişiden oluşan büyük Bulgar diasporası iki ülke arasında önemli bir köprü olarak değerlendirilmektedir ve Bulgaristan'da Alman şirketleri en büyük yabancı yatırımcılar arasındadır. Alman-Bulgar Sanayi ve Ticaret Odası, Bulgaristan'daki en büyük ikili ekonomi odasıdır. Alman turistler, Bulgar turizm endüstrisi için önemli bir hedef gruptur. Bulgaristan'da yaklaşık 3.800 Alman şirketinin faaliyet gösterdiği ve yaklaşık 60.000 kişiye iş sağladığı, ancak nitelikli işçilerin diğer AB üye ülkelere göçü nedeniyle Bulgaristan'da faaliyet gösteren Alman şirketlerinin de nitelikli personel sıkıntısı çektiği belirtilmektedir.³³⁵

Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ), 1990'lardan bu yana Almanya Federal Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ) adına Bulgaristan'da projeler yürütmektedir. GIZ, öncelikli olarak sivil toplumun güçlendirilmesi, ekonomide orta ölçekli yapıların teşvik edilmesi ve devlet idaresinde reform yapılmasına odaklanmış, daha sonra ise Bulgaristan'a Avrupa Birliği yolunda destek sağlamış, bir dizi projeyle Bulgaristan'ın AB'nin yasal ve idari standartlarına uyumuna yardımcı olmuştur. Bulgaristan, 1 Ocak 2007'de Avrupa Birliği üyesi olduğundan Almanya ile Bulgaristan arasındaki ikili kalkınma iş birliği 2010 yılında

³³³ Almanya Dışişleri Bakanlığı, Germany and Bulgaria: Bilateral Relations, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/bulgarien-node/bulgaria/227920> (14 Kasım 2021)

³³⁴ Almanya Dışişleri Bakanlığı, a.e.

³³⁵ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Deutschland und Bulgarien: Bilaterale Beziehungen (Almanya ve Bulgaristan: İkili İlişkiler)" (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/bulgarien-node/bilateral/210156> (10 Kasım 2022)

sona ermiştir. Ancak GIZ'in; özel şirketler, uluslararası kuruluşlar veya kamu kuruluşlarıyla çalışarak Güneydoğu Avrupa'nın AB'yle bütünleşmesine yönelik ülkeler üstü projelerle Almanya ile Bulgaristan arasındaki iş birliğinde önemli bir rol oynamaya devam ettiği belirtilmektedir.³³⁶

Bu kapsamda Alman firmaları büyük ölçüde ülkedeki yolsuzluktan şikâyet etmektedir. Buna rağmen diğer ülkelerin aksine Almanya ile Bulgaristan arasındaki ticaret cirosu 2021'in ilk yarısında Covid-19 salgını öncesi 2019 yılına göre yaklaşık 650 milyon avro arttığı belirtilmektedir. Bulgaristan'daki geleneksel Alman dostluğunu, motive iş gücü, düşük işçilik maliyetleri ve düşük vergi yükünü ön plana çıkarken ülkedeki Alman şirketleri için artan ticaret ve düşük maliyetler, yolsuzluk ve hukukun üstünlüğünden daha az önemsenmektedir.³³⁷

Almanya ile Bulgaristan arasındaki kültürel ilişkiler, 1996'da imzalanan anlaşma ile sıkı ve canlı olarak yürütülmektedir. Almanca, Bulgaristan'da yaygın olarak öğretilen ve seçilen bir dildir. Akademik değişim; Alman Akademik Değişim Servisi (Deutscher Akademischer Austauschdienst-DAAD), Alman kurum ve vakıfları tarafından teşvik edilmektedir.³³⁸

Bulgaristan'ın en büyük stratejik ortak olarak gördüğü Almanya; 2007 yılından beri Bulgaristan'ın en büyük ihracatçısı, en büyük ithalatçısı ve en büyük yatırımcı ülkeler arasındadır. Ülkedeki yolsuzluk ve yetişmiş insan gücünün Almanya ve diğer gelişmiş Avrupa ülkelerine göçü nedeniyle personel eksikliği en büyük şikâyet konusu olduğu değerlendirilmektedir. Avrupa Birliği'ne giriş esnasındaki Almanya'nın desteğinin bugün Avrupa Birliği kapsamında devam ettiği değerlendirilmektedir.

³³⁶ Alman Uluslararası İş birliği Kurumu, "Bulgarien (Bulgaristan)", (Çevrimiçi) <https://www.giz.de/de/weltweit/297.html> (26 Aralık 2021)

³³⁷ "Korruption: Kein Hindernis für deutsche Firmen (Yolsuzluk: Alman şirketleri için engel yok)?", **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/korruption-kein-hindernis-f%C3%BCr-deutsche-firmen/a-59357344> (26 Aralık 2021)

³³⁸ Almanya Dışişleri Bakanlığı, a.g.e.

4.1.4. Almanya'nın Gürcistan Politikası

Gürcistan ile Almanya arasındaki diplomatik ilişkiler 13 Nisan 1992'de kurulmuştur. Almanya, 1992 yılında Tiflis'te büyükelçiliğini açan ilk devlet olmuş, buna karşılık Gürcistan, 1993 yılında Almanya'ya büyükelçilik açmıştır.³³⁹ Tarihsel olarak devletlerarası düzeydeki Gürcü-Alman ilişkileri, Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti döneminde (1918-1921) başlamıştır. Gürcistan, 1918 yılında bağımsızlığını kazandığında I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Karadeniz politikasında belirtildiği üzere Almanya, Osmanlı İmparatorluğu ile çatışmak pahasına Türk ordusunun Gürcistan'a girişini engellemeye çalışmıştır.

Bağımsızlığını 1991 yılından Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla yeniden kazanan Gürcistan'da 2003 yılında Gül Devrimi neticesinde Mikail Saakaşvili, Gürcistan Cumhurbaşkanı olmuştur.³⁴⁰ Gürcistan, Gül Devrimi ile beraber milliyetçi politikalara, millet oluşturma sürecine odaklanmış, yönünü Rusya'dan Batı'ya çevirmiştir. Gürcistan'ın Batı ile ilişkileri 2003 yılından itibaren daha iyiye gitmiş, 2008 Nisan ayında NATO Bükreş Zirvesi'nde Gürcistan'ın NATO'ya üye olabileceği dile getirilmiş ancak Rusya'yla çok iyi ekonomik ve siyasi ilişkileri olan Almanya'nın isteksizliği (Fransa'yı da ikna ederek) nedeniyle Gürcistan'a yönelik üyelik eylem planı sağlanamamıştır. Gürcistan'da 1990 yılından itibaren etnik nedenlerden dolayı özerk cumhuriyetleri olan Güney Osetya ve Abhazya ile Gürcistan arasında sorunlar yaşamıştır. 2008 Şubat ayında Kosova'nın bağımsızlığı ilan etmesi ve uluslararası toplumun da bunu kabulü üzerine Abhazya ve Güney Osetya Özerk Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmiş, Gürcü birliklerinin Saakaşvili'nin ifadesiyle “anayasal düzeni sağlamak için” Güney Osetya'ya

³³⁹ Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, “Relations between Georgia and the Federal Republic of Germany”, <https://mf.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/BilateralRelations> (25 Kasım 2021)

³⁴⁰ Rick Fawn, Robert Nalbandow, “The difficulties of knowing the start of war in the information age: Russia, Georgia and the War over South Ossetia, August 2008”, **European Security**, 21:1, 57-89, 12 Mart 2012, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2012.656601> (09 Aralık 2021)

girmesinden sonra 7 Ağustos 2008 tarihinde Rusya, askerî müdahalede bulunmuştur. Gürcistan birlikleri, Fransa'nın arabuluculuğuyla geri çekilmiştir.³⁴¹

Bu savaş esnasında başta Birleşik Krallık ve İsveç'in bulunduğu Doğu Avrupa ve Baltık cumhuriyetleri savaşın ilk gününden Rusya'nın bölgedeki "emperyalist siyaset" uyguladığını ve kendilerinin Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunduklarını belirtmişler ve Rusya'nın sertçe uyarılması ve yaptırımlarla cezalandırılmasının gerektiğini doğrudan ifade etmişlerdir. Hatta Polonya ve üç Baltık devleti Cumhurbaşkanı birlikteliklerini göstermek için bir hafta sonra Gürcistan'ı ziyaret etmiştir. Diğer taraftan Rusya ile ekonomik ilişkileri iyi olan Almanya, Fransa ve İtalya'nın içerisinde bulunan grup Rusya'nın uyguladığı siyasetin doğru olmadığını ifade etmelerine rağmen ılımlı davranmayı tercih ederek bu müdahalenin Rusya'nın Avrupa Birliği'ne değil, ABD'ye tepkisinden kaynaklandığını ve iki tarafın da karşılıklı çıkarlarının sağlandığı bir çözümün olabileceğini iddia etmişlerdir.³⁴²

Gürcistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını yeniden kazanması ve Almanya'yla diplomatik ilişkiler kurmasından bu yana siyasi, savunma ve güvenlik, ticaret ve ekonomik, çevre ve enerji, polis ve kolluk kuvvetleri, bilim, kültür ve eğitim alanlarında iş birliği desteklenmektedir. Gürcistan ve Almanya, uluslararası kuruluşlar içinde de aktif olarak iş birliği yapmaktadır. Gürcistan ve Almanya arasında, yatırımların teşviki ve karşılıklı korunması, gelir ve sermaye üzerinde çifte vergilendirmenin önlenmesi, teknik ve mali iş birliği, savunma, kültürel iş birliği, organize suç ve terörle mücadele gibi alanları kapsayan yaklaşık 50 anlaşma yürürlüktedir.³⁴³ Almanya 2011-2020 yılları arasında Gürcistan'da doğrudan yatırım yapan ülkeler arasında 12. sıradadır.³⁴⁴

³⁴¹ Ebru Oğurlu, "Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası", *Avrasya Etüdleri* 38/2010-2 (99-127), (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/421948> (10 Aralık 2021)

³⁴² Oğurlu, a.e.

³⁴³ Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, "Relations between Georgia and the Federal Republic of Germany", <https://mf.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/BilateralRelations> (25 Kasım 2021)

³⁴⁴ Gürcistan Millî İstatistik Dairesi, "Foreign Direct Investments", (çevrimiçi) <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/191/foreign-direct-investments> (10 Aralık 2021)

Almanya; Avrupa Birliği içinde, Gürcistan'la daha yakın ilişkiler kurulmasını savunmaktadır. Doğu Ortaklığına dâhil edilmesini aktif olarak desteklemiş ve Fransa ile birlikte bir serbest ticareti ihtiva eden 1 Temmuz 2016 tarihinde AB-Gürcistan Ortaklık Anlaşmasını yapılmasını sağlamıştır. Ayrıca, Almanya, Gürcistan'ın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü koşulsuz olarak desteklemekte ve Avrupa Birliği İzleme Misyonu'na (EUMM) aktif olarak katılmaktadır.³⁴⁵

Almanya, son yıllarda Gürcistan'ın ilk on ticaret ortağı arasında yer almış. Çok sayıda Alman şirketi Gürcistan'da faaliyet göstermektedir. İlişkilere yönelik faaliyetler Güney Kafkasya'daki Alman Ticaret Odası'nı temsil eden Gürcistan'daki Alman Ekonomi Derneği tarafından da sürdürülmektedir. Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ) ve Alman Kalkınma Bankası (KfW)³⁴⁶, sürdürülebilir kalkınma, demokrasi, yerel belediyelerin gelişimi, hukukun üstünlüğü, enerji, çevre koruma vb. konularda Almanya'nın önde gelen siyasi vakıflarıyla aktif iş birliği yapmaktadır. Gürcistan'ın Almanya Büyükelçiliği, Konrad Adenauer Vakfı ile iş birliği yaparak, Gürcü ve Alman yetkililerin temsilcilerini ve uzmanları çeşitli etkinlikler ve tematik tartışmalar yapmak üzere bir araya getiren “Gürcistan'a Odaklanma” projesini de yürütmektedir. Diğer tüm ülkelerde olduğu gibi Goethe Enstitüsü ve Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD) de Gürcistan'da temsil edilmektedir.³⁴⁷

Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ) 1992'den itibaren faaliyet göstermektedir. Azerbaycan ve Ermenistan'ı da kapsayan ana çalışma alanları sürdürülebilir ekonomik kalkınma, demokrasi/sivil toplum ve kamu yönetimi ile çevre politikası, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımıdır. Bölgesel programlar da başta Avrupa Birliği olmak üzere diğer bağışçıların

³⁴⁵ Almanya Dışişleri Bakanlığı, “Georgien: Beziehungen zu Deutschland(Gürcistan: Almanya ile İlişkiler)”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/georgien-node/bilaterale-beziehungen/201924>

³⁴⁶ Alman Federal Hükûmeti ve başta Federal Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ) adına gelişmekte olan ülkelerdeki ve yükselen ekonomilerdeki programları ve projeleri-tasarımlarından ve uygulamalarından destekleyen kamu kuruluşudur. Kuruluşun amacı ortak ülkelerin yoksullukla mücadele etmesine, barışı sürdürmesine hem çevreyi hem de iklimi korumasına ve küreselleşmeye katılmasına yardımcı olmaktır.

³⁴⁷ Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, “Relations between Georgia and the Federal Republic of Germany”, <https://mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/BilateralRelations> (25 Kasım 2021)

katkılarıyla birlikte finanse edilmektedir. Ayrıca, Almanya Federal Çevre, Doğa Koruma, Bina ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı (BMUB) ve diğer Alman kamu kurumları da Gürcistan'da faaliyet göstermektedir.³⁴⁸

Almanya; Gürcistan'ın NATO üyeliğini desteklememiş olmasına rağmen Avrupa Birliği içinde, Gürcistan'la daha yakın ilişkiler kurulmasını savunan ülkelerden biridir. Yazarın Almanya'da bulunduğu dönemde Gürcistan'ın Almanya'da icra ettiği ekonomik ve kültürel amaçlı (resepsiyon, tanıtım vb.) faaliyetlerinin Alman Bakanlıkları ile Alman Kurumları tarafından desteklendiği gözlemlenmiştir. Gürcistan'da çok şirketi faaliyet gösteren, ilk on yatırımcı arasında yer alan Almanya'nın Gürcistan'da siyasi ağırlığı olduğu, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimi, çevre vb. konularına odaklandığı değerlendirilmektedir.

4.1.5. Almanya'nın Moldova Politikası

Almanya; Karadeniz'e doğrudan kıyısı olmayan Romanya ile Ukrayna arasında sıkışmış bir ülke olan Moldova'ya da özel bir ilgi göstermekte, Alman yatırımcıları teşvik edilmektedir. Almanya, 1992 yılında Moldova'yla diplomatik ilişki kurmuş, bu tarihten bu yana “sürdürülebilir ekonomik kalkınma” ve “kamu yönetimi ve yerleşme” kapsamında özellikle kırsal alanların iyileştirilmesi amacıyla BMZ aracılığıyla 150 milyon avro yardım yapıldığı belirtilmektedir.^{349 350}

Almanya, Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ) aracılığı ile sürdürülebilir kalkınma ve iyi yönetim öncelikli olmak üzere Moldova'nın ekonomik ve demokratik gelişimini desteklemektedir. Ülkenin ekonomik performansını artırmak ve sürdürülebilir kalkınma için GIZ, diğer şeylerin yanı sıra yerel ve uluslararası yatırımcılar için yatırım ortamını iyileştirmede yardımcı olmak amacıyla Moldova Hükûmetine reformlar konusunda ve yatırımın önündeki idari

³⁴⁸ Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu, “Georgien (Gürcistan)”, (Çevrimiçi) <https://www.giz.de/de/weltweit/359.html> (26 Aralık 2021)

³⁴⁹ Almanya Dışişleri Bakanlığı, “Moldau: Beziehungen zu Deutschland (Moldova: Almanya ile İlişkiler)”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/moldau-node/bilaterale-beziehungen/201938>

³⁵⁰ German Economic Team, “The economic impact of FDI in Moldova - Results from an empirical analysis”, Ekim 2017, (Çevrimiçi) http://www.get-moldau.de/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/PS_01_2017_en.pdf (26 Aralık 2021)

ve teknik engelleri kaldırmak için hizmetleri iyileştirmede tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca serbest ticaret bölgeleri oluşturulduğu ve potansiyel şirketlerin kurulacağı yerlerde su, elektrik ve yol şebekelerine hızlı ve kolay bir şekilde bağlanabilmesi için çalışmalar yapıldığı, şirketlerin gelecekte yeterli nitelikli işgücüne sahip olmaları için ihtiyaca dayalı ikili bir mesleki eğitim programının başlatılmasının teşvik edildiği belirtilmektedir.³⁵¹

Bu çalışmanın bir diğer odak noktası yönetişimin iyileştirilmesidir. Belediyeler ve kırsal bölgeler gibi Moldovalı ortaklarla birlikte GIZ, kırsal bölgelerdeki insanlara su temini ve atık su bertaraf sistemi ve kamu binalarının enerji verimli bir şekilde yenilenmesine yardımcı olmaktadır. Moldova'daki Alman Kalkınma İş Birliği, AB, İsveç Uluslararası Kalkınma İş Birliği Ajansı (SIDA), İsviçre Kalkınma ve İş Birliği Ajansı (SDC) ve Romanya hükûmeti gibi bağışçılar tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir.³⁵²

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısından itibaren haberin yayınlandığı 05 Nisan 2022 tarihine kadar 400.000 kadar Ukraynalının Moldova'ya geçtiği bunlardan 100.000 kadarının halen ülkede kaldığı, 2,6 milyon nüfusu olan Moldova için bu miktarın çok yüksek olduğu Berlin'de Moldova'nın desteklenmesi maksadıyla yapılan bir bağış kampanyasında Moldova Başbakanı Natalya Gavrilita tarafından ifade edilmiştir. G7 Dönem Başkanı Almanya; Fransa (Moldova'nın kardeş ülkesi) ve Romanya ile birlikte ilave yardım yapmaktadır. Almanya'nın hem göçmenlerin iase ve ibatesi için hem de ülkenin yeniden yapılanması için 50 milyon avro bağışladığı bu toplantıda göçmenler için 71 milyon avro, öncelikle enerji arzını sağlamak üzere sınır yönetimi ve mali dayanıklılık için 695 milyon avro kredi ve bağış toplandığı ve kalan göçmenlerin 12.000 kadarının ilk etapta diğer Avrupa ülkelerine dağıtılacağı belirtilmektedir. Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock tarafından Moldova'nın Rusya'nın arka bahçesi olmaması ve Avrupa Birliği ile bütünleşmesi için daha fazla destek verileceği belirtilen toplantıda mali ve insani yardımın önemi ifade edilmiş, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı kınanmıştır. Rusya'nın halen

³⁵¹ Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu, "Moldau (Moldova)", (Çevrimiçi) <https://www.giz.de/de/weltweit/293.html> (26 Aralık 2021)

³⁵² Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu, a.e.

Moldova'ya karşı herhangi düşmanca bir hareketi olmamasına rağmen Rus ayrılıkçıların yaşadığı ve halen Rus birliklerinin bulunduğu Transdinyester bölgesinde Rus ordusunun yaklaşmasıyla barış ve istikrarın bozulabileceğine dair endişe yer almaktadır.³⁵³

Avrupa Birliği aday ülkesi olan Moldova'nın Transdinyester bölgesinde 1990'lı yıllardan itibaren Rus "Barış Gücü" askerleri bulunmakta ve uluslararası toplumda tanınmayan Transdinyester Moldova Cumhuriyeti, Rusya tarafından tanınmaktadır. Rusya, ayrılıkçıların elindeki Transdinyester bölgesindeki Rus birliklerinin güvenliğinin tehdit edilmesi durumunda Moldova'yı askerî hareketle tehdit etmektedir. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Transdinyester'deki Rus birliklerinin güvenliğine yönelik herhangi bir tehdit, uluslararası hukuka göre Rusya'ya yönelik bir saldırı olarak kabul edileceğini belirtmiştir. Rusya tarafından işgal edilmekten korkan Moldova Cumhuriyeti, uzun süredir Rus birliklerinin geri çekilmesini talep etmektedir.³⁵⁴

Moldova'nın topraklarında Rus askerlerinin bulunduğu ayrılıkçı Transdinyester bölgesi nedeniyle her an istikrarsızlaşma ihtimali nedeniyle Alman Hükûmetinin teşviklerine ve Avrupa Birliği aday ülkesi olmasına rağmen yeterince yatırım alamadığı, bu kapsamda Alman politikasının ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimi, çevre vb. konulardaki yardımlar ile son dönemde Ukrayna'dan kaçan göçmenlerin iâşe, ibatesi ve başka ülkeler transferi konusuna odaklandığı değerlendirilmektedir.

4.1.6. Almanya'nın Romanya Politikası

Almanya, Romanya ile 1992 yılında Almanya-Romen Dostluk ve Ortaklık Antlaşması imzalamış, sonrasında da Romanya; 2004'te NATO'ya 2007'de Avrupa Birliği'ne üye olmuştur. Halen Almanya ile Romanya, Tuna Bölgesi Stratejisi ve Doğu Ortaklığı gibi birçok Avrupa Birliği Girişiminde beraber çalışmaktadır. Almanya, Romanya'yı ABD ile birlikte en önemli dış politika ortağı olarak

³⁵³ "Republik Moldau: Großer Bahnhof für ein kleines Land ("Moldova Cumhuriyeti: Küçük bir ülke için büyük tren istasyonu) ", **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/republik-moldau-gro%C3%9Fer-bahnhof-f%C3%BCr-ein-kleines-land/a-61368919> (23 Nisan 2022)

³⁵⁴ Russland droht Moldau mit militärischen Maßnahmen, **Der Spiegel**, 1 Eylül 2022, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/ausland/ukraine-krieg-russland-droht-moldau-mit-militaerischen-massnahmen-a-55afc6ca-2e5a-44b1-95a2-bb63ebf68716> (11 Kasım 2022)

değerlendirmektedir. İki ülkenin ekonomik ilişkileri değerlendirildiğinde, Romanya, Almanya'nın önemli bir ticaret ortağıdır ve Almanya, Romanya'da Hollanda'dan sonra ikinci en büyük doğrudan yatırımcıdır. 2020 yılı itibarıyla resmi olarak 22.701 işletmenin ortağı veya sahibi Alman'dır.³⁵⁵ Ayrıca, Romanya'da geçmişi 12. yüzyıla uzanan 37.000 Alman kökenli insan yaşamaktadır ve Romanya'daki Almanların Demokratik Forumu (Democratic Forum of Germans in Romania-FDGR) adlı kuruluşun altında örgütlenmiştir³⁵⁶. Romanya'daki Alman toplumunun halkın içerisinde saygın yeri vardır. Yüzyıllardır özerk bir hayat sürmektedirler. Çavuşesku döneminde bile herhangi bir baskıya maruz kalmamışlardır. 2014 yılında ve 2019 yılında tekrar seçilen görevdeki Cumhurbaşkanı Klaus Iohannis bahse konu Alman kökenli toplumun bir üyesidir. Kültürel bazda ise ilişkiler 1990'da imzalanan Karşılıklı Kültür ve Bilgi Merkezleri Kurulması ve Faaliyetleri Anlaşması, 1992'de imzalanan Almanya-Romen Dostluk ve Ortaklık Antlaşması ve 1995'te imzalanan Kültürel İş Birliği Anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir³⁵⁷.

Romanya'nın Bulgaristan'a nazaran sanayisinin güçlü olması ve ülkenin endüstriyel üretime yatkın olması nedeniyle daha fazla yatırım çektiği değerlendirilmektedir. Romanya'da doğrudan Alman yatırımları özellikle otomotive ve otomotiv yan sanayisine odaklanmıştır. Romanya'da Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine beyin göçü ve yetişmiş insan gücü göçü çok fazla olduğundan Alman okulları ile Almanca dil kurslarının oldukça yaygın olduğu görülmektedir.

4.1.7. Almanya'nın Ukrayna Politikası

Eski Doğu Bloku ülkesi Ukrayna; Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa Birliği ile özel ilişkiler geliştiren ülkelerden biri olmuştur. 1994 yılında Avrupa Birliği'ne yakınlaşma politikasını temel hedef olarak belirleyen Ukrayna, Avrupa Birliği'ne

³⁵⁵ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Germany and Romania: Bilateral Relations", (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/rumaenien-node/romania/227976> (22 Haziran 2020)

³⁵⁶ Deutsche Welle, Romania's ethnic Germans get their day in the spotlight, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/romania-ethnic-germans-get-their-day-in-the-spotlight/a-18072299> (22 Haziran 2020)

³⁵⁷ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Germany and Romania: Bilateral Relations", (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/rumaenien-node/romania/227976> (22 Haziran 2020)

üye olamamışsa da birlik ile 1994 yılında bir Ortaklık ve İş Birliği Anlaşması imzalamıştır.³⁵⁸ Avrupa Birliği ve Ukrayna arasındaki ilişkiler 2004 yılında AB'nin başlattığı Komşuluk Politikası'na Ukrayna'nın da dâhil edilmesi ile yeni bir ivme kazanmıştır. Avrupa Birliği Komşuluk Politikası çerçevesinde Avrupa Birliği ile Ukrayna arasındaki ilişkiler güçlendirilerek taraflar arasında 2007 ve 2013 yıllarında “Ortaklık” ve “Geniş Kapsamlı Ticaret” anlaşmalarının müzakereleri yürütülmüştür.³⁵⁹ Bunun yanı sıra Avrupa Birliği; Komşuluk Politikası bünyesinde bir Doğu Ortaklığı Projesi başlatmıştır. Avrupa Birliği, bu projeyle daha önce eski Doğu Bloku ülkelerinde yer aldığı Rusya'nın olmadığı Komşuluk Politikasını özelleştirerek Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Ukrayna ve Beyaz Rusya'yı bu programa dâhil etmiştir. Bu Doğu Ortaklığı Projesi'ne dâhil olan ülkelerin en büyüğü olan Ukrayna sadece büyüklük yönünden değil, Rusya ile Avrupa arasında stratejik bir geçiş hattı oluşturmasından dolayı da önem arz etmektedir.³⁶⁰

Doğu Ortaklığı Projesi; taraflar arasındaki serbest ticaret anlaşması, ortak dış ve savunma politikası, aşamalı olarak vize kolaylığı ve bilim-kültür ve eğitim alanlarında iş birliğini kapsamaktadır.³⁶¹ Doğu Ortaklığı Projesi'nde yer alan ülkelerin Avrupa Birliği ile Serbest Ticaret Anlaşmaları başlangıçta seçili konularda, daha sonra ise birçok alanda ortak değerler kapsamında güçlü ekonomik bağları zorunlu hale getirmektedir.³⁶² Bu durumun Rusya'nın ekonomik gücünü sınırlandırması olasıdır. Rusya, Avrupa Birliği'ne alternatif oluşturmak için devreye girmiş ve kimi zaman sert söylemler, kimi zaman ise vaatler yoluyla yakın çevresindeki ülkeler üzerinde nüfuzunu geri kazanmaya çalışmıştır. 1990'lı yıllarda NATO'nun eski Doğu Bloku ülkelerine yönelik genişlemesi konusunda Rusya'nın endişeleri dikkate alınırken 2000'li yıllarla birlikte Rusya'nın durumunun göz ardı edilmesi belirgin bir hale gelmiştir. 2014 yılında Ukrayna'daki krizin başlamasına

³⁵⁸ Avrupa Birliği, EU/Ukraine Partnership and Cooperation Agreement, (Çevrimiçi) <https://cordis.europa.eu/article/id/2672-euukraine-partnership-and-cooperation-agreement> (12 Aralık 2021)

³⁵⁹ Alkan, a.g.e., s. 90

³⁶⁰ Alkan, a.g.e., s.91.

³⁶¹ Avrupa Birliği, Eastern Partnership (EaP), (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/environment/international_issues/eastneighbours_en.htm (24 Nisan 2021)

³⁶² Alkan, a.g.e., s.91.

sebeup olan olaylar da Rusya'nın yakın çevresindeki Batı'nın girişimlerinden duyduğu rahatsızlıklarla ilgili olarak ortaya çıkmıştır.³⁶³

Rusya'nın Ukrayna'daki yönetime müdahalesi ve Kırım'ı ilhak etmesiyle çıkmaza giren Ukrayna sorununun çözömlenmesinde Avrupa Birliğı ve NATO'nun ve özellikle bu örgötlörin içerisindeki Avrupalı üyelerin oynadığı rol önem arz etmiştir. Krizin çözümünde Avrupalı devletlerin Rusya'ya karşı izleyecekleri politikanın etkili olup olmayacağı ise özellikle Almanya'nın tavrına bağılıydı ve Almanya'nın Ukrayna'daki krize yaklaşımı Rusya'yı dışlamadan Avrupa güvenliğini sağlamaya yönelik olmuştur. Almanya'nın enerji alanında Rusya'ya bağımlılığı bugüne kadar ona karşı sert bir politika izlemesini güçleştirmiştir.³⁶⁴

Kasım 2021'de Ukrayna krizi yükselirken Financial Times'de yayınlanan bir haberde Ukrayna'nın Almanya'yı kendisine NATO Destek ve Tedarik Ajansı (NSPA) üzerinden uçaksavar silahları, keskin nişancı tespit sistemi tedarikini veto etmekle suçladığı belirtilmektedir. Habere göre Ukrayna Savunma Bakanı Oleksii Reznikov; "Almanya'nın Kuzey Akım II boru hattını inşa etmekle ve kendilerinin savunma silahı almasını engellemekle adil davranmadığını, Ukrayna'nın bu silahları ABD, Birleşik Krallık, Litvanya ve Fransa da dâhil olmak üzere diğör müttefiklerden doğrudan temin edebileceğini belirtmiştir.³⁶⁵ Kâr amacı olmayan bir NATO kuruluşu olan NSPA'dan 30 NATO ülkesiyle ortaklar istifade edebilmektedir. Dünya çapında 2500 yüklenicisi bulunan NSPA'ya ürün veren ölkeler diğör ölkelere satış kararından vazgeçme/engelleme hakkına sahip olmaktadır.³⁶⁶ Almanya'nın her zamanki gibi temkinli ve ılımlı politikasıyla Rusya'yı küstürmemek için Ukrayna'ya yapılacak satışlara mâni olduğı değerlendirilmektedir.

Nihayetinde Almanya; Ukrayna'nın siyaseten istikrarlı, demokratik ve ekonomik olarak gelişmesine önem vermektedir. Almanya'nın Ukrayna hükûmeti,

³⁶³ Wolfgang Ischinger, "Baumängel am gemeinsamen Haus(Ortak evde inşaat hataları)", **Internationale Politik**, 5 Mayıs 2014, (Çevrimiçi) <https://internationalepolitik.de/de/baumaengel-am-gemeinsamen-haus> (13 Aralık 2021)

³⁶⁴ Alkan, a.g.e., s. 101.

³⁶⁵ "Ukraine accuses Germany of blocking its weapons purchases via NATO", **Anadolu Ajansı**, 13 Aralık 2021, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/en/politics/ukraine-accuses-germany-of-blocking-its-weapons-purchases-via-nato/2445793> (13 Aralık 2021)

³⁶⁶ NSPA, "About Us", (çevrimiçi) <https://www.nspa.nato.int/about> (13 Aralık 2021)

siyasi vakıflar, dernekler ve STK'lar tarafından yürütülen projelere 2014'ten bugüne 1,8 milyar avrodan fazla kaynak sağlandığı belirtilmiştir. Ayrıca ikili kalkınma iş birliği anlaşmaları çerçevesinde 2014 yılından bu yana yaklaşık 757,5 milyon avro taahhüt edilmiştir. Projeler ağırlıklı olarak GIZ, PTB³⁶⁷ ve KfW tarafından yürütülmekte, demokrasi, sivil toplum, kamu yönetimi, yerelleşme ve ayrıca enerji verimliliği ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya odaklanmakla birlikte yerinden edilmiş insanlar için konut, altyapı desteği de verilmektedir. Bunlara ilaveten insani yardım kapsamında 2014'ten bu yana yaklaşık 150 milyon avro mayın temizleme, diğer patlayıcı kalıntıların uzaklaştırılması ve diğer amaçlar için kullanılmıştır. Ağustos 2020'de, bir Alman-Ukrayna Enerji Ortaklığı kurmak ve iki ülke arasında enerji politikası diyalogu için merkezi bir platform oluşturmak için bir niyet beyanı imzalanmıştır. Savaş öncesinde Almanya, Ukrayna'nın en önemli ticaret ve yatırım ortaklarından biriydi ve Ukrayna ithalatının en büyük ikinci tedarikçisi ve Ukrayna ihracatı için önemli bir pazarıydı.³⁶⁸

18. yüzyılın ortalarından itibaren Çariçe II. Katerina'dan (1762–1796) başlayarak Alman çiftçiler toprak, su ve özgürlük vaatleriyle Ukrayna topraklarını işlemek üzere davet edilerek koloniler oluşturmuşlardır. Ukrayna'ya yerleşmiş bulunan Alman nüfusu I. Dünya Savaşı başladığında göç teşviklerinin etkisiyle iki milyona ulaşmıştır. Bu nedenle Almanya; Ukrayna ve Kırım'a özel bir ilgi duymaktadır.³⁶⁹ Ukrayna toprakları, Çarlık Rusya'sı döneminde Almanların tarihi yerleşimin odak noktasıydı. Odessa, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine kadar bölgedeki Almanların kültür merkeziydi. Ukrayna'da Nisan 2021 itibariyle 18. yüzyılda bu topraklara göçmüş olan ve 2500'ü Kırım'da bulunan toplam 33 bin Alman kökenli kişi yaşamaktaydı. Alman azınlığı, "Ukrayna'daki Uluslararası Almanlar Derneği- Yeniden Doğuş", "Ukrayna'daki Almanlar Birliği" ve "Ukrayna'daki Alman Gençliği" çatısı altında beş bölgesel birlik ile "Ukrayna'daki Almanlar Konseyi" tarafından temsil edilmekteydi.³⁷⁰ Bunların askerlik çağında

³⁶⁷ Alman Metroloji Enstitüsü

³⁶⁸ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Ukraine", (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/ukraine-node/ukraine/228182> (30 Kasım 2021)

³⁶⁹ Alkan, a.g.e., 95

³⁷⁰ Almanya Federal Meclisi, "Unterrichtung durch den Beauftragten der Bundesregierung für Aussiedlerfragen und nationale MinderheitenTätigkeitsbericht April 2020 bis April 2021(Geri

olmayanların çoğunun savaş başladıktan sonra Almanya'ya göç ettiği değerlendirilmektedir.

Almanya, Ukrayna'yı 1993'ten beri Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ) aracılığıyla desteklemektedir. GIZ; Ukrayna'yı zengin bir kùltùre, verimli topraklara ve büyük ekonomik potansiyele sahip bir ùlke olarak tanımlamaktadır. GIZ'in tespitlerine göre ùlke, eğitimli bir nüfusa, bilgi teknolojileri (IT) endùstrisi ve yenilikçi teknolojiler için cazibe merkezi olmasına rağmen iş gücü piyasası, ulusal ve bölgesel kurumlar, kamu hizmetleri konusunda AB'nin gerisinde olduğu ve alanlarda bir reform ihtiyacı olduğu da göz ardı edilmemektedir. GIZ'in sayfasında Ukrayna'da enerji tüketiminin Avrupa ortalamasının dört katı olduğu birçok binanın da yenilenme ihtiyacı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Ukrayna'nın daha da gelişmesi için önemli adımlar atıldığı 2017 yılında Avrupa Birliği ile imzalanan Ortaklık Anlaşmasının bu anlamda önemli bir adım olduğu ancak Ukrayna'nın doğusundaki silahlı çatışmalar nedeniyle ùlgede ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı 2021 Aralık ayı itibariyle belirtilmiştir.³⁷¹

Almanya, 2008 yılında yapılan NATO'nun Bükreş Zirvesinde Rusya'yı kışkırtmamak için Fransa'yla beraber Ukrayna'nın (ve Gürcistan'ın) NATO'ya davet edilmemesini sağlamıştı. Almanya'nın Rusya'yı karşılıklı ekonomik bağımlılıkla ehlileştirme (modernizasyon) projesi de nihayetinde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısıyla iflas etmiştir. Kuzey Akım II Projesi, Almanya'nın Rusya'nın Kırım'ı ilhakından sonra Ukrayna'ya silah satışını reddetmesi Rusya'nın saldırgan tutumunun ortaya çıkmaya başlamasına rağmen gerçekteşen olaylardır. Polonya Başbakanı Mateusz Morawiecki (2017-....) Almanya eski Başbakanı Angela Merkel'e hitap ederek "*Bayan şansölye, savaşın başlangıcından beri sessizsiniz. Rusya'nın şu anda bu güce sahip olmasıyla sonuçlanan, kesinlikle Almanya'nın hammadde satışına dayalı son on ya da on beş yıldaki politikasıdır.*" demiştir. Morawiecki, Başbakan Olaf Scholz yönetiminde de Almanya'nın daha belirleyici

Gönderilenler ve Ulusal Azınlıklar Faaliyet Raporu ile ilgili Konulardan Sorumlu Federal Hükümet Komiserinden Bilgi Nisan 2020- Nisan 2021)", 19/31262, 09 Haziran 2021 (Çevrimiçi)

<https://dserver.bundestag.de/btd/19/312/1931262.pdf> (30 Kasım 2021)

³⁷¹ Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu, Ukraine, (Çevrimiçi)

<https://www.giz.de/de/weltweit/302.html> (26 Aralık 2021)

Avrupa Birliği yaptırımlarını engellediğini söylemiştir. Kâr amacı gütmeyen ve bağımsız Alman Dış İlişkiler Konseyi'nin Baş Editörü Henning Hoff, "Putin rejiminin tutumunun 1999 Çeçen savaşından beri belli olduğunu, Almanya'nın Rusya politikasının Ukrayna'yı yalnız bıraktığını belirtmektedir. Almanya, benzer şekilde Çin politikası için de eleştirilmektedir.³⁷²

Almanya'nın Rusya politikasında da ifade edildiği üzere 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı Almanya'nın Ukrayna politikasında bariz bir değişikliğe neden olmuştur. Rusya, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan ve Almanya'nın mimarlarından biri olduğu Avrupa düzenine karşı bir tehdit olarak algılanmıştır. Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı öncesinde Ukrayna'ya silah satmakta isteksiz olan Almanya, Ukrayna'ya silah satmaya başlamıştır. Kırım Haber Ajansı adlı sitede 26 Nisan 2022 tarihinde yayınlanan habere göre 26 Nisan 2022'de Ramstein NATO üssünde Ukrayna'ya destek toplantısında açıklama yapan Almanya Savunma Bakanı Christine Lambrecht, topçu sistemleri konusunda Ukraynalılara eğitim ve mühimmat verileceğini belirtmiştir. Yine aynı haberde Almanya'nın Ukrayna'ya Gepard Zırhlı Uçaksavar sistemleri ve Sovyetler Birliği'nden kalma ağır silahları satacağı belirtilmiştir.³⁷³ 24 Nisan 2022 tarihinde Anadolu Ajansı'nda yayınlanan haberde Bakan Lambrecht, Rusya'nın kazanmasına izin verilemeyeceğini ifade etmiştir. Yayınlanan haberde Almanya'nın Slovenya'ya tank ve zırhlı araç vereceği, Slovenya'nın da buna karşılık elinde bulunan ve Ukrayna'nın da halen kullandığı T-72 tanklarını Ukrayna'ya vereceği, Almanya'nın haberin yayınlandığı tarihe kadar Ukrayna'ya 2 bin 500 uçaksavar füzesi, 900 tanksavar roketatar, 100 makineli tüfek, 100 bin el bombası, 2 bin mayın, 5 bin 300 patlayıcı ve

³⁷² "Ukraine-Krieg: Deutsche Außenpolitik am Pranger (Ukrayna savaşı: Prangaya Bağlanmış Alman Dış Politikası)", **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/ukraine-krieg-deutsche-au%C3%9Fenpolitik-am-pranger/a-61389755> (27 Nisan 2022)

³⁷³ "Almanya, Ukrayna'ya Gepard uçaksavar tankları tedarik edecek ve askeri eğitim desteği verecek", **Kırım Haber Ajansı**, 26 Nisan 2022, (Çevrimiçi) <https://qha.com.tr/haberler/almanya-ukrayna-ya-gepard-ucaksavar-tanklari-tedarik-edecek-ve-askeri-egitim-destegi-verecek/400326/> (04 Mayıs 2022)

ağır makineli tüfek ile hafif silahlar için çeşitli kalibrelerde 16 milyondan fazla mühimmat verdiği belirtilmiştir.³⁷⁴

Almanya Federal Hükûmeti tarafından yılbaşından 7 Kasım 2022 tarihine kadar Ukrayna'ya yapılan askeri yardımın tutarının yaklaşık 1,5 milyar avro³⁷⁵ olduğu ve bu iş için 2022 yılı bütçesinde 2 milyar avro ödenek ayrıldığı belirtilmektedir. Yardım malzemelerinin genel itibariyle zırhlı personel aracı, askerî iş makinası ile istihkâm araçları, çok sayıda mühimmat, kısa menzilli tanksavar ve uçaksavar mühimmatı ve silahları, koruyucu kıyafet ve sağlık malzemesi olduğu görülmektedir.³⁷⁶ Almanya Savunma Bakanlığı tarafından ise Avrupa Birliği Destek Görevi (European Union Assistance Mission Ukraine-EUMAM) koordinasyonun üstlenilerek bu kapsamda Ukraynalı eğitmen ve askerlere liderlik, harekât planlaması, muharebe, muhabere, sağlık vb. eğitimi ile motorlu taşıt tamir ile kundağı motorlu top, çoklu roketatar ve tam korumalı nakliye aracı, hava savunma sistemlerinin kullanımının yanı sıra patlayıcı maddeleri etkisiz hale getirme (EOD) ve özel kuvvet harekâtı eğitimi verildiği bildirilmiştir.³⁷⁷ Almanya, 2023 yılı için Ukrayna'ya 697 milyon avro ödenek ayırmıştır. Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock ve Savunma Bakanı Christine Lambrecht bu ödeneğin 2,2 milyar avroya çıkarılmasını talep etmektedir. Bu kapsamda Ukrayna Almanya'dan hava savunma füzeleri talep etmektedir.³⁷⁸

Bu yardımlara rağmen Almanya'nın Ukrayna politikası sertçe eleştirilmeye devam etmektedir. Eleştiriler arasında Rus gazına olan bağımlılık, geçmişten bugüne

³⁷⁴ “Almanya, Ukrayna'ya ağır silah teslimine hazırlanıyor”, **Anadolu Ajansı**, 21 Nisan 2022, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-ukraynaya-agir-silah-teslimine-hazirlaniyor/2569759> (10 Mayıs 2022)

³⁷⁵ 1.539.564.615 Avro

³⁷⁶ Almanya Federal Hükûmeti, “Militärische Unterstützungsleistungen für die Ukraine (Ukrayna'ya Askerî Yardım)”, 12 Kasım 2022, (Çevrimiçi) <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/krieg-in-der-ukraine/lieferungen-ukraine-2054514> (12 Kasım 2022)

³⁷⁷ Almanya Federal Savunma Bakanlığı, “Bundeswehr übernimmt bei EU-Ausbildungsmission EUMAM koordinierende Rolle (Alman Silahlı Kuvvetleri, AB Eğitim Misyonu EUMAM'da koordinatörlük görevini üstleniyor)”, (çevrimiçi) <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/bundeswehr-beteiligt-sich-an-ukraine-ausbildungsmission-der-eu-5512372> (12 Kasım 2022)

³⁷⁸ “Baerbock und Lambrecht dringen bei Lindner auf mehr Geld für Ukraine-Waffen (Baerbock ve Lambrecht, -Maliye Bakanı -Lindner'in Ukrayna silahları için daha fazla para ayırmasını istiyor)”, **Der Spiegel**, 22 Ekim 2022, (Çevrimiçi) <https://augengeradeaus.net/2022/10/baerbock-und-lambrecht-dringen-bei-lindner-auf-mehr-geld-fuer-ukraine-waffen/> (13 Kasım 2022)

Rusya'ya gösterilen anlayış, yardımların yetersizliği, vaat edilen silahların tesliminin gecikmesi ve Alman Silahlı Kuvvetleri'nin yetersizliği yer almaktadır.

Almanya Başbakanı Olaf Scholz, 11 Kasım 2022 tarihinde verdiği röportajda Ukrayna'ya yönelik olarak Ukrayna şehirlerinin Rus saldırılarından korunabilmesinin sağlanması, tahrip olan altyapının hızla onarılması, Ukrayna'dan daha fazla savaş mültecisi alabilmek için hazırlıklar yapılmasının üç önemli görev olduğunu belirtmiştir.³⁷⁹

Almanya'nın siyaseten istikrarlı, demokratik ve ekonomik olarak güçlü bir Ukrayna arzu ettiği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede 1918'de Ukrayna'nın ilk kurucularından olan Almanya, Ukrayna'nın 1991'de yeniden bağımsızlığını kazandığı ilk günden itibaren maddi ve manevi desteğini esirgememiştir. Almanya; eğitim, ekonomik ve sosyal gelişim, çevre, enerji vb. konularında Ukrayna'ya her türlü desteği verirken Rusya'yla Ukrayna'nın ilişkileri bozulmaya başladığında uluslararası çatışmalarda güç kullanımından kaçınma ve barışçıl yöntemleri kullanma prensibiyle ve diğer ticari kaygılarla Ukrayna'ya askerî yardımda bulunmayı reddetmiştir. Almanya'nın Ukrayna'ya harp silah ve araçları vermemesinin veya satmak istememesinin diğer iki nedeni ise Ukrayna Ordusu'nun bunları Ruslara karşı kullanacak eğitim seviyesinde olmaması ve ne kadar yardım yapılırsa yapılsın Rusya'nın dengelenmesinin mümkün gözükmemesiydi. Ancak, 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonrasında ortaya çıkan gelişmeler Rus Silahlı Kuvvetleri'nin güçlü, iyi donanımlı ve iyi eğitilmiş olduğunu gösterdiği gibi Ukrayna Silahlı Kuvvetleri'nin eğitim seviyesinin yüksek olduğunu, gerekli destek verildiğinde Rus Ordusu'na karşı koyabileceğini de göstermiştir. Bu kapsamda Almanya'nın Ukrayna'ya yaptığı harp silah araçları, askerî eğitim, mültecilerin tahliyesi, yerleştirilmesi, iye ve ibate edilmesi, Ukrayna halkının desteklemesi için yardımlarını artırarak devam edeceği, savaşın sona ermesi durumunda da Ukrayna'nın yeniden inşasında önemli bir rol üstleneceği değerlendirilmektedir.

³⁷⁹ "Scholz: Dreifache Aufgabe in der Ukraine-Hilfe (Scholz: Ukrayna yardımında üçlü görev)", **Tagesschau**, 11 Kasım 2022, (Çevrimiçi) <https://www.tagesschau.de/newsticker/liveblog-ukraine-freitag-199.html#Scholz-Dreifache-Aufgabe-in-der-Ukraine-Hilfe> (11 Kasım 2022)

4.1.8. Almanya'nın Türkiye Politikası

Türkiye-Almanya ilişkileri tarihsel olarak Prusya Krallığı dönemine uzanmaktadır. I. Dünya Savaşı'nda müttefik olan iki devlet II. Dünya Savaşı'dan sonra NATO ittifakının ayrılmaz parçası olmuş, siyasi, ekonomik, askerî ve beşerî boyutları olan çok yönlü ilişkileri bulunmaktadır. 1930'lu yıllarda Nazi yönetiminden kaçan Alman akademisyenler yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin üniversitelerinin gelişiminden önemli rol oynamış, 1960'lı yıllarda itibaren Almanya'ya işçi göçü karşılıklı ekonomik büyümeye katkı sağlamıştır. Halen Almanya'da yaşayan 3 milyonun üzerinde Türk vatandaşı Türkiye ile Almanya arasında köprü görevi görmektedir.³⁸⁰ Almanya; Avrupa Birliği Aday ülkesi Türkiye'nin 2005'te başlayan üyelik müzakerelerinin ucu açık olarak değerlendirmekte ve Doğu Akdeniz'deki gerginliğin sorumluluğunu da Türkiye'ye yüklemektedir.³⁸¹ Almanya ile Türkiye arasındaki kalkınma iş birliği 1958 yılında başlamış, 2008 yılında sona ermiştir. Hâlihazırda Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ) İnternet sitesinde Almanya'nın Türkiye'nin Suriyeli mültecilere (diğer adıyla sığınmacı) yaptığı yardımlara destek sağladığı, bu kapsamda Alman Hükûmetinin 2015'ten bu yana 814 milyon avro yardım yaptığı belirtilmektedir.³⁸² DAAD, Goethe Enstitüsü, Türk-Alman Üniversitesi, çeşitli okullar, Yunus Emre Enstitüsü, çeşitli STK'lar karşılıklı aktif olarak çalışmaktadır.

Almanya, 2003-2020 yılları arasında Türkiye'ye doğrudan yapılan yatırımcı arasında % 6,2'lik bir oranla 6. Sırada bulunmaktadır.³⁸³

GIZ, Türkiye'de iklim değişikliği ve yenilenebilir enerjiler, yer değiştirme ve göç ile Avrupa Birliği katılım öncesi yardımına ilişkin uluslararası hizmet alanları öncelikli olmak üzere Almanya ve Avrupa Birliği adına çalışmaktadır. Ayrıca;

³⁸⁰ TC Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-Almanya Federal Cumhuriyeti Siyasi ve Ekonomik İlişkileri, (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.tr/turkiye-almanya_-siyasi-iliskileri.tr.mfa (26 Kasım 2021)

³⁸¹ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Deutschland und die Türkei: Bilaterale Beziehungen (Almanya ve Türkiye: İkili İlişkiler)", (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/tuerkei-node/bilateral/201968?openAccordionId=item-201972-0-panel> (02 Haziran 2022)

³⁸² Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı, "Mastering the challenge of displacement together", (Çevrimiçi) <https://www.bmz.de/en/countries/turkey> (02 Haziran 2022)

³⁸³ Türkiye Yatırım Ofisi, "FDI In Turkey", (Çevrimiçi) <https://www.invest.gov.tr/en/whyturkey/pages/fdi-in-turkey.aspx> (01 Aralık 2021)

GIZ'in ayrıca Suriye'deki iç savaşın etkilerini azaltmak, mülteci ve ev sahibi topluluklarına kaynak ve eğitim sağlamak için Türkiye'yle birlikte çalıştığı belirtilmektedir. GIZ; bu projeleri yürütmek üzere Almanya Federal Çevre, Doğa Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı (BMU), Alman Federal Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ) ve Avrupa Birliği tarafından görevlendirilmiştir. GIZ'in aktif rol oynadığı bir diğer alan da Avrupa Birliği katılım öncesi yardımdır. GIZ'in uluslararası hizmetler iş alanı, özellikle eğitim, mesleki eğitim ve istihdam, kadın hakları ve insan haklarına odaklanan projeler uyguladığı belirtilmektedir.³⁸⁴

İki ülke arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkilerin en yüksek seviyede olmasına rağmen ikili ilişkilerin siyasi seviyede yeterli olmadığı değerlendirilmektedir.

4.2. AB Üyesi Bir Devlet Olarak Almanya'nın Karadeniz Politikası

2007'de Bulgaristan ve Romanya'nın Avrupa Birliği'ne üye olmasıyla Avrupa Birliği, eski komşusu ve aday ülke olan Türkiye hariç Karadeniz'e kıyısı olan diğer devletlerle komşu olmuştur. Bu durum eski Doğu Bloku ülkelerine yönelik politikalar üretme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Hazar denizi ve ötesindeki enerji kaynakları, düzensiz göç ile silah, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi suçlar Avrupa Birliği politikalarını etkileyen unsurlardır.³⁸⁵

Avrupa Birliği ülkeleri birbirine bağlı bir ekonomik dinamizm içinde gün geçtikçe artan bir oranda Rusya dışında arz çeşitliliği sağlayacak şekilde enerji talebinde bulunmakta, Hazar ve Orta Asya'da enerji arz eden ülkeler ise Rusya haricinde arz seçenekleri araştırmaktadır. Rusya'nın enerjiyi siyasi araç olarak kullanması ve kullanma olasılığı -her ne kadar arz garantisi verse de- Avrupa Birliği ülkelerini rahatsız etmektedir.³⁸⁶

Almanya, doğal kaynaklar açısından zengin veya askerî olarak güçlü olmamakla birlikte Avrupa üzerinde ekonomik gücü sayesinde önemli bir etkinliğe sahiptir.

³⁸⁴ Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu; "Türkei" (Türkiye), (Çevrimiçi) <https://www.giz.de/de/weltweit/290.html> (28 Aralık 2021)

³⁸⁵ Erdemir, a.g.e., s. 796

³⁸⁶ Erdemir, s. 797-798.

Almanya, Avrupa Birliği bütçesine en büyük net katkıyı yapan ülkedir ve Avrupa kurumlarında oy hakkı ve gündemi oluşturma yeteneği sayesinde Avrupa Birliği'nde dikkate değer bir kurumsal güce sahiptir. Ayrıca, Alman destekli fikirler Avrupa ekonomik bütünleşme sürecini şekillendirmiştir. Dış ilişkiler alanında, Almanya'nın bir "sivil güç" olarak kendini algılaması özellikle etkili olmuş ve dış politika kavramları Avrupa Birliği tarafından büyük ölçüde devralınmıştır.³⁸⁷

Avrupa Birliği; kendi sınırları içerisinde huzur, barış ve refahın devamlılığı için komşularında da huzur ve refah olması gerektiğini düşündüğünden buna yönelik politikalar üretmektedir. Bu bağlamda ekonomik kaynaklı göçün engellenmesi maksadıyla yeni ve sürdürülebilir yatırımların yapılması, ikili ve çoklu ilişkiler çerçevesinde ekonomik ve siyasî alanda gelişimin ve etkileşimin sağlanması teşvik edilmektedir.³⁸⁸

Yukarıda belirtilen hususlar kapsamında "Avrupa Birliği içinde Karadeniz ile en fazla ilgilenen ülke Almanya'dır. Alman demokrasi anlayışı ve ekonomik sistemi, Doğu Avrupa ve Karadeniz'e aktarılmaya çalışılmakta, Almanya'nın bölgedeki faaliyetleri büyük ölçüde Avrupa Birliği şemsiyesi altında gerçekleştirilmekte ve Almanya ile Avrupa Birliği tarafından aktarılan fonlar, Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ) tarafından kullanılmaktadır. Almanya'nın Ukrayna ve Rusya ile özel ve genel ilişkiler kurması Almanların Karadeniz bölgesindeki ülkelere olan ilgisini göstermesi bakımından önemlidir. Alman firmaları, üniversiteleri, özel ve tüzel kurum ve kuruluşları ikili ve çoklu ilişkiler geliştirmeye gayret etmektedir. Almanya'nın bölgeye tarihsel ilgisi 2. Bölüm'de anlatılmıştır. Nihayetinde Avrupa Birliği ve Almanya, Karadeniz'de Avrupa standartlarında demokratik ve serbest piyasa ekonomisi uygulanan bir alan oluşturmaya çalışmaktadır.

Yukarıda arz edilen Almanya'nın iştirak ettiği başlıca Avrupa Birliği politikaları; Avrupa Komşuluk Politikası (ENP), Karadeniz Sinerjisi (Black Sea

³⁸⁷ Siddi, a.g.e.

³⁸⁸ Erdemir, s. 803

Synergy³⁸⁹), Doğu Ortaklığı (Eastern Partnership-EaP³⁹⁰), Tuna Stratejisi (Danube Strategy³⁹¹) yaklaşımlarıdır.

Avrupa Komşuluk Politikası (ENP) Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 12 Mayıs 2004 tarihinde bir strateji belgesi olarak sunulan bir Avrupa Birliği programıdır. EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği) ülkelerinin³⁹² dâhil olmadığı bu programın amacı; Avrupa Birliği çevresinde "istikrarlı, dost devletler halkası" oluşturmaktır. Avrupa Komşuluk Politikasına ek olarak 2008 yılında Akdeniz Birliği ve 2009 yılında Doğu Ortaklığı³⁹³ kurulmuştur. ENP'nin ana unsurları ekonomik, siyasi ve kültürel iş birliğidir. Katılım umudu olmayan ülkelere, Avrupa Birliği ile daha güçlü bağlar yoluyla siyasetlerini, ekonomilerini ve toplumlarını çağdaştırmaları için teşvikler sağlanmaktadır. Başlangıçta ENP, Avrupa Birliği'nin doğuya doğru genişlemesinin bir parçası olarak Avrupa Birliği'nin doğusuna yeni eklenen komşular için kavramsallaştırılmıştır. Hâlihazırda Doğu grubuna üye ülkeler Azerbaycan, Beyaz Rusya³⁹⁴, Ermenistan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'dır. 2014-2020 yılları arasında bu programın bütçesi 15,4 Milyar avroya ulaşmıştır.³⁹⁵

ENP kapsamında istikrarlı, güvenli, dayanıklı ve müreffeh bir Karadeniz bölgesi, vatandaşlarının ve genel olarak Avrupa Birliği'nin doğrudan çıkarına olduğu fikriyle 2007 yılının ilk yarısında Almanya'nın Konsey Başkanlığında (Angela Merkel)³⁹⁶ başlatılan Karadeniz Sinerjisi programının hedeflerinde bölgedeki ortakların ihtiyaçlarını, önceliklerini ve hedeflerini ve birlikte ne yapmak istediklerini belirleyerek ve destekleyerek proje geliştirmeye teşvik etmek, güven

³⁸⁹ AB Dışişleri Servisi, Black Sea Synergy, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/black-sea-synergy_en (24 Nisan 2020)

³⁹⁰ AB, "Eastern Partnership (EaP)", (Çevrimiçi)

https://ec.europa.eu/environment/international_issues/eastneighbours_en.htm (24 Nisan 2021)

³⁹¹ AB, "Danube Region Strategy", (Çevrimiçi) <https://danube-region.eu/> (27 Ekim 2021)

³⁹² European Free Trade Association Üye ülkeler İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre

³⁹³ Rusya-Gürcistan Savaşından son Karadeniz Sinerjisi programında Rusya'nın olmadığı bir platform ihtiyacı ortaya çıktığında kurulmuştur.

³⁹⁴ Kendi isteğiyle ayrılmıştır.

³⁹⁵ Avrupa Birliği, "European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations", (Çevrimiçi)

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/european-neighbourhood-policy_en (22 Kasım 2021)

³⁹⁶ Annegret Bendiek, "Wie effektiv ist die Europäische Nachbarschaftspolitik? Sechzehn Länder im Vergleich (Avrupa Komşuluk Politikası ne kadar etkilidir? Karşılaştırmada on altı ülke)", Stiftung Wissenschaft und Politik-Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, Eylül 2008, (Çevrimiçi) https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/24893/ssoar-2008-bendiek-wie_effektiv_ist_die_europaische.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2008-bendiek-wie_effektiv_ist_die_europaische.pdf, s. 8 (30 Aralık 2021)

inşa etmek, bölgesel diyalogu teşvik etmek ve bölgedeki devletler ve vatandaşlar için somut sonuçlar elde etmek yer almaktadır.³⁹⁷ Avrupa Komisyonu, Karadeniz Sinerjisi için temas noktası olarak Karadeniz Ekonomik İş Birliği (KEİ) teşkilatını işaret ederken bazı üyeler de Rusya ve Türkiye'nin bu teşkilatta güçlü olması gerekçesiyle karşı çıktığı belirtilmiştir.³⁹⁸

Dönemin Dışişleri Bakanı Frank Walter Steinmeier (2005-2009) Avrupa Birliği üyeleri ile Karadeniz ülkelerine 14 Şubat 2008'de yaptığı konuşmada bu programın amacının;

-Karadeniz ülkelerine yönelik çeşitli siyasi yaklaşımları kapsayıcı bir bölgesel boyut altında bir araya getirmek.

-Ukrayna, Moldova, Rusya, Gürcistan, Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye ve bölgedeki ortaklarla birlikte Karadeniz çevresinde bölgesel iş birliğini teşvik etmek,

-Karadeniz bölgesini daha doğu ve daha güneydeki ülke ve bölgelere yönelik köprü işlevinde geliştirmek ve güçlendirmek olduğunu belirtmiştir.

Bu faaliyetin vizyonunu ise bir Karadeniz'i barış ve güvenlik alanı haline getirmek, sınır ötesi yakın iş birliği, ekonomik değişim ve ortak refah olarak açıklamıştır. Ayrıca bakan, altyapı projeleri (demiryolu ve deniz ulaştırması), enerji iş birliği ve bilimsel iş birliği alanlarının acil ve umut verici görüldüğünü ifade ederek enerjinin Türk Boğazlarından değil, mevcut ve döşenecek yeni boru hatlarından taşınmasının gerektiğini vurgulamıştır.³⁹⁹

Kara Orman'dan (Almanya) Karadeniz'e (Romanya-Ukrayna-Moldova) kadar uzanan ve 115 milyon nüfusa ev sahipliği yapan Tuna bölgesine yönelik Avrupa

³⁹⁷ AB Dışişleri Servisi, "Black Sea Synergy", (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/black-sea-synergy_en (24 Nisan 2020)

³⁹⁸ "Neue EU-Strategie für den Schwarzmeer-Raum (Karadeniz bölgesi için yeni AB stratejisi)", **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/neue-eu-strategie-f%C3%BCr-den-schwarzmeer-raum/a-2509123> (23 Kasım 2021)

³⁹⁹ Almanya Dışişleri Bakanlığı, "Rede von Bundesminister Steinmeier beim Treffen der EU-Mitgliedstaaten mit den Staaten der Schwarzmeerregion (Federal Bakan Steinmeier'in AB üye ülkeleri ve Karadeniz bölgesi devletleri toplantısında yaptığı konuşma)", 14 Şubat 2008, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/080214-steinmeier-kiew-schwarzmeer-rede/216228> (23 Kasım 2021)

Birliği'nin Tuna Bölgesi Stratejisi'nin hedefleri ise öncelik sırasıyla su yollarıyla ulaşım, demiryolu-karayolu-havayolu ile ulaşım, sürdürülebilir enerji, kültür ve turizm, su kalitesi, çevresel riskler, biyoçeşitlilik ve çevre düzenlemesi, hava ve toprak kalitesi, bilgi toplumu, işletmelerin rekabet gücü, insan eğitimi, kurumsal kapasite artırımı ve güvenlik konularında iş birliğidir.⁴⁰⁰

Almanya'nın içerisinde bulunduğu diğer bir Avrupa Birliği Örgütü ise Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'dır. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP)⁴⁰¹ ilk olarak Haziran 1999'da Avrupa Konseyi tarafından başlatılmıştır. Almanya, 2003 yılında eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nde 2003 yılındaki Concordia Harekâtından beri tüm harekâtlara katılmaktadır. 18 Avrupa Birliği üyesi devletin katılımıyla Şubat 2020'de, Berlin'de Avrupa Sivil Kriz Yönetimi Mükemmeliyet Merkezi- (CoE) kurulmuştur. Merkezin amacı; sivil kriz yönetimi alanındaki ulusal iyi uygulamaları toplamak, analiz etmek, paylaşma ve bu bilgilere dayanarak üye ülkelere, Avrupa Birliği Kurumlarına- özellikle Avrupa Birliği Dış Dışişleri Bakanlığı- ve Avrupa Birliği görevlerine özel çözümler ve uzman tavsiyesi sağlamaktır. Bu merkezin NATO ile de birlikte çalışması öngörülmektedir.⁴⁰² Almanya OGSP kapsamında 2008 Eylül ayında beri Avrupa Birliği Gözlemci Görevi (EUMM) Gürcistan'da ve Avrupa Birliği Moldova ve Ukrayna Sınır Yardım Görevi (EUBAM)'nda personel görevlendirmektedir.

Almanya, özellikle Avrupa'nın en büyük iki silahlı gücünden biri olan (diğeri Fransa) Birleşik Krallığın Avrupa Birliği'den ayrılması ile ayrılması ile OGSP'de daha fazla sorumluluk üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda; NATO, 70. Yılı'nı doldururken, Fransa Cumhurbaşkanı Macron, Avrupa'nın savunma kapasitesinin artırılmasını savunurken⁴⁰³, Almanya eski Savunma Bakanı Annegret Kramp-Karrenbauer (CDU) (2019-2021) “Avrupa'nın savunmasını güçlendirirsek, Avrupa'nın NATO içindeki varlığını güçlendirmemiz gerekir” diyerek cevap

⁴⁰⁰ Avrupa Birliği, “The Danube Region”, (Çevrimiçi) <https://danube-region.eu/about/the-danube-region/> (23 Kasım 2021)

⁴⁰¹ Eski adıyla Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası

⁴⁰² Almanya Dışişleri Bakanlığı, “Die Gemeinsame Sicherheits- und Verteidigungspolitik (GSVP) (Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP))”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/europa/aussenpolitik/-/201802?openAccordionId=item-203094-0-panel> (30 Kasım 2021)

⁴⁰³ “NATO'nun beyin ölümlü gerçekleşmiştir” demmiştir.

vermiştir. Almanya önde gelen partileri daha güçlü bir Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) oluşturmayı desteklemektedir. NATO Savunma Kolejinde 9 Haziran 2020 tarihinde yayınlanan bir politika özetine göre Almanya'da halkın büyük bir çoğunluğu NATO'dan bağımsız bir miktar Avrupa askerî iş birliğini desteklemektedir ve kamuoyunun çok azı NATO'nun tek başına Avrupa güvenliği ve savunması için yeterli olduğuna inanmaktadır. Yine bu yazıya göre Almanya'da siyasi partiler, çoğunlukla NATO dostudur ve II. Dünya Savaşı'nın ardından Almanya, ittifakları vurgulayan ve ulusal askerî kapasiteden kaçınan bir stratejik kültür geliştirmiştir. Bu dünya görüşünün bir yönü, Almanya'nın NATO'ya olan güçlü desteğidir. Almanya'nın en büyük partisi, o dönem iktidardaki Hristiyan Demokratlar (CDU/CSU) ile iktidar ortağı Sosyal Demokrat Parti (SPD) NATO'yu en fazla destekleyen partilerdir. Alman halkının genel kanısı ise NATO içinde askerî iş birliği güçlendirilmeli ve NATO'dan bağımsız Avrupa askerî iş birliği (karma yapı) oluşturulması yönündedir. Almanya'nın NATO'nun amacı konusunda ortak görüşü ise NATO'nun caydırıcılığı sağlaması ve silahlı çatışmadan kaçınılmasıdır.⁴⁰⁴

Almanya'nın siyasi ve ekonomik gücü nedeniyle kendi dış politikasını Avrupa Birliği'ne dayattığı ve bu politikanın Rusya ile Batı arasındaki ilişkiler bozulurken uygulanmaya başladığı değerlendirilmektedir. ABD Başkanı George W. Bush döneminde; (2004-2008) Batı'nın renkli devrimlere desteği, ABD'nin Doğu-Orta Avrupa'ya balistik füze savunması yerleştirme planları, Batı'nın Kosova'nın bağımsızlığını tanınması, NATO'nun Ukrayna ve Gürcistan'a genişleme isteği ve 2008 Gürcistan Savaşı Rusya'yla ilişkileri zedelemiştir. Almanya, Transatlantik ittifakına bağlı kalarak Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üyeliğini ertelemeye çalışmıştır. Fakat Rusya'dan endişe duyan ABD ve Doğu/Orta Avrupa ülkeleri Almanya'nın NATO'nun genişleme politikası ve Kuzey Akım projeleri hakkında aynı fikirde olmamıştır. Ayrıca, ABD'nin o dönemde Sovyetler Birliği sonrasında Karadeniz

⁴⁰⁴ NATO Savunma Koleji, "NATO and CSDP: party and public positioning in Germany and Francehttps", 9 Haziran 2020, (Çevrimiçi) <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1444#> (29 Kasım 2021)

havzasının şekillendirmesini Avrupa Birliği veya Almanya'ya bırakma niyetinde olmadığı değerlendirilmiştir.⁴⁰⁵

Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhakından sonra Ukrayna Savaşına kadar olan Avrupa Birliği yaptırımları, Almanya'nın politikaları kapsamında -özellikle Alman enerji projelerini etkilemeyecek şekilde- Fransa'nın isteksizliğine rağmen uygulanabilmiştir.⁴⁰⁶ Bu kapsamda Fransa'nın Rusya'ya satmak üzere olduğu Mistral sınıfı fırkateynler Almanya'nın baskısıyla başka bir ülkeye satılmak zorunda kalmıştır.⁴⁰⁷

Mart 2014'ten 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna saldırısına kadar Avrupa Birliği, Rusya'nın faaliyetlerine (Kırım'ın ilhakı, Malezya Hava Yolları Uçağının düşürülmesi, Ukrayna'daki AGİT gözlemcilerinin kaçırılması) karşı tepkisel olarak hareket etmiş ve kademeli olarak yaptırımları sıkılaştırmıştır. Avrupa Birliği dış politikasının ortak bir aracı haline gelen yaptırımlar Almanya'nın etkin katılımıyla gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, Rusya'ya yönelik yaptırımlar sadece Kırım içerisinde değil tüm Rusya'ya yönelik uygulanmıştır.⁴⁰⁸

İlk olarak 6 Mart 2014'te Avrupa Birliği üye devletlerinin devlet ve hükûmet başkanları;

- Diplomatik yaptırımlar;
- Avrupa Birliği'ne giriş yasakları ve varlıkların dondurulması gibi bireylere ve tüzel kişilere yönelik "hedefli tedbirler";
- Sektörel ekonomik yaptırımlar olmak üzere üç aşamalı bir yaptırım mekanizmasına karar vermiştir. İlk aşama olan diplomatik yaptırımlar, Avrupa Birliği ile Rusya arasında vize kolaylığı ve vize muafiyeti konulu yapılacak

⁴⁰⁵ Siddi, a.g.e.

⁴⁰⁶ Siddi, a.g.e.

⁴⁰⁷ "Enge Marinebeziehungen zwischen Frankreich und Ägypten (Fransa ve Mısır arasında yakın deniz ilişkileri), **Behörden Spiegel**, (Çevrimiçi) <https://www.behörden-spiegel.de/2021/07/26/enge-marinebeziehungen-zwischen-frankreich-und-aegypten/> (16 Kasım 2021)

⁴⁰⁸ Sabine Fischer, "EU-Sanktionen gegen Russland (AB'den Rusya'ya yaptırım)", **Stiftung Wissenschaft und Politik-Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit**, Mart 2015, (Çevrimiçi) https://www.swp-berlin.org/publications/products/aktuell/2015A26_fhs.pdf (03 Ocak 2022), s. 1.

anlaşmanın ikili müzakereleri, askıya alınarak uygulanmaya başlamıştır. Mart 2014'te, (Kırım) Ukraynalı ve Rus aktörlerin ilk grubu hedefli yaptırımlara tabi tutulmuş ve Haziran 2014 sonunda Kırım ve Sivastopol'den mal ithalatı yasaklanmıştır. Temmuz 2014 ayı sonunda bu yasak, Kırım'daki altyapı ve doğal kaynak kullanım projelerine yapılan yatırımların yanı sıra yarımada ve Sivastopol'e kredi verilmesini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Aralık 2014'te, Avrupa Birliği'nde yerleşik şirketler tarafından gayrimenkul, finans şirketleri ve hizmet şirketlerinin satın alınması ve turizm hizmetleri sunumuna yasak getirilmiş, enerji, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinden mal ihracatı da yasaklanmıştır. Nihayetinde Kırım ve Sivastopol ekonomik olarak AB'den tamamen izole edilmiştir. AB, bu yaptırımlarla 2014 yılı Şubat ayı sonu ile Mart ayı sonu arasında gerçekleşen Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılmasına ve Rusya Federasyonu'nun ilhakına ilk yanıtı vermiştir.⁴⁰⁹

Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne ilişkin AB'nin kısıtlayıcı önlemleri kapsamında 185 kişi ve 48 kuruluşa yasak uygulanmıştır. Bu kişi ve kuruluşların Avrupa Birliği'nde bulunan varlıkları dondurulmuş, AB'den kaynak aktarımı yapmaları yasaklanmış, kişilere Avrupa Birliği'ne girişi ve AB'den geçişini engelleyen seyahat yasağı da getirilmiştir. Yukarıda belirtilen diplomatik tedbirlere ilaveten 2014 yılında AB-Rusya Zirvesi iptal edilmiş ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin düzenli ikili zirveler yapmaması kararlaştırılmıştır. 2014'teki G-8 Zirvesi Soçi yerine Brüksel'de yapılmış, sonraki G-8 Zirveleri, G-7 Zirveleri olarak yapılmıştır. Ayrıca, AB, Rusya'nın Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Uluslararası Enerji Ajansı'na (IEA) katılımı konusundaki müzakerelerin askıya alınmasını da desteklemiştir.⁴¹⁰

Kırım ve Sivastopol'e yönelik olarak buradan ithalat yasağı, belirli ekonomik sektörler ve altyapı projeleri ile ilgili ticaret ve yatırım kısıtlamaları ve Kırım veya Sivastopol'de turizm hizmetleri sağlama yasağı, belirli mal ve teknolojiler için ihracat yasağı konulmuştur. Doğrudan Rusya'ya yönelik olarak belirli Rus bankaları

⁴⁰⁹ Fischer, a.e., s. 1.

⁴¹⁰ AB Konseyi, "EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine (since 2014)", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/> (05 Ocak 2022)

ve şirketleri için Avrupa Birliği birincil ve ikincil sermaye piyasalarına erişimi sınırlanmış, silah ihracatı ve ithalatı ile çift kullanımlı (askerî/sivil) malzemelerin ihracatı yasaklanmış, Rusya'nın petrol üretimi ile keşfine yönelik hassas teknolojilere erişimi kısıtlanmıştır.⁴¹¹

Bu uygulamaların ekonomik olarak sorunlu olan Avrupa Birliği üyesi ülkeleri üzerinde gözle görülür yansımaları olduğu da görülmektedir.⁴¹² Rusya'nın Ukrayna saldırısı başlayıncaya kadar AB'nin Rusya'ya karşı yaptırımlarında Romanya, Polonya, Baltık Cumhuriyetleri birlikte güçlü ve sert yaptırımlara destek verirken Bulgaristan; Slovakya, GKRY, Yunanistan diğer Akdeniz ülkeleriyle birlikte sert yaptırımlara isteksiz davranmıştır. Almanya da ekonomik yaptırımları desteklerken, askerî yaptırımlar ve Ukrayna'ya askerî yardım konusunda isteksiz olmuştur.⁴¹³ Bu davranışın gerekçesi olarak Rusya'nın askerî kapasitesini her zaman için Ukrayna'dan daha fazla artırma olasılığı gösterilmiştir. Bu Almanya'nın bakış açısıyla Ukrayna'ya ne kadar askerî yardım yapılırsa yapılsın kısa vadede Ukrayna Silahlı Kuvvetlerinin nitel ve nicel olarak Rusya Silahlı Kuvvetlerinin seviyesine ulaşamayacağı anlamına gelmektedir. Özetle Almanya'nın yaklaşımı farklı güç türlerini ihtiva eden karmaşık zoraki bir güç kullanım politikasını ifade etmektedir.⁴¹⁴ AB'nin Rusya politikasında etkin bir rol oynayan Almanya'nın, bu şekilde Avrupa Birliği politikalarını kendi çıkarlarına göre yönlendirdiği değerlendirilmektedir.

Avrupa Birliği'nin Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonrasında uygulamaya koyduğu yaptırımlar konusunda yapılan bir araştırmaya göre 2014 öncesinde Rusya'ya ihracatı yüksek olan Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Slovakya, İspanya, İsveç, Belçika, Finlandiya, Fransa, İtalya, Hollanda, Polonya, Birleşik Krallık ve Almanya'nın ihracatı Rusya'ya yönelik yaptırımlardan çok az

⁴¹¹ AB Konseyi, a.e.

⁴¹² Fischer, a.g.e., s. 1.

⁴¹³ Open Europa, "Divided we stand - EU struggles to find common position for sanctions on Russia", (Çevrimiçi) <http://openeuropeblog.blogspot.com/2014/04/divided-we-stand-eu-struggles-to-find.html> (07 Ekim 2021)

⁴¹⁴ Liana Fix, "The Different 'Shades' of German Power: Germany and EU Foreign Policy during the Ukraine Conflict", **German Politics**, 27:4, s. 498-515, 3 Mayıs 2018 (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09644008.2018.1448789> (07 Ekim 2021)

etkilenirken aralarında Karadeniz'e kıyısı olan Bulgaristan ve Romanya'nın bulunduğu diğer Avrupa Birliği ülkeleri daha fazla etkilenmiştir.⁴¹⁵

Hâlihazırda Avrupa Birliği; ABD ve bazı ülkelerle birlikte Rusya'nın 21 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk oblastlarının bağımsızlıklarını tanınması ve 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya haksız saldırısı üzerine Rusya'ya karşı yeni yaptırımlar uygulamıştır. Bu yaptırımlar şunlardır:

- Aralarında Rusya Devlet Başkanı Viladimir Putin, Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, iş adamı Roman Abramoviç, Rus Duma üyeleri, Rusya Güvenlik Konseyi üyeleri, yüksek rütbeli memurlar ve askerler ile iş insanlarının olduğu kişilerin mal varlıklarının dondurulması ve seyahat yasağı getirilmesini içeren bireysel yaptırımlar,

- Yedi Rus bankasına SWIFT yasağı getirilmesi, Rusya Merkez Bankası'nın transferlerinin önlenmesi, avro esaslı banknotların sağlanmasının önlenmesi ve kripto para cüzdanlarının yasaklanmasını içeren parasal yaptırımlar,

- Avrupa hava sahasının Rus uçaklarına kapatılması, Avrupa limanlarının Rus gemilerine kapatılması, Rus ulaştırma şirketlerinin yasaklanması, Rusya'ya havacılık, denizcilik ve uzay malzeme teknolojilerinin ihracatının yasaklanmasını içeren ulaştırma yaptırımları,

- Petrol rafinesi için gerekli malzeme ve teknolojilerin Rusya'ya ihracının, Rus enerji firmalarının yeni yatırımlar yapmasının ve Rusya'dan kömür ithalinin yasaklanmasını içeren enerji yaptırımları,

- Rusya'ya askerî teknoloji ve çift kullanımlı malzeme ihracını yasaklanmasını içeren savunma yaptırımları,

- Rusya'ya lüks malzemelerin ihracını, Rusya'dan demir, çelik, kereste, deniz ürünleri ve alkolü içecek ithalini yasaklanması içeren ticaret yaptırımları,

⁴¹⁵ V. Skvarciany, D. Jurevičien, S. Vidžiūnaitė, "The Impact of Russia's Import Embargo on the EU Countries' Exports", **Economies**, 1 Ağustos 2020, 8(3), 62, (Çevrimiçi) <https://www.mdpi.com/2227-7099/8/3/62/htm> (12 Ekim 2021)

- Rus devletine ait Sputnik ve Russia Today'in kapatılmasına yönelik medya yaptırımları,
- Üst düzey memur ve diplomatlar için vize yaptırımları.⁴¹⁶

Almanya Ukrayna'yla dayanışmasını göstermek için Federal Meclis binasının önüne Ukrayna bayrağını çekmiş ve yukarıda bahse konu yaptırımların ülkesinde uygulanması için özel görev gücü kurduğunu belirtmektedir⁴¹⁷

AB, yukarıda belirtilen yaptırımlara ilaveten Rusya'nın Ukrayna'ya ait Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhia ve Herson bölgelerinin yasadışı ilhakı nedeniyle yeni yaptırım paketini ilan etmiştir. Yeni paket önceki yaptırımların alan⁴¹⁸ ve kişilerini genişletirken Rus petrolünün üçüncü ülkelere taşınmasında tavan fiyat uygulaması, Rus petrolünün Avrupa Birliği bayraklı gemilerle taşınmasında kısıtlamalar ile çelik ürünler üzerindeki ithalat yasağına ilaveten Rusya'ya önemli gelir sağlayan odun hamuru ve kâğıt, sigara, plastik ve kozmetik ürünleri ile mücevherat sektöründe kullanılan taşlar ve değerli metaller gibi mallara da ithalat kısıtlamaları getirmiştir. Bu yaptırım kararı havacılıkla ilgili malzemelerin ticaretini, Rusya'ya mimarlık ve mühendislik hizmetleri ile bilişim müşavirlik hizmetleri ve hukuki müşavirlik hizmetlerinin verilmesini yasaklamıştır.⁴¹⁹

4.3.NATO Üyesi Bir Devlet Olarak Almanya'nın Karadeniz Politikası

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa ülkelerini etkisi altına alması üzerine 17 Mart 1948'de Brüksel'de Birleşik Krallık, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından Batı Avrupa Birliği (BAB) kurulmuş, Almanya,

⁴¹⁶ AB Konseyi, "EU sanctions in response to Russia's invasion of Ukraine", (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-sanctions-ukraine-invasion/> (28 Mayıs 2022)

⁴¹⁷ Almanya Federal Hükûmeti, "Krieg in der Ukraine (Ukrayna'da savaş)", (Çevrimiçi) <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/krieg-in-der-ukraine/eu-sanktionen-2007964> (29 Mayıs 2022)

⁴¹⁸ Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhia ve Herson bölgeleri ilave edilmiştir.

⁴¹⁹ AB Konseyi, "EU adopts its latest package of sanctions against Russia over the illegal annexation of Ukraine's Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhia and Kherson regions", 6 Ekim 2022, (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/06/eu-adopts-its-latest-package-of-sanctions-against-russia-over-the-illegal-annexation-of-ukraine-s-donetsk-luhansk-zaporizhzhia-and-kherson-regions/> (16 Kasım 2022)

İtalya'yla birlikte 1954 yılında bu birliğe katılmıştır. Ancak BAB'ın kendi başına Sovyetler Birliği'ne karşı koyma imkânının olmaması nedeniyle 1949 yılında ABD'yle birlikte Birleşik Krallık, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İzlanda, İtalya Kanada, Lüksemburg, Norveç ve Portekiz tarafından 04 Nisan 1949'da NATO kurulmuştur.⁴²⁰ 1952 yılında Türkiye ve Yunanistan katılmıştır. Ancak II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden kısa bir süre sonra Federal Almanya Cumhuriyeti, NATO'nun kurucu devletleri arasında yer almamasına rağmen bölünmüş Almanya kısa sürede Doğu-Batı çatışmasının merkezî arenası haline gelmiştir. 1955'te Batılı Müttefikler, Federal Almanya'yı yeniden silahlandırmak ve onu Batı Askerî İttifakına kalıcı olarak bağlamak için NATO'ya katılmasına karar vermiştir. Almanya, 1955 yılında NATO'ya katılmıştır. Soğuk Savaş'ta bir cephe devleti olan Federal Almanya, Orta Avrupa'da ittifak savunmasının temel taşı olmuştur.⁴²¹ Soğuk Savaş döneminde genişleme durmuş, sadece 1982 yılında İspanya üye olmuştur.

Soğuk Savaş sonunda Doğu Bloku'nun dağılmasıyla NATO'ya katılma arzusu, eski Varşova Paktı ülkelerine, Doğu ve Orta Avrupa'daki genç demokrasilere, liberal demokratik modeller ve siyasi istikrar yönünde gelişimini destekleyen cazibe noktası olmuştur. Doğu ve Orta Avrupa devletlerinin NATO üyeliği için gerekli maliyetli ve zorlu, siyasi ve askerî dönüşümleri gerçekleştirmesinin nedeni, o sırada Rusya'dan algılanan (tarihsel) tehdide karşı toplu savunma sisteminin çekiciliği olmuştur. 1999'da Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan NATO'ya katılmış, bunu 2004'te Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya izlemiştir. Bu, İttifak'ın alanını Rusya'nın sınırlarına ve Karadeniz'e kadar genişletmiştir.⁴²² Soğuk Savaş döneminde Karadeniz'de NATO üyesi tek ülke Türkiye iken 2004 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın NATO'ya üye olmasıyla NATO'nun Karadeniz'le teması artmıştır.⁴²³

⁴²⁰ Uçarol, a.g.e., s.670-671.

⁴²¹ Federal Yurttaşlık Eğitimi Ajansı, "Die NATO, Deutschland im Bündnis (NATO, ittifakta Almanya", 5 Temmuz 2019, (Çevrimiçi) <https://www.bpb.de/politik/grundfragen/deutsche-verteidigungspolitik/293297/nato> (29 Kasım 2021)

⁴²² Federal Yurttaşlık Eğitimi Ajansı, a.e.

⁴²³ Dinçer Bayer, NATO'nun Karadeniz Uygulamaları, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 842.

Almanya, Soğuk Savaş'ın sonunda NATO'nun genişlemesini desteklemiştir. Çünkü 1990'lı yıllarda Almanya'nın jeostratejik konumu NATO'nun kolektif güvenlik sistemi sayesinde iyileştirilmiştir. NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ve bununla bağlantılı olarak Orta ve Doğu Avrupa'nın istikrara kavuşması nedeniyle Almanya, artık askerî bir çatışma durumunda bir cephe devleti olarak kalmamış ve Avrupa'nın kalbinde nispeten güvenli bir jeopolitik konuma sahip ve tamamen dost devletlerle kuşatılmış bir ülke konumuna ulaşmıştır.⁴²⁴

1990'larda, kolektif güvenlik yaklaşımı; NATO ve Almanya için tanımlayıcı bir özellik ve aynı zamanda NATO'nun doğuya doğru genişlemesinin temeli haline gelmiştir. NATO; Soğuk Savaşın hemen sonrasında devletlerarasındaki barış, diyalog ve iş birliğinin sağlanması için çok sayıda iş birliği mekanizmaları başlatmıştır. Bu mekanizmaların sayısı çok fazla olup başlıcaları Barış için Ortaklık (BİO)⁴²⁵, Avrupa-Atlantik İş Birliği Konseyi (Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC))⁴²⁶, Bireysel Ortaklık Eylem Planı (Individual Partnership Action Plans (IPAP))⁴²⁷, NATO-BİO Güvenlik Fonu Politikası⁴²⁸ programlarıdır. Genişleme sırasında üye olacak ülkeler Barış için Ortaklık programından başlayarak üyelik için Bireysel Ortaklık Eylem Planına geçmektedirler. Bu kapsamda Bireysel Ortaklık Eylem Planına dahil olduğu halde İttifak'a katılamayan üç Karadeniz devleti bulunmaktadır: Gürcistan, Moldova ve Ukrayna.

Gürcistan 1991'de bağımsızlığını yeniden kazandıktan kısa bir süre sonra, 1992'de Kuzey Atlantik İş Birliği Konseyi'ne katılmıştır. Bu diyalog forumunu 1997'de tüm Müttefikleri ve ortak ülkeleri bir araya getiren Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi izlemiştir. Gürcistan, 1994 yılında Barış için Ortaklığa katılmış, 2003'teki "Gül Devrimi'nden" sonra ilişkiler yoğunlaşmıştır. 2008 Bükreş Zirvesi'nde Gürcistan'ın gerekli tüm şartları yerine getirmesi koşuluyla NATO'ya üye olmasına

⁴²⁴ Federal Yurttaşlık Eğitimi Ajansı, a.g.e.

⁴²⁵ NATO, "Partnership for Peace programme", (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm (30 Kasım 2021)

⁴²⁶ NATO, "Euro-Atlantic Partnership Council", (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49276.htm (30 Kasım 2021)

⁴²⁷ NATO, "Individual Partnership Action Plans", 9 Haziran 2017, (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm (30 Kasım 2021)

⁴²⁸ NATO, "NATO/PFP Trust Fund Policy", 29 Haziran 2009, (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_57702.htm (30 Kasım 2021)

karar verilmiştir ve ilk IPAP'a katılan ülke olmuştur. Ağustos 2008'deki Rusya-Gürcistan krizinin ardından NATO, Gürcistan'ın uluslararası kabul görmüş sınırları içinde toprak bütünlüğünü ve egemenliğini desteklemeye devam etmektedir. Gürcistan'ın NATO üyeliği süreci devam etmekte ve üyelik NATO üyeleri tarafından zirve ve toplantılarda desteklendiği belirtilmektedir.⁴²⁹

Moldova'nın da NATO ile ilişkileri 1992 yılında Kuzey Atlantik İş Birliği Konseyi'ne katılmasıyla başlamıştır. 1994 yılında Barış için Ortaklık (BİO) programına katılmış, 2006 yılında da üyeliğe giden ilk iki yıllık Bireysel Ortaklık Eylem Planını kabul etmiştir. Eylül 2014'te Galler Zirvesinde "Savunma ve İlgili Güvenlik Kapasite Geliştirme Girişimi" aracılığıyla Moldova'ya destek, tavsiye ve güçlendirilmiş yardım teklif edilmiş, Haziran 2015'te özel bir önlem paketi üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Aralık 2014'ten bu yana Kosova Gücüne (KFOR) asker gönderen Moldova'nın başkenti Kişinev'de 2017'de sivil bir NATO İrtibat Bürosu kurulmuştur. NATO'nun Transdinyester bölgesindeki ihtilaf çözüm sürecinde doğrudan bir rolü olmadığı belirtilmekle birlikte Rusya'nın komşu ülkelerin toprak bütünlüğüne ve kendi güvenlik anlaşmalarını seçme haklarına saygı gösterilmesi de dâhil olmak üzere uluslararası yükümlülüklerine tam olarak uymasını beklendiği belirtilmektedir.⁴³⁰

Bağımsızlığını kazanan diğer Sovyet Cumhuriyetleri gibi Ukrayna da 1991 yılında Kuzey Atlantik İş Birliği Konseyi'ne ve 1994 yılında Barış için Ortaklık programına katılmıştır. 1997 yılında ise İstisnai Ortaklık Sözleşmesi imzalanmış ve NATO-Ukrayna Komisyonu'nu (NUC) kurulmuştur. 2009 NATO-Ukrayna Sözleşmesini Tamamlama Bildirgesi, Ukrayna'nın Yıllık Ulusal Programı aracılığıyla, Bükreş'teki 2008 NATO Zirvesi kararları doğrultusunda NATO'ya üyeliğini desteklemek için NUC'yi görevlendirmiştir. NATO; Rusya-Ukrayna çatışmasına yanıt olarak, Rusya'nın Kırım'ı yasadışı ve gayri meşru ilhakını ve doğu Ukrayna ve Karadeniz bölgesindeki istikrarsızlaştırıcı ve saldırgan faaliyetlerini kınamakta ve tanımamaktadır. Bu kapsamda NATO Karadeniz'deki varlığını

⁴²⁹ NATO, "Relations with Georgia", (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm (30 Kasım 2021)

⁴³⁰ NATO, "Relations with the Republic of Moldova",
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49727.htm (30 Kasım 2021)

artırmış, Ukrayna ve Gürcistan ile deniz iş birliğini hızlandırmıştır. Temmuz 2016'da Varşova'da yapılan NATO Zirvesi'nden beri NATO'nun Ukrayna'ya verdiği destek, Ukrayna için Kapsamlı Yardım Paketi'nde (CAP) ortaya konmuştur. Haziran 2017'de Ukrayna Parlamentosu, stratejik bir dış ve güvenlik politikası hedefi olarak NATO üyeliğini getiren yasayı kabul etmiş ve 2019 yılında, Ukrayna Anayasasında bununla ilgili bir değişiklik yürürlüğe girmiştir. Eylül 2020'de Ukrayna'nın NATO'ya üyelik amacıyla NATO ile ayırt edici ortaklığın geliştirilmesini sağlayan yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi Ukrayna Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmıştır.⁴³¹

NATO-Rusya ilişkileri, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Rusya'nın 1991'de Kuzey Atlantik İş Birliği Konseyi'ne katılmasıyla başlamıştır. Pratik iş birliği ise Rusya'nın 1994 yılında Barış için Ortaklık programına katılmasından ve 1990'ların sonlarında Batı Balkanlar'da NATO liderliğindeki barışı destekleme operasyonlarını katılmak için barış gücü askerlerini görevlendirmesinden sonra başlamıştır. 1997 yılında NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyi'nin (PJC) (NATO-Russia Permanent Joint Council (PJC)) kurulmasıyla ilişkiler resmileşmiş, 1999'da Kosova krizi üzerindeki politik farklılıklar nedeniyle Rusya, NATO ile ilişkilerini bir süre dondurmıştır. 2002'de PJC'nin yerini NATO-Rusya Konseyi'nin (NRC) almasıyla ilişkiler güçlenerek devam etmiş, karşılık askerî-diplomatik ofisler açılmış, karşılıklı eğitim, bilgilendirmeler yapılmıştır. Rusya'nın Ağustos 2008'de Gürcistan'a saldırısı ile ilişkiler 2009 yılına kadar dondurulmuş, Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı işgali ve ilhakı sonucunda sert tepkiye karşılık NRC, Rusya tarafından askıya alınmıştır. NATO; Rusya'nın tutumuna karşılık NRC'yi açık tutmaya devam etmektedir.⁴³²

Ekim 2021'de Rusya, NATO'daki diplomatik misyonunun çalışmalarını askıya almaya karar vermiş ve NATO'nun Moskova'daki NATO Bilgi Ofisini kapatmasını ve Moskova'daki Askerî İrtibat Misyonu'nun çalışmalarını askıya almasını istemiş, İttifak, Rusya'nın saldırgan eylemlerine yanıt olarak caydırıcılığını ve savunmasını

⁴³¹ NATO, "Relations with Ukraine", (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (30 Kasım 2021)

⁴³² NATO, "Relations with Russia", (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm (30 Kasım 2021)

güçlendirirken, aynı zamanda NATO-Rusya Konseyi aracılığıyla diyaloga da açık kamıştır. ⁴³³

Rusya ile Batı arasındaki Batı'nın renkli devrimlere desteği, ABD'nin Doğu-Orta Avrupa'ya balistik füze savunması yerleştirme planları, Batı'nın Kosova'nın bağımsızlığını tanınması, NATO'nun Ukrayna ve Gürcistan'a genişleme isteği ve 2008 Gürcistan Savaşı nedeniyle ilişkiler bozulurken (2004-2008) Almanya Transatlantik ittifakına bağlı kalarak (Fransa'yı da ikna ederek) Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üyeliğini ertelemeye çalışmış ve başarmıştır. Doğu-Orta Avrupa ülkeleri Almanya'nın NATO'nun genişlemesi ve Kuzey Akım projeleri aynı fikirde olmamıştır.⁴³⁴ Almanya, (Fransa ile birlikte) Avrupa'daki güvenlik durumunun nispeten iyi ve Rusya ile ilişkilerin nispeten yönetilebilir olduğunu düşündüğü için ABD'nin baskısına rağmen Ukrayna ve Gürcistan'a üyelik yolunu açmamıştır. ^{435 436} Dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Steinmeier (2005-2009), Almanya'nın Gürcistan ve Ukrayna'nın Rusya'ya saygısından dolayı NATO'ya katılmasına karşı olmadığını vurgulayarak ülkelerin üyelik sürecine başlamadan önce daha iyi iç istikrara ve NATO için daha fazla iç desteğe ihtiyaçları olduğunu düşündüğü için onay vermediğini belirtmiştir.⁴³⁷

Almanya'nın Karadeniz'e yönelik NATO görevlerine ve katılımı incelendiğinde sadece Temmuz 2021'de Romanya'da ilk kez NATO tarafından geliştirilmiş Güney Gelişmiş Hava Polisliği (eAPS) görevinde yer aldığı belirtilmektedir.⁴³⁸

⁴³³ NATO, "Relations with Russia", (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm (30 Kasım 2021)

⁴³⁴ Siddi, a.g.e.

⁴³⁵ Nicholas Williams, "Enlargement Avoiding The Next Missteps", European Leadership Network, 3 Mart 2021, (Çevrimiçi) <https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/nato-enlargement-avoiding-the-next-missteps/> (30 Kasım 2021)

⁴³⁶ New York Times, NATO Allies Oppose Bush on Georgia and Ukraine, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2008/04/03/world/europe/03nato.html> (30 Kasım 2021)

⁴³⁷ Deutsche Welle, NATO's Eastward Expansion Rift to Dominate Summit (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/natos-eastward-expansion-rift-to-dominate-summit/a-3232477> (30 Kasım 2021)

⁴³⁸ Bundeswehr, enhanced Air Policing South, (Çevrimiçi) <https://www.bundeswehr.de/de/einsaetze-bundeswehr/anerkannte-missionen/rumaenien> (30 Kasım 2021)

SONUÇ:

Karadeniz; çevresindeki ülkeleri açık denizlere bağlayan, etrafında 315 milyon insanın yaşadığı, Dünya ispatlanmış petrol rezervlerinin %8,5'ine, doğal gaz rezervlerinin ise yaklaşık beşte birine sahip bir enerji havzası ve enerji koridoru olan geçmişten günümüze önemli bir su denizdir. Almanya, 1871 yılında birliğini tamamladıktan sonra I. Dünya Savaşı'nda "Weltpolitik", II. Dünya Savaşı'nda "Lebensraum" politikası kapsamında Karadeniz'e hâkim olmaya çalışmıştır. II. Dünya Savaşı'nı çıkarmış ve büyük bir yıkımın müsebbibi olarak topraklarından ödün vermek zorunda kalan mağlup Almanya, Soğuk Savaş süresince kendi çıkarlarına zarar verecek jeopolitik taleplerde ve küresel/bölgesel istikrarı bozabilecek bir davranışta bulunmamış ve zorunlu olarak "sivil güç" olmuştur.

Sivil güç olarak kabul edilen Almanya, ilişkileri "medenileştirme" gibi idealist bir hedefi benimsemiş, bu idealist hedefe ulaşabilmek için; uluslararası çatışmalarda güç kullanımından kaçınma, barışçıl yöntemleri kullanma, uluslararası hukuk temelli çok taraflılığı teşvik etme, sosyal adalet ve demokratik katılım prensiplerini ve ülkeler arası karşılıklı bağımlılığı ve iş birliğini desteklemektedir. II. Dünya Savaşı'nın ardından, ittifakları vurgulayan ve ulusal askerî kapasiteden kaçınan bir stratejik kültür geliştiren Almanya, ekonomik gelişmeye odaklanarak daha az maliyetli ve etkili bir yöntem olarak savunmasını liberal bir güvenlik sağlayıcısı olarak ABD ve NATO'ya dayamıştır. Almanya Dışişleri Bakanlığı ağ sayfasında belirtildiği üzere *egemen bir Avrupa, transatlantik ortaklık, barışı ve güvenliği destekleme çalışmaları, demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi ve çok taraflılığa bağlılık*" Alman dış politikasının esaslarıdır.

Almanya, şirketlerinin uluslararası pazarlara girmesine ve iş yapma koşullarını iyileştirmesine yardımcı olan etkili bir dış ekonomi politikasına sahiptir. Akademik değişim, uluslararası Alman okulları ve Almanca öğretimi gibi kültürel ilişkiler ve eğitim politikası, Alman dış politikasının diğer bir önemli ayağını oluşturmaktadır. Bu politikayla kültürlerarası diyalog teşvik edilerek Almanya'da uluslararası ilişkiler ve küresel güvenlik için sağlam bir temel elde edilmek istenmektedir.

Almanya'nın kültürel politikası incelendiğinde, öncelikle Almanya'nın kültürel zenginliği ile çokkültürlülük ön plana çıkartılırken Alman tarihinden bahsedilmemektedir. Bunun nedeni hâlâ Avrupa'da Almanya'nın II. Dünya Savaşı'ndaki ırkçılık ve soykırım ile meydana gelen büyük yıkımla anılıyor ve hatırlanıyor olması olduğu değerlendirilmektedir. Kültürel ilişkiler ve eğitim politikasının en önemli ayağını ise yetişmiş ve seçkin iş gücü oluşturmaktadır. Almanya'nın incelenen ülkelerdeki en büyük şikayetleri yolsuzluk ve Alman yatırımlarında çalışacak iyi yetişmiş iş gücü eksikliğidir. Bu ülkelerdeki yolsuzluk şikayetlerine rağmen Alman yatırımları devam etmektedir. Almanya, iş gücü eksikliğini gidermek için ise uzun süreli dil eğitimi, kültürel eğitim ve teknik programlar sunmaktadır. Bu kişiler bulunduğu ülkelerde veya Almanya'da istihdam edilmektedir. Ancak, bahse konu ülkelerde bulunan iyi yetişmiş, Almanca ve İngilizce bilen başta mühendis, teknisyen ve sağlıkçı olmak üzere çok sayıda kişi; savaşlar, ekonomik problemler, yolsuzluk, antidemokratik uygulamalar nedeniyle Almanya'ya veya diğer Avrupa ülkelerine göç etmektedir. Kültür politikasının diğer bir yönünün ise yetişmiş insan gücünün kaynağında eğitilmesi ve Almanya'ya beyin göçünün sağlanması olduğu değerlendirilmektedir.

Almanya'da şirketlerin ve şirketlerin oluşturduğu sivil toplum kuruluşlarının devleti yönlendirerek kârlarını maksimize ederken bunun karşılığında şirketler de hükûmete büyüme, düşük işsizlik ve yüksek refah sunarak Luttwak'ın jeoekonomik güç teorisine uygun olarak karşılıklı birbirlerini manipüle ettiği değerlendirilmektedir. İhracatın büyümeye olan kayda değer etkisi Alman siyasetçileri ihracata bağımlı, ihracatın kayda değer bir kısmının Çin ve Rusya'ya yapılması bahse konu ihracatçıları da Almanya'nın dış siyasetine bağımlı hale getirdiği değerlendirmektedir. Almanya; son döneme kadar Rusya ile ilişkilerinde Dünya'nın diğer otoriter rejimlerinden farklı olarak insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi konuları göz ardı ederek ticarete yoğunlaşmıştır. Ayrıca Almanya, jeoekonomik gücünü askerî güçle birleştirmedeğinden dünyadaki diğer jeoekonomik güçlerden farklı olarak nitelenebilmektedir. Ancak, Alman dış politikasının büyük stratejiyi ticari çıkarlara tabi kılarak siyasi ve idari liderlerin

hükûmetteki rolünü azaltmakta ve bu durumun Almanya'nın ulusal gücünü açıkça düşürdüğü değerlendirilmektedir.

Jeoekonomik gücün jeopolitik güçten en önemli farkı dış ekonomik etkenlere karşı kırılganlığı olduğundan Almanya, geçmişte Rusya ile ilişkilerini ekonomiye zarar vermemesi için modernizasyon ortaklığı olarak adlandırmış, her türlü eleştiriye rağmen bir jeoekonomik mantık sunarak, bu ilişkinin Rusya'yı yavaşça modernleştireceği ve nihai olarak siyasi liberalleşmeye veya en azından buna dayalı bir sisteme yol açacağını düşünmekteydi. Alman iş dünyası içinde derinleşen ekonomik ilişkiden kaynaklanan önemli bir Rus lobisi de oluşmuştur. Bu nedenlerle 2014'teki Ukrayna krizine kadar Almanya, Rusya'nın demokrasiden uzaklaşarak otoriterleşen yapısını ekonomik çıkarlarından dolayı görmezden gelmiştir.

Almanya'nın dış politikasını tanımlamada en çok kullanılan devamlılık kavramı çerçevesinde Alman dış politikasının şekillendiği üç temel çevrenin birincisi, ABD tarafından şekillendirilmiş Soğuk Savaş yılları boyunca Almanya'nın güvenliğinin sağlanmasında en önemli rolü oynayan “Transatlantik Bağ”, ikincisi Almanya'nın aktif rol oynadığı Avrupa'nın bütünleşmesi ve bu bütünleşmenin sürdürülebilirliğini sağlamak için ekonomik ve siyasi kurumların oluşturulmasına yönelik “Avrupa Politikası”, üçüncüsü ise Soğuk Savaş yıllarında Doğu Almanya ve Sovyetler Birliği, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Rusya Federasyonu ve diğer Doğu Avrupa ülkelerine karşı izlenen güvenlik ve iş birliğini kapsayan “Doğu Politikası” olduğu ifade edilmektedir.

Almanya Cumhurbaşkanı Frank Walter Steinmayer (2017-Devam), 14 Şubat 2020 tarihinde Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşmasında ABD'nin uluslararası düzeni tanımadığını ve Avrupa'yı yalnız bıraktığını (Avrupa'nın güvenliğini sağlamadığı), Avrupa'nın da NATO'ya olan yükümlülüklerini yerine getirmediğini, hukuksuz bir şekilde Kırım'ı ilhak eden Rusya'nın Avrupa'da güvenlik duygusunun kaybolmasına ve belirsizliğe neden olduğu, Çin'in yükselişiyle uluslararası aktör olduğu ancak azınlıklara ve Güney Çin Denizi'ndeki komşularına davranışının rahatsız edici olduğu belirtilmiştir. Bu konuşma analiz edildiğinde Almanya'nın ekonomik refahtan azami bir şekilde faydalanırken Soğuk Savaş'tan bu

yana ilk defa jeopolitik olarak kendini güvensiz hissettiği, Almanya'nın kendisinin ve Avrupa'nın eylemsizliğinden de rahatsız olduğu kolaylıkla anlaşılabilmektedir.

Sanayisi için her yıl ciddi miktarda doğal gaza ihtiyacı olan Almanya'nın Karadeniz'e yönelik politikalarını etkileyen en önemli faktörlerden biri Rusya'ya karşı %55 oranındaki doğal gaz bağımlılığıdır. Almanya'nın 2020 yılı itibariyle Karadeniz'e yönelik ihracat, toplam ihracatının %5,7'sine denk gelirken bölgeden yaptığı ithalat, toplam ithalatının %17,7 gibi büyük bir oranda gerçekleşmektedir. İhracat ve ithalatın büyük bölümünü sırasıyla Rusya, Türkiye ve Romanya ile yapıldığı görülmektedir. Rusya'dan yapılan ithalatın önemli bir kısmını ise doğal gaz, petrol, kömür ve diğer hammaddeler oluşturmaktadır.

ABD ve çok sayıda Doğu Avrupa ülkesinin tepkilerine rağmen Almanya'nın Rusya'dan doğrudan gaz almasını sağlayacak olan yıllık 55 milyar m³ kapasiteli Baltık Denizi'nden geçen Kuzey Akım II boru hattı projesi 10 Eylül 2021 tarihinde tamamlanmıştır. Almanya ise ülkesinin refahı için Kuzey Akım II ile gelecek doğal gaza ihtiyacı olduğunu ve ülkesinde enerji çeşitliliği olduğunu, enerji ihtiyacının sadece %20'sinin doğal gazdan karşılandığı için bağımlılık yaratmayacağını ifade etmekle birlikte Almanya Federal İstatistik Dairesi verilerine göre; Almanya 2020 itibariyle doğal gaz ithalatının %55,2'si Rusya'dan olmak üzere büyük bir kısmını ağırlıklı olarak üç ülkeden sağladığından bu ifadenin pek gerçekçi olmadığı değerlendirilmektedir. Eylül 2021 ayında Kuzey Akım II projesi de devreye girdiğinde bu oranın artacağı, bu artışla birlikte bağımlılığın da artacağı değerlendirilmekte iken Kuzey Akım II projesini savunan Almanya, Rusya-Ukrayna ilişkilerinde gerginlik başlayınca Kuzey Akım II boru hattının sertifikasyonuna onay vermemiştir. Almanya, halen Rusya'dan doğal gaz almamaktadır ve yükselen doğal gaz fiyatlarına, LNG tesislerinin yetersizliğine ve doğal gaz bulmakta güçlük çekmesine rağmen Rusya'nın Kuzey Akım II hattından doğal gaz verme teklifini de reddetmiştir.

23 Ekim 2022 itibariyle gaz depolarının neredeyse tamamı dolu olan Almanya, hızla sıvılaştırmış doğal gaz için sahil tesisleri inşa ederken Fransa'yla arasında zamanında Fransa'ya gaz vermek için yapılmış boru hatlarını tersine çevirerek

Fransız limanları üzerinden sıvılaştırılmış doğal gaz alımına başlamış, bir yandan Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar gibi Körfez ülkeleri ile ek sıvılaştırılmış doğal gaz anlaşmaları imzalarken diğer yandan da sıvı doğal gazı yeniden gaz haline getiren ve depolamayı sağlayan FSRU gemilerinin kiralanması için 3 milyar avroluk bir bütçe ayırmıştır. Scholz hükûmetinin gerekli sıkı tasarruf tedbirlerini ve dönüşüm projelerini uygulamaya koyabildiği takdirde Rusya'nın Avrupa Birliği'ne ve Almanya'ya yönelik yaptırımlarından daha az etkileneceği, Ukrayna'daki savaşın ilerleyen günlerinde Rusya'ya daha sert yaptırımlar uygulanması için Avrupa Birliği'ne hareket serbestliği sağlayacağı değerlendirilmektedir

Hazar denizi ve ötesindeki enerji kaynakları, düzensiz göç ile silah, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi suçlar Avrupa Birliği politikalarını etkileyen etmenlerdir. Almanya'nın kuşkusuz Avrupa'nın en etkili devleti ve jeoekonomik gücü olmasına rağmen geçmişte Almanya, Rusya'ya Avrupa Birliği kapsamında yapılan ekonomik yaptırımları desteklerken, askerî yaptırımlar ve Ukrayna'ya askerî yardım konusunda isteksiz olmuştur. Bu davranışın gerekçesi olarak Rusya'nın askerî kapasitesini her zaman Ukrayna'dan daha fazla artırma olasılığı olduğu ileri sürülmüştür.

Avrupa Birliği bütçesine en büyük net katkıyı yapan Almanya, Avrupa kurumlarında oy hakkı ve gündemi oluşturma yeteneği sayesinde Avrupa Birliği'nde dikkate değer bir kurumsal güce sahiptir. Ayrıca, Alman destekli fikirler Avrupa ekonomik bütünleşme sürecini şekillendirmiştir. Dış ilişkiler alanında, Almanya'nın bir "sivil güç" olarak kendini algılaması özellikle etkili olmuş ve dış politika kavramları Avrupa Birliği tarafından büyük ölçüde devralınmıştır.

Almanya; Avrupa Birliği'ndeki etkinliğiyle Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinin, NATO'nun genişlemesi politikası ve Kuzey Akım projeleri hakkındaki fikirlerinin aksine Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üyeliğini erteletmiş, Rusya'ya yapılan yaptırımları (Ukrayna Savaşına kadar) enerji projelerine etkisi olmadan uygulamıştır.

Almanya, AB'nin ekonomik kaynaklı göçün engellenmesi için yeni ve sürdürülebilir yatırımların yapılması, ikili ve çoklu ilişkiler çerçevesinde ekonomik ve siyasî alanda gelişimin ve etkileşimin sağlanması maksadıyla Karadeniz'e

yönelik ürettiği Avrupa Komşuluk Politikası (ENP), Karadeniz Sinerjisi (Black Sea Synergy), Doğu Ortaklığı (Eastern Partnership-EaP), Tuna Stratejisi (Danube Strategy) girişimlerinin bazılarının öncüsü ve bazılarının ana sponsorudur.

Almanya'nın içerisinde bulunduğu diğer bir Avrupa Birliği Örgütü ise Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasıdır. Almanya'nın genel olarak OGSP'yi önemseydiği, desteklediği ve daha fazla sorumluluk almak istemekle birlikte millî askerî kapasitesini artırmak istemediği, NATO'yu -son dönemde- Avrupa'nın savunmasında yetersiz gördüğü, NATO'nun içinde NATO'dan bağımsız bir miktar Avrupa askerî iş birliğini ve NATO'nun içinde Avrupa'nın savunmasının artırılmasını öngördüğü değerlendirilmektedir.

Soğuk Savaş'ta Orta Avrupa'da bir cephe ülkesi olan Federal Almanya, 1990'lı yıllarda Almanya'nın jeostratejik konumu NATO'nun kolektif güvenlik sistemi sayesinde iyileştirildiğinden Soğuk Savaş'ın sonunda NATO'nun genişlemesini istemiştir. Çünkü NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ve NATO'ya üye olan Orta ve Doğu Avrupa'nın istikrara kavuşması nedeniyle Almanya; artık askerî bir çatışma durumunda bir cephe devleti olarak kalmayarak Avrupa'nın kalbinde güvenli bir jeopolitik konuma sahip ve tamamen dost devletlerle kuşatılmış bir ülke konumuna ulaşmıştır.

1990'larda, kolektif güvenlik yaklaşımı; NATO ve Almanya için tanımlayıcı bir özellik ve aynı zamanda NATO'nun doğuya doğru genişlemesinin temeli haline gelmiştir. NATO; Soğuk Savaşın hemen sonrasında önde gelenleri Barış için Ortaklık (BİÖ), Avrupa-Atlantik İş Birliği Konseyi (Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC)), Bireysel Ortaklık Eylem Planı (Individual Partnership Action Plans (IPAP)), NATO-BİÖ Güvenlik Fonu Politikası programları olan çok sayıda iş birliği mekanizması başlatmıştır. Genişleme sırasında üye olacak ülkeler Barış için Ortaklık programından başlayarak üyelik için Bireysel Ortaklık Eylem Planına geçmektedirler. Bu kapsamda Almanya (Fransa ile birlikte) Bireysel Ortaklık Eylem Planına dahil olduğu halde İttifak'a katılamayan üç Karadeniz ülkesinden Gürcistan ve Ukrayna'ya Avrupa'daki güvenlik durumunun nispeten iyi ve Rusya ile ilişkilerin

nispeten yönetilebilir olduğu için ABD'nin baskısına rağmen üyelik yolunu açmamıştır.

2008 yılında Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO'ya alınması durumunda bu olay Rusya tarafından düşmanca hareket olarak algılanabilecek, askerî çatışma, karışıklık ve melez harp vb. durumlar gerçekleşebilecekti. Bunun gerçekleşmesi durumunda Almanya'nın; uzun süreli gerginlikten dolayı bir silahlanma yarışı ve petrol/doğal gaz ambargosunu öngördüğü, bu durumda doğal gazın yarısından fazlasını Rusya'dan ithal eden Alman ekonomisinin ciddi bir şekilde etkileneceği, sadece Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler değil Doğu ve Orta Avrupa'nın dolayısıyla AB'nin iç istikrarını bozabileceği tahmin edildiğinden Almanya'nın buna yanaşmadığı değerlendirilmektedir.

Almanya, son yirmi yılda ekonomik refahını sağlamak için Rusya'yla dostluğunu korumuş ve Rusya'nın jeopolitik ihtiras ve arzuları ile antidemokratik davranış ve insan hakları ihlallerini görmezden gelmiştir. Bu şekilde Rusya'dan ucuz ve düzenli gaz alarak nükleer enerji ve kömür kullanımını yıldan yıla azaltırken yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşümünü ertelemiş ve sağlayamamıştır. Ayrıca, Rus enerji şirketlerinin yerel şirketleri satın alma ve tekelleşme politikalarına göz yumulmuştur. Almanya'nın Gürcistan ve Kırım konularındaki sessizliği Rusya tarafında ne olursa olsun iki ülke arasındaki dostluğun bozulmayacağı kanaatini de oluşturmuştur. Almanya'nın Rusya'nın Kırım'ı ilhakından sonra Kuzey Akım II Projesini uygulamaya koyması, Rusya'yı tahrik etmemek için -savaş başlayıncaya kadar- Ukrayna'ya silah satışını reddetmesi Rusya'nın saldırgan tutumunun ortaya çıkmaya başlamasına rağmen gerçekleşen olaylardır. Daha 1999 yılında Çeçenistan savaşında Putin'in politika ve tutumu belli iken Ukrayna ve Gürcistan) yalnız bırakılmıştır.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, Almanya için tam bir hayal kırıklığı olmuştur. Almanya, ABD ve Avrupa Birliği'yle birlikte Ukrayna'yı Batı'nın özgür kurumlarına üye yaparak, hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi yücelterek Batı'yla bütünleştireceğini düşünürken Rusya için halen geçerli olan jeopolitik şartları ve Rusya'nın hukuk dışı davranabileceğini göz ardı etmiştir. Bugün Almanya, Soğuk

Savaş'ın sona ermesinden bu yana ilk defa kendisinin ve oluşturduğu Avrupa'nın güvenliğinin tehlikeye girdiğini hissettiği değerlendirilmektedir.

Almanya eski Başbakanı, Angela Merkel'in geçmişte Rusya'ya karşı sert tutum sergileme isteği bulunmasına rağmen gerek Rusya destekçileri gerekse diğer ekonomi lobileri tarafından engellenmiştir. Almanya yeni Başbakanı Olaf Scholz; 27 Şubat 2022 tarihinde Almanya Federal Meclisi'nde yaptığı konuşmada Rusya'ya karşı tereddütsüz bir tepki göstererek Ukrayna'ya askerî yardım yapılacağını, Almanya'nın Rusya'nın sadece Ukrayna'yı değil Baltık Cumhuriyetlerini ve diğer ülkeleri korkutarak etki alanı almasına izin verilmeyeceğini, Almanya'nın NATO'ya taahhütlerini yerine getireceğini, Almanya Silahlı Kuvvetleri'ne her yıl 100 milyar avro ek bütçe ayrılacağını ifade etmiştir. Almanya'nın Rusya'ya karşı mesajı bir "tarihte bir dönüm noktası" veya "bir çağın değişimi" anlamına gelen "Zeitenwende" olarak değerlendirilmektedir. Almanya'nın Rusya'ya karşı Ukrayna'ya yardım yaparak ve uluslararası yaptırımlara katılarak ekonomisinde uzun vadeli olabilecek bozulma ve rahatsızlıkları göze aldığı, Rusya'ya yönelik bir silahlanmaya giriştiği görülmektedir.

Almanya'nın Rusya'ya karşı tepkisinin iç siyaset ve ekonomi lobileri tarafından sönmüneceğine yönelik genel bir kanı oluşmasına rağmen Alman iç siyasetinde korkulan olmadığı gibi Almanya'da Silahlı Kuvvetlere yönelik politikada ciddi bir değişim gerçekleşmektedir. Halen Sol Parti (die Linke) hariç Almanya Federal Meclisi'nde bu konuda muhalefet kalmadığı da görülmektedir. Hatta yıllardır kullanılmasının etik olup olmadığı tartışılan insansız hava araçlarının temini çalışmalarına başlanmıştır. Silahlı Kuvvetlere yönelik bu olumlu havaya rağmen Alman Silahlı Kuvvetlerinin yeni silah sistemleri alarak modernizasyonunun yerli/yabancı savunma sanayi firmalarının kapasitelerinin dolu olması ve nitelikli personel sıkıntısı, Alman lojistik sisteminin hantal yapısı vb. nedenlerle yıllar süreceği değerlendirilmektedir.

Almanya'nın Rusya politikasında da ifade edildiği üzere 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısıyla Almanya'nın Ukrayna politikasında bariz bir değişikliğe neden olmuştur. Rusya, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan ve

Almanya'nın mimarlarından biri olduğu Avrupa düzenine karşı bir tehdit olarak algılanmıştır. Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı öncesinde Ukrayna'ya silah satmakta isteksiz olan Almanya, Ukrayna'ya silah hibe etmeye/satmaya başlamıştır.

Bu kapsamda 2022 yılbaşından 7 Kasım 2022 tarihine kadar Ukrayna'ya yaklaşık 1,5 milyar avro askeri yardım yapıldığı, 2022 yılı bütçesinde Ukrayna için toplam 2 milyar avro ödenek ayrıldığı belirtilmektedir. Yardım malzemelerinin genel itibariyle zırhlı personel aracı, askerî iş makinası ile istihkâm araçları, çok sayıda mühimmat, kısa menzilli tanksavar ve uçaksavar mühimmatı ve silahları, koruyucu kıyafet ve sağlık malzemesi olduğu görülmektedir. Almanya tarafından ise EUMAM koordinasyonun üstlenilerek bu kapsamda Ukraynalı eğitimci ve askerlere liderlik, harekât planlaması, muharebe, muhabere, sağlık vb. eğitimi ile motorlu taşıt tamir ile kundağı motorlu top, çoklu roketatar ve tam korumalı nakliye aracı, hava savunma sistemlerinin kullanımının yanı sıra patlayıcı maddeleri etkisiz hale getirme (EOD) ve özel kuvvet harekâtı eğitimi verildiği bildirilmiştir. Ayrıca Almanya, 2023 yılı için Ukrayna'ya 697 milyon avro ödenek ayırmıştır. Bu ödeneğin 2,2 milyar avroya çıkarılması talep edilmektedir.

Mart 2014'ten bu yana Avrupa Birliği, başlangıçta Kırım ve Sivastopol'ün yasadışı ilhakına ve Ukrayna'nın kasıtlı olarak istikrarsızlaştırılmasına yanıt olarak Rusya'ya karşı kademeli olarak kısıtlayıcı önlemler (yaptırımlar) uygulamaktadır. 21 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk oblastlarının hükûmet dışı bölgelerinin tanınmasına ve Rus silahlı kuvvetlerinin bu bölgelere saldırısına yanıt olarak yaptırımları genişletmiştir. AB, 24 Şubat Yaptırımlar listesine çok sayıda önemli kişi ve kuruluşu eklemiş ve Rusya'nın ekonomik tabanını önemli ölçüde zayıflatmak, kritik teknolojilerden ve pazarlardan yoksun bırakmak ve savaş yeteneğini önemli ölçüde azaltmak amacıyla sert önlemler almıştır. Buna paralel olarak Belarus'a yönelik Avrupa Birliği yaptırım rejimi, bu ülkenin Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırılarına müdahil olmasına ve Belarus'taki durum göz önüne alınarak hâlihazırda yürürlükte olan yaptırımlara ek olarak genişletilmiştir. Bu yaptırım rejimi, bir dizi ağır finansal, ekonomik ve ticari önlemden oluşmaktadır. Avrupa Birliği yukarıda belirtilen yaptırımlara ilaveten Rusya'nın Ukrayna'ya ait Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhia ve Herson bölgelerinin yasadışı ilhakı nedeniyle

Rusya'nın bazı ihracat kalemlerini sınırlayan ve Rusya'ya bazı mühendislik ve müşavirlik hizmet verilmesini yasaklayan yeni yaptırım paketini de ilan etmiştir. Almanya da Ukrayna'yla dayanışmasını göstermek için yukarıda bahse konu yaptırımların ülkesinde uygulanması için özel görev gücü kurduğunu belirtmektedir. Almanya'nın önümüzdeki dönemde Rusya'ya yönelik yaptırımları sıkı bir şekilde uygulayacağı değerlendirilmektedir.

Almanya'nın, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısına kadar birinci kuşak yakın çevresinde olmayan Karadeniz'in güvenliğiyle doğrudan ilgilenmediği değerlendirilmekle birlikte, enerji arz güvenliği, düzensiz göç ile mücadele, silah, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi suçların önlenmesi, ekonomik kaynaklı göçün engellenmesi ve bu maksatla yeni ve sürdürülebilir yatırımların yapılması, ikili ve çoklu ekonomik ve kültürel etkileşimin çerçevesinde ekonomik ve siyasî alanda gelişimin sağlanması için uzun vadeli politikalar ürettiği ve politikalarını para ve insan gücü olarak desteklediği, bu kapsamda dolaylı olarak uzun vadede Karadeniz'in güvenlik ve istikrarına katkı sağladığı ve sağlamayı umduğu değerlendirilmektedir.

Almanya'nın bahse konu politikalarını ekonomik ve kültürel araçlar ile uygularken bu ülkelerle karşılıklı bağımlılık ve iş birliği ilişkisi kurduğu ve yapılan ticaretten azami seviyede istifade ettiği değerlendirilmektedir. Almanya ile ekonomik ve kültürel ilişkiler; Avrupa Birliği ülkesi Bulgaristan ve Romanya'da -Alman Ticaret Odaları,- Alman İş Adamları Dernekleri, Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD), Goethe Enstitüsü gibi Alman kurum, vakıf, dernek ve diğer STK'lar ve AB kurumları üzerinden sağlanmaktadır. Bu kuruluşlar Alman hükûmeti tarafından maddî ve manevî olarak desteklenmektedir. Diğer Avrupa Birliği üyesi olmayan üç ülke; Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'da yukarıdakilere ilaveten Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı, Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu ve Alman Kalkınma Bankası; (AB ve BM kaynaklarını da kullanarak) sürdürülebilir kalkınma, demokrasi, yerel belediyelerin gelişimi, hukukun üstünlüğü, enerji, çevre koruma, yerinden edilenlerin iskan vb. konularında doğrudan veya STK'lar aracılığıyla büyük bütçeli projelere destek vermektedir. Ayrıca, siyasi

partilerin vakıf ve dernekleri ve bunlara bağı çok sayıda STK bu alanda faaliyet göstermektedir.

Almanya, II. Dünya savaşı sonrasında ABD ve NATO'nun güvenlik altyapısı içinde, özellikle Soğuk Savaş sonrasında tamamıyla dost ülkelerle çevrilmiş, sivil güç, jeoekonomik güç ve tüccar devlet olarak tanımlanırken, Rusya ile sınırı olan komşularının yakın zamanda Rusya'ya karşı koyacak kuvvete sahip olma imkânının düşük olduğu, bu durumda Almanya'nın yakın ve açık bir Rus tehlikesi karşısında "jeopolitik" güç olma yolunda ilerleme olasılığının çok yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda Rusya'nın geri adım atmayıp Avrupa'nın toprak bütünlüğü ile güvenliğine tehdit olmaya devam etmesi durumunda Almanya'nın hızla silahlanıp - II. Dünya Savaşı'nın bıraktığı önyargıları da dikkate alarak-Fransa ve ABD ile eşgüdüm içerisinde- "zorunlu jeopolitik aktör" olarak Karadeniz'in güvenliğine doğrudan katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

1. KURUM/KURULUŞ BELGE, RAPOR VE AÇIKLAMALAR:

AB Dışışleri Servisi (EEAS)	“Black Sea Synergy”, 22 Kasım 2021, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/black-sea-synergy_en (30 Kasım 2021)
AB Dışışleri Servisi (EEAS)	“Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe”, Haziran 2016, (çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (03 Mayıs 2021), s.33.
AB Dışışleri Servisi (EEAS)	“Black Sea Synergy: review of a regional cooperation initiative - period 2015-2018”, 5 Mart 2019, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2019_100_f1_joint_staff_working_paper_en_v3_p1_1013788-1.pdf (03 Mayıs 2021), s. 11-13.
AB Konseyi	“EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine (since 2014)”, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/ (05 Ocak 2022)
AB Konseyi	“EU sanctions in response to Russia’s invasion of Ukraine”, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-sanctions-ukraine-invasion/ (28 Mayıs 2022)
AB Konseyi,	“EU adopts its latest package of sanctions against Russia over the illegal annexation of Ukraine's Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhia and Kherson regions”, 6 Ekim 2022, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/06/eu-adopts-its-latest-package-of-sanctions-against-russia-over-the-illegal-annexation-of-ukraine-s-donetsk-luhansk-zaporizhzhia-and-kherson-regions/ (16 Kasım 2022)
Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD)	“We wir sind (Biz kimiz)”, (Çevrimiçi) https://www.daad.de/de/der-daad/wer-wir-sind/ (28 Kasım 2021)
Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD)	“Budget und Gelgeber des DAAD (DAAD'ın bütçesi ve bağışçıları)”, (Çevrimiçi) https://www.daad.de/de/der-daad/was-wir-tun/zahlen-und-fakten/budget-und-geldgeber-des-daad/ (28 Kasım 2021)

Almanya Başbakanlık Ofisi	“Willy Brandt (1969- 1974)”, 27 Nisan 2018 (Çevrimiçi) https://www.bundestkanzlerin.de/bkin-en/chancellery/federal-chancellors-since-1949/willy-brandt (12 Haziran 2020)
Almanya Başbakanlık Ofisi	“Helmut Kohl (1982- 1998)”, (Çevrimiçi) https://www.bundestkanzlerin.de/bkin-de/kanzleramt/bundestkanzler-seit-1949/helmut-kohl (30 Kasım 2021)
Almanya Başbakanlık Ofisi	“Gerhard Schröder (1998 - 2005)”, (Çevrimiçi) https://www.bundestkanzlerin.de/bkin-de/kanzleramt/bundestkanzler-seit-1949/gerhard-schroeder (01 Mayıs 2020)
Almanya Başbakanlık Ofisi	“Angela Merkel (seit 2005)”, (Çevrimiçi) https://www.bundestkanzlerin.de/bkin-de/kanzleramt/bundestkanzler-seit-1949/angela-merkel (01 Mayıs 2020)
Almanya Başbakanlık Ofisi	“Olaf Scholz”, (Çevrimiçi) https://www.bundestkanzlerin.de/bk-de/olaf-scholz/olaf-scholz (26 Mayıs 2022)
Almanya Dışişleri Bakanlığı	“Georgien: Beziehungen zu Deutschland(Gürcistan: Almanya ile İlişkiler)”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/georgien-node/bilaterale-beziehungen/201924 (30 Kasım 2021)
Almanya Dışişleri Bakanlığı	“Foreign policy topics”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen (03 Kasım 2020)
Almanya Dışişleri Bakanlığı	“Germany’s foreign and European policy principles”, 9 Ekim 2019, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/policy-principles/229790#content_5 (07 Ocak 2020)
Almanya Dışişleri Bakanlığı	“Speech by Foreign Minister Frank Walter Steinmeier at the 50th Munich Security Conference”, 1 Şubat 2014, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/140201-bm-muesiko/259556 (04 Nisan 2021)

Almanya Dışışleri
Bakanlığı

“Germany and Russian Federation: Bilateral Relations”,
(Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/russischefoederation-node/russianfederation/218616> (27 Eylül 2021)

Almanya Dışışleri
Bakanlığı

“Presseerklärung zur 15. deutsch-russischen Hohen Arbeitsgruppe für Sicherheitspolitik (HAGS) (15. Alman-Rus Güvenlik Politikası Yüksek Çalışma Grubu (HAGS) hakkında basın açıklaması)”, 3 Eylül 2021, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/-/2480066> (30 Kasım 2021)

Almanya Dışışleri
Bakanlığı

“Gemeinsame Erklärung zur 14. Plenarsitzung der Deutsch-Russischen Hohen Arbeitsgruppe für Sicherheitspolitik (HAGS) am 14. November 2019(Alman-Rus Güvenlik Politikası Yüksek Çalışma Grubu'nun (HAGS) 14 Kasım 2019 tarihli 14. genel kuruluna ilişkin ortak açıklama)”, 14 Kasım 2019, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/gemeinsame-erklaerung-deutsch-russische-hohe-arbeitsgruppe-fuer-sicherheitspolitik/2269164> (30 Kasım 2021)

Almanya Dışışleri
Bakanlığı

“Germany and Bulgaria: Bilateral Relations”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/bulgarien-node/bulgaria/227920> (14 Kasım 2021)

Almanya Dışışleri
Bakanlığı

“Georgien: Beziehungen zu Deutschland”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/georgien-node/bilaterale-beziehungen/201924> (30 Kasım 2021)

Almanya Dışışleri
Bakanlığı

“Germany and Romania: Bilateral Relations, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/rumaenien-node/romania/227976> (22 Haziran 2020)

Almanya Dışışleri
Bakanlığı

“Germany and Romania: Bilateral Relations”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/rumaenien-node/romania/227976> (22 Haziran 2020)

Almanya Dışışleri
Bakanlığı

“Ukraine”, (Çevrimiçi) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/ukraine-node/ukraine/228182> (30 Kasım 2021)

Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Deutschland und die Türkei: Bilaterale Beziehungen (Almanya ve Türkiye: İkili İlişkiler)”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/tuerkei-node/bilateral/201968?openAccordionId=item-201972-0-panel (02 Haziran 2022)
Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Moldau: Beziehungen zu Deutschland (Moldova: Almanya ile İlişkiler)”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/moldau-node/bilaterale-beziehungen/201938
Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Rede von Bundesminister Steinmeier beim Treffen der EU-Mitgliedstaaten mit den Staaten der Schwarzmeerregion (Federal Bakan Steinmeier'in AB üye ülkeleri ve Karadeniz bölgesi devletleri toplantısında yaptığı konuşma)”, 14 Şubat 2008, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/080214-steinmeier-kiew-schwarzmeer-rede/216228 (23 Kasım 2021)
Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Foreign policy topics”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen (03 Kasım 2020)
Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Germany’s foreign and European policy principles”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/policy-principles/229790#content_5 (07 Ocak 2020)
Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Germany and Russian Federation: Bilateral Relations”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/russischefoederation-node/russianfederation/218616 (27 Eylül 2021)
Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Die Gemeinsame Sicherheits- und Verteidigungspolitik (GSVP) (Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP))”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/europa/aussenpolitik-/201802?openAccordionId=item-203094-0-panel (30 Kasım 2021)
Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Deutschland und die Russische Föderation: bilaterale Beziehungen(Almanya ve Rusya Federasyonu: ikili ilişkiler)”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/russischefoederation-node/bilaterale-beziehungen/201542 (11 Nisan 2022)

Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Deutschland und die Russische Föderation: bilaterale Beziehungen(Almanya ve Rusya Federasyonu: ikili ilişkiler)”, (Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/russischefoederation-node/bilaterale-beziehungen/201542 (6 Kasım 2022)
Almanya Dışışleri Bakanlığı	“Deutschland und Bulgarien: Bilaterale Beziehungen(Almanya ve Bulgaristan: İkili İlişkiler)” (/Çevrimiçi) https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/bulgarien-node/bilateral/210156 (10 Kasım 2022)
Almanya Federal Hükûmeti	“Annexion der Krim durch Russland ist und bleibt Völkerrechtsbruch (Rusya'nın Kırım'ı ilhakı uluslararası hukukun ihlalidir ve olmaya devam etmektedir)”, 15 Mart 2021, (Çevrimiçi) https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/annexion-der-krim-durch-1876950 (30 Kasım 2021)
Almanya Federal Hükûmeti	“Krieg in der Ukraine (Ukrayna’da savaş)”, (Çevrimiçi) https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/krieg-in-der-ukraine/eu-sanktionen-2007964 (29 Mayıs 2022)
Almanya Federal Hükûmeti,	“Militärische Unterstützungsleistungen für die Ukraine (Ukrayna’ya Askerî Yardım)”, 12 Kasım 2022, (Çevrimiçi) https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/krieg-in-der-ukraine/lieferungen-ukraine-2054514 (12 Kasım 2022)
Almanya Ekonomik İşler ve Enerji Bakanlığı	Almanya Ekonomik İşler ve Enerji Bakanlığı, “Jahresbericht der Bundesregierung zum Stand der Deutschen Einheit 2019 (Federal hükümetin Alman birliğinin durumu hakkında yıllık raporu 2019)”, Ağustos 2019 (Çevrimiçi) https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Publikationen/Neue-Laender/jahresbericht-zum-stand-der-deutschen-einheit-2019.pdf?__blob=publicationFile&v=26 , s. 12 (29 Ocak 2022)
Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı	“Mastering the challenge of displacement together”, (Çevrimiçi) https://www.bmz.de/en/countries/turkey (02 Haziran 2022)
Almanya Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı	“Development Policy” (Çevrimiçi) https://www.bmz.de/en/development-policy (14 Aralık 2021)

Almanya Federal
Elektrik, Gaz,
Telekomünikasyon,
Posta ve Demiryolu
Ağı Ajansı

“Aktuelle Lage der Gasversorgung in
Deutschland(Almanya'daki mevcut gaz tedarik durumu)”,
8 Kasım 2022, (Çevrimiçi)
https://www.bundesnetzagentur.de/DE/Gasversorgung/aktuelle_gasversorgung/start.html (08 Kasım 2022)

Almanya Federal
İstatistik Dairesi

“Verteilung der Erdgasbezugsquellen Deutschlands im
Jahr 2020 (2020 Yılı Almanya'daki Doğal Gaz Tedarik
Kaynaklarının Dağılımı)”, (Çevrimiçi)
<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/151871/umfrage/erdgasbezug-deutschlands-aus-verschiedenen-laendern/>
(30 Kasım 2021)

Almanya Federal
İstatistik Dairesi

“Order of rank of Germany's trading partners”,
(Çevrimiçi)
<https://www.destatis.de/EN/Themes/Economy/Foreign-Trade/Tables/order-rank-germany-trading-partners.html>
(30 Kasım 2021)

Almanya Federal
Meclisi

“Zahlungen der Kriegsopferversorgung ins Ausland
(Yurtdışında savaş mağduru yardımlarının ödenmesi)”,
WD 6 - 3000 – 035/19, 21 Mart 2019 (Çevrimiçi)
<https://www.bundestag.de/resource/blob/650174/c45c2a1b93a84584c2fa61ce2cddfa0d/WD-6-035-19-pdf-data.pdf>
(30 Kasım 2021)

Almanya Federal
Meclisi

Unterrichtung durch den Beauftragten der Unterrichtung
durch den Beauftragten der Bundesregierung für
Aussiedlerfragen und nationale Minderheiten (Yeniden
yerleşimciler ve ulusal azınlıklarla ilgili sorular için
Federal Hükümet Komiseri tarafından bilgilendirme) , 9
Haziran 2021, (Çevrimiçi)
<https://dserver.bundestag.de/btd/19/312/1931262.pdf> (30
Kasım 2021)

Almanya Federal
Meclisi

“Unterrichtung durch den Beauftragten der
Bundesregierung für Aussiedlerfragen und nationale
MinderheitenTätigkeitsbericht April 2020 bis April
2021(Geri Gönderilenler ve Ulusal Azınlıklar Faaliyet
Raporu ile ilgili Konulardan Sorumlu Federal Hükümet
Komiserinden Bilgi Nisan 2020- Nisan 2021)”, 19/31262,
09 Haziran 2021 (Çevrimiçi)
<https://dserver.bundestag.de/btd/19/312/1931262.pdf> (30
Kasım 2021)

Almanya Federal Yurttaşlık Eğitimi Ajansı	“Die NATO, Deutschland im Bündnis (NATO, ittifakta Almanya”, 5 Temmuz 2019, (Çevrimiçi) https://www.bpb.de/politik/grundfragen/deutsche-verteidigungspolitik/293297/nato (29 Kasım 2021)
Almanya Federal Politika Merkezi	“Zwei-plus-Vier-Vertrag über die abschließende Regelung in Bezug auf Deutschland (Almanya ile İlgili Nihai Çözüme Dair İki Artı Dört Anlaşması)”, (Çevrimiçi) https://www.bpb.de/themen/deutsche-einheit/zwei-plus-vier-vertrag/ (04 Nisan 2022)
Alman Kalkınma Bankası	“Über die KfW (KfW hakkında)”, (Çevrimiçi) https://www.kfw.de/%C3%9Cber-die-KfW/ (28 Kasım 2021)
Almanya Federal Savunma Bakanlığı	“Bundeswehr übernimmt bei EU-Ausbildungsmission EUMAM koordinierende Rolle (Alman Silahlı Kuvvetleri, AB Eğitim Misyonu EUMAM’da koordinatörlük görevini üstleniyor)”, (çevrimiçi) https://www.bmvg.de/de/aktuelles/bundeswehr-beteiligt-sich-an-ukraine-ausbildungsmission-der-eu-5512372 (12 Kasım 2022)
Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu	“Über die GIZ (GIZ Hakkında)”, (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/html/ueber_die_giz.html (28 Kasım 2021)
Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu	“Bulgarien (Bulgaristan)”, (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/weltweit/297.html (26 Aralık 2021)
Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu	Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu, “Georgien-Gürcistan”, (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/weltweit/359.html (26 Aralık 2021)
Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu	“Moldau (Moldova)”, (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/weltweit/293.html (26 Aralık 2021)
Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu	“Die Ukraine in den Augen Deutschlands. Bilder und Wahrnehmungen eines Landes im Umbruch (Almanya'nın gözünde Ukrayna, Geçiş sürecindeki bir ülkeye ilişkin imajlar ve algılar)”, (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/downloads/Die-Ukraine-in-den-Augen-Deutschlands_de.pdf , (26 Aralık 2021)

Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu	“Ukraine (Ukrayna)”, (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/weltweit/302.html (26 Aralık 2021)
Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu	Türkei (Türkiye), (Çevrimiçi) https://www.giz.de/de/weltweit/290.html (28 Aralık 2021)
Avrupa Birliği (Avrupa Komisyonu)	“Eastern Partnership (EaP)”, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/environment/international_issues/east_neighbours_en.htm (24 Nisan 2021)
Avrupa Birliği (Avrupa Komisyonu)	“Danube Region Strategy”, (Çevrimiçi) https://danube-region.eu/ (27 Ekim 2021)
Avrupa Birliği (Avrupa Komisyonu)	“EU/Ukraine Partnership and Cooperation Agreement”, (Çevrimiçi) https://cordis.europa.eu/article/id/2672-euukraine-partnership-and-cooperation-agreement (12 Aralık 2021)
Avrupa Birliği (Avrupa Komisyonu)	“Sanctions adopted following Russia’s military aggression against Ukraine”, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/international-relations/restrictive-measures-sanctions/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en (01 Haziran 2022)
Bertelsmann Vakfı	“Antagonismen in der Nachbarschaft der Europäischen Union (Avrupa Birliği Komşuluğundaki Düşmanlıklar)”, (Çevrimiçi) https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/180808_Strategiegruppe_Schlüsselstaaten_FINALE_DE_Endgueltig.pdf (08 Mayıs 2021), s.16.
BP	“Statistical Review Of World Energy”, (çevrimiçi) https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html (28 Ekim 2021)
Deniz Müzesi	“Yavuz ve Midilli Kruvazörünü Nasıl Aldık ve Birinci Dünya Harbine Nasıl Girdik?”, (Çevrimiçi) https://denizmuzesi.dzkk.tsk.tr/dmk/upload/files/201611/583440c15d5be-1479819457.pdf (30 Kasım 2021)
Dünya Bankası	“Population Total”, (Çevrimiçi) https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL (28 Ekim 2021)

Dünya Bankası	“Exports of goods and services (current US\$) - Germany, United States, China”, (Çevrimiçi) https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?end=2019&locations=DE-US-CN&most_recent_value_desc=true&start=2000&view=chart (03 Mart 2021)
Dünya Bankası	“Selected Countries and Economies”, (Çevrimiçi). https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?end=2019&locations=DE-US-CN&most_recent_value_desc=true&start=2000&view=chart (03 Mart 2021).
Dünya Bankası	“Population, total - Germany, United States, China”, (Çevrimiçi)https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=DE-US-CN&most_recent_value_desc=true (03 Mart 2021).
Dünya Bankası	“Current account balance (BoP, current US\$) - Germany, United States, China”, (Çevrimiçi) https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?locations=DE-US-CN&most_recent_value_desc=true (03 Mart 2021)
Dz.K.K.lığı	“Karadeniz Deniz İş Birliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR)”,17 Ağustos 2015, (Çevrimiçi) https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/229/Karadeniz_2.pdf (22 Haziran 2020)
Dz.K.K.lığı	Karadeniz Uyumu Harekâtı (Çevrimiçi) https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=27 (22 Haziran 2020)
German Economic Team	“The economic impact of FDI in Moldova- Results from an empirical analysis”, Ekim 2017, (Çevrimiçi) http://www.get-moldau.de/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/PS_01_2017_en.pdf (26 Aralık 2021)
Goethe Enstitüsü	“Über uns (Hakkımızda)”, (Çevrimiçi) https://www.goethe.de/de/uun.html (30 Kasım 2021)
Gürcistan Dışişleri Bakanlığı	Relations between Georgia and the Federal Republic of Germany, https://mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/BilateralRelations (25 Kasım 2021)

Gürcistan Millî İstatistik Dairesi	Foreign Direct Investments, (çevrimiçi) https://www.geostat.ge/en/modules/categories/191/foreign-direct-investments (10 Aralık 2021)
NSPA	About Us, (çevrimiçi) https://www.nspa.nato.int/about (13 Aralık 2021)
NATO	“What is NATO”, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/nato-welcome/index.html (11 Haziran 2020)
NATO	“Partnership for Peace programme”, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm (30 Kasım 2021)
NATO	“Euro-Atlantic Partnership Council”, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49276.htm (30 Kasım 2021)
NATO	“Individual Partnership Action Plans”, 9 Haziran 2017 (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm (30 Kasım 2021)
NATO	“NATO/PFP Trust Fund Policy”, 29 Haziran 2009, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_57702.htm (30 Kasım 2021)
NATO Savunma Koleji	NATO and CSDP: party and public positioning in Germany and France, 9 Haziran 2020, (Çevrimiçi) https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1444# (29 Kasım 2021)
OECD	“Helsinki Final Act, 01 Ağustos 1971”, (Çevrimiçi) https://www.osce.org/helsinki-final-act (12 Haziran 2020)
TC Dışişleri Bakanlığı	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ), (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa (03 Mart 2021)
TC Dışişleri Bakanlığı	Türkiye-Almanya Federal Cumhuriyeti Siyasi ve Ekonomik İlişkileri, (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.tr/almanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa (04 Nisan 2022)
Türkiye Yatırım Ofisi	FDI In Turkey, (Çevrimiçi) https://www.invest.gov.tr/en/whyturkey/pages/fdi-in-turkey.aspx (01 Aralık 2021)

Üç Deniz Girişimi

Three Seas Story, (Çevrimiçi)

<https://3seas.eu/about/threeseasstory> (19 Kasım 2021)

2. KİTAPLAR:

Baş, Ersan

Türk Tarihinde Yavuz Zırhlısının Rolü, Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2008

Bayer, Dinçer

NATO'nun Karadeniz Uygulamaları, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018

Brzezinski, Zbigniew

Büyük Satranç Tahtası/Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri (Çev. Yelda Türedi), İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 2010.

Cömert, Servet

Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2000.

Crampton, R. J.

Concise History of Bulgaria, 2. Baskı, Cambridge University Press, 2005.

Çomak Hasret (Ed.)

Karadeniz Jeopolitiği, İstanbul, Beta Yayınları, 2018

Dugin, Aleksandr

Rus Jeopolitiği-Avrasyacı Yaklaşım (Vügar İmanov), İstanbul, Küre Yayınları, 11. Baskı, 2014.

Derman, Giray Saynur

Rusya Federasyonu'nun Karadeniz Bölge Politikası ve Yeni Güç Dengeleri, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018

Erdemir, Halil

Avrupa Birliği'nin Karadeniz Strateji ve Politikaları, **Karadeniz Jeopolitiği** (Ed. Çomak Hasret), İstanbul, Beta Yayınları, 2018

Fullbrook, Mary

Almanya'nın Kısa Tarihi (Çev. Sabri Gürses), 3. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2017.

Hitchins, Keith

A Concise History of Romania, New York, Cambridge, University Press, 2014.

Ortaylı, İlber

Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu, İstanbul, 10. Baskı, Timaş Yayınları, 2008, s. 59.

İlhan, Suat

Jeopolitik Duyarlılık, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989.

- Kandemir, Eyyüp **Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2008.
- Lacoste, Yves **Büyük Oyunu Anlamak** (çev. İsmet Akça), İstanbul, NTV Yayınları, 2008
- Marshall, Tim **Coğrafya Mahkumları** (Çev. Mert Doğruer), İstanbul, 3. Baskı, Epsilon Yayınevi, 2018.
- Sander, Oral **Siyasi Tarih 1918-1994**, İstanbul, İmge Kitabevi, 23. Baskı, 2013.
- Spykman, Nicholas John, **The Geography of The Peace**, Harcourt Brace and Company, New York, 1944
- Oran, Baskın **Türk Dış Politikası, Cilt I-II-III**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015-2017.
- Rosecrance, Richard **The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World**, Basic Books, New York, 1986
- Sönmezoğlu Faruk **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul, DER Yayınları, 6. Baskı, 2014.
- Tezkan, Yılmaz, Taşar, M. Murat **Dünden Bugüne Jeopolitik Dünya ve Türkiye**, İstanbul, Ülke Yayınları, 2013.
- Uçarol, Rifat **Siyasi Tarih (1789-1999)**, İstanbul, 2000, Filiz Kitabevi, 2000.

3. MAKALELER:

- Alkan, Mustafa Nail “Almanya–Rusya İlişkileri Bağlamında Ukrayna Krizi”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2016, Cilt 6, Sayı 2, 23-42, 30.12.2016, (Çevrimiçi)
<http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/pub/issue/26892/282747> (30 Kasım 2021), s. 94
- Altunsoy, Yılmaz “Kafkas İslam Ordusu ve Bakü Zaferi”, **Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S II, 2019, s. 42-91.
- Artar, Tuğçe, Baysoy, Emre “Bismark Döneminden 2. Dünya Savaşı’na Alman Jeopolitik Düşüncesi: Haushofer ve Hitler Karşılaştırması”, **Kara Harp Okulu Bilim Dergisi**, 30 (1) 1-24, 30 Haziran 2020, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/khobilim/issue/55353/75932> 3 (07 Kasım 2021), s. 7.
- Aydın, Mustafa “Geographical blessing versus geopolitical curse: great power security agendas for the Black Sea region and a Turkish alternative”, **Southeast European and Black Sea Studies**, Volume 9, 2009 - Issue 3, 18 Eylül 2009 (Çevrimiçi)
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14683850902934283> (07 Mayıs 2021)
- Bach, Jonathan, Peters, Susanne “The New Spirit of German Geopolitics”, **Geopolitics**, 7:3, 1-18, 8 Eylül 2010, (Çevrimiçi)
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/714000978> (09 Kasım 2021) s. 2-3.
- Başkaya, Muzaffer “İngiliz Basınına Göre Bulgaristan’ın Birinci Dünya Savaşı’ndan Çekilişi ve Selanik Antlaşması”, **Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)**, Cilt/Volume: 10, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2015 (51-74)
- Çelikpala, Mitat “Security in the Black Sea Region Policy Report II”, 2010, (Çevrimiçi) https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/GP_Security_in_the_Black_Sea_Region.pdf (25 Nisan 2021)

- Daehnhardt, Patricia “German Foreign Policy, the Ukraine Crisis and the Euro-Atlantic Order: Assessing the Dynamics of Change”, **German Politics**, 2018, Vol 27 issue 4, 516-538, (çevrimiçi)
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09644008.2018.1448386> (29 Mart 2021), s. 517.
- Daehnhardt, Patricia, Handl, Vladimír “Germany’s Eastern Challenge and the Russia–Ukraine Crisis: A New Ostpolitik in the Making?”, **German Politics**, 27:4, 445-459, 5 Ekim 2018, (Çevrimiçi)
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09644008.2018.1448385> (27 Kasım 2021)
- Fawn, Rick, Nalbandow, Robert, Rick Fawn, Robert Nalbandow, “The difficulties of knowing the start of war in the information age: Russia, Georgia and the War over South Ossetia, August 2008”, **European Security**, 21:1, 57-89, 12 Mart 2012, (Çevrimiçi)
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2012.656601> (09 Aralık 2021)
- Fix, Liana “The Different ‘Shades of German Power: Germany and EU Foreign Policy during the Ukraine Conflict”, **German Politics**, 27:4, s. 498-515, 3 Mayıs 2018 (Çevrimiçi)
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09644008.2018.1448789> (07 Ekim 2021)
- Habermas, Jurgen “Germany's mindset has become solipsistic”, **The Guardian**, 11 Haziran 2010, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jun/11/germany-normality-self-absorption> (14 Kasım 2021)
- Hoff, Henning “Zeitenwende in Slow Motion (Ağır Çekimde Dönüm Noktası)”, **Internationale Politik Quarterly**, 31 Mart 2022, (Çevrimiçi) https://ip-quarterly.com/en/zeitenwende-slow-motion?_ga=2.168073697.137263946.1650240262-1108707301.1650240299 (20 Nisan 2022)
- Ischinger, Wolfgang Wolfgang Ischinger, “Baumängel am gemeinsamen Haus (Ortak evde inşaat hataları)”, **Internationale Politik**, 5 Mayıs 2014, (Çevrimiçi)
<https://internationalepolitik.de/de/baumaengel-am-gemeinsamen-haus> (13 Aralık 2021)

- Kieninger, Stephan “Preponderance of stability: Henry Kissinger’s concern over the dynamics of Ostpolitik”, **Journal of Transatlantic Studies**, 17, 42–60 (2019), 13 Şubat 2019, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1057/s42738-019-00003-3> (17 Şubat 2022)
- Kundani, Hans Germany as a Geo-economic Power, **The Washington Quarterly**, 34:3, 31-45, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0163660X.2011.587950> (14 Aralık 2021)
- Luttwak, Edward N. “From Geopolitics to Geo-Economics”, **The National Interest**, No. 20 (Summer 1990), s. 17-23, (çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/pdf/42894676.pdf> (14 Aralık 2021)
- Lorenzini, Sara “Globalising Ostpolitik”, **Cold War History**, 9:2, 223-242, 20 Mayıs 2009, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14682740802188166> (30 Kasım 2021)
- Meister, Stefan “Germany’s Role And Putin’s Escalation Dominance In Ukraine”, **Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik**, 8 Nisan 2022, (Çevrimiçi) <https://dgap.org/de/node/36941> (18 Nisan 2022)
- Mauß, Hans W. “Germany and Japan: The New Civilian Powers”, **Foreign Affairs**, vol. 69, no. 5, pp., 1990, 91–106, (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/20044603> (12 Ocak 2021).
- Noakes, Jeremy “Hitler and “Lebensraum” in the East”, **BBC**, 30 Mart 2011, (Çevrimiçi) https://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/hitler_lebensraum_01.shtml (20 Kasım 2021)
- Oğurlu, Ebru “Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği’nin Güney Kafkasya Politikası”, **Avrasya Etüdleri** 38/2010-2 (99-127), (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/421948> (10 Aralık 2021)
- Rahr, Alexander Germany and Russia: A Special Relationship, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1162/wash.2007.30.2.137> (14 Aralık 2021), s. 137-145

- Siddi, Marco “A Contested Hegemon? Germany’s Leadership in EU Relations with Russia”, *German Politics*, 29:1, 97-114, 26 Kasım 2018, (Çevrimiçi)
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09644008.2018.1551485> (15 Kasım 2021)
- Skvarciany, V., Jurevičien D., Vidžiūnaitė, S. “The Impact of Russia’s Import Embargo on the EU Countries’ Exports”, **Economies**, 1 Ağustos 2020, 8(3), 62, (Çevrimiçi) <https://www.mdpi.com/2227-7099/8/3/62/htm> (12 Ekim 2021)
- Szabo, Stefan F. Stefan F. Szabo, “Germany’s Commercial Realism and the Russia Problem”, **Survival**, Volume 56 Issue 5, s. 117-128, 25 Eylül 2014 (Çevrimiçi)
<https://doi.org/10.1080/00396338.2014.962799> (28 Ocak 2021)
- Szabo, Stefan F. “Germany: From civilian power to a geo-economic shaping power”, **German Politics & Society**, Vol. 35, No. 3 (Autumn 2017), pp. 38-54, (Çevrimiçi)
<https://www.jstor.org/stable/48561492> (26 Şubat 2012) s. 40.
- Şirin, Başar “Değişen Dünya Düzeninde Yeni Alman Dış Politikası”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:19, No:2, 2020, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1599480>, s. 467 (29 Ocak 2022)
- Yalçınkaya, Alaeddin “Avrasyacı Bölgeselleşme Girişimleri: KEİ, AEB, ŞİÖ”, **Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi** Cilt 7, Özel Sayı, Temmuz 2019, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/772752> (16 Aralık 2021), s. 93.

4. BASIN YAYIN VE DİĞER KAYNAKLAR

- Anadolu Ajansı “Ukraine accuses Germany of blocking its weapons purchases via NATO”, 13 Aralık 2021, (Çevrimiçi)
<https://www.aa.com.tr/en/politics/ukraine-accuses-germany-of-blocking-its-weapons-purchases-via-nato/2445793> (13 Aralık 2021)
- Anadolu Ajansı Almanya, Ukrayna'ya ağır silah teslimine hazırlanıyor, 21 Nisan 2022, (Çevrimiçi)
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-ukraynaya-agir-silah-teslimine-hazirlaniyor/2569759> (10 Mayıs 2022)

Abay, Emre Gürkan
Chirciu, Dmitri

“Putin, Ukrayna’nın Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporijya bölgelerinin Rusya’ya bağlanmasına yönelik anlaşmaları imzaladı”, **Anadolu Ajansı**, 30 Eylül 2022, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/putin-ukrayna-nin-donetsk-luhansk-herson-ve-zaporijya-bolgelerinin-rusyaya-baglanmasina-yonelik-anlasmalari-imzaladi/2699143> (16 Kasım 2022)

Asmus, Ronald D.
Jackson, Bruce

“Eine Strategie für den Schwarzmeer-Raum”, **Internationale Politik**, 1 Haziran 2004, (Çevrimiçi) <https://internationalepolitik.de/de/eine-strategie-fuer-den-schwarzmeer-raum> (14 Aralık 2021)

BBC

“Trump: How much of Germany's gas comes from Russia?”, **BBC**, 11 Temmuz, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/business-44794688> (29 Eylül 2021)

Behörden Spiegel

“Enge Marinebeziehungen zwischen Frankreich und Ägypten (Fransa ve Mısır arasında yakın deniz ilişkileri)”, (Çevrimiçi) <https://www.behoerden-spiegel.de/2021/07/26/enge-marinebeziehungen-zwischen-frankreich-und-aegypten/> (16 Kasım 2021)

Der Spiegel

Der Spiegel, “Zweiter Weltkrieg-Ausländer rein (İkinci Dünya Savaşı-Yabancılar İçeri!)”, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/geschichte/zweiter-weltkrieg-auslaender-rein-a-948853.html> (30 Kasım 2021)

Der Spiegel

“Gerhard Schröder wirft Ukraine “Säbelrasseln” vor (Gerhard Schröder Ukrayna’yı "kılıç sallamakla" suçluyor)”, 28 Ocak 2022, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/gerhard-schroeder-wirft-ukraine-saebelrasseln-vor-a-8c1a78ec-8dd4-4951-aa65-10bc07d8d438> (07 Şubat 2022)

Der Spiegel

“Sieben russische Banken werden aus Swift ausgeschlossen(Yedi Rus bankası Swift'in dışında tutulacak)”, 2 Mart 2022, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/sieben-russische-banken-werden-aus-swift-ausgeschlossen-a-f979914b-4ee6-49a9-9842-5c6059bfb6b8> (02 Mart 2022)

- Der Spiegel “Moskau Bietet Gaslieferung Über Verschonte Nord-Stream-2-Pipeline An (Moskova, Ayrılmış Kuzey Akım 2 Boru Hattı Üzerinden Gaz Dağıtım Teklif Ediyor)”, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/ausland/russland-ukraine-news-am-mittwoch-wladimir-putin-unterzeichnet-annexion-von-ukrainischen-gebieten-a-2ce88b57-f28f-4b54-9ece-ea7324c8e05e> (11 Kasım 2022)
- Der Spiegel “Russland droht Moldau mit militärischen Maßnahmen (Rusya, Moldova'yı askeri operasyonla tehdit etti)”, 1 Eylül 2022, (Çevrimiçi) <https://www.spiegel.de/ausland/ukraine-krieg-russland-droht-moldau-mit-militaerischen-massnahmen-a-55afc6ca-2e5a-44b1-95a2-bb63ebf68716> (11 Kasım 2022)
- Der Spiegel, Baerbock und Lambrecht dringen bei Lindner auf mehr Geld für Ukraine-Waffen(Baerbock ve Lambrecht, - Maliye Bakanı -Lindner'in Ukrayna silahları için daha fazla para ayırmasını istiyor)”, 22 Ekim 2022, (Çevrimiçi) <https://augengeradeaus.net/2022/10/baerbock-und-lambrecht-dringen-bei-lindner-auf-mehr-geld-fuer-ukraine-waffen/> (13 Kasım 2022)
- Deutsche Welle “Russland-NATO: Aufmarschgebiet Schwarzes Meer (Rusya-NATO: Karadeniz konuşlanma alanı)”, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/russland-nato-aufmarschgebiet-schwarzes-meer/a-58087664> (03 Kasım 2021)
- Deutsche Welle “Russia-backed hackers target German legislators: report”, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/russia-backed-hackers-target-german-legislators-report/a-57018097> (27 Eylül 2021)
- Deutsche Welle “Romania's ethnic Germans get their day in the spotlight”, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/romanas-ethnic-germans-get-their-day-in-the-spotlight/a-18072299> (22 Haziran 2020)
- Deutsche Welle “Neue EU-Strategie für den Schwarzmeer-Raum (Karadeniz bölgesi için yeni AB stratejisi)”, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/de/neue-eu-strategie-f%C3%BCr-den-schwarzmeer-raum/a-2509123> (23 Kasım 2021)

Deutsche Welle	“NATO's Eastward Expansion Rift to Dominate Summit”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/en/natos-eastward-expansion-rift-to-dominate-summit/a-3232477 (30 Kasım 2021)
Deutsche Welle	“Berlin'deki Çeçen cinayeti davası sonuçlandı”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/tr/berlindeki-%C3%A7e%C3%A7en-cinayeti-davas%C4%B1-sonu%C3%A7land%C4%B1/a-60137777 (24 Aralık 2021)
Deutsche Welle	“Korruption: Kein Hindernis für deutsche Firmen (Yolsuzluk: Alman şirketleri için engel yok)?”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/korruption-kein-hindernis-f%C3%BCr-deutsche-firmen/a-59357344 (26 Aralık 2021)
Deutsche Welle	“What are the main tasks for Olaf Scholz and Germany's new government?”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/en/what-are-the-main-tasks-for-olaf-scholz-and-germanys-new-government/a-59936373 (01 Şubat 2022)
Deutsche Welle	“Wer braucht eigentlich Nord Stream 2 (Nord Stream 2'ye kimin gerçekten ihtiyacı var)?”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/wer-braucht-eigentlich-nord-stream-2/a-54854677 (18 Şubat 2022)
Deutsche Welle	“Putin erkennt Separatisten-Gebiete in der Ostukraine an (Putin, Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçı bölgeleri tanıdı)”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/putin-erkennt-separatisten-gebiete-in-der-ostukraine-an/a-60863721 (02 Mart 2022)
Deutsche Welle	“Russland und die Ukraine: Chronik bis zum Angriff (Rusya ve Ukrayna: Saldırının Güncesi (Kronolojisi))”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/russland-und-die-ukraine-chronik-bis-zum-angriff/a-60199489 (02 Mart 2022)
Deutsche Welle	“Deutschlands klare Kante gegen Putins Russland (Görüş: Almanya'nın Putin'in Rusya'sına karşı açık üstünlüğü)”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/meinung-deutschlands-klare-kante-gegen-putins-russland/a-60934448 (6 Nisan 2022)

Deutsche Welle	“Ohne Gazprom geht es in Europa nicht (Avrupa Gazprom'suz yapamaz)”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/ohne-gazprom-geht-es-in-europa-nicht/a-60665234 (11 Nisan 2022)
Deutsche Welle	“Studie: Verzicht auf russisches Gas schon 2022 (Çalışma: 2022 gibi erken bir tarihte Rus gazını kullanmayı bırakın)”, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/studie-verzicht-auf-russisches-gas-schon-2022/a-61409791 (15 Nisan 2022)
Deutsche Welle	Republik Moldau: Großer Bahnhof für ein kleines Land (“Moldova Cumhuriyeti: Küçük bir ülke için büyük tren istasyonu”), (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/republik-moldau-gro%C3%9Fer-bahnhof-f%C3%BCr-ein-kleines-land/a-61368919 (23 Nisan 2022)
Deutsche Welle	“Ukraine-Krieg: Deutsche Außenpolitik am Pranger (Ukrayna savaşı: Prangaya Bağlanmış Alman Dış Politikası)”, Deutsche Welle, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/de/ukraine-krieg-deutsche-au%C3%9Fenpolitik-am-pranger/a-61389755 (27 Nisan 2022)
Deutschland.de	“Never forget – Germany’s culture of remembrance”, 26 Nisan 2019, (Çevrimiçi) https://www.deutschland.de/de/germany-year-usa-20182019-germanys-culture-of-remembrance (21 Aralık 2021)
Ufen, Uli	“Ostfront des Zweiten Weltkriegs - Brutalität gegen Zivilisten auf allen Seiten (İkinci Dünya Savaşı'nın Doğu Cephesi - her tarafta sivillere yönelik vahşet)”, Deutschlandfunk , 9 Eylül 2021, (Çevrimiçi) https://www.deutschlandfunk.de/ostfront-des-zweiten-weltkriegs-brutalitaet-gegen-100.html (19 Ocak 2022)
Kurbjuweit, Dirk	“A First Look at Angela Merkel's Legacy”, Der Spiegel , 6 Eylül 2021, (Çevrimiçi) https://www.spiegel.de/international/germany/a-first-look-at-angela-merkel-s-legacy-the-era-of-missed-opportunities-a-3cdef2e3-e451-4e6b-91b5-c89f97acb9df (29 Eylül 2021)

Euronews	Almanya, Putin'in Kuzey Akım 2'den doğal gaz sevkiyatına başlama teklifini reddetti, 12 Ekim 2022, (Çevrimiçi) https://tr.euronews.com/2022/10/12/almanya-putinin-kuzey-akim-2den-dogal-gaz-sevkiyatina-baslama-teklifini-reddetti (10 Kasım 2022)
Euronews	“Rus doğal gazı kesilen Almanya sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) terminalleri inşa ediyor”, 3 Ekim 2022, (Çevrimiçi) https://tr.euronews.com/2022/10/03/rus-dogal-gazi-kesilen-almanya-sivilastirilmis-dogal-gaz-lng-terminalleri-insa-ediyor (10 Kasım 2022)
Chazan, Guy, Seddon, Max	“Germany’s Russia Problem: Ukraine Crisis Tests New Government”, Financial Times , (Çevrimiçi) https://www.ft.com/content/b02434fc-b00b-4e6b-8fc8-218601eb18ec?signupconfirmation=success
Britannica Academic	“Karl Haushofer”, (Çevrimiçi) https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Karl-Haushofer/39552 (30 Kasım 2021)
Britannica Academic	Turkish Entry, World War I, (Çevrimiçi) https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/World-War-I/110198#53127.toc (30 Kasım 2021)
Britannica Academic	“The Russian revolutions and the Eastern Front, March 1917–March 1918, World War I”, (Çevrimiçi) https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/World-War-I/110198#53127.toc (30 Kasım 2021)
Britannica Academic	“Foreign Policy, Germany”, (Çevrimiçi) https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Germany/106260#58211.toc (11 Kasım 2021)
Britannica Academic	“Soviet Union”, (Çevrimiçi) https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Soviet-Union/105999 (13 Kasım 2021)
Britannica Academic	“Poland”, (Çevrimiçi) https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Poland/108558 (13 Kasım 2021)
Britannica Academic	“Ukraine”, (Çevrimiçi) https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Ukraine/108710 (19 Ocak 2022)

Cicero	“Politik zum Schieflachen: Interview mit Helmut Schmidt”, (Çevrimiçi) http://www.cicero.de/97.php?ress_id4&item5147 (03 Kasım 2021)
Buch, Michelle	“Deutschlands Enthaltung in der UN-Resolution 1973 aus Sicht des Liberalismus (Almanya'nın liberalizm açısından BM Kararı 1973'te çekimser kalması)”, Grin , 2013, (Çevrimiçi) https://www.grin.com/document/273409 (14 Aralık 2021)
Kırım Haber Ajansı	“Almanya, Ukrayna'ya Gepard uçaksavar tankları tedarik edecek ve askeri eğitim desteği verecek”, 26 Nisan 2022, (Çevrimiçi) https://qha.com.tr/haberler/almanya-ukrayna-ya-gepard-ucaksavar-tanklari-tedarik-edecek-ve-askeri-egitim-destegi-verecek/400326/ (04 Mayıs 2022)
Petersburg Diyalog Forumu	“Aussetzung der bilateralen Veranstaltungen des Petersburger Dialogs (Petersburg Diyalogunun ikili etkinliklerinin askıya alınması)”, 27 Temmuz 2021, (Çevrimiçi) https://petersburger-dialog.de/aussetzung-bilaterale-veranstaltungen/ (30 Kasım 2022)
Planete Energies	“Gas pipelines between Europe, Russia and Caucasia”, (Çevrimiçi) https://www.planete-energies.com/en/medias/infographics/gas-pipelines-between-europe-russia-and-caucasia (30 Kasım 2022)
Reuters	“Russian hackers target German parliament again - Der Spiegel”, Reuters, 26 Mart 2021, (Çevrimiçi) https://www.reuters.com/article/us-germany-politics-cyber-idUSKBN2BI272 (30 Kasım 2021)
Wagner, Rene, Rinke Andreas	“Exclusive: German industry steps up drive to prevent Russia sanctions”, Reuters , 16 Mayıs 2014, (Çevrimiçi) https://www.reuters.com/article/us-germany-russia-business-idUSBREA4F0F020140516 (01 Şubat 2022)
Lütthans, Andrea Zlotina, Irina,	“Russenversther (Rusları anlayan)”, Russland Journal , (Çevrimiçi) https://www.russlandjournal.de/russland/buecher-ueber-russland/russenversther/ (09 Şubat 2022)

Stiftung Haus Der
Geschichte Der
Bundesrepublik
Deutschland-Almanya
Federal Cumhuriyeti
Tarih Vakfı

“Der Zweite Weltkrieg, Kriegsverlauf, Die Ostfront
(İkinci Dünya Savaşı, Savaşın Seyri, Doğu Cephesi)”, 19
Mayıs 2015, (Çevrimiçi)
[https://www.dhm.de/lemo/kapitel/der-zweite-
weltkrieg/kriegsverlauf/ostfront.html](https://www.dhm.de/lemo/kapitel/der-zweite-weltkrieg/kriegsverlauf/ostfront.html) (19 Ocak 2022)

Bendiek, Annegret

“Wie effektiv ist die Europäische Nachbarschaftspolitik?
Sechzehn Länder im Vergleich (Avrupa Komşuluk
Politikası Ne Kadar Etkilidir? Karşılaştırmada On Altı
Ülke)”, **Stiftung Wissenschaft und Politik-Deutsches
Institut für Internationale Politik und Sicherheit**, Eylül
2008, (Çevrimiçi)
[https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/2
4893/ssoar-2008-bendiek-
wie_effektiv_ist_die_europaische.pdf?sequence=1&isAllo
wed=y&lnkname=ssoar-2008-bendiek-
wie_effektiv_ist_die_europaische.pdf](https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/24893/ssoar-2008-bendiek-wie_effektiv_ist_die_europaische.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2008-bendiek-wie_effektiv_ist_die_europaische.pdf), s. 8 (30 Aralık
2021)

Fischer, Sabine

“EU-Sanktionen gegen Russland (AB'den Rusya'ya
yaptırım)”, **Stiftung Wissenschaft und Politik-
Deutsches Institut für Internationale Politik und
Sicherheit**, Mart 2015, (Çevrimiçi) [https://www.swp-
berlin.org/publications/products/aktuell/2015A26_fhs.pdf](https://www.swp-berlin.org/publications/products/aktuell/2015A26_fhs.pdf)
(03 Ocak 2022), s. 1.

Strategic Comments

“The Nord Stream 2 gas pipeline and Germany’s
relationship with Russia”, (Çevrimiçi)
[https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13567888.2
021.1929494](https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13567888.2021.1929494) (09 Aralık 2021)

von Hagen, Mark

“Entstehung der Ukraine 1918: Der vergessene
Frieden(1918'de Ukrayna'nın kuruluşu: Unutulmuş
Barış)”, **Süddeutsche Zeitung**, 2 Temmuz 2014,
(Çevrimiçi)
[https://www.sueddeutsche.de/politik/entstehung-der-
ukraine-1918-der-vergessene-frieden-1.2025875](https://www.sueddeutsche.de/politik/entstehung-der-ukraine-1918-der-vergessene-frieden-1.2025875)

Süddeutsche Zeitung

“Alles hat seine Zeit - vor allem bei der Bundeswehr (Her
şeyin bir zamanı vardır - özellikle orduda)”, 11 Kasım
2022, (Çevrimiçi)
[https://www.sueddeutsche.de/politik/bundeswehr-
wiederaufruestung-dauert-1.5693359](https://www.sueddeutsche.de/politik/bundeswehr-wiederaufruestung-dauert-1.5693359) (15 Kasım 2022)

Tagesschau	“Maas beschwört “neue Ostpolitik”(Maas, “yeni Ostpolitik” çağrışımı yapıyor)”, 18 Eylül 2018, (çevrimiçi) https://www.tagesschau.de/ausland/dreimeere-initiative-101.html (30 Kasım 2021)
Tagesschau	“Scholz: Dreifache Aufgabe in der Ukraine-Hilfe (Scholz: Ukrayna yardımında üçlü görev)”, 11 Kasım 2022, (Çevrimiçi) https://www.tagesschau.de/newsticker/liveblog-ukraine-freitag-199.html#Scholz-Dreifache-Aufgabe-in-der-Ukraine-Hilfe (11 Kasım 2022)
The New York Times	NATO Allies Oppose Bush on Georgia and Ukraine, (Çevrimiçi) https://www.nytimes.com/2008/04/03/world/europe/03nato.html (30 Kasım 2021)
Goldman, Samuel	The U.S. won't confront Russia. Will Germany? The Week , 17 Aralık 2021, (Çevrimiçi) https://theweek.com/russia/1008148/the-us-wont-confront-russia-will-germany (22 Aralık 2021)
Umland, Andreas	“Merkels ambivalentes Erbe im postsowjetischen Europa: Die deutsche Ostpolitik im Schatten der russischen imperialen Revanche (Sovyet Sonrası Avrupa'da Merkel'in Belirsiz Mirası: Rus İmparatorluk İntikamı Gölgesinde Alman Doğu Politikası)”, Ukraine-Nachrichten , 7 Kasım 2021, (Çevrimiçi) https://ukraine-nachrichten.de/merkels-ambivalentes-erbe-postsowjetischen-europa-deutsche-ostpolitik-schatten-russischen-imperialen-revanche_5850 (16 Kasım 2021)
Thumann, Michale	Michale Thumann, “Fünf vor acht / Deutsche Einheit: Die Dankbarkeit ist ungleich verteilt (Beşten sekize / Alman Birliği: Minnetarlık eşit olmayan bir şekilde dağıtılır)”, Zeit , 2 Ekim 2020, (Çevrimiçi) https://www.zeit.de/politik/ausland/2020-10/deutsche-einheit-michael-gorbatschow-russland-wiedervereinigung#comments (10 Şubat 2022)
Williams, Nicholas	“Enlargement Avoiding The Next Missteps”, European Leadership Network , 3 Mart 2021, (Çevrimiçi) https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/nato-enlargement-avoiding-the-next-missteps/ (30 Kasım 2021)

Zeit

“Bundesinnenministerin plant Ausbau des deutschen Katastrophenschutzes (Federal İçişleri Bakanı, Alman sivil savunmasını genişletmeyi planlıyor)”, 9 Nisan 2022, (Çevrimiçi) <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2022-04/krieg-ukraine-katastrophenschutz-nancy-faeser> (13 Nisan 2022)

ÖZGEÇMİŞ

Deniz Lisesi ve Deniz Harp Okulu (Elektrik/Elektronik-Kontrol Sistemleri) mezuniyetini müteakip muhripte branş subaylığı, hücumbotlarda bölüm amirliği, II. komutanlık ve komutanlık görevlerinde bulundu. Deniz Harp Akademisinden ve Silahlı Kuvvetler Yüksek Sevk ve İdare Akademisi'nden mezun oldu. Genelkurmay Lojistik Başkanlığında Deniz Plan Subaylığı, Berlin (Almanya) Deniz Ataşeliği, Eğitim Filotillası Komodorluğu, Deniz Harp Akademisi ve MSÜ Deniz Harp Enstitüsünde Şube Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Deniz Harp Enstitüsü'nde bulunduğu sürede Deniz Harekât Planlaması (Askeri Karar Verme Süreçleri) ile (koordinatör olarak) Dış Politika Analizi, Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politikası, Strateji ve Güvenlik Kuramları derslerini verdi.